

ศุภมงคลวิลาสินี นาม ทีฆนิกายกฐกถา
ปาฐิกวคฺควณณนา

ปาฐิกสุตฺตวณณนา

ศุภกษตฺตวคฺควณณนา

เอวมเม สุตฺ ๑เป ๑ มลฺลเสฏฺ วิหฺรตีติ ปาฐิกสุตฺตํ ๑
ตตฺรารยํ อปฺพุพฺพทวณณนา ๑(๑) มลฺลเสฏฺ วิหฺรตีติ มลฺลตา นาม
ชานปฺพิโน ราชกุมารรา เตสํ นิวาโส เอโกปี ชนปฺโท รุพฺหิ-
สทฺเทน(๒) มลฺลตาติ วุจฺจติ ๑ ตสฺมี มลฺลเสฏฺ ชนปฺเท ๑ อปุบิย
นาม มลฺลทานํ นิกโมติ อปุบิยนฺติ เอวํนามโก มลฺลทานํ
ชนปฺทสฺส เอโก นิกโม ๑ ตํ โคจรคามํ กคฺวา เอกสฺมี
ฉายุกทสมฺปนฺเน วนสณฺเฑ วิหฺรตีติ อตฺถิ ๑ อปุบิยนฺติปิ
ปาโห ๑ ปาวีสิตฺติ ปวิญฺโจะ ๑ ภควา ปน น ตาว ปวิญฺโจะ
ปวิสฺสสามิตฺติ นิกฺขนฺตคฺคตา ปน ปาวีสิตฺติ วุคฺคโต ๑ ยถา กิ ๑
ยถา คามํ คมิสฺสามิตฺติ นิกฺขนฺโต ปุริโส ตํ คามํ อปุคฺคโตปี(๓)
กุหิ ยุตฺถนฺนาโมติ วุคฺคเต คามํ คโตติ วุจฺจติ เอว ๑

เอตทโหสีติ คามสฺมีเป จคฺวา สุริยํ (๔) โอลเณนฺตสฺส เอตํ
อโหสิ ๑ อติปฺปโค โขติ อติวีย ปโต(๕) โข น ตาว กุเลฏ
๑. ม. อปุพฺพทวณณนา ๑ ๒. ม. รุพฺหิสทฺเทน ๑ ๓. ม. อปุคฺคโตปี ๑
๔. ม. สุริยํ ๑ ๕. ม. ปโค ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิภวคฤณณา หน้า ๒

ยาภุคตติ นิภูจิตนุติฯ กิ ปน ภควา กาลิ อชานิตฺวา
นิภุขนุโตติฯ น อชานิตฺวาฯ ปจฺจุสกาเลเยว หิ ภควา
ฌาณชาลํ ปตฺถุริตฺวา โลกํ โวโลเกนุโต ฌาณชาลสุส (๑)อนุโต
ปวิภูจํ ภคฺควโคตฺตํ ฉนฺนปรีพฺพาชกํ ทิสฺวา อชฺชาหํ อิมสุส
ปรีพฺพาชกสุส มยา ปุพฺเพ กตการณํ อหริตฺวา(๒) ฌมฺมํ
กเถสุสามิฯ สว ฌมฺมกถา อสุส มยิ ปสาทปฏฺฐิตาภวเสน
สผลา ภวิสฺสตีติ ฌตฺวาว ปรีพฺพาชการามํ ปวิสฺสุกาโม
อติปฺปโคว นิภุขมิฯ ตสฺมา ตตฺถ ปวิสฺสุกามตฺยา เอวํ จิตฺตํ
อุปฺปาเทสิ.

เอตทโวจาทิ ภควนฺตํ ทิสฺวา มานตฺถทฺชตํ อกตฺวา
สตุถาริ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา เอตํ เอตุ โข ภนฺเตติ อาทิกํ วจัน
อโวจฯ ยุมํ ปรียายนฺติ ยุมํ วาริฯ อชฺช ยุมํ อากมนวารนฺติ
อตุโลฯ กิ ปน ภควา ปุพฺเพปิ ตตฺถ คตฺปุพฺโพปิฯ(๓) น
คตฺปุพฺโพฯ โลกสมฺมทาจารวเสน ปน เอวมาหฯ โลกียา หิ
จิสฺสุลํ อากตฺมฺปิ อนาคตฺปุพฺพมฺปิ มนาปชาติยิ(๔) อากตํ ทิสฺวา
กุโต ภวํ อากโตฯ จิสฺสุลํ ภวํ อากโตฯ กถิ เต ยุทธากมน-
มคฺโค ฌาโตฯ กิ มคฺคมุโพหสีติ อาทีนิ วทนฺติฯ ตสฺมา อัย(๕)
มฺปิ โลกสมฺมทาจารวเสน เอวมาหาติ เวทิตฺปุพฺโพฯ ยุทธาสนฺนติ อตฺตโน
#๑. สี.พฺพุทฺธฌาณสุสฯ ๒. ม.สฺมาหริตฺวาฯ ๓. ม.คตฺปุพฺโพติฯ
#๔. ม.มนาปชาติกํฯ ๕. ม. อยมฺปิฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎิกสูตตวณณา หน้า ๓

นินินนาสนํ ปโปโฆฏตวา ททมาโน เอวมาห ๑

สุนกขตุโต ลิจจวิปุตโตติ สุนกขตุโต นาม ลิจจวิราช-
ปุตโต ๑ โส กิร ตสฺส คิหิสหาโย โหติ ๑ กาเลน กาลํ ตสฺส
สนฺตํ อากจฺจติ ๑ (๒) ปจฺจกฺขาโตติ ปจฺจกฺขามิทานาหํ ฆนฺเต
ภควนฺตํ ๑ นทานาหํ ฆนฺเต ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส วิหริสฺสามิติ
เอวํ ปฏฺโฐกฺขาโต นิสฺสฏฺโฐ ปริจฺจตุโต ๑

ภควนฺตํ อุทฺทิสฺสชาติ ภควา เม สตุถา ๑ ภควโต อหํ
โธวาทํ ปฏฺโฐโรมีติ เอวํ อปทิสฺสิตวา ๑ โกสนฺโต กนฺติ(๓) ยาจโก
วา ยาจิกํ ปจฺจาจิกฺเขยฺย ๑ ยาจิกโก วา ยาจกํ ๑ ตวํ ปน
เนว ยาจโก น ยาจิกโก ๑ เอวํ สนฺเต โมฆปฺริส โโก สนฺโต
โก สมานอ กํ ปจฺจาจิกฺขสีติ ทสฺเสติ ๑ ปสฺส โมฆปฺริสชาติ
ปสฺส ตฺวจฺจปฺริส ๑ ยาวญฺจ เต ยฺหํ อปรทฺชนฺติ ยตฺตํ อิทํ
ตว อปรทฺชํ ๑ ยตฺตโก เต อปราโช ๑ ตตฺตโก โทโสติ เอวาทํ
ภวนฺตํ (๔) โทสํ อารोเปมีติ ทสฺเสติ ๑

อุตฺตริมนุสฺสธมฺมาติ ปญฺจสีลทสฺสีลสงฺขาทา มนุสฺสธมฺมา
อุตฺตริ ๑ ยฺหุทธิปาฎิหาริยฺนฺติ ยฺหุทธิภูตํ ปาฎิหาริยํ ๑ กเต วาติ
กตมฺหิ วา ๑ ยสฺสตุถายาติ ยสฺส ทฺกขกฺขยสฺส อตุถาย ๑ โส
นียยาติ ตกฺกรสฺสชาติ โส ธมฺโม ตกฺกรสฺส ยถา มยา ธมฺโม
#๑. ม.เอตฺถนฺตเร สมฺปาเทตฺวาติ ทิสฺสติ ๑ ๒. ม.ยฺ.คจฺจติ ๑
#๓. ม.โกสนฺโต กํ ปจฺจาจิกฺขสีติ ๑ ๔. ม.ภควตสฺส ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิภควคควณณา หน้า ๔

เทสิโต๑ ตถา การกสฺส สมมาปฏิปนฺนสฺส ปุคฺคสฺส สพฺพ-
วภูฏทฺทกฺขกฺขาย อมตนิพฺพานสจฺฉิกิริยา(๑) คจฺฉติ(๒) สํวตฺตตีติ
ปฺจจฺฉติ๑ ตตฺร สฺนกฺขตฺตาทิ ตสฺมี สฺนกฺขตฺต มยา เทสิเต
ธมฺเม ตกฺกรสฺส สมมาทฺทกฺขกฺขาย สํวตฺตมานเ กิ อุตฺตริ-
มนุสฺสธมฺมา ยุทฺธิปาฏิหาริยํ กตฺถิ กริสฺสตี๑ โโก เตน กเตน
อตฺโถ๑ ตสฺมิณฺหิ กเตปี อกเตปี มม สาสนสฺส ปรีหานิ นตฺถิ
เทวมนุสฺसानณฺหิ อมตนิพฺพานํ สมปาปนตฺถาย อหํ ปารมิโย
ปฺรูเรสี๑ น ปาฏิหาริยกรณตฺถายาติ ปาฏิหาริยสฺส นีรตฺถกตฺถ
ทสฺเสตฺวา ปสฺส โมฆปฺริสฺสาคิ ทฺถิยํ โทสํ อารโหเปสี๑

อภฺคณฺณตฺติ โลกปฺลยตฺตตี๑ ยฺหํ นาม โลกสฺส อภฺคณฺณตฺติ
เอวํ ชานิตพฺพํ(๓) อภฺคณฺณริยาทํ น ตํ ปฺลยเปตีติ วทตี๑
เสสเมตฺถ อนนฺตรวาทานุสฺสारेเนว(๔) เวทิตพฺพํ๑ อนนฺกปริยาเยน
โฆตี ยฺหํ กสฺมา อารทฺธํ๑ สฺนกฺขตฺโต กิร ภควโต คฺฉนฺ
มกฺขเสสฺสามิ๑ โทสํ ปฺลยเปสฺสามิตี เอตฺตํ วิปฺปลปีตฺวา
ภควโต กถํ สฺนนฺโต อปฺปติฏฺโฐ นีรโว(๕) อภฺจาสี(๖)๑ อถ
ภควา สฺนกฺขตฺต เอวํ ตฺวํ มกฺขิภาเว จิโต สยเมว ครหํ
ปาปฺณิสฺสสึตี มกฺขิภาเว อาทีนวทสฺสนตฺถํ อนนฺกปริยาเยนาติ
อาทีมาห๑

#๑. ย.อมตมหานิพพาน... ๑ ๒. ม.เอตฺถนฺตเร น คจฺฉติ สํวตฺตตี นาคิ ทิสฺสตี๑
๓. ม.ชานิกพฺพมปี ๑ ๔. ม.อนนฺตรวาทานุสฺสारेเนว ๑ ๕. ม.นีรโว ๑ ๖. สี.อโหสิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาสุตตวณณา หน้า ๕

ตตถ อเนกปริยาเขนาติ อเนกการณน ๑ วชชิตาเมติ
 วชชิตราชัน (๑) คาเม เวสาสินคเร ๑ โน วิสหิติ นาสกขิ ๑ โส
 อวิสหนโตติ โส สุนกขตโต ยสส ปุพเพ ตินณั รตนานัน
 วณณัน กเถตสส มุขัน นปโปหิติ ๑ โสทานิ เตเนว มุเขน
 อวณณัน กเถติ ๑(๒) อวิสหนโตติ(๑) อสกุโกนโต พุรหุมจิริย จริตุ
 อตตโน พาลตาย อวณณัน กเถตวา หีนายาวตโตติ ๑(๓) พุทโธ
 ปน สพุทโธ ๑ ธมโม สุวากขาโต ๑ สัมโหม สุปปฏิปนโนว ๑ เอวั
 ตินนิ รตนานิ โถเมนตวา มนุสสา ตยฺหเว ทิสฺ ทสฺเสนตติ ๑
 ยุตติ โข เตติ เอวั โข เต สุนกขตต วตฺตวาโร ภวิสฺสนติ ๑
 ตโตเอวั โทเส อุปฺปนเน สตฺถา อตฺตานากเต อปฺปฏิหตวาโน
 มยฺหํ เอวั โทโส อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ชานนฺโตปิ ปุเรตรํ น กเถตีติ
 วตฺตุน ลจฺจนตีติ ทสฺเสตี ๑ อปฺกุกเมวาคิ อปฺกุกมิเยว ๑
 อปฺกุกนฺโต(๔) วา จุโตติ อตฺถโธ ๑ ยถา ตํ อปายิโกติ ยถา
 อปายเ นิพฺพตฺตนารโห สตฺโต นิรเย(๕) นิพฺพตฺตนารโห สตฺโต
 อปฺกุกเมยฺย ๑ เอวเมว อปฺกุกมีตี อตฺถโธ ๑
 #๑ ม.วชชิตราชัน ๑ ๒. ย.กเถตี ๑ ๓. ม.อทุธา อวิสหนโต อสกุโกนโต ว พุรหุมจิริย
 จริตุ อตตโน พาลตาย อวณณัน กเถตวา หีนายาวตโต ๑ ๔. ส.อปสกุกนฺโต ๑
 ๕. ม.อิเม ปาฐา นตฺถิ ๑

โกรกษัตติยวตถุณณา

เอกมิตาหนติ ยมึนา กิ ทสเสติ ฯ ยุท์ สุตตํ ทวีหิ
ปเทหิ อารทุฑิ ยุฑุฑิปาฎิหาริยิ น กโรตติ จ อคฺคณณิ
น ปณฺณเปตฺติ(๑) จ ฯ ตตฺถ อคฺคณณิ น ปณฺณเปตฺติ ยุท์ ปทํ
สุตฺตปริโยสานเ ทสเสสฺสตี ฯ ปาฎิหาริยิ น กโรตติ อิมสฺส
ปน ปทสฺส อนุสฺสนุฑิทสฺสนวเสน อัย เทสนา อารทุฑา ฯ

ตตฺถ เอกมิตาหนติ เอกสฺมี อหํ ฯ สมยฺนติ สมเย ฯ
เอกสฺมี กาลเ อหนติ อตุโธ ฯ อฏฺฐสฺสูติ อฏฺฐ นาม ชนปโท ฯ
ตตฺถ วิหรามิ ฯ อุตฺตรกา นามาคิ ยุตฺถิถึงฺควเสน อุตฺตรกาติ
เอวํนามโก อฏฺฐชนปทสฺส(๒) นิกโม ฯ ตํ นิกมํ โคจรคามํ กตฺวาติ
อตุโธ ฯ อเจโลติ นคฺโค ฯ โกรกษตฺติโยติ อนุโตวฺงกปาโท
ขตฺติโย ฯ กุกฺกุรวตฺติโกติ สฺมาทินฺนุกุกฺกุรวตฺโต(๓) สฺนโข วิย
ฌายิตฺวา ขาทติ ฯ อุกฺกชนญฺจานเ(๔) นิปฺพชติ ฯ อณฺณปี สฺนข-
กิริยเมว กโรติ ฯ จตุโกณฺฑิโกติ จตฺตสฺงมฺภูฏิโก เทว ชาณฺณิ(๕)
เทว จ กปฺปุเร(๖) ภูมฺยิ จเปตฺวา วิจฺรติ ฯ ฌมานิกิณฺณนฺติ
ภูมฺยิ นิกิณฺณนํ ปกฺขิตฺตํ จปีตํ ฯ ภกฺขสนฺติ ภกฺขํ ยงฺกิลฺลิจิ
ขาทนฺยิ โภชนฺยิ ฯ มุเขเนวาคิ หตฺเถน อปรามสฺติวาท ขาทนฺยิ
มุเขเนว ขาทติ ฯ โภชนฺยิมฺปิ มุเขเนว ภูณฺชติ ฯ สาธฺฐุโปติ
#๑. ย.ปณฺณเปติ ฯ ๒. ม.อฏฺฐนํ ชนปทสฺส ฯ ย. อฏฺฐนํ ฯ ๓. ม.สฺมาทินฺนุกุกฺกุรวตฺโต ฯ
๔. ม.อุกฺกชนนฺตเร ฯ ๕. ม.จตฺตูกุณฺฑิโกติ ฯ ๖. ม.ชาณฺณิ ฯ ๗. ม. กปฺปุเร ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกสูตตวณณา หน้า ๗

สุนทรรูปโป ฯ อรห(๑) สมโณติ อรหนตสมโณ เอโกติ ฯ(๑) ตตถ
วตาคี ปฏจนญเจ นิปาโต ฯ เอว กิรสส ปฏจนา อโหสิ
ยุมินา สมณน สทิสอ อญโลย สมโณ นาม นตฺถิ ฯ อยญหิ
อปฺปิจฺจนตย วตฺถํ น นิวาเสติ ฯ เอส ปปญฺจจิตฺติ มลฺลมาโน
ภิกฺขุภาชณมฺปิ น ปริหฺรติ ฯ จมานิกิณฺณเมว ขาทติ ฯ อัย
สมโณ นาม มยํ ปน ก็ สมณฺณติ ฯ เอว สพฺพญฺญพุ-
ทฺธสฺส ปจฺจนโต จรฺนฺโตว ยุมํ ปาปํ วิตฺถกํ วิตฺถเกสิ ฯ

เอตทโวจจติ ภควา กิร จินฺเตสิ อัย สุนกฺขตฺโต
ปาปชฺฌาสโย ฯ ก็ นุ ยุมํ ทิสฺวา จินฺเตสิติ อเถว จินฺเตนฺโต
ตสฺส อชฺฌาสยํ วิทฺถวา อัย โมฆปฺริโส มาทิสฺสส สพฺพญฺญโน
ปจฺจนโต อากจฺจนฺโต อเจถิ อรหฺตติ มลฺลตติ ฯ อิเชวทานาย
พาโล นิกฺคหํ อรหฺตติ อนิวตฺติตฺตวาว เอถํ ตฺวํปี นามาติ-
อาทิวจณมโวจ ฯ ตตถ ตฺวํปี นามาติ ครหฺญเจ ปิกาโร ฯ
ครหฺนฺโต หิ นํ ภควา ตฺวํปี นามาติ อาห ฯ ตฺวํปี
นาม เอวํ หีนชฺฌาสโย ฯ อหํ สมโณ สกฺยปฺตฺตติโยติ เอวํ
ปฏฺธิชานิสฺสสสิติ อยญฺเหตฺถ อธิปฺปาโย ฯ ก็ ปน มํ ภนฺเตติ
ภนฺเต มยฺหํ ก็ คารยฺหํ ทิสฺวา ภควา เอวมาหฺตติ ปุจฺจติ ฯ
อถสฺส ภควา อากิขฺจนฺโต นนฺ เตติ อาทิมาน ฯ มจฺจรายตีติ
มา อญฺญสฺส อรหฺตฺตํ โหตฺตติ ก็ ภควา เอวํ อรหฺตฺตสฺส

๑. ม.อัย สมโณติ อัย อรหฺตํ สมโณ เอโกติ ฯ ๒. ม.จรนฺโตว ฯ
๓. ม. มี ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิภาควคณณนา หน้า ๘

มจฺจรายตีติ ปุจฺจติ ฯ น โข อหฺนฺติ อหํ โมฆปุริส สเทวกสฺส
โลกสฺส อรหฺตฺตปฏฺธิลาภเมว ปจฺจาตีสามิ ฯ(๑)เอตฺตตฺตฺตเมว เม พหฺนฺติ
ทฺกฺกรานิ กโรนฺเตน ปารมิโย ปุริตา ฯ น โข อหํ โมฆปุริส
อรหฺตฺตสฺส มจฺจรายามิ ฯ ปาปกํ ทิฏฺฐิคตฺตฺติ อนรหฺนฺเต(๒) อรหฺาติ
อรหฺนฺเต จ อนรหฺนฺโตติ เอวํ ตสฺส ทิฏฺฐิ อฺปฺปนา ฯ
ตํ สนฺชาย ปาปกํ ทิฏฺฐิคตฺตฺติ อห ฯ

ยํ โข ปนาติ ยํ เอตํ อเจถํ เอวํ มณฺณติ ฯ สตฺตมํ
ทิวสนฺติ สตฺตเม ทิวเส ฯ อลสเกนาติ อลสกพฺยาธินา ฯ กาลํ
กริสฺสตีติ อฺทฺทฺฐมาตกอุทโร(๓) มริสฺสตีติ ฯ

กาลกณฺชิกาติ เตสํ อสุรานํ นามํ ฯ เตสํ กิร ติกาวโต
อตฺตภาโว อฺปฺปมํสโลหิโต ปฺราณปณฺณสทิสฺโส กกฺกฏกานํ วย
อกฺขิณี นิภฺขมิตฺวา มตฺถเก ติฏฺฐนฺติ ฯ มุขํ สฺวธิปาสกสทิสํ
มตฺถกสฺมี เวย โหติ ฯ เตน โอนเมตฺวา โภจฺริ คณฺหนฺติ ฯ
วีรณฺตฺตมฺภกเกติ (๔)วีรณฺตฺตมฺภโก ตสฺมี สฺสาเน อตฺถิ ฯ ตสฺมา
ตํ วีรณฺตฺตมฺภกนฺติ วุจฺจติ ฯ

เตนฺอุปสงฺกมิตฺติ ภควติ เอตฺตํ วตฺวา ตสฺมี กามे ปิณฺฑทาย
จริตฺวา วิหารํ คเต วิหารา นิภฺขมิตฺวา อฺปฺปสงฺกมิ ฯ เยน
ตฺวานฺติ เยน การณฺน ตฺวํ ฯ ยสฺมาปี ภควตา พฺยาโกโต ฯ
๑. ม.ปจฺจาตีสามิ ฯ ๒. ม.ยฺ.อรหฺนฺตํ ฯ ๓. ม.ยฺ.อฺทฺทฺฐมาตกอุทโร ฯ
๔. ม.โอนมิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาสุตตวณฺณา หน้า ๕

ตสฺมาติ อตุโถ ๑ มตุตํ มตุตฺนฺติ ปฺมาณยฺตุตํ ปฺมาณยฺตุตํ ๑
 มนฺตํ มนฺตา(๑) ติปิ ปาโจ ๑ ปญฺญา ย อุปฺปริกฺขิตฺวา
 อุปฺปริกฺขิตฺวาติ อตุโถ ๑ ยถา สมณฺสฺส โคตมฺสฺสาติ ยถา สมณฺสฺส
 โคตมฺสฺส มิจฺฉา วจัน อสฺส ๑ ตถา กเรยฺยา สึติ อาห ๑ เอวํ วุตฺเต
 อเจโถ สฺนฺโข วิย อฺพุทฺทญฺจฺจฺจเน นิปฺนฺโน สึสิ อุกฺขิปิตฺวา
 อุกฺขินิ อุมฺมิเลตฺวา โอลเณนฺโต ก็ กเถสิ สมโณ นาม โคตโม
 อมฺหากํ เวรี วิสฺภาโก ๑ สมณฺสฺส โคตมฺสฺส อุปฺปฺนฺนกาลโต
 ปญฺจาย มยฺ สุริเย อุกฺกเต ขชฺโชปฺนกา วิย ชาตา ๑ สมโณ
 โคตโม อเมห เอวํ วาจํ วเทยฺย อณฺณตา วา ๑ เวรีโน ปน
 กถา นาม ตจฺฉา น โหติ ๑ กจฺฉ ตฺวํ อหเมตฺถ(๑)

° ชานิสฺสามิติ วตฺวา ปฺนเทว นิปชฺชิ ๑

เอกทฺวิทิกายาติ เอกํ เทวติ วตฺวา กเถสิ ๑ ยถา ตฺนฺติ
 ยถา อสทฺทหฺมาโน โกจิ กเถยฺย ๑ เอวํ กเถสิ ๑ เอกทิวสฺสจ
 ติกฺขตฺตํ อุปฺสงฺกมิตฺวา เอโก ทิวโส อตีโต ๑ เทว ทิวสา อตีตาติ
 อาโรเจสิ ๑ สตฺตมํ ทิวสฺนฺติ โส กิร สฺนฺกขตฺตสฺส วจัน
 สุตฺวา สตฺตาหํ นิราหาโรว อโหสิ ๑ อถสฺส สตฺตเม ทิวเส
 เอโก อุปฺญฺจาโก อมฺหากํ กุณฺนปฺกสมณฺสฺส อชฺช สตฺตโม
 ทิวโส เคนํ อนาถจฺฉนฺตสฺส อผาสฺ นฺ โข ชาตฺนฺติ สฺกกรมฺมํ
 # ๑. ม.มนฺตา มนฺตาติปิ ๑ ๒. ม.ยถา สมณฺสฺส โคตมฺสฺสาติ ๑ ๓. ม.เอตฺถนฺตเร
 กตฺตพฺพนฺติ ทิสฺสติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคุณณา หน้า ๑๐

ปจาเปตฺวา ภคฺติ อาทาย คนฺตฺวา ปฺรโต ภูมฺยํ นิกฺขิปี ฯ
อเจโล ทิสฺวา จินฺเตสิ สมณฺสฺส โคตมฺสฺส กถา ตจฺจนา วา
อตจฺจนา วา โหตุ ฯ อาหารํ ปน ขาทิตฺวา สุหิตฺสฺส เม
มรณฺปิ สฺมรณฺนฺติ เทว หตฺเถ จ ชานฺนฺ(๑)จ ภูมฺยํ จเปตฺวา
กฺุณฺปิ ภูมฺยํ โส รตฺติภาเค ชีราเปตฺุ อสฺกฺโกนฺโต อลสฺเกน
กาลมฺกาสี ฯ สเจปี หิ โส น ภูมฺยํเชยฺยณฺติ จินฺเตยฺย ฯ ตถาปี
ตํ ทิวสํ ภูมฺยํชิตฺวา อลสฺเกน กาลํ กเรยฺย ฯ อเทวชฺฌวณฺนา
หิ ตถาคตฺวาติ ฯ

วีรณฺตฺถมฺภเกติ ติตฺถิยา กิร กาลกฺโต(๒) โกรกฺขตฺติโยติ สุตฺวา
ทิวสานิ กณฺเตว ยฺุํ ดาว สจฺจํ ชาตํ ฯ ยฺุทานิ นํ อณฺเวยตฺถ
นทฺเทตฺวา มฺุสวาทนฺ สมณฺํ โคตมํ นิกฺกณฺหิสฺสามาติ คนฺตฺวา
ตสฺส สรีริ วลฺลिया พนฺธิตฺวา อากทฺฆนฺตฺวา เอตฺถ นทฺเทตฺสฺสาม ฯ
เอตฺถ นทฺเทตฺสฺสามาติ กจฺจนฺติ ฯ กตฺกตฺกฺุจฺจํ องฺกณฺเมว โหติ ฯ
เต กทฺฆมฺมานา วีรณฺตฺถมฺภกํ สฺุสฺานํเขว คนฺตฺวา สฺุสฺานภาวํ
ณฺตฺวา อณฺเวยตฺถ นทฺเทตฺสฺสามาติ อากทฺฆีสุ ฯ อถ เนสํ วลฺลฺี
นิชฺชิตฺถ ฯ ปจฺจนา จาเลตฺุ นาสกฺขีสุ ฯ เต ตโตว ปกฺกนฺตฺวา ฯ
เตน วุตฺตํ วีรณฺตฺถมฺภเก สฺุสฺานนฺ นทฺเทตฺสฺสนฺติ ฯ

เตนฺปฺสฺงกฺมฺิติ กสฺมา อฺุปฺสฺงกฺมิ ฯ โส กิร จินฺเตสิ อวเสสํ
ดาว สมณฺสฺส โคตมฺสฺส วจฺนํ สเมติ ฯ มตฺสฺส ปน อฺุญฺจาย
อณฺเวยน สทฺธิ กถนํ นาม นตฺถิ ฯ หนฺุทฺทาหํ คนฺตฺวา ปจฺจนามิ ฯ
#๑ ม.ชณฺณฺกานิ ฯ ๒ ม.กาลงฺกโต ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาสุตตวณณา หน้า ๑๑

สเจ กเถติฯ สุนทรฺฯ โน เจ กเถติฯ สมณฺ โคตมฺ มุสวาเวทน
นิกคณฺหิสฺสามิตฺติ ยุมินา การณน อุปสงฺกมิฯ อาโกฏฺฐีสฺตี
ปฺหริฯ ซานามิ อาวุโสติ มตฺสรฺรํ อฏฺฐหิตฺวา กเถตุํ สมตฺถํ
นาม นตฺถิฯ ยฺหํ กถํ กเถตีติฯ พุทฺธานุภาเวณฯ ภควา
กิริ โกรกฺขตฺถิยํ อสุรโยนิโต อานตฺวา สรีเร อธิโมเจตฺวา
กถาเปตีฯ ตเมว วา มตฺสรฺรํ(๑) กถาเปตีฯ อจินฺเตยฺโย หิ
พุทฺธวิสโยฯ

ตเถว ตํ วิปากนฺติ ตสฺส วจนฺตฺส ตํ วิปากํ ตเถวฯ
อุทาทุ โนติ(๓)ลิจฺจวิปลลาโส กโตฯ ตเถว โส วิปาโกติ อตุโธฯ
เกจิ ปน วิปกนฺติปิ ปจฺนติฯ นิพฺพตฺตฺนติ อตุโธฯ

เอตฺถ จตฺวา ปาฎิหาริยานิ สฺมาเนตฺพพานิฯ สพฺพานเว
เหตานิ ปญฺจ ปาฎิหาริยานิ โหนฺติฯ สตฺตเม ทิวเส มริสฺสตีติ
วฺตุตฺติฯ โส ตเถว มโตฯ ยฺหํ ปจฺมํ ปาฎิหาริยํฯ อลสเกนาติ
วฺตุตฺติฯ อลสเกเนว มโตฯ ยฺหํ ทฺถิยํฯ กาลกณฺชิกฺเกสุ นิพฺพตฺติสฺสตีติ
วฺตุตฺติฯ ตตฺเถว นิพฺพตฺโตฯ ยฺหํ ตตฺถิยํฯ วีรณฺตฺถมฺภเก สฺसान
ณฺฑเวทฺสสนฺตีติ วฺตุตฺติฯ ตตฺเถว ณฺฑเวทฺโตฯ ยฺหํ จตฺตุตฺถํฯ
นิพฺพตฺตฺถจฺจานโต อากนฺตฺวา สฺนุกฺขตฺเตน สทฺธิ กเถสฺสตีติ
วฺตุตฺติฯ(๔) โส กเถสิเยวฯ ยฺหํ ปญฺจํ ปาฎิหาริยํฯ

#๑. ม.ยฺ. สรีริฯ ๒. ม.อัย ปาโจ ๓. ม.เอตฺถนฺตเร อุทาทุ โนตีติ ทิสฺสตีฯ
๔. ม.วฺตุโตฯ

*เล่มที่ ๖ หน้า ๑๒

อเจลกพารมชฎกวดถุณณนา

กพารมชฎโกติ(๑) นิกขนุตทนต์มชชโก ๑ (๒) นามเมว วา
ตสเสตติ ๑ ลาภคคปุตโตติ ลาภคคัม ปุตโต ๑ อคคลาภัม ปุตโตติ
วุตตัม โหติ ๑ ยสคคปุตโตติ ยสคคัม อคคปริวารัม ปุตโต ๑
วตตปทานันติ วตตานิเยว ๑ วตตโกฏฐาสา วา ๑ สมตตานิติ
คหิตานิ ๑ สมาทินุณานันติ ตสเสว เวจัน ๑ ปุรตติเมณ เวสาลินุติ
เวสาลิโต อวิทุเร ปุรตติมทิสาย ๑ เจตियนุติ ยกขเจตियฎุจัน ๑
เอส นโย สพพตถ ๑

เยน อเจโลติ(๓) ภควโต วุตตัม กตฺวา เยน อเจโล
กพารมชฎโก เตนุปสงกมิ ๑ ปญหัม อปุจฺฉิตี กมฺภีริ ติลกขณาหตี
ปญหัม ปุจฺฉิ ๑ น สมฺปายาสีตี น สมฺมา ฅาณคคิตยา สมฺปายาสี ๑(๕)
อนุโร วีย วิสมฎุจฺจาเน ตตถ ตตฺเถว ปกฺขลิตี ๑ ปญฺหานัม(๖) เนว
อาทิม ๑ น ปริโยसानมททส ๑ อถวา น สมฺปายาสีตี น สมฺปาเทสิ
สมฺปาเทตฺวา กเถตุํ นาสกฺขิม ๑ (๗)อสมฺปายนุโตติ กุปรุกฺขิมิ วิปริ-
วตเตตฺวา(๘) โอลเณนุโต อสิกฺขิตกสฺส สนฺตฺติเก วฎุจฺฉิตี ๑ อโนกาเสปี
ปพฺพชิตโต ปญหัม ปุจฺฉนุโต วิจฺรลิตี ๑ อเปหิ มา เอตสฺมี จาเน
อฎุจาสีตี วทฺนุโต ๑ โกปญจ โทสญจ อปฺปจฺจยญจ ปาตฺวากาสีตี
๑. สีมพารมฎุจโกติ ๑ ม.กาพารมฎุจโกติ ๑ ๒. ม.นิกขนุตทนต์มชชโก ๑
๓. ม.อเจลกโกติ ๑ ๔. ที.ปา. ๑๑/๕/๑๐ ๑ ปญหัม อปุจฺฉิ ๑ ๕. ม.ปายาสี ๑
๖. ม.เนวอาทิม ปริโยसानมททส ๑ ๗. ม.อสมฺปายนุโตติ กพรุกฺขิมิ ปริวตเตตฺวา ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถิตตวณณา หน้า ๑๓

กุปป์นาการ์ โภปีฯ ทุสสนาการ์ โทลัฯ อตุฏจาการภูตฺ โทมนสฺส-
 สงฺขาตฺ อปฺจยณฺจ ปากฏมกาสีฯ อาสาทิยฺมฺหเสติ อาสาทิยฺมหา(๑)
 ฆฏฏยฺมฺหาฯ มา วต โน โภ อโหสิติ อโห วต เม น
 ภเวยฺยฯ มํ วต โน อโหสิติปิ(๒) ปาโจฯ ตตฺถ มนฺติ
 สามีวจนฺภูเส อุปโยคฺวณฺฯ อโหสิ วต นฺ มมาติ อตุโธฯ
 เอวณฺจ ปน จินฺเตตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสฺสิตฺวา ขมถ เม ภนฺเตติ
 ตํ ขมาเปสิฯ โสปี ยฺโต ปฏฺจาย อณฺณํ กิณฺจิ ปณฺหํ
 นาม น ปุจฺฉิสฺสตีติฯ อาม น ปุจฺฉิสฺสามิติฯ ยทิ เอวํ
 กจฺจฯ ขมาเปมิ เตติ ตํ อฺยุโยเชสิฯ

ปรีหิตติ ปรีหิตโต นีวตฺถวตฺโธฯ สานฺุจริโกติ อนุจริกา
 วุจฺจติ ภริยาฯ สหानฺุจริกาย สานฺุจริโกฯ ตํ ตํ พุรฺหมจริ-
 วตฺตํ(๓) ปหาย สภริโยติ อตุโธฯ โอทนฺกฺมฺมาสฺนฺติ สุรามํสโต
 อติเรกํ โอทนฺปี กฺมฺมาสฺปี ภฺลฺขมาโนฯ ยสา นีหิโนติ ยํ
 ลากฺกฺยสฺสคฺคํ ปตฺโตฯ ตโต ปรีหิโน หุตฺวาฯ กตํ โหติ
 อุตฺตริมฺนฺสฺสธฺมา ยฺทุธิปาฏฺหาริยนฺติ อิศฺตฺตฺวตฺตปทาติกฺกม-
 วเสน สตฺต ปาฏฺหาริยานิ เวทิตฺพฺพานิฯ

๑. ม.อาสาทิยฺมฺหฯ ๒. ที.ปา.๑๑/๕/๑๑ฯ มา วต โน โภ อโหสิฯ

๓. สී.พุรฺหมจริวตฺตํฯ ม.พุรฺหมจริยํฯ

อเจตปาฏิกปุตตวตถุณณา

ปาฏิกปุตโตติ(๑) ปาฏิกสส ปุตโต ๑ ฅาณวาเทนาติ ฅาณ-
วาเทน สทฐี ๑ อุตตมปถนติ โยชนั เจ ๑ โน อนุตเร ภเวยย
โคตโม อุตตมโยชนั ๑ อหิ อุตตมโยชนั ๑ เอส นโย อุตตมโย-
ชนาที่สุ ๑ เอกปทวารัปี อติกกมม คจจโต ชโย ภวิสสติ
อนาคจจโต ปราชโยติ ๑ เต ตตถาติ เต มยั ตตถ สมาก-
ตฏจानะ ๑ ตททิกุณั ตททิกุณาหนติ ตโต ตโต ทิกุณั ทิกุณั
อหิ กริสสามิติ ๑ ภกวตา สทฐี ปาฏิกหาริยิ กาคู อสมตถภาวิ
ชานนโตปี อุตตมปริเสน สทฐี ปฏจเปตวา อสกุโกนตสสาปี(๒)
ปัสสา โหตีติ ฅตวา เอวมหา ๑นกรวาสิโนปี ตั สุตวา
อสมตโต นาม เอวั น กชชติ ๑ อทฐา อัยปี อรหา ภวิสสตีติ
ตสส มหนตั สกการมกัสุ ๑

เขนาหิ เตนุปสงุมิติ สุนกษตโต กิร ปาฏิกปุตโต เอวั
วทตีติ อสโสสิ ๑อดสส หินชฅาสาชตตา หินทสสนาย จิตตั
อุทปาหิ ๑

โส ภกวโต วตตั กตวา ภกวติ คนุทธภูฏี ปวิฏฐะ
ปาฏิกปุตตสส สนตักิ คนุตวา ปุจจติ ตุมمه กิร เอวรूपี
กถั กถถาติ ๑ อาม กถมาติ ๑ ยทิ เอวั มา จินตยิตถ(๓)
๑. ม.ปาฏิกปุตโต ๑ ๒. ม.อสกุกุณนตสสาปี ปาสัโส โหตีติ ๑ ๓. ม.อัย
ปาโจ นตถิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกสุตตวณณา หน้า ๑๕

มา ภายิตถ วิสตุตถา ปุณปุณฺเณ เอวํ วเทถ ๑ อหํ สมณสฺส
 โคตมสฺส อุปฺภุจาทโก ๑ ตสฺส วิสยํ ชานามิ ๑ ตุมฺเหหิ สทฺธิ
 ปาฐิกหาริยํ กาคฺคํ นาสกฺขิสฺสติ ๑ อหํ สมณสฺส โคตมสฺส
 กเถตฺวา ภยํ อุปฺปาเทตฺวา ตํ อณฺณโต กเหตฺวา คมิสฺสามิ
 ตุมฺเห มา ภายิตถาติ ตํ อสฺสาเสตฺวา ภควโต สนฺตํ
 คโต ๑ เตน วุตฺตํ เยนานํ เตนฺนปสงฺกมิตฺติ ๑ ตํ วาจนฺตฺวาทีสุ
 อหํ อพฺพุทฺโธว สฺมาโน พุทฺโธวหิตฺติ วิจฺริ ๑ อญฺจเมว กถิตํ นานํ
 พุทฺโธติ วทฺนฺโต ตํ วาจํ ปชฺหติ นาม. รโห นิสิตฺตฺวา
 จินฺตฺยมาโน อหํ เอตฺตํ กาลํ อพฺพุทฺโธว สฺมาโน พุทฺโธวหิตฺติ
 วิจฺริ ๑ ยฺโตทานิ ปญฺจาย นานํ พุทฺโธติ จินฺตฺยนฺโต ตํ จิตฺตํ
 ปชฺหติ นาม ๑ อหํ เอตฺตํ กาลํ อพฺพุทฺโธว สฺมาโน พุทฺโธวหิตฺติ
 ปาปํ(๑) ทิฏฺฐิ คเหตฺวา วิจฺริ ๑ ยฺโตทานิ ปญฺจาย ยุมํ ทิฏฺฐิ
 ปชฺหามิตฺติ ปชฺหนฺโต ตํ ทิฏฺฐิ ปญฺนิสฺสชฺชติ นาม ๑ เอวํ
 อกโรนฺโต ปน ตํ วาจํ อปฺปทาย ตํ จิตฺตํ อปฺปทาย ตํ
 ทิฏฺฐิ อปฺนิสฺสชฺชิตฺตฺวาติ วุจฺจติ ๑ วิปเตยฺยาติ พนฺธนา มุตฺต-
 ตาลปฏกํ วิย คีวโต ปเตยฺย ๑ สตฺตธา วา ปน ผลยฺย ๑

รกฺขเตตฺนฺติ รกฺขตุ เอตํ ๑ เอกํเสนาติ นิปฺปริยาเยน ๑
 โอิธาริตาติ ภาสิตา ๑ อเจโล จ ภนฺเต ปาฐิกปฺตุโตติ เอวํ
 เอกํเสน ภควโต วาจาโย โอิธาริตาย สเจ อเจโล ปาฐิกปฺตุโต ๑
 # ๑. ม.ปาปํ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคฺควณฺณา หน้า ๑๖

วิรูปุเปนาติ วิคตฺรุเปน ฯ วิคฺจฺฉิตฺตภาเวน รุเปน อตฺตโน รูปํ
ปฺหาย อทิสฺสमानน กายน ฯ สึหฺพฺยคฺขมาทิวเสน วา วิวิธฺรุเปน
สมฺมุขีภาวํ อากฺขณฺเยยฺ ฯ ตทสฺส ภควโต มุสาติ เอวํ สนฺเต
ภควโต ตํ วจฺนํ มุสา ภเวยฺยาติ มุสาวาเทน นิกฺคณฺหาติ ฯ
จเปตฺวา กิร เอตํ น อณฺเณน ภควา มุสาวาเทน
นิกฺคณฺหิตฺพุโพติ(๑) ฯ

ทฺวยคามินิํติ สฺรุเปน อตฺถิภาวํ ฯ อตฺถเณน นตฺถิภาวนฺติ
เอวํ ทฺวยคามินิํ ฯ อลิกตฺตฺจฺฉนฺนิปฺผลวาทาย เอตํ อธิวจฺนํ ฯ

อชฺโศปี นาม ลิจฺฉวินํ เสนาปตีติ โส กิร ภควโต
อฺปฺภูจฺจาโก อโหสิ ฯ โส กาลมกาสิ ฯ อตฺตสฺส สริริํกิจฺจํ กิริตฺวา
มนุสฺสา ปาฎิกปฺตฺตํ ปุจฺฉิสฺสุ กุหิ นินฺพฺพตฺโต เสนาปตีติ ฯ
โส อหา มหานิรเย นินฺพฺพตฺโตติ ฯ ยฺยทฺถจ ปน วตฺวา ปฺน
อหา ตฺมุหํ สฺนาปตี มม สนฺตฺติกํ อากมฺม อหํ ตฺมุหํ
วจฺนํ อกตฺวา สมณฺสฺส โคตมฺสฺส วาทํ ปตฺติจฺจฺจเปตฺวา นิรเย
นินฺพฺพตฺโตมฺหิํติ ปโรทิตฺถาติ ฯ เตนฺอุปฺสงฺกมि(๒) ทิวา วิหารายาติ เอตฺถ
ปาฎิหาริยกรณฺตฺถายาติ กสฺมา น วทฺติ ฯ อภาวา ฯ
สมฺมุขีภาโวปี หิสฺส เตน สทฺธิ นตฺถิ ฯ กฺวโต ปาฎิหาริยกรณฺํ ฯ
ตสฺมา ตถา อวตฺวา ทิวาวิหารายาติ อหา ฯ

๑. ม.ยฺ.นิกฺคหิตฺพุโพติ ฯ ๒. ม.ยฺ.เตนฺอุปฺสงฺกมิ ฯ

ยทุทธิปาฎิหาริยกถาวณณา

คหปติเนจยิกาคิ คหปติมหาศาลาฯ เตสญหิ มหาชนชณฺณ-
นิจโยฯ ตสฺมา เนจยิกาคิ วุจฺจนฺติฯ อนेกสहसฺसาคิ सहसฺเสหิปี
อปริमाणคณนาฯ เอว महि กिर प्रित्ति जपेत्त्वा सुनकुषत्तं
อญฺโหล สนฺนิปาเตत्तु สมตฺโถ นตฺถิฯ เตเนว ภควา เอตตํ
กาคํ सुनकुषत्तं कहेत्त्वा विजि ॥

ภยन्ति จิตฺตฺตฺราสภยंฯ นมฺภิตตฺตฺนฺติ สกलสรีรจลนंฯ
โลมหํโสติ โลमानं อุตฺตคฺคภาโวฯ โส กिर जिनेเตสิ อหं
อติมหนฺตํ ถํ กเถत्त्वा สเทเวเก โลเก อคฺคปฺคฺคเลน สทฺธิ
ปฏिवิรุทฺโธฯ มยหํ โข ปน อพฺภนฺตเร อรหत्तํ वा ปาฎิหารिय-
กรรมहेत्तु वा นตฺถิฯ สมโณ ปน โคตโมปาฎิหารियํ กริสฺสตี
อถสฺส ปาฎิหารियํ ทิสฺวา มหาชนโน ตฺวํทานิ ปาฎิหารियं
กาคํ อสฺสโกนฺโต กสฺมา อตฺตโน ปมาณํ อชานิตฺวา โลเก
อคฺคปฺคฺคเลน สทฺธิ ปฏิมลฺโล หุตฺวา กชชสีตี กญฺจเลทฺท-
ทญฺจาทิหิ วิเหจฺสฺสตีตีฯ เตนสฺส มหาชนสนฺนิปาตญฺเจว เตน
ภควโต จ อากมนํ สุตฺวา ภยं वा นมฺภิตตฺตํ वा โลมหํโส
วา อุตฺปาทีฯ โส ตโต ทุกฺขา มุญฺจิตฺกामो ตินฺนทุกฺขาน-
ปรีพฺพาชการามํ(๑) อคฺมาสิฯ ตมตฺถํ ทสฺเสตฺถุ อถ โข ภคฺควาติ-
อาทิมาน.

๑. ม.ดินทุกฺขานุกปรีพฺพาชการามํ ॥

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺคณณนา หน้า ๑๘

ตตฺถ อุปฺสงฺกมิตฺติ น เภวถํ อุปฺสงฺกมิตฺติ อุปฺสงฺกมิตฺวา
ปน ทูรํ อพฺตฺตโยชนนฺตรํ ปริพฺพาชการามํ ปวิญฺโຈปี (๑)
จิตฺตสฺสทาํ อลภมาโน อนฺตฺนฺเตน อาวิชฺฌิตฺวา อารามปจฺจนฺเต
เอกํ คหณญฺจานํ อุปฺชาเรตฺวา ปาสาณผลเก นิสิตฺติ ๗ อถ
ภควา จินฺตฺตฺติ สเจ อัย พาวโล กสฺสจฺจิวทว กถํ คเหตุวา
ลยฺชวคจฺเจยฺย ๗ มา นสฺสตุ พาวโลติ นิสินฺนปาสาณผลกํ ตสฺส
สรีเร อลฺลีนํ โหตุติ อธิญฺจาสี ๗ สห อธิญฺจานจิตฺเตน ตํ
ตสฺส สรีเร อลฺลียิ ๗ โส มหาอทุทฺตพฺนฺชนพฺนฺโช วีย ฉินฺนปาโท
วีย จ อโหสิ ๗

อสุสฺสิตฺติ ยฺโต จิตฺโต จ ปาฐิกปฺตฺตํ ปริเยสมานา ปริสา
ตสฺส อนฺปทํ คนฺตฺวา นิสินฺนญฺจานํ ฌตฺวา อากเตน อณฺตฺเรน
ปฺริเสน ตฺเมห กํ ปริเยสเถติ วุตฺเต ปาฐิกปฺตฺตฺนฺติ ๗ โส
ติณฺฑกฺขานฺนฺปริพฺพาชการาเม นิสินฺนโนติ วุตฺตฺวจฺเนน อสุสฺสิตฺติ.

ถํสฺสปฺตฺตฺติ โอสิตฺติ ๗ ตตฺถเภา สณฺจเรติ ๗ ปาวพา(๒) วุจฺจติ
อานิสทญฺจิกา ๗ ปฺราญฺตฺรฺโปติ ปฺราจฺตฺรฺโป ๗ วินญฺจฺรฺโป วา ๗

โคยฺยเคหิตฺติ โคยฺตฺเตหิ สตมตฺเตหิ วา สหสฺสมตฺเตหิ วา
ยฺยเคหิ ๗ อาวิญฺเจยฺยามาติ(๓) อากทฺเตยฺยาม. ฉิขฺเชรฺนฺติ ฉิขฺเชยฺย ๗(๔)
ปาฐิกปฺตฺโต วา พนฺชญฺจานเน ฉิขฺเชยฺย ๗

๑. ม.เอตฺถนฺตเร ตตฺปิตฺติ ทิสฺสติ ๗ ๒. ส.ปาวพา ๗ ๓. ม. อาวิญฺเจยฺยามาติ ๗
๔. ม.ฉิขฺเชยฺยฺนฺติ ฉินฺนฺเตยฺย ๗

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกสุตตวณณา หน้า ๑๕

ทารุปรตติกนุเตวาสีติ ทารุปรตติกสฺส อนฺเตวาสีฯ ตสฺส กิร
เอตทโหสี ติฏฺฐตุ ตาว ปาฐิหาริยฺฯ สมโณ โคตโม อเจโล
ปาฐิกปรตฺโต อาสนาปี น วุฏฺฐหิสฺสตีติ อาหฯ หนฺทาหิ คนฺตฺวา
เยน เกนจิ อุปาเยน ติ อาสนา วุฏฺฐาเปมิฯ เอตฺตาวตา
สมณฺสสฺส โคตมฺสสฺส ปราชโย ภวิสฺสตีติฯ ตสฺมาเอวมาหฯ

สีหฺสฺสาติ จตฺตาริ สีหา ตินฺสีโห จ กภาพฺสีโห จ
ปณฺฑุสีโห จ เกสรฺสีโห จฯ เตสํ จตฺนํ สีหานํ เกสรฺสีโห
อคุคฺติ กโตฯ โส อิธ อธิปฺเปโตฯ มิกฺรณฺโณติ สพฺพจตฺตูปฺทานํ
รณฺโณฯ อาสยฺนฺติ นิวาลิฯ สีหนาทนฺติ อภิตฺนาคิฯ โจราย
ปฏกเมยฺยนฺติ อาหารตฺถาย ปฏกเมยฺยิฯ วริ วรรณฺติ อุตฺตมฺตฺตมํ
ถูลิ(๑) ถูลนฺติ อตฺโถฯ มุฑฺมฺसानิติ มุฑฺนิ มํसानิฯ มธฺมฺसानิติ ปาโจฯ
มธฺมฺसानิติ อตฺโถฯ อชฺฌเปยฺยนฺติ อุปฺกจฺเจยฺยิฯ สีหนาคิ
นทิตฺวาติ เย ทพฺพลา ปาณาฯ เต ปลายนฺตฺติ อตฺตโน
สุรภาวสนฺนิสฺสีเตน การุณฺเณน นทิตฺวาฯ

วิฆาสํวทฺโธติ วิฆาเสน สํวทฺโธฯ วิฆาสิ ภกฺขิตฺตาติ-
ริตฺติ มํสิ ขาทิตฺวา วทฺธิโตฯ ทิตฺโตติ ทปฺปีโต ถูลสฺรีโรฯ
พลวาติ พลสมฺปนฺโนฯ เอตทโหสีติ กสฺมา อโหสีฯ อสฺมิมาน-
โทเสนฯ

ตฺตฺรายิ อนฺนุพฺพพิทฺธา เอกทิวสํ กิร โส สีโห โจรโต
๑. ม.ถูลิ ถูลนฺติ อตฺโถฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณฺณา หน้า ๒๐

นีวตฺตมาโน ตํ สิงฺคาลํ ภยฺเณ ปลายมาํ ทิสฺวา การุญฺชชาโต
 หุตฺวา วยส มา ภายิ ฯ ติฏฺฐ โโก นาม ตฺวนฺติ อาห ฯ
 ชมฺพุโก นามาหิ สามีติ ฯ วยส ชมฺพุก ยฺโต ปฏฺจาย มํ
 อฺปฏฺจาคฺคํ สกฺขิสฺสตีติ ฯ อฺปฏฺจหิสฺสามีติ ฯ โส ตโต ปฏฺจาย
 อฺปฏฺจาทิ ฯ สีโห โจรโร อากฺขณฺโต มหนฺตํ(๑) มหนฺตํ มํสขณฺทํ
 อahrti ฯ โส ตํ ขาทิตฺวา อวิทฺุเร ปาสาณปิฏฺุเจ วสติ ฯ โส
 กติปาหจฺเจยฺเณว ญฺลสรโร มหาขนฺโธ ชาโต ฯ อถ นํ สีโห
 อโวจ วยส ชมฺพุก มม วิชฺมกฺนกาเล อวิทฺุเร จตฺวา วิโรธ
 สามีติ วตฺตํ สกฺขิสฺสตีติ ฯ สกฺโกมิ สามีติ ฯ โส ตสฺส วิชฺมกฺน-
 กाले ตถา กรโธติ ฯ เตน สีหสฺส อติเรโก อสฺมิมาโน โหติ ฯ

อเถกทิวสํ ชรสิงฺคาล(๒) อฺทกโสณฺทึยฺ ปานียํ ปิวฺนฺโต
 อตฺตโน ฉายํ โอลเณฺโต อทฺทส อตฺตโน ญฺลสรโรตฺตญฺเจว
 มหาขนฺธตฺตญฺจ ฯ ทิสฺวาน ชรสิงฺคาล(๓) ชรสิงฺคาลสฺมีติ มนํ
 อกฺตฺวา อหํปิ สีโห ชาโตติ มญฺญมาโน (๔) ตโต อตฺตนา
 อตฺตานํ เอตทโวจ วยส ชมฺพุก ยฺตฺตํ นาม ตว อิมินา
 อตฺตภาเวน ปรสฺส อฺจฺฉิฏฺฐมํสํ ขาทิตฺุ ฯ ก็ ตฺวํ ปฺริโส น
 โหสิ ฯ สีหสฺสาปิ จตฺตาโร ปาทา เทว ทาธมา เทว กณฺณา
 เอกํ นจฺจฺญฺจํ ฯ ตวาปี สพฺพิ์ ตเถว ฯ เกวลํ ตว เกสรภารมตฺตเมว
 นตฺถิติ ฯ ตสฺเสวํ จินฺตยฺโต อสฺมิมาโน วทฺธิ ฯ อถสฺส เตน
 # ๑. ม.มหนฺตํ มหนฺตํ ฯ ๒. ม.ชรสิงฺคาล ฯ ๓. ม.อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
 ๔. ม.ยฺ.มญฺญิ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎิกสูตตวณณา หน้า ๒๑

อสมิมานโทเสน เอต โก จาหnutí อาทิ มณญิตตมโหสิ ฯ(๑)

ตตถ โก จาหnutí อหิ โก ฯ สี่โห มิคราชา โก ฯ น
มม ชาติ ฯ น สามิโก ฯ กิมหnutí สุต นิปัจจการิ กโรมิติ
อธิปฺปาโย ฯ สิงคาลกัเยวติ สิงคาลรวมเว ฯ เภรณฺทกัเยวติ
อปฺปิยอมนาสททเมว ฯ เก จ ฉเว สิงคาลติ โก จ ลามโก
สิงคาลอ ฯ เก ปน สี่หนาทติ โก ปน สี่หนาทอ ฯ สิงคาลสูต
สี่หนาทสูต จ โก สมฺพนฺโหติ อธิปฺปาโย ฯ

สุคตปทานสูติ สุคตลกฺขณฺเส ฯ สุคตสูต สาสนสมฺภูตาสู
ติสู ลิกฺขาสู ฯ กถิ ปเนส ตตถ ชีวติ ฯ เอตสูต หิ จตฺตาริ
ปัจจเย ททมานา สี่ลาทิกุณสมฺปนฺนํ สมฺพุทฺธานํ เทมาติ
เทนฺติ ฯ เอส(๒) อพุทฺโธ สมานุ พุทฺธานํ นิยามิตปัจจเย
ปริภุชฺชนฺโต สุคตปทานสู ชีวติ นาม. สุคตาทิริตฺตานีติ
เตสํ กิร โภชนานิ ททมานา พุทฺธานญจ พุทฺธสาวกานญจ
ทควา ปจฺจฉา อวเสสํ สายณฺหสมเย เทนฺติ ฯ เอวเมส
สุคตาทิริตฺตานิ ภุชฺชติ นาม ฯ ตถาคเตติ ตถาคตํ อรหnutí
สมฺมาสมฺพุทฺธํ อาสาทตพฺพํ ฆญฺญิตพฺพํ ฯ อถวา ตถาค
เตติ อาทินิ อุปฺโยคพหฺวจนาเนว ฯ อาสาทตพฺพนฺติ ยุทฺธิ พหุ-
วจนเมว เอกวจนํ วิย วุตฺตํ ฯ อาสาทนาคิ อหิ พุทฺเธน
สทฺธิ ปาฎิหาริยํ กริสฺสามิติ ฆญฺญา.

สมกฺขิยานาคิ สมกฺขิตฺวา ฯ มณญิตฺวาติ อตฺถโก ฯ อมณญิติ
๑. ม.ย.มณญิตมโหสิ ฯ ๒. สี่.เตสํ ฯ ม.เตน เอส ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณฺณา หน้า ๒๒

ปฺน อมฺณฺณิตฺถ ๑ โกตฺถุติ สิงฺคาโล ๑

อตุตฺตานํ วิฆาเส สเมกฺขิยาติ โสณฺฑิยํ อฺจุณฺโณจฺทเก ฐลํ
อตุตฺถาวํ ทิสฺวา ๑ ยาว อตุตฺตานํ น ปสฺสตีติ ยาว อหํ สีหวิฆาเส-
สํวทฺธิตโก ชรสิงฺคาโลติ เอวํ ยถาภูตํ อตุตฺตานํ น ปสฺสตี ๑
พฺยคุโฆติ มณฺณตีติ สีโหหฺมสฺมีติ มณฺณตี ๑ สีเหฺน วา สฺมานพโล
พฺยคุโฆเยว อหฺนฺติ มณฺณตี ๑

ภฺตุวาน เภเกติ(๑) อวาภฺมณฺฑเก ขาติตฺวา ๑ ขลฺมุสิกาโยติ
ขเลสุ มฺุสิกาโย จ ขาติตฺวา ๑ กฺกุสึสุ จิตฺตานิ จ ฐณฺปานีติ
สุสาเนสุ ฉทฺฑิตฺถณฺปานิ จ ขาติตฺวา ๑ มหาเวเนติ มหฺนฺเต มหา-
วนสฺมี ๑(๒) สุยฺเวเนติ ตฺจุยฺเวเน ๑ วิวทฺโฆติ วทฺโฆโต ๑ ตเถว
โส สิงฺกาลกํ อนทิตี เอวํ สํวทฺโฆเปมิ คราชาหฺมสฺมีติ มณฺณิตฺวาปี
ยถา ปุพฺเพ ทฺพฺพลสิงฺกาลกาเล ๑ ตเถว โส สิงฺกาลรวิเยว อรวีติ ๑
ยฺมายปี คากาย เภกาทีนิ(๓) ภฺตุวา วทฺธิตสิงฺคาโล วิย ลาภ-
สฺกการกิทฺโร ตฺวนฺติ ปาฐิกปฺตฺตเมว ฆณฺเฐสิ ๑

นาเคหิตี หตฺถิหิ ๑ มหาพฺนฺธนาติ มหฺตา กิเลสพฺนฺธนา
โมเจตฺวา ๑ มหาวิทฺถุคฺคาติ มหาวิทฺถุคฺคํ นาม จตฺตาโร โອมา
ตโต อฺทฺธริตฺวา นิพฺพานเถ ปตฺติจฺเปตฺวา ๑

๑. ม.ภเกติ ๑ ๒. ม.มหฺนฺเต วนสฺมี ๑ ๓. ม.ภเกาทีนิ ๑

อคคณณปณตติกถาวณณา

ยติ ภควา เอตตเคน กถามคเคน ปาฏิหาริยํ น กโรตีติ
ปทสฺส อนุสนธิ์ ทสฺเสตฺวา ยฺทานิ น อคคณณํ ปณตติ
ยุมสฺส อนุสนธิ์ ทสฺเสนฺโต อคคณณณจาหนฺติ เทสนํ อารภิ ฯ

ตตฺถ อคคณณณจาหนฺติ อหํ ภคว อคคณณณจ
ปชานามิ โลกฺขปฺตติจริยวตฺตณจ ฯ ตณจ ปชานามิตี น เกวถํ
อคคณณณเมว ฯ ตณจ อคคณณณํ ปชานามิ ฯ ตโต จ อุตฺตริตรี
สีลสมาธิโต ปญฺจาย ยาว สพฺพณฺตณณณา ปชานามิ ฯ
ตณจ ปชานนํ น ปรามสามิตี ตณจ ปชานนฺโตปิ อหํ
ยฺทํ นาม ปชานามิตี ตณฺหาทิฏฺฐิมานวเสน น ปรามสามิ ฯ
นตฺถิ ตถาคตสฺส ปรามาสติ ทิเปตี ฯ ปจฺจตฺตํเยว นิพฺพุติ
วิทิตาติ(๑) อตฺตนาเยว อตฺตนิ กิเลสฺนิพฺพานํ วิทิตํ ฯ ยทฺธิชานํ
ตถาคโตติ ยํ กิเลสฺนิพฺพานํ ชานํ ชานนฺโต ฯ ตถาคโต ฯ
โน อนนฺยํ อปชฺชตีติ อวิทิตฺนิพฺพานา ติตฺถิยา วิย อนนฺยํ
ทุกฺขํ พยสนํ นาปชฺชติ ฯ

ยฺทานิ ยนฺตํ ติตฺถิยา อคคณณณํ ปณตติเปตี ฯ ตํ ทสฺเสนฺโต
สนฺติ ภควาติ อาทิมหา ฯ ตตฺถ ยฺสฺสรกฺตํ พุรฺหมกฺตฺตณฺติ
ยฺสฺสรกํ พุรฺหมกํ ฯ ยฺสฺสรนิมฺมิตฺติ(๒) พุรฺหมนิมฺมิตฺตณฺติ อตฺถิโก ฯ
พุรฺหมาเอว หิ เอตฺถ อธิปจฺจภาเวน ยฺสฺสโรติ เวทิตฺพุโพ ฯ
๑. ที.ปา. ๑๑/๑๓/๒๕ ปจฺจตฺตํเยว นิพฺพุติ วิทิตา ฯ ๒. ส.อิสรนิมิตฺตํ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณฺณา หน้า ๒๔

อาจริยกนฺติ อาจริยภาวํ อาจริยวาทํ ฯ ตตฺถ อาจริยวาโท
อคฺคณฺณํ ฯ อคฺคณฺณํ ปนฺ เอตฺถ เทสิตนฺติ กตฺวา โส
อคฺคณฺณนฺเตว วุตฺโต ฯ กถํวิทฺตกนฺติ เกน วิหิตํ กิณฺติ
วิหิตํ ฯ เสสํ พุรหฺมชาเล วิตฺถาริตนฺเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ จิฑฺฐา-
ปโทสีกนฺติ จิฑฺฐापโทสีกมฺลํ.

อสตาติ อวิชฺชานนฺ ฯ อวิชฺชมานญฺเจนาติ(๑) อตฺโถ ฯ
ตฺจจฺฉาติ ตฺจจฺฉนฺ อนฺโตสาร์วิทฺเตน ฯ มุสาติ มุสาวาเทน ฯ
อญฺเตนาติ ญฺตตฺถวิทฺเตน ฯ อพฺภาจิกฺขนฺตีติ อภิอาจิกฺขนฺติ ฯ
วิปริโตติ วิปริตฺสยฺโย วิปริตฺจิตฺโต ฯ กิกฺขโว จาติ น เกวลํ
สมฺโณ โคตฺโมเขว ฯ เย จ อสฺส อนฺตฺสิญฺจํ กโรนฺติ ฯ เต กิกฺขุ
จ วิปริตา ฯ อถ ยํ สนฺชาย วิปริโตติ วทนฺติ ฯ ตํ ทสฺเสตฺถ
สมฺโณ โคตฺโมติ อาทิ วุตฺตํ ฯ สฺภวิโมกฺขนฺติ(๒) วณฺณกสิณฺ ฯ
อสุกฺนฺเตววาติ สฺภณฺจ อสุกฺนฺจ สพฺพํ อสุกฺนฺติ เอว
ปฺชานาติ ฯ สฺภนฺเตว ตสฺมี สมนฺยติ สฺภนฺติเอว จ ตสฺมี
สมฺเย ปฺชานาติ ฯ น อสุกฺนํ กิกฺขโว จาติ เย เต เอว
วทนฺติ ฯ เตสํ กิกฺขโว จ อนฺเตวาสิกสมฺมนา วิปริตา ฯ
ปโหตีติ สมตฺโถ ปฏฺิพฺโล ฯ

ทฺกฺกรํ โขติ อยํ ปริพฺพาชโก ยทิทํ เอว ปสนฺโน
อหํ ฆนฺเตติ อาทิมานฺ ฯ ตํ สาเสยฺเยน โภหฺณเณน อาห ฯ
๑. ม.อสังวิชฺชมานญฺเจนาติ ฯ ๒. ที.ปา. ๑๑/๑๗/๓๗ สฺภ วิโมกฺขํ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๕

เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ สมนฺโณ โคตโม มยฺหิ เอตฺตํ ฌมฺมกถํ
กเถสิ ฯ ตมฺหิ สุตฺวาปี ปพฺพชิตฺตํ น สกฺโกมิ ฯ มยา เอตฺสฺส
สาสนํ ปฏิปนฺนสทิสฺเสน ภวิตฺตํ วฏฺฐตีติ ฯ ตโต โส สาเจยฺเยน
โกหณฺเณน เอวมาห ฯ เตนฺสฺส ภควา มมฺม(๑) ฃฏฺฐเณฺนโต วีย
ทูกกริ โข เอตํ ภควฺว ตยา อณฺณทิกฺกุจฺเจนาติ อาทิมมาห ฯ ตํ
ไปฏฺฐปาทสุตฺเต วุตฺตตฺถเมว ฯ สาธุกมฺนุรฺกฺขาติ สฺกุจฺจ อฺนุรฺกฺข ฯ
อิติ ภควา ปสาทมตฺตานุรฺกฺขเณ ปริพฺพาชกํ นิโยเชสิ ฯ
โสปี เอวํ มหนฺตํ สุตฺตนฺตํ สุตฺวาปี นาสกฺขิ กิเลสฺกฺขยํ
กาตุํ ฯ เทสฺนา ปนฺสฺส อายตี วาสนาย ปจฺจโย อโหสิ ฯ
เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

ปาฐิกสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปจฺจมํ ฯ

ยฺติ สมุจฺจลวิลาสินียา ทีฆนิกายกุกกถาย

ปาฐิกสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. กตฺถจฺจิ. ฌมฺมํ ฯ

อุทุมพริกสุตต

นิโครธปริพพาชกวัตถุ

เอวมเม สุตนติ อุทุมพริกสุตตํ ๑ ตตฺรายํ อนุปฺพุพปท-
วณฺณา ปริพฺพาชโกติ จนนฺปริพฺพาชโก ๑ อุทุมพริกาย
ปริพฺพาชการามเถ อุทุมพริกาย เทวียา สนฺติเก ปริพฺพา-
ชการาม. สนฺธานฺติ ตสฺส นามํ ๑ อัยฺ ปน มหानฺภาโว
ปริวารตฺวา วิจฺรณฺตานํ ปณฺจณฺนํ อุปาสกตฺตานํ อคฺคปฺริโส
อนาคามี โส (๑) ภกฺวตา มหาปริสมชฺเฒ เอวํ สํวณฺณิตฺ

ฉหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต สนฺธานฺ กหปติ
ตถาคเต นิฏฺจจฺกโต สทฺธมฺเม ยฺริยตี ๑ กตเมหิ ฉหิ ๑ พุทฺเช
อเวจฺจปฺปสาเทน ชมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สํเม อเวจฺจปฺปสาเทน
อริเยน สีเลน อริเยน ฌาณฺน อริยาย วิมุตฺตียา ๑ ยฺเมหิ
โฆ ภิกฺขเว ฉหิ องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต สนฺธานฺ กหปติ
ตถาคเต นิฏฺจจฺกโต สทฺธมฺเม ยฺริยตีติ ๑ (๒)

โส ปาโตเยว อุโปสถฺจฺคานิ อธิฏฺฐาย ปุพฺพณฺหสมเย
พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺสฺส ทานํ ทตฺวา ภิกฺขุสฺส วิหาริ คเตสฺ
จฺมเร ชุทฺทกมฺหุลลกานํ ทารกานํ สทฺเทน อุพฺพาโพห สตฺถุ
สนฺติเก ชมฺมํ โสสฺสามีติ นิฏฺชนฺโต ๑

เตน วุตฺตํ ทิวาทิวสฺเสว (๓)

๑. ม.อัย ปาโฐ นตฺถิ ๑ ๒. องฺ. ฉกฺก. ๒๒/๓๕๖/๕๐๒/ ๑ ๓. ม.ยฺ. ทิวา ทิวสฺส ๑

*เล่มที่ ๖ อุทุมพริกสูตรตวณณา หน้า ๒๗

ราชคหา นิกขมีติ ๑ ตตถ ทิวาทิวสเสวติ ทิวสส(๑) ทิวา นาม
มชฺฌนฺดาติกุกโม ๑ (๒) ตสฺมี ทิวสสาปี ทิวาภูเต อติกุกนฺตมตเต
มชฺฌนฺติเก(๓) นิกขมีติ อตุโธ ๑ ปฏิสลฺลีนฺติ ตโต ตโต รูปาภิ-
โคจรโต จิตฺตํ ปฏิสฺหริตฺวา นิลีนฺ ฌานรติเสวนาวเสน เอกีภาวํ
คโต ๑ มโนภาวนียานนฺติ มนวฑฺฒกานํ ๑ เย จ อวชฺชโต
มนสิกโรโต จิตฺตํ วินีวรณํ โหติ อุณฺนมติ วฑฺฒติ ๑

อุณฺนาทินิยาติ อาทีนํ โปฏฺฐปาทสฺสฺสฺเต วิตุถาริตนเยเนว
เวทิตพฺพานิ ๑

ยวตาคิ ยตฺตกา ๑ อัย เตลฺลํ อณฺตโรติ อัยเตลฺลํ
อพฺกนฺตโร เอโก สวโก วา ๑ (๔) ภควโต กิร สวกา คิหิอนา-
คามินฺนเยว ปณฺจสตา ราชคเห ปฏิวสนฺติ ๑ เยลฺลํ เอเกกสฺส
ปณฺจ ปณฺจ อุปาสกสฺตานํ ปรีวารํ ๑ เต สนฺชาย อัย เตลฺลํ
อณฺตโรติ อาห ๑ อปฺเปว นามาติ ตสฺส อุปสงฺกมณํ ปฏฺฐยมาโน
อาห ๑ ปฏฺฐนาการณํ ปน โปฏฺฐปาทสฺสฺสฺเต วุตฺตเมว ๑

เอตทโวจาคิ อากจฺจนฺโต อนฺตรามคฺเคเยว เตลฺลํ กถาย
สฺสฺสฺตาเอตํ อณฺตธา โข ยฺเมติ อาทิวจณํ อโวจ ๑ ตตถ
อณฺตติตฺถิยาติ ทสฺสเนนปี อากปฺเปนปี กุตฺเตนปี อจาเรนปี
วิหาเรนปี ยฺริยาปเถนปี อณฺเต ตติตฺถิยาติ อณฺตติตฺถิยา ๑

๑. ม.ย. ทิวา ทิวสสาติ ทิวสสฺส ๑ ๒. ม.มชฺฌนฺนฺดาติกุกโม ๑ ๓. ม.มชฺฌนฺนฺติเก ๑
๔. ม.วาสทฺโท นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคฺควณณา หน้า ๒๘

สงฺกมฺม สฺมาคฺมฺมาติ สงฺกนฺตฺวา สฺมาคฺนฺตฺวา ราสี (๑) หุตฺวา
นิสินฺนฺภูจฺจาเนฯ อรฺณฺณวณฺปตฺถานีติ อรฺณฺณวณฺปตฺถานี
คฺามุปฺจารโถ มุตฺตานี ทฺูรเสนาสนานีฯ ปนฺตฺานี (๒) ทฺูรตฺรานี
มนฺุสฺสุปฺจารวิหิตฺตานีฯ อปฺปสทฺุทฺทานีติ วิหารุปฺจารเณ คจฺจโถ
อทุธิกชนฺสฺสาปี สทฺุเทณ มนฺุทสทฺุทฺทานีฯ อปฺปนิกฺโขมฺसानีติ
อวิภาวิทฺถุเจเน นิกฺโขมฺเสน มนฺุทนิกฺโขมฺसानีฯ วิชนฺวาทานีติ อนฺุโต
สญฺจารีโน ชนฺสฺส วาเทณ วิคตฺวาทานีฯ มนฺุสฺสราหฺสฺเสยฺยกานีติ
มนฺุสฺสํ รหฺสฺส กรณฺสฺส ยุตฺตานี อนฺุจฺจวิกานีฯ ปฏฺิสลฺลฺลาน-
สํารุปฺปานีติ เอกฺิภาวสฺส อนฺุรูปานีฯ ยุตฺติ สนฺุชานโน คหฺปติ
อโห มม สตฺถา โย เอวฺรูปานี เสนาสนานี ปฏฺิสเวตฺติติ
อณฺุชฺลี ปคฺคยฺห อุตฺตมฺงฺเก สิริสฺมี ปตฺิฏฺุจเปตฺวา ยุมฺ อูทฺานํ
อูทฺาเนนฺุโต นิสฺสิทฺิ.

เอวํ วุตฺเตติ เอวํ สนฺุชานเนน คหฺปตินา อูทฺานํ
อูทฺาเนนฺุเตน วุตฺเตฯ นิโคโรโร ปริพุพฺพาชโก อัย คหฺปติ มม
สนฺุติเก นิสฺสินฺโนปี อตฺตโน สตฺถารฺเฆว โถเมติ อุกฺกํสฺติฯ อเมห
ปนฺ อตฺถิตฺตีปี น มณฺุยติฯ เอตฺสฺมี อูปฺปนฺนํ โกปี สมนฺุสฺส
โคตมฺสฺส อูปฺริ ปาเตสฺสํมิตฺติ สนฺุชานํ คหฺปตีเอตฺทโวจฯ

ยคฺุเจติ โจทฺนฺภูเจ นิปาโตฯ ชานเยฺยาสีติ พุชฺเณยฺยาสี
ปฺสฺเสยฺยาสีฯ เกน สมนฺุโณ โคตโม สทฺุธี สลฺลปฺตีติ เกน
๑. ม.ราสีฯ ๒. ม.ปนฺตฺานีติฯ

*เล่มที่ ๖ อุทุมพริกสุตตวณณนา หน้า ๒๕

การณน เกน ปุคฺคเลน สทฺธิ สมโณ โคตโม สลฺลปติ
วทติ ภาสติฯ กิ วุตฺตํ โหติ ยถิ กิณฺจิสลฺลาปการณํ
ภเวยฺยฯ ยถิ วา โกจิ สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สนฺตํ สลฺลาปตฺติโก
คจฺเจยฺยฯ สลฺลาเปยฺยฯ น ปน การณํ อตฺถิฯ น ตสฺส สนฺตํ
โกจิ คจฺจติฯ สุวํ เกน สมโณ โคตโม สทฺธิ สลฺลปติ
อสลฺลปนฺโต กถิ อุนฺนาถิ ภวิสฺสตีติฯ

สากจฺจนฺติ สัสนฺทนฺฯ ปญฺญาเวยฺยตฺติยฺนติ อุตฺตร-
ปจฺจจฺจตฺรณเณ ฌาณพฺยตฺตภาวํฯ สุลฺลาการหตฺตาติ สุลฺลา-
การเรสุ นญฺจาฯ สมณฺน หิ โคตเมณ โพรหมฺเณ อปฺปมตฺติกา
ปญฺญา อธิคตาฯ สปิสุสฺส สุลฺลาการเรสุ เอกกสฺส นิสีทโต
นญฺจาฯ ยถิ ปน มยิ วिय กณฺสงฺกณฺกํ กตฺวา นิสีเทยฺย
นาสฺส ปญฺญา นสฺเสยฺยติ ทสฺเสติฯ อปริสววจโรติ อวิสาร-
ทตฺตา ปริสํ โอตริตฺตํ น สกฺโกติฯ นาลํ สลฺลาปายาติ น
สมตฺโถ อลฺลาปสลฺลาปํ(๑) กาคฺคฺฯ อนุตฺปนฺตนาเนาติ(๒)โกจิ มํ
ปญฺหิ ปุจฺเจยฺยติ ปญฺหิโกติ อนุตฺปนฺตนาเนา ปนฺตเสนาสนานิ
เสวติฯ โคกานฺนาติ เอกกฺขิหตา กานฺนคาวิฯ สา กิร
ปริยฺนตฺจารินิ โหติฯ อนุตฺปนฺตนาเนา เสวติฯ สา กิร
กานฺนฺกฺขิภาเวน วนฺนตฺตํภิมฺขีปี น สกฺโกติ ภวิสฺสํ กสฺมาฯ
ยสฺมา ปตฺเตน วา สาขาย วา กณฺฏเกน วา ปหารสฺส
๑. ม.สลฺลาปํฯ ๒. ม.อนุตฺมฺนฺตนาเนาฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคฺควณฺณา หน้า ๓๐

ภยติ ฯ คุนฺนํ อภิมุจฺปิ น สกฺโกติ ภวิตฺตํ ฯ กสฺมา ฯ ยสฺมา
สิงฺเคน วา กณฺเณน วา วาเลน วา ปหารสฺส ภยติ ฯ
ยุงฺมาติ โจอทฺถุเจ นิปาโต ฯ สํสาเทยฺยามาติ เอกปณฺห-
จฺจนเนเนว สํสาทํ วิสาทมาปฺนํ กเรยฺยาม ฯ ตฺวจฺจนฺมูภีว
นฺนุติ ริดฺตมฺภุํ วย นํ ฯ โอโรเชยฺยามาติ วินทฺเชยฺยาม(๑)
ปฺริตมฺภุํ หิ ยฺโต จิตฺ จ ปฺริวตฺเตตฺวา น สุวินทฺธิโย(๒)
โหติ ฯ ริดฺตโก ยถารุจฺ ปฺริวตฺเตตฺวา สกฺกา โหติ วินทฺธิตุํ
เอวมฺว หตฺปณฺณตฺยา ริดฺตกฺมฺภิสฺสทิสํ สมณฺํ โคตมํ วาท-
วินทฺเทนฺน สมฺนฺตา วินทฺธิสฺสามาติ วทติ ฯ

ยฺติ ปฺริพฺพาชโก สตฺถุ สุวณฺณวณฺณํ นลาภฺมณฺทลํ
อปฺสฺสนฺโต ทสพฺลสฺส ปรมฺมุขา อตฺตโน พลํ ทีเปฺนโต
อสมฺภินฺนํ ขตฺตियฺกุมาริ ชาตฺยา ฆณฺฑญฺญนฺโต จณฺฑาลปฺโต วย
อสมฺภินฺนํ เกสรสิหิ มิกฺราชานํ ถาเมน ฆณฺฑญฺญนฺโต ชฺรสิคาโล
วย จ นานปฺปการิ ตฺวจฺจนคฺชฺชิตฺ คชฺชฺ ฯ อูปาสโกปิ จินฺเตสิ
อຍฺ ปฺริพฺพาชโก อติวีย คชฺชติ ฯ อวิจฺหุสฺนตฺถาย ปาทำ ฯ ภวคฺค-
หณฺตฺถาย หตฺถํ ปฺสาร์ยนฺโต วย นฺิรตฺถกํ วายมฺติ ฯ สเจ
เม สตฺถายุมฺ จานํ อากฺจฺเจยฺย ฯ ยุมฺสฺส ปฺริพฺพาชกสฺส ยาว
ภวคฺคา อุสฺสิตฺติ มานทฺทชฺ จานโสว โอปาเปยฺยาติ ฯ(๓)

ภควาปี เตสํ ตํ กถาสลฺลาปี อสุโสสิเยว ฯ เตน วุตฺตํ
๑. ม.วินนฺเชยฺยาม ฯ ๒. ม.สุวินทฺธิโย ฯ ๓. ม.โอปาเตยฺยาติ ฯ

อสุโสสิ โข ยุมิ กถาสลลาปนติ ฯ

สุมาคชาชาติ สุมาคชา นาม ปุทฺทชเรณี ฯ ยสุธา ตีเร
นิสินโน อญฺตโร ปุริโส ปทุมนาพนฺตเรหิ อสุรภานํ ปวิสฺนตํ
อสุรเสนํ อทุทส ฯ โมนินวาโปติ นินวาโป วุจฺจติ ภตฺตํ ฯ ยตถ
โมรานํ อภเยน สทฺธิ นินวาโป ทินฺโน ฯ ตํ จานนฺติ อตฺโถ ฯ
อพฺโปกกาเสติ อญฺคณฺฐจาเน ฯ อสุธาสปฺปตฺตาติ ตฺถุจิปฺปตฺตา
โสมนสฺสปฺปตฺตา ฯ อชฺฌาสนฺติ อุตฺตมนิสฺสยสมฺภูตํ ฯ (๑) อาทิ-
พฺรหฺมจฺริยนฺติ ปฺราณพฺรหฺมจฺริยสงฺขาตํ อริยมคฺคํ ฯ ยฺมํ วุตฺตํ
โหติ โโก นาม โส ฆนฺเต ฆมฺโม เยน ภควตา สาวกา
วินิตา อชฺฌาสนยาทิพฺรหฺมจฺริยภูตํ อริยมคฺคํ ปฺเรตฺวา อรหฺตฺตาธิ-
กมนวเสน อสุธาสปฺปตฺตา ปฏฺิจานนฺตฺติ ฯ

ตโปชิจฺจนาวาทวณณา

วิปฺปกตฺตาติ มฺมากมนปฺจฺจยา อนิฏฺฐิตาว หุตฺวา จิตา ฯ
กเถหิ ฯ อหเมตํ นิฏฺฐเปตฺวา มตฺถกํ ปาเปตฺวา ทสฺเสมฺมิติ
สพฺพพฺญญฺปวารณํ ปวาระสิ ฯ

ทฺชฺชานํ โขติ ภควา ปฺริพฺพาชกสฺส วจฺนํ สุตฺวา อโย
ปฺริพฺพาชโก มยา สาวกานํ เทเสตพฺพํ ฆมฺมิ เตหิ ปฺเรตพฺพ-
ปฏฺิจตฺตี ปุจฺจติ ฯ สจฺจสฺสาหิ อาทิโตว ตํ กเถสฺสามิ ฯ กถิตํปี
#๑ ม. ย. อุตฺตมนิสฺสยภูตํ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคฺควณณา หน้า ๑๒

นํ น ชานิสฺสตี ฯ อัย ปน วิริเยน ปาปชฺชิจฺจนวาโท ฯ หนฺทาหิ
เอตฺตฺสเสว วิสเย ปญฺหิ ปุจฺจนาเปตฺวา ปุถุสมณพฺราหฺมณานํ
ลทฺธิยา นิรตฺถกภาวํ ทสฺเสมิ ฯ อถ ปุจฺจนา ยุมํ ปญฺหิ
พฺยากริสฺสสามิตฺติ จินฺเตตฺวา ทุชฺชานํ โข เอตฺตฺตฺติ อาทิมายฺ ฯ ตตฺถ
สเก อัจฉริเยเกติ อตฺตฺตโน อัจฉริยวาทฺ ฯ อธิเชคฺคฺจฺเจติ วิริเยน
ปาปชฺชิจฺจนภาเว ฯ กถํ สนฺตฺตติ กถํ ภูตฺตา ฯ ตโปชฺชิจฺจฺจฺจติ วิริเยน
ปาปชฺชิจฺจฺจนา ปาปวิวชฺชณา ฯ (๑) ปริปฺนฺณณฺตติ ปริสฺสุทฺธา ฯ กถํ
อปริปฺนฺณณฺตติ กถํ อปริสฺสุทฺธา โหตีตี ฯ เอวํ ปุจฺจนาติ ฯ ยตฺร
หิ นามมาติ โย นาม ฯ

อปฺปสทฺเท กตฺวาติ นิรเว อปฺปสทฺเท กตฺวา ฯ โส
กิริ จินฺเตสิ สมฺโณ โคตโม เอกํ ปญฺหิปี น กเถติ
สลฺลาปกถาปิสุส อติพฺหุกา นตฺถิ ฯ ยุมํ ปน อาทิตฺโต ปฏฺจาย
สมณํ โคตมํ อนุวตฺตฺตฺตติ เจว ปัสฺสนฺตติ จ หนฺทาหิ ยุมํ
นิสฺสทฺเท กตฺวา สยํ กเถมีติ ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ เตน
วตฺตํ อปฺปสทฺเท กตฺวาติ ฯ ตโปชฺชิจฺจฺจฺจนาทาทิ อาทิสฺสุ ตโปชฺชิจฺจฺจํ
วทาม ฯ มนสาปี ตเมว สารโต คเหตุวา วิจราม ฯ กายนปี (๒) ตเมว
อลฺลิสฺนา ฯ นานปฺปการกํ อตฺตฺตกิลมถานุโยคมนฺนุยฺยตฺตา วิหรามมาติ
อตุโถ ฯ

#๑ ม. ย. ปาปวิวชฺชณา. ๒. ม. กายนปีมหา ฯ

อุปกุกิเลสวณฺณนา

ตปฺสฺสึตฺติ ตปฺนิสฺสึตฺติโกฯ อเจลกฺโกติ อาทีนึ สีหนาทเ
 วิตุถาริตนเยเนว เวทิตพฺพานิฯ ตปฺปี สมายิตฺตีติ อเจลก ภาวาทิกํ
 ตปฺปี สมมาอาทิตฺติฯ ทพฺหํ คณฺหาติฯ อตฺตมโน โหตีติ
 โก อลฺโฆ มยา สทิสฺโส ยุมสฺมึตเป อตฺถิตฺติ ตฺถุจฺมโน
 โหตีฯ ปริปฺนฺณสงฺกปฺโปติ อลเมตฺตาวตฺตาติ เอวํ ปริโยสิต-
 สงฺกปฺโปฯ ยุตฺถจฺจ ติตฺถิยานํ วเสน อาคตฺตํฯ สาสฺนาวจรวเสนาปี(๑)
 ทิปेतพฺพํฯ เอกจฺโจ หิ ชฺตงฺกํ สมายิตฺติฯ โส เตน ชฺตงฺเคน
 โก อลฺโฆ มยา สทิสฺโส ชฺตงฺกชโรติ อตฺตมโน โหตี ปริปฺนฺณ-
 สงฺกปฺโปฯ ตปฺสฺสึโน อุปกุกิเลส โหตีติ ทฺวิชฺสฺสาเปตฺสฺส
 ตปฺสฺสึโน อยํ อุปกุกิเลส โหตีฯ เอตฺตาวตฺตาสฺส(๒)ตโป
 อุปกุกิเลส โหตีติ วทามิฯ

อตฺตทานุกํเสตีติ โก มยา สทิสฺโส อตฺถิตฺติ อตฺตทานํ
 อุกุกํสฺติ อุกุกิขิปติฯปริ วมฺเภตีติ อยํ น มาทิสฺสตีติ ปริ
 สํสาเทติ อวุกิขิปติฯ

มชฺชตีติ มานมทฺกรเณน มชฺชติฯ มจฺจตีติ มจฺจติโต
 โหตี คชฺชิตฺโต อชฺชมาปฺนฺโนฯ ปมาทมาปชฺชตีติ(๓)เอตฺเทว สारนฺติ
 ปมาทมาปชฺชติฯ สาสฺเนน ปพฺพชฺชิตฺโตปี ชฺตงฺกสฺสทฺธิโก โหตีฯ น
 กมฺมจฺจฺจานสฺสทฺธิโกฯ ชฺตงฺกเมว อรหฺตตํ วิย สारโต ปจฺเจติฯ

๑. ม.ย.สาสนาวจเรนาปี ปน ฯ ๒. ม.เอตฺตาวตฺตาย ฯ ๓. ม.ปมาทมาปชฺชตีติ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๓๔

ลาภสกุการสีโลกนุติ เอตถ จตุตารโ ปจฺจยา ลพฺภนุตีติ
ลาภาฯ เตเวว ปจฺจยา(๑) สุกฺกุ กตฺวา ปฏิสงฺขริตฺวา ลพฺธา(๒)
สกุการโฯ ๑ วณฺณภณฺนํ สีโลโกฯ อภินิพฺพตฺเตตีติ(๓) อเจลกาทิกาว
เตรสฺสชฺตฺตฺกสมาทานํ(๔) วา นิสฺสาย มหาลาโก อุปฺปชฺชติฯ
ตสฺมา อภินิพฺพตฺเตตีติ(๓) วุตฺโตฯ เสสเมตฺถ ปุริมวาทนเยเนว(๕)
ทฺวิธสฺสาปี ตปฺสฺสีโน วเสน เวทิตพฺพิฯ

โวทาสฺ อปฺชฺชตีติ(๖) เทวภาคํ อปฺชฺชติฯ เทว ภาค กโรตีฯ
ขมตีติ รุจฺจติฯ นกขมตีติ น รุจฺจติฯ สาเปกฺโข ปชฺหตีติ
สตนฺโห ปชฺหติฯ ถํ ๑ ปาโตว จิรภตฺตํ ภูตฺโต โหตีฯ
อตฺสส มํสโกชนํ อุปเนติฯ ตสฺส เอว โหตี ยฺทานิ เอวรूप
กทา ลภิสฺสามฯ สเจ ชานเยยามฯ ปาโตว จิรภตฺตํ น
ภฺยเชยยามฯ ก็ มยา สกุกา กาคฺ์ฯ คจฺจ โภฯ ตฺวเมว ภูตฺชาติ
ชีวิตํ ปริจฺจชนฺโต วิย สาเปกฺโข ปชฺหติฯ คฺริโตติ(๗) เกชชาโตฯ
มุจฺฉิตฺติ พลวตฺตฺนฺหาย มุจฺฉิตฺโต ปมฺภุจฺสฺสตี(๘) หุตฺวาฯ
อชฺฌาปนฺโนติ อามิสฺส อตฺลคฺโคฯ ภูตฺชิสฺสธ อวฺโสติ ฐมฺม-
นิมนฺตณมตฺตํปี อกตฺวา มหนฺเต มหนฺเต กพฺเพ กโรตีฯ อนาทีนว-
ทสฺสาวิตฺติ อาทีนวมตฺตํปี น ปสฺสตีฯ อนิสฺสรณปฺลฺโยติ อิท
๑. ม.อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๒. ย.ลทฺโรฯ ๓. ที.ปา.๑๑/๒๕/๔๘ อภินิพฺพตฺเตตีฯ
๔. ม.เตรสฺสชฺตฺตฺกสมาทานํฯ ๕. ม.ปุริมวาทนเยเนวฯ ๖. ที.ปา.๑๑/๒๕/๔๘
โวทาสฺ อปฺชฺชติฯ ๗. สී.ย.คฺถิตฺโตฯ ๘. ม.ตฺมฺภุจฺสฺสตีฯ

*เล่มที่ ๖ อุทุมพริกสุตตวณณา หน้า ๓๕

มตตณฺญาตา นิสฺสรณปจฺจเวกฺขณปริโภคมตฺตปี น กโรติ ฯ

ลาภสฺกการสิโลกนิกฺกนฺตฺเหตฺตฺติ ลาภาทีสุ ตณฺหาเหตฺ.

สํภเวตฺตีติ สงฺขาเทติ ฯ(๑) อสนิวิจกฺกนฺตฺติ วิจกฺกสณฺจานา
อสนิเยว ฯ ยฺหํ วุตฺตํ โหติ อสนิวิจกฺกํ ยุมสฺส ทนฺตกฺกฺกํ
มูลพีชาทีสุ น กิณฺจิ น สํภเวตฺตีติ ฯ อถ จ ปน นํ
สมณปฺปวาเทน สมโณติ สณฺชานนฺตฺตีติ ฯ(๒)เอวํ อปฺสาเทติ
อวกฺขิปปติ ฯ ยฺหํ ติตฺถุณฺยวเสน อาคตฺ ฯ กิณฺจวเสน ปเนตฺถ อຍ
โยชนา ฯ อตฺตนา ชฺตฺตฺกฺชโร โหติ ฯ โส อณฺณํ(๓) เอวํ อปฺสาเทติ
กีสฺมณา นาม ยฺเม สมณมฺหาติ วทนฺติ ฯ ชฺตฺตฺกฺมตฺตมฺปี นตฺถิ
อุทฺเทสฺกตฺตาทีนํ ปริเยสนฺตา ปจฺจยพาหุလ္ลิกา วิจฺรณฺตฺตีติ ฯ
ลฺูชาชีวินฺติ อเจลกาทิวเสน วา ชฺตฺตฺกฺวเสน วา ลฺูชาชีวี ฯ
ยฺสุสฺสามจฺจฺริยนฺติ ปฺรສສ สกฺการาติสมฺปตฺติขิยนลกฺขณํ ยฺสุสฺ.
สกฺการาติกรณอกฺขมณลกฺขณํ มจฺจฺริยณฺจ ฯ

อาปาถกนินฺสาที โหตฺตีติ มนฺุสฺसानํ อาปาถ ทสฺสนญฺจาน
นินฺสีทติ ฯ ยตฺถ เต ปฺรສฺสนฺติ ฯ ตตฺถ จิโต วกฺคฺลิวตฺตํ โอวทติ ฯ(๔)
ปฺลยฺจตฺปํ ตปฺปติ ฯ เอกปาเทน ติณฺจฺติ ฯ สุริยํ นมสฺสตี ฯสาสเน
ปพฺพชฺชิตฺปี สฺมาทินฺนชฺตฺตฺโค สพฺพพรตฺตี สยิตฺวา มนฺุสฺसानํ
จกฺขุเปถ ตปํ กโรติ ฯ (๕)สายณฺเห มหาสยเนเยว(๕) จิวฺรณฺญํ กโรติ ฯ

๑. ม.ยฺ.สงฺขาเทติ ฯ ๒. ม.สณฺชานนฺตฺตีติ ฯ ๓. ม.อณฺณํ ฯ ๔, ม.ยฺ.วกฺคฺลิวตฺตํ จรติ ฯ
๕. ม.มหาสยนฺเหเยว ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกาวคฺควณฺณา หน้า ๓๖

สุริเย อุคฺคเต ปฏิสฺหฺรติ ฯ มนุสฺसानํ อากตภาวํ ฅตฺวา คณฺท์(๑)
ปฺหฺริตฺวา จีวรํ มตฺถเก จเปตฺวา จงฺกมํ โอตฺรติ ฯ สมฺมุชฺชนี
คเหตฺวา วิหารงฺคณฺ์ สมฺมุชฺชติ ฯ

อตฺตานนฺติ อตฺตโน คฺณฺ์ ฯ อทสฺสยมาโนติ เอตฺถ อกาโร
นิปาตมตฺตํ ฯ ทสฺสยมาโนติ อตฺโถ ฯ ยฺุทฺมปี เม ตปสฺมินฺติ
ยฺุทฺมปี กมฺมํ มเมว ตปสฺมี ฯ ปจฺจตฺเต วา ภูมฺมํ ฯ ยฺุทฺปี
มม ตโปติ อตฺโถ ฯ โส หิ อสฺสกสฺมี จานเ อเจลโก อตฺถิ
มุตฺตาจาโรติ อาทีนํ สฺตฺวา อมฺหากํ เอส ตโป ฯ อมฺหากํ โส
อนฺุเตวาสิโกติ อาทีนํ ภาณฺติ ฯ อสฺสกสฺมี วา ปน จานเ ปัสฺสุถฺลิโก
ภิกฺขุ อตฺถิติ อาทีนํ สฺตฺวา อมฺหากํ เอส ตโป ฯ อมฺหากํ โส
อนฺุเตวาสิโกติ อาทีนํ ภาณฺติ ฯ

ภิกฺขุจิวฺเวติ ภิกฺขุจิวฺชฺชํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ วา ฯ ปฏิจฺจนฺนํ
เสวตีติ ขถา อญฺเณ น ชานนฺติ ฯ เอวํ เสวติ ฯ อกฺขมฺมานํ
อาห ขมตีติ อรฺุจฺจมานํเยว ฐฺุจฺจติ เมติ วทติ ฯ อตฺตนา
กตฺมฺ มหนฺตฺปี (๒) วชฺชํ อปฺปมตฺตกํ กตฺวา ปญฺญเปติ ฯ ปเรน
กตฺมฺ ทฺุกกฏฺมตฺตํ วิตฺติกมฺมปี ปาราชิกสฺทิสฺสํ กตฺวา ทสฺเสติ ฯ
อนฺุญฺเจยฺยนฺติ อนฺุชานิตพฺพํ อนฺุโมทิตพฺพํ ฯ

โกธโน โหติ อุปนาหิติ กุชฺฌนลกฺขณฺเณ โโกเชน
เวรอปฺภินิสฺสคฺคตฺกฺขณฺเณ อุปนาเหเน จ สมฺนฺนาคโต ฯ มกฺขี
๑. ม.มณฺท์ ฯ ๒. ม.อติมหนฺตมฺปี ฯ ยฺุ.สุมหนฺตมฺปี ฯ

*เล่มที่ ๖ อุทุมพริกสูตรตวณณา หน้า ๓๗

โหติ ปพาสีติ ปรคฺคณมกฺขนลกฺขณณ มกฺขณ ๑ ยุกคฺคาหลกฺขณณ
ปลาเสน จ สมนฺนาคโต.

อิสฺสุกึ โหติ มจฺจรีติ ปรสกฺการาทีสุ อฺสุสฺสูยนลกฺขณาย
ยฺสุสฺสาย ๑ อาวาสกฺกตลาภวณฺณธมฺเมสุ มจฺจรายนลกฺขณณ ปญฺจ-
วิธมจฺจเรณ จ สมนฺนาคโต โหติ ๑ สโจ โหติ มายาวีติ
เกราฐียลกฺขณณ (๑) สาเจยฺเยน ๑ กตปฏฺิจฺฉาทนลกฺขณาย มายาย
จ สมนฺนาคโต โหติ ๑ ถทฺโธ โหติ อติมานีติ นิสฺสุสินฺหา-
นิกฺกรณฺณทฺชลกฺขณณ ธมฺเมณ ๑ อติกฺกมิตฺวา มณฺณนลกฺขณณ
อติมานน จ สมนฺนาคโต โหติ ๑ ปาปิจฺจโร โหตีติ อสนฺต-
สมฺภาวนปฺภุจฺจนลกฺขณาย ปาปิจฺจตตาย สมนฺนาคโต โหติ ๑
ปาปิกานนฺติ ตาสฺสเยว ลามกานํ ยฺจฺจนํ วสฺส คโต ๑
มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโกติ นตฺถิ ทินฺนุนฺติ อาทินยปฺปวตฺตตาย อยาถาว-
ทิฏฺฐิยา อฺุเปโต ๑ อนตฺตคฺคาหิกายาติ สาเยว ทิฏฺฐิ อฺุจฺเจทนตฺส
คหิตตฺตา อนตฺตคฺคาหิกาคิ วุจฺจติ ๑ ตาย สมนฺนาคโตติ อตฺโถ ๑
สนฺททิฏฺฐิปรามาสีติ อาทิสฺส สยฺม ทิฏฺฐิ สนฺททิฏฺฐิ ๑ (๒) สนฺททิฏฺฐิเมว
ปรามสตี คเหตุวา จรตีติ (๓) สนฺททิฏฺฐิปรามาสี. อาธานํ วุจฺจติ
ทพฺพหิ สฺสุจฺจ จปิตํ ๑ ตถา กตฺวา คณฺหาตีติ อาธานคฺคาหิ ๑
อริฏฺโธ วิย น สกฺกา โหติ ปฏฺินิสฺสชฺชาเปตฺตุนฺติ ทฺุปฺปฏฺิ-
นิตฺสศฺคฺคิ ๑ ยทิเมตี ยทิ อิม ๑

๑. ม.เกราฐีกถลกฺขณณ ๑ ๒. ม.อฺุจฺเจทนตฺส ๑ ๓. ม.วทตีติ ๑

ปริสฺสุทฺธปฺปฏิกปฺปตฺตกถาวณฺณนา

อิธ นิโครธ ตปสฺสีติ เอวํ ภควา อณฺเฑตฺตติเยหิ
คหิตลทฺธิ เตสํ รกฺขิตตปํ สพฺพเมว สงฺกิลิฏฺฐนฺติ อุปกฺกิลเสปาลี
ทสฺเสตฺวา ยฺหทานิ ปริสฺสุทฺธปาลี ทสฺสนตฺถํ เทสนํ อารภฺนฺโต
อิธ นิโครธาติ อาทิมาน ๑ ตตฺถ น อตฺตมโนติ อาทีนํ วุคฺต-
วิกฺขวเสเนว เวทิตพฺพานิ ๑ สพฺพวารสฺสุ จ ลฺลขตปสฺสีโน เจว
ชฺฏตฺถจฺจเรตฺส จ วเสน โยชฺนา โยเชตพฺพา ๑ (๑) เอวํ โส ตสฺมี
จฺาน ปริสฺสุทฺธ โหตีติ เอวํ โส เตน น อตฺตมฺนตา น
ปฺริปฺณฺณสงฺกปฺปภาวสงฺขาเตน การเณน ปริสฺสุทฺธ นีรฺูปกฺกิลโส
โหติ ๑ อุตฺตริ วายมฺมาโน กมฺมฏฺฐจฺานสฺสุทฺธโก หุตฺวา อรหตฺตํ
ปฺปาณฺณาติ ๑ ยฺมินา นเยน สพฺพวารสฺสุ อตฺถโธ เวทิตพฺโพ ๑

อทฺธา โข ฆนฺเตติ ฆนฺเต เอวํ สนฺเต เอกํเสเนว
วีริเยน ปาปชฺคฺจฺฉนฺนาโท ปริสฺสุทฺธ โหตีติ อนฺุชานาติ ๑ ยฺโต
ปฺรณฺจ อคฺคภาวํ วา สารภาวํ วา อชานนฺโต อคฺคปฺปตฺตา
สารปฺปตฺตา จาติ อาห ๑ อถสฺส ภควา สารปฺปตฺตภาวํ
ปฏฺิเสเชนฺโต น โข นิโครธาติ อาทิมาน ๑ ปฺปฏิกปฺปตฺตา โหตีติ
สารวโต รุกฺขสฺส สารี เฝคฺคค ตจฺญจ อติกฺกมฺม พหิ
ปฺปฏิกสฺสทิสสา โหตีติ ทสฺเสติ ๑

๑. ม.ยฺ.เวทิตพฺพา ๑

ปริสทุทตจปุตตกถาวณณา

อคุคฺ ปาเปตฺติ เทสนาวเสน อคุคฺ ปาเปตฺวา เทเสตฺ
สารํ ปาเปตฺวา เทเสตฺติ ทสพลํ ยาจติฯ จาตุยามสํวรํวฺโตติ
จตุพฺพิเชน สํวเรน ปิหิโตฯ น ปาณํอติปาเตตฺติ (๑)ปาณํ น
หนติฯ น ภาวิตมาสีสตีติ (๒) ภาวิตํ นาม เตสํ สลฺยา
ปลฺยจ กามกฺขณาฯ เตน อาสีสตีติ น เสวตีติ อตุโธฯ

อหฺลฺยจสฺส โหตีติ เอตลฺยจสฺส ยฺทานิ วุจฺจมานํ โส
อภิหฺรตีติอาทิลกฺขณํฯ ตปสฺสตีตยาติ ตปสฺสตีภาเวน โหตีฯ ตตฺถ
โส อภิหฺรตีติ โส ตํ สีสํ อภิหฺรตีฯ อฺปรูปริ วทฺฺเมติฯ
สีลํ เม(๓) ปริปฺณณํฯ ตโป อารทฺฺโร.อลเมตฺตาวตฺติ น วิริยํ
วิสชฺเชตีฯ โน หีนายาวตฺตตีติ หีนาย กิหิภาวตฺถาย นาวตฺตตีฯ(๔)
สีลโต อุตฺตรวิเสสํทคฺมตฺถาย วิริยํ กโรตีเยวฯ เหว
กโรนฺโต โส วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภชตีฯ อรลฺยณฺตีอาทินิ
สามลฺยผล วิตฺถาริตานเวฯเมตฺตาสทคฺคเณนาติ อาทินิ วิสุทฺธิ-
มคฺเคว วนฺณิตานิ. ตจปุตฺตตฺติ ปปฏิกโต อพฺภนฺตรํ ตจํ
ปุตฺตา.

เพคฺคฺปุตฺตตฺติ ตจโต อพฺภนฺตรํ เพคฺคํ ปุตฺตา
เพคฺคฺสทิสฺสา โหตีติ อตุโธฯ

๑. ที.ปา.๑๑/๒๖/๕๑ น ปาณํ อติปาเตติฯ สี.ยฺ.อติปาเปติฯ ๒. ม.น
ภาวิตมาสีสตีติฯ ๓. สี.เมวฯ ๔. สี.น วตฺตตีฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺคณณา หน้า ๔๐

เอตตาวตา โข นิโครธ ตโปชิจฺจนา อคฺคปฺปตฺตา จ
โหติ สารปฺปตฺตา จาติ ยฺมํ ภควา ติตฺถิยานํ วเสนาหํ
ติตฺถิยานณฺหิ ลากสฺกกาโร รุกฺขสฺส สาขาปฺลาสสทิสฺโส
ปฺลยจสีลมตฺตํ ปปฺปิกสทิสฺสา อฏฺฐสฺมาปตฺติมตฺตํ ตจสทิสฺสา
ปฺพุเพนิวาสถาณาวसानาภิญญา เพคฺคสทิสฺสาฯ ทิพฺพจกฺขํ
ปเนเต อรหตฺตณฺติ คเหตุวา วิจฺรณฺติฯ เตน เนสนฺตํ รุกฺข-
สารสทิสฺ. สาสเน ปน ลากสฺกกาโร สาขาปฺลาสสทิสฺโส
สีลสมฺปทา ปปฺปิกสทิสฺสาฯ ฌานสฺมาปตฺติโย ตจสทิสฺสาฯ
โลกิยาภิญญา เพคฺคสทิสฺสาฯ มคฺคผลํ สारโ ๑ ยฺมํ ภควตา
อตฺตโน สาสนํ โอนตฺวินตฺตผลการภริตรุกฺขปฺมาย อุมฺมิตํ ๑ โส
เทสนากุสฺลตาย ตโต ตว สารสมฺปตฺติโต(๑) มม สาสนํ
อตฺตตริตรณฺเจว ปณฺธิตฺตรณฺจฯ ตํ ตฺวํ กทา ชานิสฺสสีติ อตฺตโน
เทสนาย วิเสสภาวํ ทสฺเสตฺถํ ยฺมํ โข นิโครธาติ เทสนํ
อารภิฯ เต ปรีพฺพาชกาติ เต ตสฺส ปรีวารา ตีสฺตตฺตฺสงฺขาตา(๒)
ปรีพฺพาชกา. เอตฺถ มยฺ ปนสฺสามาติ(๓) เอตฺถ อเจลกปาติ-
อาทิสฺ ๑ ยฺมํ วุตฺตํ โหติ อมฺหากํ อเจลกปาติมตฺตํปี นตฺถิ
กุโต ปรีสฺทฺทฺปาติฯ ตตฺถ(๔) อมฺหากํ ปรีสฺทฺทฺปาติมตฺตํปี นตฺถิ
กุโต จาคฺชามสฺวราทีนํ ๑ จาคฺชามสฺวโรปี นตฺถิฯ กุโต อรณฺณ-
วาสาทีนํ ๑ อรณฺณวาโสปี นตฺถิฯ กุโต นีวรณฺปฺปหานาทีนํ ๑
๑. สี. ตจสารปตฺติโต ๑ ม.ยฺ.ตจสารสมฺปตฺติโต ๑ ๒. สี.ตีสตฺตฺสงฺขยา ๑
ม.ตีสตฺตฺสงฺขยา ๑ ๓. ม.เอตฺถ มยฺ อนสฺสามาติ ๑ ๔. ม.อຍ ปาโจ นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๖ อุทุมพริกสุตตวณณา หน้า ๔๑

นีวรปฺปหานปี นตฺถิ ฯ กุโธ พุรุมฺมิหาราทินิ ฯ พุรุมฺมิหาร-
มตฺตปี นตฺถิ ฯ กุโธ ปุพฺเพนิวาสาทินิ ฯ ปุพฺเพนิวาสณณมตฺตปี
นตฺถิ ฯ กุโธ อมฺหากํ ทิพฺพจกฺขุ ฯ เอตฺถ มยฺ สาจริยกา
นฏฺฐาติ ฯ ยฺโย อุตฺตริตฺตฺรณฺติ ยฺโย ทิพฺพจกฺขุณณานิ-
คมฺโธ กิยฺโย อณฺณํ อุตฺตรวิเสสชาติคมฺ(๑) มยฺ สุตฺติวเสนาปี น
ชานามาติ วทฺนฺติ ฯ

นิโครธปชฌายนวณณา

อถ นิโครธํ ปริพฺพาชกนฺติ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ ยฺเม
ปริพฺพาชกา ยฺทานิ ภควฺโธ ภาสิตํ สฺสฺสฺสนฺติ ฯ ยฺมินา จ
นิโครธนฺ ภควฺโธ ปรมฺมุขา กกฺขพฺ ฑุราสทวจนฺ ฐตฺตํ
ยฺทานิ อยฺปิ โสตุกามิ ชาโต ฯ กาลิทานิ เม ยฺมฺสฺส
มานทฺธํ นิปาเตตฺวา ภควฺโธ สาสนํ อุกฺขิปปิตฺนฺติ ฯ อถ
นิโครธํ ปริพฺพาชกํ เอตทโวจ ฯ อปริปฺปฺสฺส อโหสิ อยฺ มยิ
อกเถนฺเต สตุถาริ น ขมาเปสฺสฺติ ฯ ตทฺสฺส อนาคเต อหิตาย
ทฺกฺขาย สํวตฺติสฺสฺติ ฯ มยา ปน กถิตฺเต ขมาเปสฺสฺติ ฯ ตทฺสฺส
ภวิสฺสฺติ ทิฆมฺตฺตํ หิตาย สฺขายาติ ฯ อถ นิโครธํ ปริพฺพาชกํ
เอตทโวจ ฯ อปริสาวจริ ปน นํ กโรถาติ เอตฺถ ปนาติ
นิปาโต ฯ อถ นํ อปริสาวจริ กโรถาติ อตุโธ ฯ อปริสาว-
จเรตฺนฺติปี ปาโจ ฯ อปริสาวจริ วาเอตํ กโรถ ฯ โคกานาทินิ
๑. ม.อุตฺตริตฺตฺร วิเสสชาติคมฺ ฯ

*เล่มที่ ๖ อุทุมพริกสุตตวณณา หน้า ๔๓

สกุขิสฺสตี ฯ ยุตติ ภควา อสจฺนติ อาทิวจเนน สโร หิ วงฺกวงฺโก
มยาปี น สกฺกา อฺนุสาสิตฺตุนฺติ ทีเปฺนโต ปริพฺพาซกั ปาเทสุ
คเหตฺวา (๓) มหาเมรุปาตเต วิย จิปิตฺต ฯ กสฺมา ฯ อยมฺหิ(๑)
อติสโร กุฏฺฐิจิตฺโต ฯ สตุถริ เอวํ กเถเนเตปี พุทฺธชฺมมฺสํเขสุ
นาธิมฺจฺจติ ฯ อธิมฺจฺจนกตฺถาย โสตํ น โอทหติ ฯ โกหฺญเญ จิตฺ
สตุถาริ ขมาเปตี ฯ ตสฺมา ภควา ตสฺส อชฺฌาสยิ (๒) วิทิตฺวา
อาห (๒) สจํ ปนาหํ อฺนุสาสิตฺตุนํ สกฺโกมิตฺติ ฯ

อนฺุเตวาสิกมฺยตาติ อนฺุเตวาสิกมฺยตาย ฯ อมฺเห อนฺุเตวาสิเก
ยฺจฺจฺนโต ฯ เอวมาหาติ เอตุ วิญฺญู ปฺริโสติ อาทิมฺาห ฯ(๓)
โยเอว โว อจฺริโยติ โยเอว ตุมฺหากํ ปกฺติยา อจฺริโย ฯ
อฺุทฺเตสา โน จาเวตฺกาโมติ อตฺตโน อฺุทฺตาสนี คาหาเปตฺวา
อมฺเห อมฺหากํ อฺุทฺเตสโต จาเวตฺกาโม. โสเยว โว อฺุทฺเตโส
โหตฺติ โย ตุมฺหากํ ปกฺติยา อฺุทฺเตโส ฯ โส ตุมฺหากํเยว โหตฺ
น มยิ ตุมฺหากํ อฺุทฺเตเสน อนฺุตฺติกา ฯ(๔) อาชีวาติ อาชีวโต ฯ
อฺุทฺตสสงฺขาตาติ อฺุทฺตลาติ โกฏฺฐจาสํ ปตฺตา ฯ อฺุทฺตลา ชฺมฺมาติ
ทฺวาทส อฺุทฺตจิตฺตฺปูปาทชฺมฺมาตฺตฺหาเยว วา วิเสเสน ฯ
สา หิ ปฺนพฺทวกรณโต โปโนพฺทวิกาติ(๕) วุตฺตา ฯ สทฺรธาติ
กิลฺสทฺรธสมฺปยุตฺตา ฯ ชาตฺชฺรามรณฺิยาติ ชาตฺชฺรามรณานํ
ปจฺจยฺภูตา ฯ สํกิลฺสิกา ชฺมฺมาติ ทฺวาทส อฺุทฺตจิตฺตฺปูปาทา ฯ
๑. ม.อญฺหิ ฯ ๒. ม.วิทิตฺวา เอตุ วิญฺญู ปฺริโส อสโรติอาทิมฺาห ฯ ๓. ม.เอตุ
วิญฺญูปฺริโสติอาทิมฺาห ฯ ๔. ม.อตฺติกา ฯ ๕. ที.ปา.๑๑/๓๑/๖๐ ฯ ม.โปโนพฺทวิกา ฯ

*เล่มที่ ๖ อุทุมพริกสุตตวณณา หน้า ๔๕

ภควโต เอตทโหสิ สพเพปีเม โมฆปฺริสชาติ อาทิ ฯ

ตตถ ผุฏฺฐา ปาปิมตาคี ปาปิมตา มารเณ ผุฏฺฐา ฯ ยตฺร
หิ นามาคี เยสุ นาม ฯ อญฺญาณตฺถมฺปิตี ชานนตฺถมฺปิ ฯ
กั กริสฺสตี สตฺตาโหตี สมเณน โคตเมน ปฺริจฺฉินฺนสตฺตาโ
อมฺหากั กั กริสฺสตี ฯ ยุตฺม วุตฺตํ โหตี สมเณน โคตเมน
สยั อภิญฺญา สจฺฉมิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตี สตฺตาหนฺตี
วุตฺตํ ฯ โส สตฺตาโห อมฺหากั กั อผาสฺสํ กริสฺสตี ฯ หนฺท
มยั สตฺตาหพฺภนฺตฺเร เอตํ ชมฺมํ สจฺฉมิกาคู สกฺกา ฯ น สกฺกาคี
อญฺญาณตฺถมฺปิ พฺรหฺมจฺริยั จริสฺสามาคี ฯ อถวา ชานาม
ดาวสฺส ชมฺมนฺตี เอกทิวเส เอกวารั อญฺญาณตฺถมฺปิ เอเตสั
จิตฺตานุปฺปนฺน(๑) สตฺตาโห ปน เอเตสั กุสึตานั กั กริสฺสตี
กั สกฺขิสฺสนฺตี เต สตฺตาหํ ปฺุเรตฺนฺตี อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ฯ
สีหนาทฺนฺตี ปฺรวาทภินฺทนั สกฺวาทสมฺมุสฺสาปนญฺจ อภิตฺนาคั
นทิตฺวา ฯ ปจฺจกฺกุชฺสาสีตี ปตฺติกฺกุจฺโติ ฯ ตาวเทวาคี ตสฺมีเยว
ขณฺ ๑ราชคหํ ปาวีสึตี ราชคหเมว ปวิกฺกุโจ ฯ เตสั ปน
ปฺริพฺพาชกานั กิณฺจาปี ยุมํ สุตฺตนฺตํ สุตฺวา วิเสโส น
นิพฺพตฺโติ ฯ आयตึ ปน เนสั วาสนาย ปจฺจโย ภวิสฺสตีตี ฯ
เสสั สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาคี ฯ

อุทุมพริกสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺติยั ฯ

๑. ม.จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ฯ

จกกวตติสุตฺต

อตฺตทีปสรณตาวณฺณา

เอวมเม สฺตุนฺติ จกกวตติสุตฺตํ ๗ตฺตรายํ อนุตฺตानปท-
วณฺณา มาตฺถายนฺติ เอวินามเก นฺนเร ๗ ตํ นฺนํ โคจฺรคามํ
กตฺวา อวิหฺนเร วณฺสณฺเฑ วิหฺรติ ๗ ตฺตร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสีติ เอตถ อยมนฺนปฺพุพิกถา

ภควา กิร ยฺมสฺส สฺตฺตสฺส สมฺภูจฺจานสมฺเย ปจฺจุสกาเล
มหากรฺณาสมาปตฺติโต วุฏฺจาย โลกํ โวลฺเลนฺโต ยฺมาย
อนาคตฺวสทีปิกาย สฺตฺตฺตฺนตฺถาย มาตฺถนกรฺวาสินํ จตฺราสีติยา
ปาณสฺสสฺสานํ ฌมฺมาภิสฺมยํ ทิสฺวา ปาโตว วิสฺติภิกฺขุสฺสสฺส-
ปริวาริ มาตฺถนกรฺ สมนฺปตฺโต ๗ มาตฺถนกรฺวาสิโน ขตฺติยา
ภควา กิร อากตฺติ สฺตฺวา ปจฺจุคฺคณฺม(๑) ทสฺพลํ นิมนฺเตตฺวา
มหาสกฺกาเรณ นกรฺ ปเวเสตฺวา นิสฺหขฺญจฺจันํ สํวิชาย ภควนฺตํ
มหารเห ปลฺลงฺเก นิสฺสีทาเปตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสํฆสฺส
มหาทานํ อทฺส ๗ ภควา ภตฺตกิจฺจํ นิฏฺฐเปตฺวา จินฺเตสิ
สจฺหาหิ ยฺมสฺมี จาเน ยฺเมถิ มนฺนุสฺสานํ ฌมฺมํ เทเสสฺสสฺสามี ๗ อยํ
ปเทโส สมฺพาโร ๗ มนฺนุสฺสานํ จาคฺตุ วา นิสฺสีทิตฺตุ วา โอกาโส
น ภวิสฺสติ ๗ มหฺตา โข ปน สมฺกเมณ ภวิตฺพุพฺพติ ๗

๑. สี.ปจฺจุคฺคณฺมํ กตฺวา ๗

*เล่มที่ ๖ จกกวตติสฺสุตตวณณา หน้า ๔๗

อถ ราชกุลานัน ภคตานุโมทนี (๑) อกตวาว ปตฺตํ กเหตุวา
นกรโต นิกขมิ ฯ มนุสฺสา จินฺตยีสฺส สตุถา อมหากํ อนฺนโมทนีปี
อกตวา กจฺจติ ฯ อทฺธา ภคตคฺคํ อมฺนาปี อโหสิ ฯ พุทฺธานัน
นาม น สกฺกา จิตฺตํ กเหตุ ฯ พุทฺเธหิ สทฺธิ ฺวิสุตฺตากรณัน
นาม สมุสฺสิตฺถณฺณํ อาสีวีสํ กิวยํ กหณสทิสํ โหติ ฯ เอถ
โภ ฯ ตถาคตํ ขมาเปสฺสามาติ ฯ สกฺลนกรวาทิโน ภควตา สเหว
นิกฺขนฺตา ฯ ภควา กจฺจนฺโตว มกชกฺเขตฺเต จิตฺตํ สาขาวิญฺญ-
สมฺปนฺนํ สณฺทจฺจณฺณ(๒) กรีสฺมตฺตญฺมิภาเค ปตฺติจฺจิตฺ(๓) เอกํ มาตุล-
รฺกขํ ทิสฺวา ยุมสฺมี รฺกขมฺมุเล นิสฺสีทิสฺสามิ(๔) ชมฺเม เทสิยมาเน
มหาชนสฺส จานนีสชฺชานัน โอกาโส(๕) ภวิสฺสตีติ นีวตฺติตฺวา
มคฺคา โอกกมฺม รฺกขมฺมุติ อฺปสฺงกมิตฺวา ชมฺมภณฺฑาทาการิกํ
อานนฺทตฺเถโร โอลเกสิ ฯ เถโร โอลกิตฺสณฺญาเยว สตุถา
นิสฺสีทฺตุกาโมติ ติตฺวา สุกตฺมมหาจิวโร ปณฺณเปตฺวา อทาสี ฯ
นิสฺสีทิ ภควา ปณฺณตฺเต อาสเน ฯ อถสฺส ปฺรโต มนุสฺสา
นิสฺสีทิสฺส ฯ อฺโภสฺส ปสฺเสสฺส ปจฺจโต จ ภิกฺขุสฺสโฆ ฯ อากาเส
เทวตา อญฺจิสฺส ฯ เอว มหาปรีสฺมชฺชคฺโค ตตฺตร โข ภควา
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ฯ

เต ภิกฺขุติ ตตฺตร อฺปวิญฺจา ชมฺมปฏฺิกุคฺคาหกา ภิกฺขุ ฯ
#๑. สี.ภคตานุโมทนี ๒. ม.สนฺทจฺจณฺณ ๓. ม.กรีสฺมตฺตญฺมิปตฺถกฺกํ ฯ
๔. ม.นิสฺสีทิตฺวา ฯ ๕. ม.จานนีสชฺชโนกาโส ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๔๘

อตุตที่ปาติอตุตตานัน ทิปี ตาณํ เลณํ คคฺคิ ปฺรายนํ ปตฺติภูจฺจ
กตุวา วิหรถาติ อตุโถ ๑ อตุตสฺรณาทิ ยฺหํ ตสฺเสว เววจนํ ๑
อนณฺยสฺรณาทิ ยฺหํ อนณฺยสฺรณปฏิกฺเขปวจนํ ๑ น หิ อนฺนุโล
อนณฺยสฺส สฺรณํ โหติ ๑ อนณฺยสฺส วายาเมน อนณฺยสฺส
อสุชฺฉนโต ๑ (๑) วุตฺตมฺปิ เจตฺติ อตุตา หิ อตุตโน นานโถ
โก หิ นานโถ ปโร สฺยชาติ ๑ (๒) เตนนาห อนณฺยสฺรณาทิ ๑
โก ปเนตฺถ อตุตา นาม ๑ โลกิยโลกุตฺตโร ชมฺโม. เตนนาห
ชมฺมทีปา ชมฺมสฺรณา อนณฺยสฺรณาทิ ๑ กาเย กายานุปสฺสีติ-
อาทีนํ มหาสตีปฏฺจानเน วิตุถาริตานํ.

โกจเรติ จริตุํ ยุตฺตภูจฺจानเน ๑ สเกติ อตุตโน สนฺตเก ๑
เปตฺติเก วิสเยติ ปิตฺติโต อากตฺวิสเย ๑ จรตฺนฺติ วิจฺรณฺตานํ ๑ (๓)
จรตฺนฺตฺติปี ปาโฐ ๑ อยมเวตฺตุโถ ๑ น ลจฺจตฺตีติ น ลภิสฺสตี
น ปสฺสิสฺสตี ๑ มาโรติ เทวปฺตฺตมาโรปี (๔) กิเลสฺมาโรปี ๑
โธตารนฺติ รนฺธิ จิตฺทํ วิวริ ๑ อโย ปนตฺโถ เลทฺทฺทฺจฺจานโต
นิกฺขมฺม โตรณเน นิสฺสีทิตฺวา พาลาตปฺปํ ตปนฺตํ ลาปี สกฺกณํ
คเหตฺวา ปกฺขนฺนุทเสนสฺกฺกณวตฺตฺตฺนา ทีเปตฺพุโพ ๑ วุตฺตํ เหน็ด

ภูตฺพุพฺพิ ภิกฺขเว สกฺกณคฺคฺมิ ลาปี สกฺกณํ สหสา
อชฺฉมปฺปตฺตา อคฺคเหสิ ๑ อถโย ภิกฺขเว ลาโป สกฺกโณ

๑. สี่.อสีชฉนโต ๑ ๒. พุ.ธ.๒๕/๒๒/๓๖ ๑ ๓. ม.ย.จรณฺตานํ ๑ ๔. ม.เอตฺถนฺตเร
มจฺจมาโรปีติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๖ จกกวตติสตุตตวณณา หน้า ๔๕

สกุณคฺชมิยา หริยมาโน เอวํ ปรีเทเวสิ มยเมวมุห อลกุชิกา
มยํ อปฺปปฺปญฺญาฯ เย มยํ อโศจเร จริมุห ปรีวิสเยฯ สเจชฺช(๑) มยํ
โศจเร จเรยฺยาม สเก เปตฺติเก วิเสยฯ น มุยาํ สกุณคฺชมิ อลํ
อภิวิสฺส ยทิตํ ยุทฺธาयाติฯ โโก ปน เต ลาป โศจโร สโก
เปตฺติโก วิสโยติฯ ยทิตํ นงฺกลกฺกุจฺจกรณํ เลทฺทญฺจฺจานนฺติฯ
อถ โข ภิกฺขเว สกุณคฺชมิ(๒) สเก พลล อปฺตถทฺธา สเก พลล
อปฺตมานา(๓) ลาปํ สกุณํ มุญฺจิ(๔) กจฺจ โข ตวํ ลาปํฯ ตตฺรปปี
กนฺตฺวาน โมกฺขสีติฯ

อถ โข ภิกฺขเว ลาโป สกุณํ นงฺกลกฺกุจฺจกรณํ
เลทฺทญฺจฺจานํ กนฺตฺวา มหนฺตํ เลทฺททฺท อภิวิสฺสวา สกุณคฺชมิ
อปฺตมาโน (๕) อญฺจาสิ เอหิ โขทานิ(๖) เม สกุณคฺชมิฯ เอหิ โขทานิ
(๖) เม สกุณคฺชมิติฯ อถ โข สา(๗) ภิกฺขเว สกุณคฺชมิ สเก พลล
อปฺตถทฺธา สเก พลล อปฺตมานา อุกฺโก ปกฺเข สนนฺยฺห(๘) ลาปํ
สกุณํ สหสา อชฺฉมฺปฺปตฺตาฯ ยทา โข ภิกฺขเว อญฺจาสิ
ลาโป สกุณํ ปหุจฺจาทา(๙) โข มุยาํ สกุณคฺชมิติฯ อถ โข ตสฺเสว
ลทฺทญฺจฺจส อนฺตรํ ปจฺจุปาติฯ อถ โข ภิกฺขเว สกุณคฺชมิ ตตฺถเว
อูรํ ปจฺจตฺถาเลสิฯ เอวญฺหิ ตํ ภิกฺขเว โหติ โย อโศจเร

๑. ม.สเจชชฯ ๒. ม.สกุณคฺชมิฯ เอวมุปรีปีฯ ๓. ม.อสิวทมานาฯ เอวมุปรีปีฯ
๔. ม.ปมุญฺจิฯ ๕. ม.วทมาโนฯ ๖. ม.เอตฺถนฺตเร เมติ ทิสฺสติฯ ๗. ม.เอตฺถนฺตเร
สาติ ทิสฺสติฯ ๘. ม.สนนฺยฺหฯ ๙. ม.ปหุจฺจาทาฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๕๐

จรติ ปรวิสเย ฯ

ตสุมาทิห ภิกฺขเว มา อโจเร จริตฺถ ปรวิสเย ฯ อโจเร
ภิกฺขเว จรติ ปรวิสเย ลจฺจติ มาโร โอตาริ ฯ ลจฺจติ มาโร
อารมฺมณฺเณ ฯ โก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโจโร ปรวิสโย ฯ ยทิทํ
ปฺลจ กามคฺชานา ฯ กตเม ปฺลจ ฯ จกฺขุวิญญฺเยยฺยา รูปา ยฺยฺจฺจา
กนฺตา มนาปา(๑) กามุปฺสณฺหิตา รชฺฌิยา ฯ เป ฯ กายวิญญฺเยยฺยา
โผฏฺฐพฺพา ฯ เป ฯ รชฺฌิยา ฯ อยฺม ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อโจโร
ปรวิสโย ฯ

โจเร ภิกฺขเว จรต ฯ เป ฯ น ลจฺจติ มาโร อารมฺมณฺเณ ฯ
โก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โจโร สโก เปตฺติโก วิสโย ฯ ยทิทํ
จตฺตาริ สติปฺญฺจานา ฯ กตเม จตฺตาริ ฯ ยฺยฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กาย กายานุปฺสฺสี วิหริติ ฯ เป ฯ สโก เปตฺติโก วิสโยติ ฯ

กฺสลาณนฺติ อนวชฺชลกฺขณานํ ฯ สมากานเหตุติ สมากาย
วตฺตณเหตุ ฯ เอวมิทํ ปฺลฺลํ ปวทฺตเตติ เอวํ ยฺยํ โลกียโลกุตฺตรํ
ปฺลฺลผลํ ปวทฺตติ ฯ ปฺลฺลผลนฺติ จ อฺปรูปริ ปฺลฺลํปี
ปฺลฺลวิปาโกปี เวทิตฺตพฺโพ ฯ

๑. ม.เอตฺถนฺตเร ปิยฺรูปาติ ทิสฺสติ ฯ

ทพฺพเนมิจกุกกตฺติราชกถาวณฺณนา

ตตฺถ ทฺวิธํ กุสลํ วัฏฏคามิ(๑) จ วัฏฏคามิ จ ๑ ตตฺถ
วัฏฏคามิกุสลํ นาม มาตาปิตูนํ ปุตุตฺธิตฺตฺส(๒) ปุตุตฺธิตานญจ
มาตาปิตฺตฺสฺ สึเนหฺวเสน มุหฺมทฺทวจิตฺตํ ๑ วัฏฏคามิกุสลํ นาม
จตฺตารโ สติปฺภุจฺจนาติ อาทิกฺเฆทา สตฺตตฺตีสฺโพธิปฺกฺขิยธฺมมา ๑
เตสฺ วัฏฏคามิปุณฺณสฺส ปฺริโยสานํ มนุสฺสโลเก จกุกกตฺติ-
สิริวิภโว ๑ วัฏฏคามิกุสลสฺส มคฺคผลนิพฺพานสมฺปตฺติ ๑ตตฺถ
วัฏฏคามิกุสลสฺส วิปากํ สุตฺตปฺริโยसानเน ทสฺเสสฺสตี ๑

อิธ ปน วัฏฏคามิกุสลสฺส วิปากทสฺสนตฺถิ ภิกฺขเว ยทา
ปุตุตฺธิตโร มาตาปิตูนํ โอวาเท น อญฺจิสฺส ๑ ตทา आयุนาปี
วณฺณนาปี(๓) ยฺสฺสริเยนาปี ปฺริหายีสฺส ๑ ยทา ปน อญฺจิสฺส ๑ ตทา
วทฺถีสุตฺติ วตฺวา วัฏฏคามิกุสลานุสฺสนุชิวเสน ภูตปฺพุพฺพิ ภิกฺขเวติ
เทสนํ อารภิ ๑ ตตฺถ จกุกกตฺตีติ อาทีนํ มหาปทานे
วิตถาริตาเนว ๑

โอสกฺกิตฺตฺนฺติ อีสกฺมฺปิ อวสกฺกิตฺตํ ๑ จานา จุตฺตฺนฺติ สพฺพโส
จานา อปคตฺ ๑ ตํ กิร จกฺกรตฺนํ อนฺเตปฺรทฺวารे อกฺขาหตฺ
วิย เวหาสํ อญฺจาสิ ๑ อถสฺส อฺโภสฺส ปสฺเสสฺส เทว ขทฺิริตฺถมฺเภ
นิกฺขณฺติวา จกฺกรตฺนมตฺถเก เนมิอภิมฺขํ เอกํ สุตฺตกํ พนฺธิสฺส ๑
๑. ม.วัฏฏคามิ จ วัฏฏคามิ จ ๑ ๒. ม.ปุตุตฺธิตฺตาสฺ ๑ ๓. ม.วณฺณนาปี
อิสฺสริเยนาปี ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๕๒

อโธภาเคปี เนมิอภิมุข เอกั พนธิสุฯ เตสุ อุปริมสุตโต
อปฺปมตฺตกมฺปิ โอคคั จกฺกรตณั โอสกฺกิตั นาม โหติฯ เญฐา
สุตฺตสฺส จานั อุปริมโกฎฐิยา อติกฺกนฺตคคั จานา จุตั นาม
โหติฯ ตเทตฺ อติพลวโทเส สติ เอวั โหติฯ สุตฺตมตฺตปิ ปน(๑)
เอองฺกุลทวฺงฺกุลมตฺตั วา ภาจฺจึ จานา จุตเมว โหติฯ ตั
สนฺธาเยตฺ วุตตั โอสกฺกิตั จานา จุตฺนติฯ

อถ เม อาโรเจยฺยาสีติ ตาต ตวั อชฺชาที กตฺวา
ทิวสสฺส ติกฺขตฺตํ จกฺกรตนสฺส อฺปฺปจฺจานั กจฺจนฯ เอวั ตวั(๑)
กจฺจนฺโต ยทา จกฺกรตณั อีสกฺปิ โอสกฺกิตั จานา จุตั
ปฺสฺสตีฯ อถ มยฺหิ อัจจิกฺเขยฺยาสีฯ ชีวิตฺตฺหิ เม ตว หตฺถ
นิกฺขิตฺตฺนติฯ อทฺทสาติ อปฺปมตฺโต ทิวสสฺส ติกฺขตฺตํ กนฺตฺวา
โธโลเกนฺโต เอกทิวสํ อทฺทสฯ

อถ โข ภิกฺขเวติ ภิกฺขเว อถ ราชา ทพฺพฺพนเมมิ จกฺกรตณั
โอสกฺกิตฺตฺนติ สุตฺวา อฺปฺปนฺนพลวโทมนสฺโส นทานิ มยา
จิริ ชีวิตพฺพํ ภวิสฺสตีฯ อปฺปาวเสสํ เม อายุฯ น เมทานิ
กาม ปริญฺชฺชนกาโลฯ ปพฺพชฺชากาโล เม ยฺุทานิโรทิตฺวา
ปริเทวิตฺวา เญฐปฺปุตฺตํ กุมาริ อามนฺตาเปตฺวา เอตทโวจฯ
สมฺมทฺทปริยฺนตฺนติ ปริกฺขิตฺตเอกสมฺมทฺทปริยฺนตเมวฯ ยฺุทฺถหิสฺส
กุลสนฺตกัฯ จกฺกฺวาพปริยฺนตํ ปน ปฺปญฺญิตฺทิวเสน นิพฺพตฺตํฯ
๑. ม.อัย ปาโธ นตฺถิฯ

*เล่มที่ ๖ จกุกวตติสตุตตวณณา หน้า ๕๑

น ตั สกกา ทาคูฯ กุสสนตกั ปน นียยาเทนุโต สมุทท-
ปริยตุนนติ อาหฯ เกสมสฺสนนติ ตาปสพพชฺชํ ปพพชนตูปิ
หิ ปจมํ เกสมสฺสส โอหารนฺนติฯ ตโต ปฏฺจาย ปรุพฺพหเกเส
พฺนุชิตฺวา วิจฺจนนฺติฯ เตน วุคฺคํ เกสมสฺสส โอหารตฺตวาทิฯ

กาสายานนฺติ กาสายรสปีตานิฯ อาทิตโต เอวํ กตฺวา ปจฺจนา
วกฺกถานนฺปิ ชาเรณฺนติฯ ปพพชฺชิตฺติ ปพพชฺชิตฺโตฯ ปพพชฺชิตฺวา จ
อตฺตโน มจฺจลวณฺนุชยานเนยว วสิฯ ราชิสฺสิมฺหิตฺติ ราชยฺยสิมฺหิฯ
พฺรหฺมณฺนปพพชิตฺตา หิ พฺรหฺมณฺนสฺสโยติ วุจฺจนนฺติฯ เสตจฺจตฺตํ
ปน ปหาย ราชปพพชิตฺตา ราชิสฺสโยติฯ อนฺตรชายิตฺติ อนฺตรหิตฺติ
นิพฺพตฺตทิปฺลิตฺตา วิย อภาวํ อูปคตฺตํฯ ปฏฺฐิสฺสเวเทสฺสิตฺติ กนฺทนฺโต
ปฺริเทวณฺโต ชานาเปสฺสิฯ เปคฺคตฺติกนฺนติ ปิตฺติโต อากตฺตํ ทายชฺชํ
น โหติฯ น สกกา กุสฺสเตน หินฺนวิริเยน ทส อกฺกุสลกมฺมปฺเถ
สมาทาย วคฺคตฺตนฺเตน ปาปฺณิตฺตํฯ อตฺตโน ปน สุกฺกมฺมํ นิสฺสาย
ทสฺสวริํ วา ทฺวาทสฺสวริํ วา จกุกวตฺตติวคฺคตฺตํ ปฺนฺเรนฺเตเนว ตํ
ปคฺคตฺตพฺพนฺนติ ทิปฺเปติฯ อถ นํ วคฺคตฺตปฏฺฐิปคฺคตฺตियํ โจเทนฺโต ยฺยจฺจ
ตฺวณฺนติ อาทิมายฯ ตตฺถ อริเยติ นินฺทฺโทเสฯ จกุกวตฺตติวคฺคตฺตติ
จกุกวตฺตตินํ วคฺคเตฯ

จกกวคตอิริยวตตวณณา

ฅมมนตติ ทสกุสทกมมปถฅมมึ ฅ นิสฺสายาติ ตททริฎุจนาณ
 เจตสา ตเมว นิสฺสยึ กตฺวา ฅ ฅมมึ สกุกโรนุโตติ ยถา
 กโต โส ฅมโม สุกฺกุ กโต โหติ ฅ เอวเมตํ กโรนุโต ฅ
 ฅมมึ ฅรูกโรนุโตติ ตสฺมี ฅการวูปตฺติยา ตํ ฅรร กโรนุโต ฅ
 ฅมมึ มาเนนุโตติ ตเมว ฅมมึ ปิยญจ ภาวนียญจ กตฺวา
 วิหรนุโต ฅ ฅมมึ ปุเชนุโตติ ตํ ฅอปทิสิตฺวา ฅนุฅมาลาทิปุช-
 เนนฺสฺส ปุชํ กโรนุโต ฅ ฅมมึ ฅปจายมาโนติ ตสฺเสว ฅมมฺสฺส
 ฅลยชลิกรณาทีหิ นิจฺจตฺติตํ กโรนุโต ฅ ฅมมฺทฺช ฅมมฺเกตุติ
 ตํ ฅมมึ ฅชมิว ปุรูกขตฺวา(๑) ฅเกตุมิว จ กตฺวา(๒) ฅอุกฺขิปิตฺวา
 ปวตฺติยา ฅมมฺทฺช ฅมมฺเกตุ จ ฅหุตฺวาติ ฅตฺโต ฅ ฅมฺมา-
 ฅชิปเตยฺโยติ ฅมฺมาชิปติฎุโต ฅอาคตภาเวณ ฅมฺมวเสเนว จ
 สพฺพกิริยานํ ฅกรณณ ฅมฺมาชิปเตยฺโย หุตฺวา ฅ

ฅมฺมิกํ ฅรูกขาวรณคฺคตฺตี สํวิทฺทสฺสุติ ฅมฺโม ฅสฺสา ฅตฺถิตฺติ
 ฅมฺมิกา ฅ รูกขา จ ฅอวารณญจ คฺคตฺติ จ ฅรูกขาวรณคฺคตฺติ ฅ ตตฺถ
 ปรี รูกขนุโต ฅตฺตานํ ฅรูกฺขิตฺติ ฅวจนฺโต ฅขนฺติอาทโย รูกขา ฅ
 ฅวตฺตญฺเหตํ ฅกถญจ ฅภิกฺขเว ปรี รูกขนุโต ฅตฺตานํ ฅรูกขติ
 ฅขนฺติยา ฅอวิหีสาย ฅเมตฺตจิตฺตตาย ฅอนุทยตฺยาติ ฅ(๓) ฅนิวาสน-
 ปารูปนเลหาทีนํ ฅนิวารณา ฅอวารณํ ฅ ฅโจราทิอุปทฺทวณิวารณตฺถํ
 # ๑. ม.ปุรูกขตฺวา ฅ ๒. ม.อัย ปาโจ นตฺถิ ฅ ๓. สํ. มหา. ๑๕/๓๖๑/๒๒๕ ฅ

โคปายนา กุตฺติฯ ตํ สพฺพมปิ สฺมฺมจฺจ สํวิทหสฺส ปวตฺตยํ จเปหิตี
อตุโธฯ ยฺยานิ ยสฺส สว สํวิทหิตพฺพาฯ ตํ ทสฺเสนฺโต
อนฺโตชนสฺมินฺติ อาทิมหาฯ

ตฺตรายํ สงฺเขปฺตฺโต อนฺโตชนสงฺขาตํ ทว ปฺตฺตทาร์
สีลสํเว ปตฺติฐเปหิฯ วตฺถกนฺธมาลาทีนํ จสฺส เทหิฯ สพฺเพ
อุปฺททเว จสฺส นิวาเรหิฯ พลกาযาที่สุปี เอเสว นโยฯ อัย
ปน วิเสโส พลกาโย กาลํ อนตฺติกฺกมิตฺวา ภาตฺตเวตฺตน-
สมฺปทานนปี อนฺนุคฺคเหตุพฺโพฯ อภิสิตฺตฺตฺตฺติยา ภาทฺรอสฺสา-
ชานยฺยาทฺรตฺนสมฺปทานนปี(๑) อุปฺสงฺกหิตพฺพาฯ อนฺนุยฺนตฺตฺติยา (๒)
เตสํ อนฺนุรูปฺยานวาทนสมฺปทานนปี โตเสตพฺพาฯ(๓) พุราหฺมณา
อนฺนปानวตฺถาทีนา เทยฺยธฺมเมนฯ กหปตฺติกา ภาตฺตวิชนงฺก-
ผลพลิตฺพทฺธาที่สมฺปทานนฯ ตถา นิคฺมวาสิโน เนคมาฯ ชนปท-
วาสิโน จ ชานปทาฯ สมิตปาปาหิตปาปา สมณพฺราหฺมณา
สมณพฺราหฺมณปริกฺขารสมฺปทานน(๔) สกฺกาเรตพฺพาฯ มิคปฺกฺขิโน
อภยทานน สมสฺสาเสตพฺพาฯ

วิชิตฺติ อตฺตโน อาณาปวตฺตติฐฺจฺจเนฯ อธฺมมกาโรติ อธฺมม-
กิริยาฯ มา ปวตฺตติตฺถาติ ยถา น ปวตฺตติฯ ตถา นํ ปฏฺิ-
ปาเทหิตี อตุโธฯ สมณพฺราหฺมณาติ สมิตปาปา พาทิตปาปาฯ

๑. ม.ภทฺรอสฺสา... อุปฺสงฺกณฺหิตพฺพาฯ ๒. ส. อนฺนุยฺนตฺตฺติยาฯ ๓. ม.ปริโตนฺโตเสตพฺพาฯ
๔. ม.สมณปริกฺขาร...สกฺกาตพฺพาฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณฺณา หน้า ๕๖

มทปฺปมาทา ปฏฺวิรตาติ นววิธมานมทาฯ ปญฺจสุ กามคฺเชสุ
 จิตฺตวโสฺสชฺชนสงฺฆาตา ปมาทา จ ปฏฺวิรตาฯ ขนฺติโสฺรจฺเจ
 นิวิฏฺฐาติ อธิวสนขนฺติยญฺจ สุรตภาเว จ ปติฏฺฐิตาฯ
 เอกมตฺตานนฺติ อตฺตโน ราคาทินฺ ทมนาทีหิ เอกมตฺตานํ
 ทเมนฺติ สามเณนฺติ ปรีนินฺพุพาเปนฺตีติ วุจฺจนฺติฯ กาลเณ กาลนฺติ
 กालเ กาลเฯ อภินิวัชฺเชยฺยาสีติ กุณฺถํ วิย วิสํ วิย อคฺคิ
 วิย จ สฺสุจฺจ วชฺเชยฺยาสิฯ สสมาทายาติ สุรภิกฺกุสมทามํ วิย
 อมตํ วิย จ สมฺมา อาทาย ปวตฺเตยฺยาสิฯ

อิธ จตฺวา วตฺตํ สมานตพฺพํฯ อนฺโตชฺชนสฺมี พลกาเย
 เอกํฯ ขตฺติเยสุ เอกํฯ อนฺยุตฺเตสุ(๑)เอกํฯ พฺราหฺมณคหปติเกสุ เอกํ
 เณคมชานปเทสุ เอกํฯ สมณพฺราหฺมณฺเนสุ เอกํฯ มิคปฺกขิสุ เอกํ
 อธมฺมการปฏฺธิเกวโป เอกํฯ อธนํ ฐนํ ปุปฺพานํ เอกํ
 สมณพฺราหฺมณฺเ อฺปสงฺกมิตฺวา ปญฺหปฺจจฺฉนํ เอกนฺติ เอวเมตํ
 ทสฺวิธํ โหติฯ คหปติเก ปน ปกฺขิชาเต จ วิสส กตฺวา
 คณฺหนตฺตฺส(๒) ทฺวาทสฺวิธํ โหติฯ ปุพฺเพ อวตฺตํ คณฺหนเตน
 อธมฺมราคสฺส จ วิสมโลภสฺส จ ปหานวเสน ทฺวาทสฺวิธํ
 โหตีติ(๓) เวทิตพฺพํฯ

° ยฺมํ โข ตาต ตนฺติ ยฺมํ ทสฺวิธํ ทฺวาทสฺวิธญฺจ อริยํ
 จกฺกวตฺติวตฺตํ นามฯ วตฺตมานสฺสาติ ปุเรตฺวา วตฺตมานสฺสฯ
 # ๑. ส. อนฺยุตฺเตสุฯ ๒. ม. คณฺหนตฺตฺสฯ ๓. ม. อโย ปาโง นตฺถิฯ

ตทหุโปสเถติ อาทิ มหาสุทสเสน วุตฺติ.

สมเตนาติ(๑) อตฺตโน มติยาฯ สฺทนต์ิ นิปาตมตฺตํฯ
ปฺลาสตีติ อนุสาสติฯ ยฺทํ วุตฺติ โหติ โปราณกํ ราชวํสํ
ราชปฺปเวณิ ราชรมํ ปหาย อตฺตโน มติมตฺเต จตฺวา
ชนปทมนุสาสตีติฯ เอวมยํ มฆเทวํสฺส กพารชนโก วย
ทพฺพเนมิวสฺส อุปฺเจทโก อนฺติมปฺริโส หุตฺวา อุปฺปนโนฯ
ปฺพฺเพนาปฺรณฺติ ปฺพฺพกาเลน สฺทิสฺสา(๒) หุตฺวา อปฺรกาลํฯ ชนปทา
น ปฺพฺพนฺตีติ(๓) น วทฺฒนฺติฯ ยถา ตํ ปฺพฺพกานฺนฺติ ยถา
ปฺพฺพกานํ ราชฺนํ ปฺพฺเพ จ ปฺจฉา จ สฺทิสฺยาเยว หุตฺวา
ปฺจจิสฺสุฯ (๔)ตถา น ปฺจจนฺติ กตฺถจि สฺสฺสฺวา โหนฺติ หตฺวิจฺจตฺตาฯ
เตลมรฺฐฆาณฺตาทิสฺสุ เจว ยาคฺคฺกตฺตาทิสฺสุ จ โອชาปि ปฺริหายิตฺถาติ
อตุโถฯ

อมจฺจา ปาริสฺชชาติ อมจฺจา เจว ปฺริสวจฺรา จฯ
คณกมฺหามตฺตาติ อจฺฉินฺทิกา(๕)ทิปาจคณกา เจว มฺหาอมจฺจา จฯ
อนิฏฺฐาติ หตฺถิอาจฺริยาทโยฯ โทวาริกาทิ ทฺวารรฺกฺขิโนฯ
มนฺตฺสฺสาชีวินฺติ มนฺตา วุจฺจติ ปฺญญาฯ ตํ นิสฺสาย กตฺวา
เย ชีวณฺติ ปฺญฺทิตา มฺหามตฺตาฯ เตสํ เอตํ นามํฯ
#๑. สฺ.สมเนนฯ ๒. สฺ.สฺทิสฺสํฯ ๓. ม.ปฺพฺพนฺตฺติย ๔. ม.ปฺพฺพิสฺสุฯ เอวมฺปฺริปีฯ
๕. ม.อจฺฉินฺทิกาทา...ฯ

อายุวณณาทีปรีหานิกถาวณณา

โน จ โข อชนานนฺติ พลวโลภตฺตา ปน อชนานัน
ทลิตฺทมนุสฺसानิ(๑) ฌนฺ นานุปฺปทาสิ ฯ ฌเน อนนุปฺปทียมานเติ น อนุปฺ-
ปทียมานเ ฯ(๒) อยเมว วา ปาโจ ฯ ทาลิตฺททียนฺติ ทลิตฺทททาโว ฯ
อตฺตนา จ ชีวาหิติ สยญจ ชีวํ ยาเปหิติ อตฺโต ฯ
อุทฺทชฺคิกนฺติ อาทิสฺ อุปรูปริภูมีสุ ผลทานวเสน อุทฺทชฺมกฺคมสฺสาติ
อุทฺทชฺคิกา ฯ สกฺกสฺส หิตา ตตฺตรูปปตฺติชฺชนนฺโตติ โสวคฺคิกา ฯ
นิพฺพตฺตญฺจानเ สุโข วิปาโก อสฺสาติ สุขวิปากา ฯ สุกฺกุ
อฺกฺกานัน ทิพฺพวณฺณาทินัน ทสนฺนํ วิเสสานัน นิพฺพตฺตนฺโต
สกฺกสฺสวตฺตนิกา ฯ เอวรूपํ ทกฺขินฺทานัน ปตฺติญฺจเปหิติ อตฺโต .

ปวทฺธิสฺสตีติ วทฺธิสฺสตี พหุ ภาวีสฺสตี ฯ สุนิเสธํ
นิเสธยฺยนฺติ สุกฺกุ นิสิตฺทํ กตฺวา(๓) นิเสธยฺยํ ฯ มุลจฺจจฺจนฺติ(๔)
มุลหตฺติ ฯ ขรฺสฺสเรนาติ ผรฺสฺสทฺเทน ฯ ปณฺเวนาติ วชฺฌเกรียา ฯ

สีลานิ เนสํ ฉินฺทิสฺสามาติ เยสํ อนตฺมโส มุลกมฺมุจฺจีปี
หริสฺสาม ฯ เตสํ ตเถว สีลานิ ฉินฺทิสฺสาม ฯ ยถา โภจิ หตฺทภาวปี
น ชานิสฺสตี ฯ อมฺหากํทานิ กิเมตฺถ ราชานิ เอวํ อุกฺกุจาย
ปรี มาเรตีติ อัย เนสํ อธิปฺปาโย ฯ อุปฺกุกฺกมีสุติ อารภีสุ ฯ
ปฺนถทฺทหนฺนฺติ ปฺนถจฺจมาติ ฯ ปฺนถจฺจ จตฺวา โจรกมฺมํ ฯ

๑. ม.เอตฺตฺตฺตฺตเร ฌนฺ นานุปฺปทาสิตี ทิสฺสตี ฯ ๒. ม.นานุปฺปทียมานเติ
อนนุปฺปทียมานเ ฯ ๓. ม.อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๔. ม.มุลจฺจจฺจนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๖ จกุกวตติสฺสุตตวณฺณา หน้า ๕๘

น หิ เทวติ โส กิร จินฺเตสิ อัย ราชา สจฺจํ
เทวติ มุขปฏิญฺญา ย ทินฺนุ นาย มาราเปติ ฯ หนุทาหิ มุสาวาทำ
กโรมีติ มรณฺภยา(๑) น หิ เทวติ อโวจ.

เอกิทนฺติ เอตฺถ ยฺทนฺติ นิปาตมตฺตํ ฯ เอเก สตฺตฺตาติ
อตฺโต ฯ จาริตฺตฺนฺติ มิจฺจฺจาจารย์ ฯ อภิขฺมา พุยาปาทาติ อภิขฺมา
จ พุยาปาโท จ ฯ มิจฺจฺจาทิฏฺฐิตี นตฺถิ ทินฺนุนฺติอาทิกกา
อนตฺตฺกคาหิกกา ปจฺจกนฺนิกทิฏฺฐิ ฯ

อธมฺมราโคติ มาตา มาตฺตฺจฺจมา ปิตา ปิตฺตฺจฺจมา มาตฺตฺตานีติ-
อาทิกเก อยฺตฺตฺกฺจฺจานเน ราโค ฯ วิสมโลโกติ ปรีโกกยฺตฺเตสฺสปี
จฺจานเนสฺส อติพลวโลโก ฯ มิจฺจฺจาทมโมติ ปรีसानํ ปรีเสสฺส ยฺตฺตฺตินนฺจ
ยฺตฺตฺตีสฺส นนฺทราโค.

อมตฺเตยฺยตาติ อาทิสฺส มาตฺส หิโต มตฺเตยฺโย ฯ ตสฺส ภาโว
มตฺเตยฺยตา ฯ มาตริ สมฺมา ปฏิปตฺติยา เอตํ นามํ ฯ ตสฺสา
อภาโว เจว ตปฺปฏิปทฺขตา จ อมตฺเตยฺยตา ฯ อเปตฺเตยฺยตาทิสฺสปี
เอเสว นโย ฯ น กุเล เชฏฺฐาปจายิตาติ กุเล เชฏฺฐานํ อปจิตฺติยา
นีจฺจตฺติยา อกรณฺภาโว ฯ

๑. สี่. มรณฺภเยน ฯ

ทศวรรษอายุกสมยวณณา

ยี่ ยุมสนฺติ ยฺสฺมี สมเย ยฺเมสฺย อลฺปะเตยฺยติ ปติโน
 ทาคู ยฺตุตาฯ ยฺมานิ รสํนํติ ยฺมานิ โลกํ อคฺคฺรสนํนิ ฯ
 อติพฺยาทีปฺปีสฺสนฺตํติ(๑) อติวีย ทีปฺปีสฺสนฺตํติ ฯ อยเมว วา ปาโจ ฯ
 กุสฺลนฺตํปี น ภาวฺสฺตํตํติ นามฺปี น ภาวฺสฺตํติ ฯ
 ปฺลณฺตํตํมตํตํปี น ปฺลณฺตํยฺสฺตํตํติ อตฺโถ ฯ ปฺชฺชา จ ภาวฺสฺสนฺตํ
 ปาสฺสา จาติ ปฺชฺรหา จ ภาวฺสฺสนฺตํ(๒) ปาสฺรหา จ ฯ ตทา
 กิร มนฺสฺสา อสุเกน นาม มาตา ปหฺภา ฯ ปิตา ปหฺโฏ
 สมณฺพฺราหฺมณฺนา ชีวิตา โวโรปิตา ฯ กุเล เชฏฺจํนํ อตฺถิภาวํปี
 น ชานาติ ฯ อโห ปฺริสฺโตติ ตเมว ปฺชฺสฺสนฺตํติ เจว ปาสฺสฺสฺสนฺตํ
 จ.

น ภาวฺสฺตํติ มาตาติ วาติ อัย มยฺหํ มาตาติ ครุจิตฺตํ
 น ภาวฺสฺตํติ ฯ เคเห มาตฺคามํ วีย นานาวิชฺ อสฺพุภิกถํ
 กถฺยมานา อการวูปจาเรน อฺปฺสํกมฺิสฺสนฺตํติ ฯ มาตฺจฺจํนาทีสุปี
 เอเสว นโย ฯ เอตฺถ จ มาตฺจฺจํนาติ มาตฺ ภาวฺนํติ ฯ มาตฺลํนํติ
 มาตฺลํกริยา ฯ อจฺริยกริยาติ สิปฺปายตฺนํนํ สิกฺขาปฺกสฺส
 อจฺริยสฺส กริยา ฯ ครุณํ ทาราคิ จุฬํปิตฺมมหาปีตฺอาทํนํ
 กริยา ฯ สมฺภทฺนฺตํติ มิสฺสทภาวํ ฯ(๑) มรียาทภทํ วา ฯ

๑. ที.ปา.๑๑/๔๖/๗๘ อติวีย ทีปฺปีสฺสนฺตํติ ฯ ม. อติพฺยาทีปฺปีสฺสนฺตํตํติ ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ
 นตฺถิ ฯ ๓. ม.มิสฺสํภาวํ ฯ

ติพโพ อาฆาโต ปจฺจุปฺภุจฺจโตะ ภวิสฺสตีติ พลวโกโป
ปฺนปฺปฺนํ อุปฺปตฺติวเสณ ปจฺจุปฺภุจฺจโตะ ภวิสฺสตีฯ อปรานิ เทว
เอตฺตเสว เวจฺจนานิฯโกโป หิ จิตฺตํ อาฆาเตตีติ อาฆาโต
อตฺตโน จ ปฺรเสสฺส จ หิตฺตํ พฺยาปาเทตีติ พฺยาปาโท
มโน ปฺทฺสนโต(๑) มโนปฺโทโสติ วุจฺจตีฯ ติพฺพิ วรฺกจิตฺตฺนฺตี
ปิยฺมานสฺสาปี ปฺริ มารณฺตฺถาย วรฺกจิตฺตํฯ ตสฺส วตฺถถ ทสฺเสตฺตํ
มาตฺตํ ปฺตฺตมฺหิตี อาทิ วุจฺจตีฯ มาคฺวิกสฺสาตี มิกฺลฺทฺทกสฺสฯ

สฺตฺถนฺตรกปฺโปติ สฺตฺถเณ อนฺตรกปฺโปฯ สํวณฺณกปฺปี
อฺปฺปตฺวา อนฺตราว โลกฺวินาโสฯ อนฺตรกปฺโป จ นามส
ทฺพฺภิกฺขณฺตรกปฺโป โรคนฺตรกปฺโป สฺตฺถนฺตรกปฺโปติ ติวโรฯ
ตฺถถ โลกฺสฺสทฺาย ปฺชาย ทฺพฺภิกฺขณฺตรกปฺโป โหตีฯ โมหฺสฺสทฺาย
โรคนฺตรกปฺโปฯ โทสฺสทฺาย สฺตฺถนฺตรกปฺโปฯ ตฺถถ
ทฺพฺภิกฺขณฺตรกปฺเปณ นฺณฺจฺจา เขภฺยฺเยณ ปิตฺตฺติวิสเย อุปฺปชฺชนฺตีฯ(๒)
กสฺมาฯ ออาหารนิกฺกนฺตฺติยา พลวตฺตฺตาฯ โรคนฺตรกปฺเปณ นฺณฺจฺจา
เขภฺยฺเยณ สกฺเค นินฺนพฺตฺตฺนฺตีฯ กสฺมาฯ เตสฺสฺหิ อโห วัต
อณฺเณสํ สฺตฺถนํ เอรูโป โรโค น ภเวยฺยาตี เมตฺตจิตฺตํ
อุปฺปชฺชตีติฯ สฺตฺถนฺตรกปฺเปณ นฺณฺจฺจา เขภฺยฺเยณ นีรเย
อุปฺปชฺชนฺตีฯ กสฺมาฯ อณฺณมณฺณํ พลวามตฺตฺตายฯ

มิกสฺสณฺนฺตี อัย มิโคฯ อัย มิโคตี สณฺณํฯ ตินฺนฺหานิ

๑. ม.มโนปฺทฺสนโตฯ ๒. ม. อุปฺปชฺชนฺตีฯ เอมฺปฺริปีฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณฺณา หน้า ๖๒

สตุถานิ หตุเถสุ ปาตุภวิสฺสนฺตฺติ เตสํ กิร หตุเถน สุญฺจมตฺตํ
 ยงฺกิลฺลิจิ อนุตฺตมโส ตินฺนปณฺณํ อุปาทาย อารุชเมว ภวิสฺสตี ฯ
 มา จ มยฺ กณฺจฺจิตฺติ มยฺ กณฺจฺจิ เอกํ ปุริสํปฺปิ ชีวิตา มา
 โวโรปยิมฺห ฯ มา จ อเมห โกจฺจิตฺติ อเมหฺปฺปิ โกจฺจิ เอกปุริสโ
 ชีวิตา มา โวโรปยิตฺถ ฯ ยนฺนุน มยฺนฺติ อยฺ โลกวินาโส
 ปจฺจุปญฺจิจิโต ฯ น สกฺกา ทฺวิหิ เอกญฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 มณฺณมานา เอวํ จินฺตยิสฺสนฺตฺติ ฯ (๑) วนคหฺนฺนฺติ วนสงฺขาเตหิ
 ตินฺนคฺค
 คหฺน
 ทฺวปฺปเวสฺนญฺจ
 นญฺจ
 วิสฺมญฺจ
 สตุตฺตา ฯ ตฺวํปฺปิ ตถา ชีวสฺสิตฺติ เอวํ สมฺโมทนกถาย อตฺตนา
 สภาเก กริสฺสนฺตฺติ ฯ

อายุวณฺณาทิวทฺต

อยตฺต
 ปาณาติปาตโธ ออสกฺเกยฺยาม ฯ ปาณาติปาตํ วิรเมยฺยามาติ
 สขฺขณฺณยฺนฺตฺติ ฯ ตตฺถ ปาณาติปาตํ ปชฺเหยยฺยามาติ อตฺถโธ ฯ
 วิสฺต
 # ๑. ม.ย.จินฺต
 ๒. ม.คหฺน
 ๓. ม.ทฺวปฺปเวสฺนญฺจ

*เล่มที่ ๖ จกกวตติสุตตวณณา หน้า ๖๓

กสฺมา วิสตีวสุสาฎกา อหฺสฺนฺติ ฯ เขตฺตวิสุทฺธิยา ฯ เตสฺสฺหิ
มาตาปิตโร สีสฺวานฺโต ชาตา ฯ ยฺตุติ สีสฺกพฺเภ วฑฺฒิตตฺตา
ยฺมาย เขตฺตวิสุทฺธิยา ทีฆายุกา อหฺสฺส ฯ เย ปเนตฺถ กาลํ
กตฺวา ตตฺถเวว นิพฺพตฺตา ฯ เต อตฺตโนว สีสฺสมปฺตฺติยา ทีฆายุกา
อหฺสฺส ฯ

อสุสฺมาติ ภาเวยฺยาม ฯ จตฺตารีสฺวสุสาฎกาติ อาทโย โภจฺจาสา
อทินฺนาทานาทิหิ ปฏฺิวีรฺตานิ วเสน เวทิตพฺพา ฯ

สงฺขราชอุปฺปตฺตวณณา

ยฺจุฉาติ มยฺหิ ภตฺตํ เทถาติ เอวํ อุปฺปชฺชนกตฺตฺหา ฯ
อนสนฺนฺติ น อสนํ อวิปฺผาริกภาโว กายาลลฺยิ ฯ ภตฺตํ ภูตฺตานิ
ภตฺตสมฺมทปฺจฺจา นิปชฺชิตฺตฺกามตา ฯ โภชเนน (๑) กายทฺพฺพลภาโวติ
อตฺถโล ฯ ชฺรธาติ ปากฺกชฺรธา ฯ กุกฺกฏสมฺปาติกาต(๒) เอกคามสุส
ฉนฺทปฺปฏฺิจิโต อุปฺปตฺติวา ยฺตฺรสุส คามสุส ฉนฺทปฺปฏฺิจฺเจ ปตฺน-
สงฺขาโต กุกฺกฏสมฺปาโต เอตาสฺ อตฺถิติ กุกฺกฏสมฺปาติกา ฯ
สมฺปาติกาติปิ(๓) ปาโจ ฯ คามนฺตรโต คามนฺตรํ กุกฺกฏานํ ปทสา
คมนฺสงฺขาโต กุกฺกฏสมฺปาโต เอตาสฺ อตฺถิติ อตฺถโล ฯ อุกฺกยฺเปตฺติ
ฉนฺนิวาสตฺตฺเตว ทีเปติ ฯ อวิจิ มณฺเณ สุญฺญ (๔)ภวิสุสตีติ

๑. ม.ยฺ.นิปชฺชิตฺตฺกามตาชน โโก ฯ ๒. สฺ. กุกฺกฏสมฺปาติกาติ ฯ ๓. ม.กุกฺกฏสมฺปาติกาติปิ ฯ
๔. สฺ.สุญฺญโจ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณฺณา หน้า ๖๔

อวิจิมหานิรโย วิย นิรฺนตฺรํ ปุริโต ภวิสฺสตี ฯ

อสีติวสฺสสหัสสายุกเสฺส ภิกฺขเว มนุสฺเสสฺส เมตฺเตยฺโย นาม
 ภควา โลเก อุปฺปชฺชิสฺสตีติ น วฑฺฒมานกฺวเสฺน วุตฺตํ ฯ น
 หิ พุทฺธา วฑฺฒมานเ อายุมฺหิ นิพฺพตฺตุนฺติ ฯ หายมานเ ปน
 นิพฺพตฺตุนฺติ ฯ ตสฺมา ยทา ตํ आयุ วฑฺฒิตฺวา อสงฺเขยฺยตํ
 ปตฺวา ปฺน (๑)ภตฺสมานํ อสีติวสฺสสหัสสายุกกาลเ(๑)จฺสฺสตี ฯ ตทา
 อุปฺปชฺชิสฺสตีติ อตฺโถ ฯ ปริหริสฺสตีติ ยฺมํ ปน ปริวารตฺวา
 วิจฺรณฺตानํ วเสฺน วุตฺตํ ฯ ยฺมโปกฺกิตฺติ ปาสาโท ฯ รมฺญา มหา-
 ปนาเทน การापิตฺติ รมฺญา เหตุญฺเจเตน ตสฺสตฺถาย สกฺเกน
 เทวราชาเ วิสฺสกมฺมเทวปฺตฺตํ (๒)เปเสตฺวา การापิตฺติ ฯ ปุพฺเพ
 กิร เทว ปิตาปฺตฺตา นพการา ปจฺเจกพุทฺธสฺส นเพหิ จ
 อุมฺพเรหิ จ ปณฺณสาลํ การาเปตฺวา ตํ ตตฺถ วาสา-
 เปตฺวา จตฺุหิ ปจฺเจยฺหิ อฺปฏฺฐหึสฺส ฯ เต กาลํ กตฺวา เทวโลเก
 นิพฺพตฺตา ฯ เตสฺส ปิตา เทวโลเกยฺว อฏฺฐาสิ ฯ ปฺตฺโต เทวโลกา
 จวิตฺวา สฺสรุจิสฺส รมฺโย เทวีย สฺเมธาย กุจฺฉิสฺสมิ นิพฺพตฺโต ฯ
 มหาปนาโท นาม กุมาโร อโหสิ ฯ โส อปรภาเค ฉตฺตํ
 อฺสฺสาเปตฺวา มหาปนาโท นาม ราชา ชาโต ฯ อถสฺส
 ปุณฺณานุภาเวน สกฺโก เทวราชา วิสฺสกมฺมเทวปฺตฺตํ รมฺโย
 ปาสาทํ กโรหิตฺติ ปหิณฺติ ฯ โส ตสฺส ปาสาทํ นิมนฺนิตฺติ ปญฺจวิสฺติ-
 # ๑. ม.หายมานํ อสีติวสฺสสหัสสกาลเ ฯ ๒. ม.วิสฺสกมฺม... ฯ

*เล่มที่ ๖ จกกวตติสฺสุตตวณฺณา หน้า ๖๕

โยชนุพฺเพธฺ สุตตภูมิกํ (๑) สุตตรตนมยํ ๑ยํ สนฺชาย ชาตเก วุตฺตํ

ปนาโท นาม โส ราชานํ ยสฺส ยูโป สุวณฺณโย

ติริยํ โสพสุพฺเพธฺ อุกฺกมาหุ (๒) สหสฺสธา ๑

สหสฺสกณฺโฑ (๓) สุตต เณฺฑู ฐชาลฺล หริตามโย

อนจฺจ ตตฺถ กนฺธพฺพา น สหสฺसानิ สุตตธา ๑

เอวเมตฺ ตทา อาสิ ยถา ภาสสิ ภาทฺทชิ

สกุโก อหํ ตทา อาสิ เวยฺยาวจฺจโร ตวาติ ๑

โส ราชานํ ตตฺถ ยาวตายุกํ วสิตุวา กาลํ กตฺวา
เทวโลเก นิพฺพตฺติ ๑ ตสฺมี เทวโลเก นิพฺพตฺเต โส ปาสาโท
มหากงฺกาย อนฺุโสตํ ปติ ๑ ตสฺส ฐโรโสปาณสมฺมุจฺจานเ
ปฺยาคปติจฺจานํ นาม นกรํ มาปิตํ ๑ ฐปิกาสมฺมุจฺจานเ
โกฏฺฐิกาโม นาม คาโม.

อปรภาเค อมฺหากํ ภควโต กาลเ โส นพฺการเทว-
ปฺตุโต เทวโลกโต จวิตฺวา มนุสฺสเปถ ภาทฺทชิเสฏฺฐิ นาม หุตฺวา
สตุฏฺฐ สนฺตึเก ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ๑ โส นาวาย
คงฺคาตรณทิวเส ภิกฺขุสํฆสฺส ตํ ปาสาทํ ทสฺเสสิตี วตฺถุ
วิตฺถารตพฺพํ ๑ กสฺมา ปเนส ปาสาโท น อนฺตรหิโตติ ๑ ยุตฺรสฺส
อานูภาวา ๑ เตน สทฺธิ ปุณฺณํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺตกุล-
ปฺตุโต อนาคเต สจฺโข นาม ราชานํ ภวิสฺสติ ๑ ตสฺส ปรีโภกตฺถาย
๑. ม.สุตตภูมิกํ ๑ ๒. ม.อุทฺธมาหุ ๑ ๓. ส.สหสฺสกณฺณ... ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคควณณา หน้า ๖๖

โส ปาสาโท อฏฐหิสฺสตี ฯ ตสฺมาน อนฺตรหิตฺตี ฯ

อุสฺสาเปตฺวาตี ตํ ปาสาทำ อฏฐาเปตฺวา ฯ อชฺฌาวสิตฺวาตี
ตตฺถ วสิตฺวา ฯ ตํ ทตฺวา วิสขฺชิตฺวาตี ตํ ปาสาทำ ทานวเสน
ทตฺวา นีรเปกฺขปริจฺจาควเสน จ วิสขฺชิตฺวา ฯ กสฺส จ เอว
ทตฺวาตี ฯ สมณาทินํ ฯ เตนาน หสมณพฺรหฺมณกปณทฺธิก-
วณฺนิพฺพกยาจกานํ ทานํ ทตฺวาตี ฯ กถํ ปน โส เอกํ ปาสาทำ
พหฺนํ ทสฺสตีตี ฯ เอวํ กิรฺสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสตี อัย
ปาสาโท วิปฺปกิรฺริยตฺตี ฯ โส ขณฺฑาขณฺฑํ(๑) วิปฺปกิรฺริสฺสตี ฯ
โส ตํ อลฺกคฺคมาโนว หุตฺวา โย ยตฺตํ ยุจฺฉตี ฯ โส ตตฺตํ
คณฺหาตฺตี ทานวเสน วิสขฺเชสฺสตี ฯ เตน วุตฺตํ ทานํ ทตฺวา
เมตฺเตยฺยสฺส ภควโต ฯ เป ฯ วิหริสฺสตีตี ฯ เอตฺตเกน ภควา
วฏฺฐคามิกฺุสฺสสฺส อนฺุสนฺธิ ทสฺเสตี ฯ

ยฺุทานิ วิวฏฺฐคามิกฺุสฺสสฺส อนฺุสนฺธิ ทสฺเสนฺโต ปฺน
อตฺตทีปา ภิกฺุขเว วิหฺรธาตี อาทิมาน ฯ

๑. ม.ขณฺฑาขณฺฑาโส ฯ

ภิกขุโนอายุวณณาทีวทุพนกถาวณณา

ยุทฺ์ โข ภิกขเว ภิกขุโน อายุสมินฺติ ภิกขเว ยํ โว อหํ
อายุนาปี วทุตฺตีสถาติ อโวจํ ๑ ตตฺถ ยุทฺ์ ภิกขุโน อายุสมิ์ ยุทฺ์
อายุการณฺติ อตฺโถ ๑ ตสฺมา ตุมฺเหหิ อายุนา วทุตฺตีกาเมหิ
ยุมฺ จตฺตารโ ยุทฺธิปาทา ภาเวตฺตพฺพาติ ทสฺเสติ ๑

วณฺณสมินฺติ ยํ โว อหํ วณฺณณปี วทุตฺตีสถาติ อโวจํ
ยุทฺ์ ตตฺถ วณฺณการณฺ ๑ สีสฺวโต หิ อวิปฺปฏิสาราทีนํ วเสน
สรีรวณฺโณปี กิตฺติวเสน คุณวณฺโณปี วทุตฺติ ๑ ตสฺมา ตุมฺเหหิ
วณฺณณ วทุตฺตีกาเมหิ สีสฺมปฺนฺเนหิ ภวิตฺตพฺพนฺติ ทสฺเสติ ๑

สุขสมินฺติ ยํ โว อหํ สุขณปี วทุตฺตีสถาติ อโวจํ ๑ ยุทฺ์
ตตฺถ วิเวกชปีตีสฺขาที(๑) นานปฺปการกํ ฌานสุขํ ๑ ตสฺมา ตุมฺเหหิ
สุขณ วทุตฺตีกาเมหิ ยุมานิ จตฺตาริ ฌานานิ ภาเวตฺตพฺพานิ ๑

โภคสมินฺติ ยํ โว อหํ โภเคนปี วทุตฺตีสถาติ อโวจํ ๑
อโย สโ อปฺปมาณานํ สตฺตฺตานํ อปฺปปฏิภูถาวาวโ (๒) สุขสย-
นาที เอกาทสานิสฺสโ สพฺพทิสสา วิปฺพาริตฺตพฺรหฺมวิหารโภโค ๑
ตสฺมา ตุมฺเหหิ โภเคน วทุตฺตีกาเมหิ ยุมฺ พฺรหฺมวิหารา

ภาเวตฺตพฺพา ๑ พลสมินฺติ ยํ โว อหํ พลณปี วทุตฺตีสถาติ
อโวจํ ๑ ยุทฺ์ อาสวกฺขยปริโยसानเ อปฺปนฺนํ อรหตฺตผลสฺงขาตํ
พลํ ๑ ตสฺมา ตุมฺเหหิ พลณ วทุตฺตีกาเมหิ อรหตฺตปฺปตฺติยา

๑. ม.วิเวกชปีตีสฺขาที... ๑ ๒. ม.อปฺปปฏิภูถาวาวโ ๑ ๓. ส.อิทํ ตํ ๑

โยโค กรณียะ

ยถยิทำ ภิกขเว มารพลนุติ ยถา ยุทำ เทวปุตตมาร-
มจจุมารกิเลสมารานัน พลั ทุปฺปสหา ทูรภิสมภูวัก อเวิ อณณัน
โลเก เอกพลัปี น สมนุปลสุสามิ ๔ตปี พลั ยุทเมว อรหตตผล
ปสหติ อภิภาติ อชฺโณตฺถรติ ๔ ตสุมา เอตฺถเว โยโค กรณียะติ
ทสเสติ ๔

เอวมิทำ ปุณณนุติ อเวิ ยุทำ โลกุตฺตรปุณณปี ยาว
อาสวกฺขยา ปวทตฺตตีติ ๔ วิวญญคามิกุสลานุสนธิ นินฺจฺจเปนฺโต
อรหตตนิฏฺเณ เทสนัน นินฺจฺจเปติ ๔ สุตตปริโยसानเ วิสตี-
ภิกขุสทสฺสานิ อรหตตํ ปาปฺณิสฺสุ ๔ จตุราตีติปณฺสทสฺสานิ
อมตปานัน ปิวิสูติ ๔

จกฺกวตฺตีสุตฺตวณฺณนา นินฺจฺจิตา ๔

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺณสุตฺตวณฺณนา หน้า ๖๕

อคฺคณฺณสุตฺตวณฺณนา

วาเสฏฺฐการทฺวาชวนฺณนา

เอวมเม สฺตฺตนิติ อคฺคณฺณสุตฺตํ ๑ตฺตรายํ อนุตฺตทานปท-
วณฺณนา ปุพฺพพาราเม มิคารมาตฺตปาสาเทติ เอตฺถ อธิ
อนุปุพฺพพิถา

อตีเต กิร สตฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺส
ภควนฺตํ นิมนฺเตตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสตฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺส
ทตฺวา ภควโต ปาทมฺเเล นิปชฺชิตฺวา อนาคเต ตุมฺหาทิสฺส
พุทฺธสฺส อคฺคณฺณจายิกา โหมีติ ปตฺถนํ อกาสิ ๑ สว กปฺป-
สตฺสทฺสทฺส ทเวสุ จ มนฺุสฺเสสุ จ สฺสริตฺวา อมฺหากํ ภควโต
กาเล ภทฺทियนฺคร เมณฺฑกเสฏฺฐิจฺจุตฺตสฺส ฐนฺลชฺชเสฏฺฐิจฺจโน เกเห
สุมนเทวียา กุจฺฉิมฺหิ ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ ๑ ชาตกาเล ตสฺสา
วิสาขาคี นามํ อํสุ ๑ สว ยทา ภควา ภทฺทियนฺครํ อคฺมาสิ
ตทา (๑)ปญฺจหิ ทาริกาเสเทหิ สทฺธิ ภควโต ปจฺจุคฺคณฺนํ กตฺวา
ปจฺมทฺสสนฺมฺหิเยว โสตาปฺนฺนา อโหสิ ๑

อปรภาเค สวตฺถิยํ มิคารเสฏฺฐิจฺจุตฺตสฺส ปุณฺณวทฺตณ-
กุมารสฺส เคหํ คตา ๑ ตตฺถ นํ มิคารเสฏฺฐิจฺจ มาตฺตฺจฺจาน
จเปสิ ๑ ตสฺมา มิคารมาตฺตาติ วุจฺจติ ๑ ปติกฺลํ กจฺฉนฺติยา
๑. ม.ปญฺจทาสีเสเทหิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวกคควณณา หน้า ๙๐

จตุสา ปิตา महात्तापसाचनपितनूचन(๑) नाम कारापेति च तसुमी
पितनूचने ज तिसुतो (२)वचिरनापियो उपयोचं अकंसु च मुत्तानं
एकतस नापियो च पपावसुस(३) तुवावित्ति नापियो च मच्चिन्ने तेत्तिसि
नापियो च युत्ति ऐतेहि ज अणुणेहि ज सत्तुत्तवणुणेहि (५)रत्तनेहि
निगुञ्जानं अकमासि च तं सीसे पग्गिमुक्कं यव पात्तपिगुञ्जिया
गसुत्ति च पणुञ्जं हत्तुत्ति पत्तं चारयमानाव नं युत्तुत्ति
चारत्तुत्ति सुत्तुत्ति च

सा अप्रगाए तसवलसुत्त अकुञ्जपग्गुञ्जिया हुत्तुवा तं
पसाचनं विसखेत्तुवा नवहि गोत्तिहि गक्वत्तो विहारं कारयमाना
गसिस्सत्तुत्ते गुम्मिगाए पासात्तं कारेत्ति च तसुत्त उपरिगुम्मियं पणुञ्ज
कणुत्तसत्तानि โहन्त्ति च हेग्गुच्चिमग्गुम्मियं पणुञ्जात्ति ऐवं(५) कणुत्तसत्तुत्त-
पग्गिम्भत्तित्तो ओहोत्ति च सा सुत्तुत्तपासात्तो न सोत्तुत्तित्ति तं
परिवाเรत्तुवा पणुञ्ज तुवत्तुत्तकहतसत्तानि च पणुञ्ज गुत्तपासात्तसत्तानि
पणुञ्ज तिम्भसत्तानि ज कारापेत्ति च विहारमो जत्तुत्ति मासेत्ति
निगुञ्जानं अकमासि च

मात्तुकामत्तुत्तगावे จित्ताय विसाखाय विय अणुत्तिसुत्ता
पुत्तुत्तसत्तने चनपरिज्जात्तो नाम नत्तुत्ति च पुरिसत्तुत्तगावे जित्तसुत्त
अणात्तपिण्णत्तिकसुत्त विय अणुत्तसुत्तात्ति च सोत्ति हि जत्तुत्तपणुत्तसत्तुत्ति
๑. ม.มหาตตปิพนूชนं ๒. ม.ย.จตสุโต ๓. ม.ปวาพสุส ๔. ม.สत्तตฺติ ๕.
๕. ม.ऐवंत्तुत्तो นत्तुत्ติ ๖

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺยสุตฺตวณฺณา หน้า ๗๑

วิษฺเขตฺวา สวตฺถิยา ทกฺขิณภาเค อนฺุราชปฺรสุตฺ มหาวิหารสุต
สทฺธิเส(๑) จาเน เขตฺวณฺมหาวิหาริ นาม กอารเสถิ. วิสาฯ
สวตฺถิยา ปาจันภาเค อุตฺตมเทวียา (๒) วิหารสทฺธิเส จาเน
ปฺพุพพารามิ นาม กอารเสถิฯ ภควา ยฺยูเมถิ ทฺุวินฺนํ กฺุถานํ
อนฺุภมฺปาย สวตฺถิยิ นิสฺสาย วิหรนฺุโต ยฺยูเมสุ ทฺุวิสุ วิหารesu
นิพฺพุทฺทวาลิ วสิฯ เอกํ อนฺุโตวสุถิ เขตฺวเน วสติฯ เอกํ
ปฺพุพพาราม. ตสมิ สมเย ปน ภควา ปฺพุพพาราม วิหรติฯ
เตน วุตฺติ ปฺพุพพาราม มิการมาตฺุปาสาเทติฯ

วาเสฏฺฐการทฺุวาชาติ วาเสฏฺฐโ จ สามณฺเโร กอาร-
ทฺุวาโ จฯ ภิกฺกุสุ ปฺริวสนฺุติเต เตเนว ติตฺถิยปฺริวาสิ วสนฺุติ
น อापตฺติปฺริวาสิ.อปฺริปฺุณฺณวสุตฺตทา ปน ภิกฺกุภาวิ
ปฺุญฺจยมานา วสนฺุติฯ เตนาห(๓) ภิกฺกุภาวิ อากฺงฺขมานาติฯ
อุโภปี เหตุ อฺุทิจฺจุพฺุราหฺมณฺมหาศาลกฺุเล นิพฺพุตฺตาฯ จตฺตาลีส-
จตฺตาลีสโกฏฺฐิวิภาว ตินฺุณฺ เวทานํ ปารกฺุ มชฺุณฺิมนิกาย
วาเสฏฺฐสุตฺตํ สฺุตฺวา สรณิ กตฺาฯ เตวิษฺชสุตฺตํ สฺุตฺวา
ปฺพุพพชิตฺวา ยฺยูเมถิ กาลे ภิกฺกุภาวิ อากฺงฺขมานา ปฺริวสนฺุติฯ
อพฺุโภกาเส จงฺกมตฺิเต อุตฺตรทกฺขิณเณ อายตฺสุส ปาสาทสุส
ปฺุรตฺถิมภาเค ปาสาทจฺุณายยิ ยฺนฺุตรชฺุชฺุหิ อากฺุทฺุคฺคิยมาณํ
รตนสฺุตฺพุเพธิ สฺุวณฺณอฺุคฺคิกิ วิย อนฺุถปฺเถ วิชฺาวันฺุตีหิ
๑. ม.มหาวิหารรสทฺธิเสฯ ๒. ม.อุตฺตรเทวียาฯ ๓. ม.เตเนวาหฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณฺณา หน้า ๘๒

ฉพฺพณฺณาหิ พุทฺทธสมฺมิตฺติ โสภยมาโน อปฺราปรึ จงฺกมตฺติ ฯ

อนฺุจงฺกมฺมิตฺติ อณฺุชลฺลิตฺติ ปคฺคยฺห โอนตสฺรึรา หุตฺวา อนฺุวตฺต-
มานา จงฺกมฺมิตฺติ ฯ วาเสฏฺฐํ อามนฺุเตสฺสิตฺติ โส เตสฺส ปณฺุชิตตโร
คเหตุพฺพํ วิสซฺเชตพฺพณฺุจ ชานาติ ฯ ตสฺมา ตํ อามนฺุเตสฺสิตฺติ ฯ
ตุเมห ขวตฺถาติ ตูเมห โข อตฺถ ฯ พฺราหฺมณชจฺจาติ
พฺราหฺมณชาติกา ฯ พฺราหฺมณกฺุณฺนาติ พฺราหฺมณฺุ กฺุณฺนา
กฺุณฺนปฺนฺุณา ฯ พฺราหฺมณกฺุณฺนาติ พฺราหฺมณกฺุณฺนาติ ฯ โภกาทิสฺมปฺนฺุณ
พฺราหฺมณกฺุณฺนํ ปฺหายาติ อตฺถโธ ฯ น อกฺุโณสนฺุติตฺติ ทสฺวิเชน
อกฺุโณสนฺุติตฺติ น อกฺุโณสนฺุติตฺติ น ปฺริภาสนฺุติตฺติ นานาวิธาย
ปฺริภวถาย น ปฺริภาสนฺุติตฺติ(๑) อตฺถโธ ฯ ยุตฺติ ภควา พฺราหฺมณ
ยฺเม สามณฺุเร อกฺุโณสนฺุติตฺติ ปฺริภาสนฺุติตฺติ ชานมาโนว ปฺุจฺจติ ฯ
กสฺมา ฯ ยฺเม มยา อปฺุจฺจิตา ปฺมตฺริ น กณฺุสนฺุติตฺติ ฯ อกฺุณฺนา
กถา น สฺมฺุจฺจาติตฺติ กถาสฺมฺุจฺจาปฺนฺุณฺนา ฯ ตคฺคมาติ เอกํส
วณฺุเนน นิปาโต ฯ เอกํสเนว โน ภาเนเต พฺราหฺมณฺุ อกฺุโณสนฺุติ
ปฺริภาสนฺุติตฺติ วุตฺติ โหติ ฯ อตฺถรฺุปฺยาติ อตฺถโน อนฺุรฺุปฺยา ฯ
ปฺริปฺุณฺณายาติ ยถารฺุจํ ปทพฺุยณฺุชานานิ (๒) อาโรเปตฺวา อาโรเปตฺวา ปฺริตฺยา ฯ
โน อปฺริปฺุณฺณายาติ อนฺุตรา อฏฺุจปิตาย นินฺุตฺริ ปวตฺตฺยา ฯ

กสฺมา ปน พฺราหฺมณฺุ ยฺเม สามณฺุเร อกฺุโณสนฺุติตฺติ ฯ
อปฺปติฏฺุจตฺยา ฯ ยฺเม หิ สามณฺุเร อคฺคพฺราหฺมณฺุณํ ปวตฺตา
๑. ส.น. ครหนฺุติตฺติ ฯ ๒. ม.อาโรเปตฺวา อาโรเปตฺวา ปฺริปฺุริตฺยา ฯ

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺณสุตฺตวณฺณนา หน้า ๘๓

ดินฺณ เวทานํ ปารุชฺช มฺพฺพทีเป พฺรหฺมณานํ อนฺตเร ปากฺกฺวา
 สมฺภาวิตาฯ เตสํ ปพฺพชิตตฺตา อณฺเณ พฺหุ(๑) พฺรหฺมณปฺตฺตา
 ปพฺพชิสฺสุฯ อถโข พฺรหฺมณา อปฺปติฏฺฐา มยฺ ชาตาคิ
 ยฺมาย อปฺปติฏฺฐตฺยา กามทฺวารเปี อนฺโตคฺคาเมปี เต ทิสฺวา
 ตฺมุเหหิ พฺรหฺมณสมโย ภินฺโน มฺณฺทสมณกสฺส ปจฺจโต
 ปจฺจโต รสทฺทฺธา หุตฺวา วิจรธาคิ อาทีนํ เจว ปาลิยฺ อากตานิ
 พฺรหฺมณฺโณว เสฏฺโฐ วนฺโณติ อาทีนํ จ วตฺวา อุกฺโกสนฺติฯ
 สามณฺเระ เตสฺ อุกฺโกสนฺเตสฺปี โภปี วา อาฆาตํ วา อกตฺวา
 เกวลํ ภควตา ปุฏฺฐตฺตา (๒) ตคฺข โน ภนฺเต พฺรหฺมณา
 อุกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺตํ อโรเจสฺสฯ อถ เเน ภควา
 อุกฺโกสนนาคารํ ปุจฺจนฺโต ยถากถํ ปน โวติ ปุจฺจติฯ เต
 อาจิกฺขนฺตา พฺรหฺมณา ภนฺเตติ อาทิมํหิสฺสุ.

ตตฺถ เสฏฺโฐ วนฺโณติ ชาติโคตฺตาทินํ ปญฺญาปนญฺจาน
 พฺรหฺมณฺโณว เสฏฺโฐติ ทสฺเสนฺติฯ หีนา อณฺเณ วนฺณาคิ
 ยฺตเร ตโย วนฺณา หีนา ลามกาคิ วทนฺติฯ สุกฺโกติ
 ปญฺจโรฯ กโณหติ กภาพโกฯ สุขฺฉนฺตํ ชาติโคตฺตาทินํ
 ปญฺญาปนญฺจาน สุขฺฉนฺติฯ พฺรหฺมโน ปุตฺตาคิ มหาพฺรหฺมโน
 ปุตฺตาฯ โอรสา มฺขโต ชาตาคิ อฺเร วสิตฺวา มฺขโต
 นิกฺขนฺตาฯ อฺเร กตฺวา สํวทฺตํ ตาคิ วา โอรสาฯ พฺรหฺมชาติ
 # ๑. ม.อัย ปาโฐ นคฺถิฯ ๒. ม.ปุฏฺฐาฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณฺณา หน้า ๙๔

พุรหุมนโต นิพฺพตฺตาฯ พุรหุมนิมฺมิตฺตาติ พุรหุมนุ นิมฺมิตฺตาฯ
 พุรหุมนทฺยาทาทิ พุรหุมนุ ทฺยาทาทาฯ หีนมตฺถวณฺณํ อชฺฌ-
 ปคตฺตาติ หีนํ วณฺณํ อชฺฌปคตฺตา อตฺถฯ มุณฺฑเก สมนฺนเกติ
 นินฺนทฺนฺตา ชิกฺขุจฺจนฺตา วทฺนฺติฯ น มุณฺฑกมตฺตลฺเจว สมน-
 มตฺตลฺเจ สนฺธฺยาฯ ยฺยพฺภเกติ คหปฺติเกฯ กณฺเฑหฺติ กาทฺเพฯ
 พนฺธุติ มารสฺส พนฺธุญฺเจตฺต มารปฺกฺขิเกฯ ปาทาปฺจเจติ มหา-
 พุรหุมนุ ปาทานํ (๑) อปฺจจฺญเตฯ ปาทโต ชาเตติ อธิปฺปาโยฯ
 ตคฺขม โว วาเสฏฺฐ พุราหุมนฺนา โปราณํ อสรนฺตา
 เอวมาหฺสูติ เอตฺถ โวติ นิปาทมตฺตํฯ สามิวจฺนํ วาฯ ตฺมฺหากํ
 พุราหุมนฺนาติ อตฺถโธฯ โปราณนฺติ โปราณกํ อคฺคณฺณํ
 โลกฺขปฺตฺติจิริยวํสํฯ อสรนฺตาติ อชานมฺนาฯ (๒) ยฺยํ วุตฺตํ โหติ
 เอกํเสน โว วาเสฏฺฐ พุราหุมนฺนา โปราณํ โลกฺขปฺตฺติ
 อนนฺตฺสสรนฺตา อชานนฺตา เอวํ วทฺนฺตีติฯ ทิสฺสนฺติ โข ปนาติ
 เอวมาหิ เตสํ ลทฺธิภินฺนทฺนตฺถาย วุตฺตํฯ ตตฺถ พุราหุมนฺนโยติ
 พุราหุมนฺนํ ปฺตฺตปฺปฏิลาภตฺถาย อวาทฺวิวาทฺเสน กุลฺล อานีตา
 พุราหุมนฺนโย ทิสฺสนฺติฯตา โข ปเนตา อปฺเรน สมนฺน
 อุตฺตฺนโยปี โหนฺติฯ สลฺยชาตฺปฺปฺผาติ อตฺถโธฯ กพฺภินฺนโยติ สลฺยชาต-
 คพฺภยาฯ วิชฺยาจฺจมานาติ ปฺตฺตฺตริตโร ชนฺยมฺนาฯ ปายมฺนาติ ทารเก
 ถณฺณํ ปายนฺนโยฯ โยนิชฺว สมนานาติ พุราหุมนฺนํ ปสฺสวามฺคฺเคน
 # ๑. สี.ปาทาฯ ๒. ม.อสฺสรมฺนาฯ

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺยสุตฺตวณฺณา หน้า ๘๕

ชาตาว สมานาฯ เอวมาหฺสูติ เอวํ วทนฺติฯ ถลํฯ พุราหุมนฺโณ
เสฏฺโฐ วนฺโณฯเปฯ พุรหุมาทาทาติฯ ยถิ ปน (๑)เตสํ สจฺจํ
เวจฺฉ(๑) สียาฯ พุราหุมนฺนํ กุจฺฉิ มหาพุรหุมนฺ(๒) อุโร ภาเวยฺย
พุราหุมนฺนํ ตสฺสาว มคฺโค มหาพุรหุมนฺ มุขํ ภาเวยฺยฯ น
โฆ ปเนตฺ เอวํ ทกุสพฺพิฯ เตนาห เต จ พุรหุมนฺญเจว(๓)
อพฺภาจิกฺขณฺตีติ อาทิฯ

จตุวณฺณสุทฺธิวณฺณา

เอตตาวตฺตา มยฺ มหาพุรหุมนฺ อุเร วสิตฺวา มุขโต
นิกฺขนฺตาติ วตฺตุ มา ลภนฺตฺติ ยมฺ มุขจฺเจทกฺวาทํ วตฺวา
ปนฺ จตฺตาโรปี วณฺณา กุสเล ชมฺเม สมากาย วตฺตนฺตาว
สุชฺฉนฺตีติ ทสฺสนตฺถํ จตฺตาโรเม วาเสฏฺฐ วนฺณาติ อาทิมายฯ
อกุสสสฺขาตฺติ อกุสลาติ สฺขาตฺตา อกุสสโฏฐาสฺสฺฐตา วาฯ
เอส นโย สพฺพตฺถฯ นอลมรียาติ อรียภาเว อสมตฺถาฯ
กณฺหาติ ปกตฺกาพกาฯ กณฺหวิปาภาติ วิปาโกปี เนสํ กณฺโห
ทุกฺโขติ อตุโถฯ ขตฺติเยปี เตติ ขตฺติยมฺหิปี เตฯ เอกจฺเจติ
เอกสฺมีฯ เอส นโย สพฺพตฺถฯ

สุกฺกาติ นิกฺกิลเสสฺภาเวน ปณฺฑรธาฯ สุกฺกวิปาภาติ วิปาโกปี
เนสํ สุกฺโก สฺโขติ อตุโถฯ

๑. ม.เนสํ ตํ สจฺจเวจฺฉนํฯ ๒. ม.มหาพุรหุมนฺสฺสฯ ๓. ม. พุรหุมนฺญเจวฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคถา หน้า ๗๖

อุภยโวภินเณสุ (๑) อุภยสุ โภยภินเณสุ มิสฺสัฏฺเฐสุ หุตฺวา
 วตฺตมานเณสุ ฯ กตฺเมสุ อุภยสุติ กณฺหสุกฺเกสุ ฐมฺเมสุ
 วิญญูกรหิตฺสุ เจว วิญญูปลตฺเตสุ จ ฯ ยเตตฺถ พุราหุมนฺนา
 เอมมาหํสูติ เตตฺถ เอเตสุ กณฺหสุกฺกฐมฺเมสุ วตฺตมานาปี
 พุราหุมนฺนา ยเตตฺถ เอิ วทนฺติ พุราหุมนฺโนว เสฏฺโฐ
 วณฺโณติ อาทิ ฯ ตนฺเตสฺ (๒) วิญญู นานูชานนฺตึติ เย โลเก
 ปณฺชิตา ฯ เต นานูโมทนฺติ ฯ นปฺปัสสณฺตึติ อตฺถิโต ฯ ตํ กิสฺส
 เหตุ ฯ ยฺมุสฺสยฺหิ วาเสฏฺฐจฺาติ อาทิ มฺหิ อยฺมํ สํเขปฺตฺถิโต: ยํ
 วุตฺตํ นานูชานนฺตึติ ฯ ตํ กสฺมาติ เจ ฯ ยสฺมา ยฺมุสฺสํ จตฺตุนํ
 วณฺณํ โย ภิกฺขุ อรหํ ฯ เป ฯ สมมฺทญฺวา วิมุตฺโต ฯ โส
 เตสฺ อุกฺกมกฺขา ยติ ฯ เตเนว (๓) เอวรูปา ตสฺมา เตสฺ วิญญู
 นานูชานนฺติ ฯ

อรหฺนฺติ อาทิ ปเทสุ เจตฺถ กิเลสํ อารกตฺตาหิ การเณหิ
 อรหํ ฯ อาสวานํ ชินฺตฺตา ชินฺตฺวา โว ฯ สตฺต เสกฺขา ปุณฺธุชน-
 กฺลฺยาณกา จ พุรหุมนฺจริยวาลํ วสนฺติ นาม. อยฺมํ ปน
 วุฏฺฐวา โสติ วุสฺติวา ฯ จตฺตุนิ มกฺเคหิ จตฺตฺสฺ สจฺเจสุ ปริชาน-
 นาทิกฺรณฺธิยํ กตฺมํ อสฺสาติ กตฺกฺรณฺธิโย ฯ กิเลสภาโร จ ขนฺธ-
 ภาโร จ โอหิโต อสฺสาติ โอหิตภาโร ฯ โอหิโตติ โอหาริโต ฯ (๔)
 # ๑. ม.อุภยโวภินเณสุ วตฺตมานเณสุติ ฯ ๒. ที.ปา.๑๑/๕๓/๕๐ ตนฺเตสฺ ฯ
 ๓. ม.เต จ น ฯ ๔. สී.โอตาริโต ฯ

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺยสฺสตุตฺตวณฺณา หน้า ๘๘

สฺนุทโร อตุโธ ๑ สโก วา อตุโธติ สทฺตุโธ ๑ อนุปฺปตฺโต
สทฺตุโธ เอเตนาติ อนุปฺปตฺตสทฺตุโธ ๑ ภวสฺสโยชนํ วุจฺจติ
ตณฺหา ๑ สฺวา ปริกฺขิณา อสฺสาติ ปริกฺขิณภวสฺสโยชนโน ๑
สมฺมทณฺญา วิมฺุตฺโตติ สมฺมา เหตุนา(๑) การณฺน ชานิตฺวา
วิมฺุตฺโต ๑ ชเนตฺตสมฺมิตฺติ ชเน เอตฺตสมฺมิตฺติ ๑ ยุมฺมสมฺมิตฺติ โลกฺเกติ อตุโธ ๑
ทิกฺกุเจ เจว ฌมฺเม อภิสฺมปฺรายนฺจจาติ ยุชฺตตฺตภาเวจ
ปฺรตฺตตภาเวจ ๑

อนนฺตฺตราติ อนนฺตฺรวิริทิตา ๑ อตฺตโน กุเลน สทิสฺสาติ
อตุโธ ๑ อนุยฺนฺตฺตาติ (๒) วสฺวตฺตโน ๑ นิปฺจจการณฺติ มหฺลลกตฺตรา
นิปฺจจการํ ทสฺเสนฺติ ๑ ทฺหฺรตฺตรา อภิวาทนาทินิ กโรนฺติ ๑
ตตฺถ สามีจิกมฺมณฺติ ตตฺตวตฺตกรณฺทาติ อนุจฺจวิกกมฺมํ ๑

นิวิญฺจฺจาติ อภินิวิญฺจฺจา อจฺลญฺจิตฺตา ๑ กสฺส ปน เหวรูปา
สทฺฐา โหตีติ ๑ โสตาปฺนฺนสฺส ๑ โส หิ นิวิญฺจฺสทฺฐโห อสิณา
สีเส ฉิขฺชมาเนปิ (๓) พุทฺฐโห อพุทฺฐโหติ วา ๑ ฌมฺโม อฌมฺโมติ
วา ๑ สํโฆ อสํโฆติ วา น วทฺติ ๑ ปตฺติญฺจิตฺสทฺฐโห โหติ
สุรฺมพฺพฺโฆ วิย ๑

โส กิร สตฺถุ ฌมฺมเทสนํ สุตฺวา โสตาปฺนฺโน หุตฺวา
เลหํ อคฺมาสิ ๑ อถ มาโร ทฺวตฺตีสฺวรลกฺขณปฺปฏิมณฺจิตํ พุทฺฐรูปํ
มาเปตฺวา ตสฺส ฌมฺมทฺวาเร จตฺวา สตฺถา อากฺโตติ สาสนํ
๑. สี่.เอตฺถนฺตฺเร นเยนาติ ทิสฺสติ ๑ ๒. ม.อนุยฺยตฺตา ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคถา หน้า ๘๘

ปหิณิ ฯ สุโร(๑) จินฺเตสิ อหิ ฺยุทาเนว สตุถุ สนฺติเก ฺชมฺมํ
 สตุทฺวา อากโต ฯ กิ ฺนุ โข ภวิสฺสตีติ อุปฺสงฺกมิตฺวา สตุถุ
 สลฺยณาย วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสี ฯ มาโร อห ฺอมฺพฏฺฐ ฺยํ
 เต มยา รูปํ อนิจฺจํ ฺเป ฯ วิญฺเณนํ อนิจฺจนฺติ กถิตํ
 ตํ ทุกุกถิตํ ฺอนุปฺชาเรตฺวาว หิ มยา เอตํ วุตฺตํ ฺตสฺมา
 ตฺวํ รูปํ นิจฺจํ ฺเป ฯ วิญฺเณณํ นิจฺจนฺติ กณฺหาหิตี ฯ
 สุโร (๒) จินฺเตสิ อฏฺฐานเมตํ ฺยํ พุทฺธา อนุปฺชาเรตฺวา อปฺจจกฺขํ
 กตฺวา กิณฺจิ กเถยฺย ฺ อทฺธายํ มยฺหิ วิจฺฉินฺทชนนตฺถิ มาโร
 อากโตติ ฯ ตโต นํ ตฺวํ มาโรสีติ อห ฺ โส มฺสา-
 วาทํ กาคฺุ นาสกฺขิ ฺ อาม มาโรสฺมีติ ปฏฺิชานาติ ฺ กสฺมา
 อากโตสีติ ฺ ตว สทฺธาจาลนตฺถนฺติ อห ฺ กณฺห ปาปิม
 ตฺวํ ตาว เอโก ติฏฺฐ ฺ ตาทิสานํ มารานํ สตํปี สหสฺสํปี
 สตสหสฺสํปี มม สทฺธํ จาเลตฺถุ อสมตฺถิ ฺ มกฺเคน อากตสทฺธา
 นาม ฺถิรา สีลาปจฺวิยํ ปตฺติฏฺฐิตฺติเนรฺ วิย อจลา โหติ ฺ กิ
 ตฺวํ เอตฺถาติ อจฺฉนฺริ ปหริ ฺ โส จาคฺุ อสกฺโกนฺโต ตตฺถเว
 อนุตฺตรธาณิ ฺ เอวรูปํ สทฺธํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ นีวิฏฺฐาติ ฺ

มฺลชาตา ปตฺติฏฺฐิตาติ มกฺคมฺลสฺส สลฺยชาตตฺตา เตน มฺเลน
 ปตฺติฏฺฐิตา ฺ ทพฺพหาติ ฺถิรา ฺ อสฺหาริยาติ สฺนิจาตฺยุนฺทขิโล วิย
 เกนจิ จาเลตฺถุ อสกฺกณฺเยยา ฺ ตสฺเสตํ กลลํ วจนายาติ ตสฺส
 # ๑. ม.สุรมพฺพฺุจ ฺ ๒. ม.โส ฺ

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺยสฺสตุตฺตวณฺณา หน้า ๗๘

อริยสาวกสฺส ยุตฺตเมตฺติ วุตฺตํ ฯ กิณฺติ ฯ(๑) ภควโตมฺหิ ปฺตุโต
โอรโสติ เอวมาทิจ โส หิ ภควนฺตํ นิสฺสาย อริยญฺมีย
ชาโตติ ภควโต ปฺตุโต ฯ อูเร วสิตฺวา มฺขโต นิกฺขนฺตชฺมม-
โฆสวเสน มกฺคผลเสฺย ปตฺติจฺจิตฺตฺตา โอรโส มฺขโต ชาโต ฯ
อริยชฺมมโต ชาตฺตฺตา อริยชฺมเมเน จ นิมฺมิตฺตฺตา ชฺมมโฆ ชฺมม-
นิมฺมิตฺโต ฯ นวโลกุตฺตรชฺมมทายชฺชฺ (๒) อรหตีติ ชฺมมทายาโท.

ตํ กิณฺสฺ เหตุติ ยเทตฺติ ภควโตมฺหิ ปฺตุโตติ วตุวา
ชฺมมโฆ ชฺมมนิมฺมิตฺโตติ วุตฺตํ ฯ ตํ กสฺมาติ เจ ฯ ยฺุทานิสฺส
อตุถํ ทสฺเสนโต ตถาคตฺสฺส เหตุณฺติ อาทิมานฺ ฯ ตตฺถ ชฺมมกาโย
ยฺุตีปฺปิตี กสฺมา ตถาคโต ชฺมมกาโยติ วุตฺโต ฯ ตถาคโต หิ
เตปฺปิฏกํ พุทฺทชฺวจฺฉํ หทฺเยน จินฺเตตฺตฺวา วาจา ย อภินิหริ ฯ
เตนสฺส กาโย ชฺมมมยตฺตฺตา ชฺมโมว ฯ ยฺุติ ชฺมโม กาโย
อสฺสาติ ชฺมมกาโย ฯ ชฺมมกายตฺตฺตาเอว พุทฺทมฺกาโย ฯ ชฺมโม
หิ เสฏฺฐญฺเฐน พุทฺทมฺมาติ วุจฺจติ ฯ ชฺมมญฺุโตติ ชฺมมสกาโว ฯ
ชฺมมญฺุตฺตฺตาเอว พุทฺทมฺญฺุโต ฯ

เอตฺตาวตฺตา ภควา เสฏฺฐจฺเจทกฺวาทํ ทสฺเสตฺตฺวา ยฺุทานิ
อปฺเรนปี นเยน เสฏฺฐจฺเจทกฺวาทเมว ทสฺเสตฺตํ โหติ โข โส
วาเสฏฺฐา สมโยติ อาทิมานฺ ฯ ตตฺถ สํวญฺุญฺุวิญฺุญฺุทฺธา พุทฺทมฺชาเล
วิทฺถาริตาว ฯ ยฺุตฺถตฺตํ อากจฺฉนฺตีติ ยฺุตฺถภาวํ มนุสฺสตฺตํ
๑. สฺตี. กํ ฯ ๒. สฺตี. ...ทายาทํ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคุควณณา หน้า ๘๐

อากจณฺฐิตี ๑ เตช โหนฺฐิตี มโนมยาติ เต อธิ มนุสฺสโลเก
นิพฺพตฺตมานาปี โอบปาติกา หุตฺวา มเนเนว นิพฺพตฺตาคี
มโนมยา ๑ พุรหุมนโลเก วิย ยุชาปี เตสฺ(๑) ปิตฺติเยว อาหาร-
กิจฺจฺ สาทฺเตสฺตี ปิตฺติภฺกฺขา ๑ เอเตเนว นเยน สยฺปภาทีนึปี
เวทิตฺตพฺพานิ.

รสปรจวิปาตุภาวณณณา

เอโกทกัฏฺฐนฺฐิตี สพฺพิ จกฺกฺวาพิ เอโกทกเมว ภูตฺ ๑
อนุชกาติ ตโม ๑ อนุชการติมิสาคี จกฺขุวิญญานุปฺตฺติ-
นิวารณฺณ อนุชภาวกรณฺณ พหลตมฺ ๑ สมมฺตานิตี (๒) ปติฏฺฐาติ(๓)
สมมฺตโต ปตฺตฺริ ๑ ปยตตฺตฺสฺสาติ(๔) ตตฺตฺสฺส ชีรฺสฺส ๑ วนฺณ-
สมฺปนฺนาติ วนฺณณฺณ สมฺปนฺนา ๑ กณฺณณการปฺปฺสทิสฺส หิสฺสา
วนฺณณฺณ อโหสิ ๑ กนฺธสมฺปนฺนาติ กนฺธณฺณ สมฺปนฺนา ทิพฺพ-
กนฺธฺ วายติ ๑รสสมฺปนฺนาติ รเสน สมฺปนฺนา ปกฺขิตฺต-
ทิพฺโพชชา วิย โหติ ๑ ขุทฺทมธฺฐนฺฐิตี(๕) ขุทฺทกมกฺขิกาทิ กตมธฺธ.
อนेषกนฺฐิตี นิทฺโทสฺ มกฺขิกณฺณทกฺวิริหิตฺ ๑ โลลชาติโกติ โลล-
สกาโว ๑ อตฺติตานนฺฐเรปี กปฺเป โลโลเยว ๑ อมฺภโถติ อจฺจฺริย-
ชาโต อาห ๑กิเมวิทฺ ภาวิสฺสตีติ วนฺณณณปิสฺสา มนาโป กนฺธโรปี ๑
๑. ม. เนสฺ ๑ ๒. ม.สมกนฺธิตี ๑ ๓. ม.ปติฏฺฐหิ ๑ ๔. ม.ปยโส ตตฺตฺสฺสาติ ๑
๕. ม.ขุทฺทมธฺฐนฺฐิตี ๑

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺณสุตฺตวณฺณา หน้า ๘๑

รโธ ปนสฺสา กิทธิโธ ภวิสฺสตีติ อตฺโถฯ โย ตตฺถ อุปฺปนฺนโถโก
โธ รสปรจี องฺคฺลียา สายิฯ องฺคฺลียา กเหตุวา ชิวฺหุคฺเค
จเปสิฯ อจฺฉาเทสิติ

ชิวฺหุคฺเค จปิตมตฺตา สตฺต รสหรณีสหสฺसानิ
ผริตฺวามนาปา หุตฺวา ติฏฺฐติฯ ตณฺหา จสฺส โอกฺกมิตฺติ ตตฺถ
จสฺส รสตณฺหา(๑) อุปฺปชฺชติฯ

จนฺทิมสฺสุริยาธิปาตฺถกาवณฺณา

อาลฺลฺปการกํ อุปกฺกมิตฺสุ ปริภุญฺชิตฺตุนฺติ อาโลปํ กตฺวา
ปิณฺฑเต ปิณฺฑเต ฉินฺนิตฺตฺวา ปริภุญฺชิตฺตุ อารภีสุฯ จนฺทิมสฺสุริยาติ
จนฺทิมมา จ สฺสุริโย จฯ ปาตฺถรเหสนฺนติ ปาตฺถกวีสุฯ

โก ปน เตสํ ปจฺมํ ปาตฺถกวีฯ โก กสฺมิมิ วสฺติฯ กสฺส
กี ปมาณํฯ โก อุปฺริฯ โก สิมฺมํ กจฺจติฯ กตี เนสํ วิธิโย
กถิ จรฺนติฯ กิตฺตเก จาเน อาโลกํ กโรนฺตฺติติฯ

น(๒) อุโก เอกโต ปาตฺถกวนฺติฯ สฺสุริโย ปจฺมตรํ
ปญฺญาตฺติฯ เตสํ หิ สตฺตทานํ สยฺยปฺภาย อนฺตรหิตาย
อนฺธกาโร อโหสิฯ เต ภิตฺตลิตฺตา ภทฺทกํ วตฺสฺส สจ
อาโลโก ปาตฺถกเวยฺยาติ จินฺตยีสฺสุฯ ตโต มหาชนสฺส สฺสุรภาวํ
ชนยฺมานํ สฺสุริยมณฺฑลํ อฏฺฐหิฯ เตเนวสฺส สฺสุริโยติ นามํ
๑. ม.ตณฺหาฯ ๒. ม.นสฺสทฺโท นตฺถิฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๘๒

อโหสิ ฯ ตสฺมี ทิวสํ อาโลกํ กตฺวา อตฺถงฺกเต ปฺนุ อนฺธกาโร
อโหสิ ฯ เต ภทฺทกํ วตฺสสฺ สเจ อณฺโณ อาโลโก อุปฺปชฺเชยฺยาติ
จินฺตยีสฺสุ ฯ อถ เนสํ จนฺทํ ญตฺวา ว จนฺทมนฺทลํ อุกฺกุจฺหิ ฯ
เตเนวสฺส จนฺโทติ นามํ อโหสิ.

เตสุ จนฺโท อนฺโตมณฺวิมานे วตฺติ ฯ ตํ พหิ รชเตน
ปริกฺขิตฺตํ ฯ อุภยปี สีสฺลเมว โหติ ฯ (๑) สุริโย อนฺโตกนฺกวิมาน
วตฺติ ฯ ตํ พหิริ (๒) ผลิกปริกฺขิตฺตํ โหติ ฯ อุภยปี อุณฺหเมว ฯ

ปฺมาณโต จนฺโท อุชฺกํ เอณฺนปฺลณฺสโยชฺโน ฯ
ปฺริมณฺทลโต ตีหิ โยชฺเนหิ อุณฺทียทฺตสฺตโยชฺโน ฯ สุริโย อุชฺกํ
ปฺลณฺสโยชฺโน ฯ ปฺริมณฺทลโต ทียทฺตสฺตโยชฺโน ฯ

จนฺโท เหฏฺฐา สุริโย อุปริ ฯ อนฺตรา เนสํ โยชนํ
โหติ ฯ จนฺทสฺส เหฏฺฐิมฺนฺตโต สุริยสฺส อุปริมฺนฺตโต โยชนสฺตํ
โหติ ฯ

จนฺโท อุชฺกํ สณฺนิกํ กจฺจติ ฯ ติริยํ สีฆํ ฯ ทฺวิสุ ปฺสฺเสสุ
นฺกขตฺตตารกา กจฺจนฺติ ฯ จนฺโท เรนุ วีย วจฺจํ ตํ ตํ
นฺกขตฺตํ อุปฺสงฺกมฺติ ฯ นฺกขตฺตานิ ปน อตฺตโน จานํ น
วิขหนฺติ ฯ สุริยสฺส อุชฺกคฺมณํ สีฆํ ฯ ติริยํ คมณํ ทนฺธํ ฯ โส
กาพฺกขอุโปสฺถโต ปาฎิพททิวเส โยชนานํ สตฺสทฺสฺสํ จนฺท-
มณฺทลํ โอหાય กจฺจติ ฯ อถ จนฺโท เลขา วีย ปฺลณฺยติ ฯ

๑. ม.อโหสิ ฯ ๒. ม.พหิริ ฯ

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺณสุตฺตวณฺณนา หน้า ๘๓

ปกฺขสฺส ทฺติยาย สตฺสทฺสฺสนฺติ เอวํ ยาว อุโปสฺถทิวสา
สตฺสทฺสฺสํ สตฺสทฺสฺสํ โธหาย กจฺจนฺติฯ อถ จนฺโท อนุกฺกเมน
วทฺธิตฺวา อุโปสฺถทิวเส ปรีปฺณฺโณ โหติฯ ปฺน ปาฎิปททิวเส
โยชนานํ สตฺสทฺสฺสํ ธาวิตฺวา คณฺหาติฯ ทฺติยาย สต-
สทฺสฺสนฺติเอวํ ยาว อุโปสฺถทิวสา สตฺสทฺสฺสํ สตฺสทฺสฺสํ
ธาวิตฺวา คณฺหาติฯ อถ จนฺโท อนุกฺกเมน หายิตฺวา อุโปสฺถ-
ทิวเส สพฺพโส น ปญฺญาติฯ จนฺทํ เหฏฺฐา กตฺวา สุริโย
อุปรี โหติฯ มหติยา ปาติยา ขุทฺทกภาชนํ วีย จนฺทมณฺฑลํ
ปิตฺติตฺติฯ มขฺฉนฺติเก เกหจฺฉายา วีย จนฺทสฺส ฉายา น
ปญฺญาติฯ โส ฉายาย อปญฺญาตฺมานาย ทูเร จิตานํ ทิวา
ปทีโป วีย สยंपิ น ปญฺญาติฯ

กตฺติ เนลํ วิถีโยติ เอตฺถ ปน อชฺวีถิ นาควีถิ โควีถิตฺติ
(๑) ติสฺโส วิถีโย โหนฺติฯ ตตฺถ อชานํ อุทกํ ปฏฺิฏฺกํ โหติฯ ตํ หี(๒)
หตฺถินาคานํ มนาปํฯ กุณฺนํ สีคฺคณฺหสมตฺาย ผาสฺสุ โหติ
ตสฺมา ยํ กาลํ จนฺทิมสุริยา อชฺวีถิ อารุหนฺติฯ ตทา เทโว
เอกพินฺทุมฺปิ น วสฺสติฯ ยทา นาควีถิ อารุหนฺติฯ ตทา ภินฺนํ
วีย นภํ ปคฺขมฺรติฯ ยทา โควีถิ อารุหนฺติฯ ตทา อุตฺตสมตฺา
สมปฺชชติฯ

จนฺทิมสุริยา ฉ มาเส สินฺธุโต พหิ นิกฺขมฺนฺติฯ ฉ
๑. ม.เอตฺถนฺตเร ติสฺโสติ ทิสฺสติฯ ๒. ม.ตํ หีติ นตฺถิฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาคุณนนา หน้า ๘๔

มาเส อนุโต วิจรนฺติ ฯ เต หิ อาสาพหฺมาเส สีนฺรุตฺมึเปน
จฺรนฺติ ฯ (๑) ตโต(๒) ปฺเร เทว มาเส นิกฺขมิตฺวา พหิ จฺรนฺตา (๓)
ปฺจมกตฺติกมาเส มชฺเฌน กจฺจนฺติ ฯ ตโต จกฺกวาพากิมุขา
คณฺตฺวา ตโย มาเส จกฺกวาพสฺมึเปน จริตฺวา ปฺน นิกฺขมิตฺวา
จิตรฺมาเส มชฺเฌน คณฺตฺวา ตโต อปฺเร (๔)มาเส สีนฺรูกิมุขา
ปฺกฺขนฺทิตฺวา ปฺน อาสาพฺห สีนฺรุตฺมึเปน จฺรนฺติ ฯ

กิตฺตเก จานเ อาโลกํ กโรนฺตีติ ฯ เอกปฺปหาเรน ติสฺสุ
ทีเปสฺสุ อาโลกํ กโรนฺติ ฯ กถํ ฯ ยมสฺมึ หิ ทีเปสฺสุริยฺกฺกมณ-
กาโล ปุพฺพวิทฺเทเห มชฺฌนฺติโก โหติ ฯ อุตฺตรกฺกุสฺส อตฺถกฺกมณ-
กาโล ฯ อมรโคยานเ มชฺฌิมยาโม ฯ ปุพฺพวิทฺทมฺหิ อุกฺกมณกาโล
อุตฺตรกฺกุสฺส มชฺฌนฺติโก โหติ ฯ (๕)อมรโคยานเ อตฺถกฺกมณกาโล
อิธ มชฺฌิมยาโม ฯ อุตฺตรกฺกุสฺส อุกฺกมณกาโล อมรโคยานเ
มชฺฌนฺติโก ฯ อิธ อตฺถกฺกมณกาโล ฯ ปุพฺพวิทฺเทเห มชฺฌิมยาโม ฯ
อมรโคยานทีเป อุกฺกมณกาโล อิธมชฺฌนฺติโก ฯ ปุพฺพวิทฺททีเป (๖)
อตฺถกฺกมณกาโล ฯ อุตฺตรกฺกุสฺส มชฺฌิมยาโมติ ฯ

น กฺขตฺตานิ ตารกฺกุปานีติ กตฺตีกาทินกฺขตฺตานิ เจว
เสสสตารกฺกุปานิ จ จนฺทิมสฺสุริเยหิ สทฺธีเยว ปาตฺรเสสส ฯ
รตฺตินฺทิวาติ ตโต สฺสุริยตฺถกฺกมณโต ยาว อรุณฺกฺกมณา รตฺติ ฯ
๑. ม.วิจรนฺติ ฯ ๒. ม.เอตฺถนฺตเร ปเรติ ทิสฺสตี ฯ ๓. ม.วิจรนฺตา ฯ ๔. ม.เทว ฯ
๕. ม.อัย ปาโธ นตฺถิ ฯ ๖. ม.ปุพฺพวิทฺเทเห ฯ

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺณสุตฺตวณฺณนา หน้า ๘๕

อรุณฺคฺคณฺนโต ยาว สุริยตฺถงฺคฺคณฺนา ทิวาติ เอวํ รตฺตดิณฺทิวา
 ปฺลยฺณายีสุฯ อถ ปฺลยฺจทส รตฺตดิโย อพฺตฺมาโสฯ เทว อพฺตฺมาสา
 มาโสติ เอวํ มาสพฺตฺมาสา ปฺลยฺณายีสุฯ อถ จตฺตาวโร มาสา
 อุตฺตฯ ตโย อุตฺต สํวจฺจโรติ เอวํ อุตฺตสํวจฺจรา ปฺลยฺณายีสุฯ
 วณฺณเววณฺณตา จาติ วณฺณสุส วิวณฺณภาโวฯ เตสํ
 วณฺณาติมานปฺจยฺยาติ เตสํ วณฺณํ อารพฺภ อุปฺปนฺนอติมาน-
 ปฺจยฺยาฯ มานาติมานชาติกานนฺติ ปฺนุปฺปฺนํ อุปฺปชฺชมานมานาติ(๑)
 มานสภาวานํฯ รสปฺจวิยาติ (๒) สมฺปนฺนรตฺตตา รสาติ ลทฺธนามาย
 ปฺจวิยาฯ อนฺตฺตณฺนีสุติ อนฺทาสีสุฯ อโห รสนฺติ อโห อมฺหากํ
 มรฺุรฺรสี(๓) อนฺตรหิตํฯ อคฺคณฺณํ อคฺขรณฺติ โลกฺุปฺตฺตวิสฺกถํฯ อนฺตรนฺตฺติ(๔)
 อนฺคจฺจนฺติฯ

ภูมิปฺปปฺกฺกปาตฺตภาวาทิวณฺณนา

เอวเมว ปาตฺตรโหสีติ เอทิสฺส หุตฺวา อฏฺฐหิฯ อนฺโตวาปิยํ
 อุกฺกเก ฉินฺเน สุกฺกขกฺลลปฺกฺกํ วิย จ อฏฺฐหิฯ
 ปทาตฺตาติ เอกา มรฺุรฺรสา ภาทฺทลตาฯ (๕) กฺลมฺพกาติ(๖)
 นาพิกาฯ อหุ วต โนติ มรฺุรฺรสา วต โน ปทาตฺตา
 อโหสีฯ อหฺยิ วต โนติ สฺวา โน เอตฺรหิ อนฺตรหิตาติฯ
 # ๑. ม.อุปฺปชฺชมานาติมานสภาวานํฯ ๒. ม.รสาย ปฺจวิยาฯ ๓. ม.มรฺุรฺรสี
 อนฺตรหิตํฯ ๔. ที.ป.๑๑/๕๘/๘๖ อนฺตรนฺตฺติฯ ๕. ม.ภทฺทลตาฯ ๖. ม.กฺลมฺพกาฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๘๖

อกฏฐปาทสาติปาตฎาววณณา

อกฏฐปาโกติ อกฏฐเยว ฎุมิภาเค อุปฺปนฺโน ๑ อกโณติ
นิกฺโกณฺฑโก ๑ (๑)อฏฺโฐติ (๒) นิตฏฺโฐติ ๑สุคนฺโฐติ ทิพฺพคณฺฐํ วายติ ๑
ตณฺฑลปฺผลติ ปริสุทฺธํ ปณฺฑริ ตณฺฑลปฺผลเมว ผลติ ๑ ปกฺกํ
ปฏฺวิรุพฺพหนฺติ สาขํ คหิตฎฺฐานํ ปาโต ปกฺกํ โหติ ๑ ปฺน
วิรุพฺพํ ปากติกเมว (๓)คหิตฎฺฐานํ น ปณฺณายติ ๑นาปทานํ
ปณฺณายติตี อลายิตํ หุตฺวา อนฺนเมว ปณฺณายติ.

ยฺตุถิปรุสฺติงคปาตฎาววณณา

ยฺตุถิยา จาติ ยา ปฺพเพ มนฺสฺสกาเถ ยฺตุถิ ๑ ตสฺสา
ยฺตุถิลิงคํ ปาตฎาวติ ๑ ปฺพเพ ปรุสฺสสฺ ปรุสฺติงคํ ๑ มาตฺคาโม (๔)
หิ ปรุสฺตตฎาวํ ลกฺนฺโต อนฺนปฺพเพน ปรุสฺตตปฺจเย ฐมฺเม
ปฺเรตฺวา ลกฺติ ๑ปรุสฺโต ยฺตุถตตฎาวํ ลกฺนฺโต กามมิจฺจจาริ (๕)
นินฺสฺสาย ลกฺติ ๑ ตทา ปน ปกฺคิยา มาตฺคามสฺส ยฺตุถิลิงคํ
ปรุสฺสสฺ ปรุสฺติงคํ ปาตฺรโหสิ ๑อุปฺนิชฺฌายตฺนฺติ (๖) อุปฺนิชฺฌายนฺตฺนํ
โอโลเกนฺตฺนํ ๑ ปรุพาโหติ รากปรุพาโห ๑ เสฎฺฐจฺินฺติ ฉาริกํ ๑
นินฺพฺพฺพหฺมานายติ นินฺยฺมฺมานาย ๑

อฐมฺมสมฺมตฺนฺติ ตํ ปุสฺชิปนาทิกํ อฐมฺโมติ สมฺมตํ ๑

๑. ม.ยฺ.นิกฺกณฺฑโก ๑ ๒. ที.ปา.๑๑/๕๕/๕๖ อฏฺโฐติ ๑ ๓. ม.ยฺ.ปติปากติกเมว ๑
๔. ม. ยฺ.มาตฺคาโม นาม ๑ ๕. ม. กามสฺมิจฺจจาริ ๑ ๖. ที. ปา. ๑๑/๕๕/๕๗
อุปฺนิชฺฌายนฺตฺนํ ๑ ๗. ที.ปา.๑๑/๕๕/๕๗ นินฺพฺพฺพหฺมานาย ๑ ม.อิทิสเมว ๑

*เล่มที่ ๖ อคฺคณฺยสุตฺตวณฺณา หน้า ๘๗

ตเตทรหิ ฐมฺมสมฺมตฺนฺติ ตํ ยฺุทานิ ฐมฺโฆติ สมฺมตํ ๑ ฐมฺโฆติ
ตํ คเหตฺวา วิจฺรฺนฺติ ๑ตถา หิ เอกฺจฺเจสุ ชนฺปฺเทสุ กถํ
กฺรฺมฺนา ยฺุติโย ตฺวํ กสฺมา กเถสิ ๑ ยา โคมฺยปฺณฺทมฺตฺตํปี
นาลตฺถาติ วทฺนฺติ ๑ ปาตพฺยตฺนฺติ เสวิตพฺพตํ ๑สนฺนฺธิการกนฺติ
สนฺนฺธิ กตฺวา ๑ อปทานํ ปณฺณายิตฺถาติ ฉินฺนฺกฺจฺจํ โอนเมว
หฺตฺวา ปณฺณายิตฺถ ๑ สณฺทสณฺทาทิ เอกกสฺมี จานเ
กลาปฺพนฺธา วิย คฺมฺพคฺมฺพา หฺตฺวา ๑

มฺริยาทํ จเปยฺยามาติ สีมํ จเปยฺยาม ยตฺร หิ นามาติ
โย หิ นาม ๑ ปาณินา ปหฺริสฺสูติ ตโย วาเร วจัน อคฺคณฺหนตํ
ปาณินา ปหฺริสฺ ๑ตทกฺเค โข ปนาติ (๑) ตํ อคฺคํ กตฺวา ๑

มหาสมฺมตฺราชาวณฺณา

จฺยิตพฺพํ จฺยเยยฺยาติ ปกาเสตพฺพํ ปกาเสยฺย ๑ จฺยิตพฺพํ
จฺยเปยฺย ๑ หาเรตพฺพํ หาเรยฺยาติ วฺตุตํ โหติ ๑ โยเนสิ สฺตฺโตติ
โย เอเตสิ(๒) สฺตฺโต ๑ โโก ปน โสติ ๑ อมฺหากํ โปธิสฺตฺโต ๑ สาลินํ
ภากํ อนฺุปฺปทสฺสามาติ มยํ เอกกสฺส เขตฺตโต อมฺพณฺมพณฺ
อาหฺริตฺวา ตฺยหํ สาลิภากํ ทสฺสาม ๑ ตยา กิณฺจิ กมฺมํ น
กาตพฺพํ ๑ ตฺวํ อมฺหากํ เชฏฺฐกฺกฺจฺจานเ ติฏฺฐาติ ๑

อกฺขริ อฺปนฺนิพฺพตฺนฺติ สฺงฺขาสมฺณฺญาปณฺณตฺติโวหาโร
๑. ม.ตทกฺเค โขติ ๑ ๒. ม.เตสิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทวคคุณณา หน้า ๘๘

อุปฺปนโน ๑ ขตฺติโย ขตฺติโยเตวว ทุตฺติโย อกฺขรณฺติ น เภวลิ
อกฺขรเมว ๑ เต ปนฺสฺส เขตฺตสํมิ โนติ(๑) ตีหิ สงฺเขหิ อภิเสกมฺปิ
อกํสุ ๑ รณฺเชตฺติ สฺสฺเขตฺติ ปิณฺเนติ ๑ อคฺคณฺเณนาติ อคฺคณฺติ
ณฺาเตน ๑ อคฺเค วา ณฺาเตน โลกฺุปฺตฺติสมฺเย อุปฺปนฺเนน
อภินิพฺพตฺติ อโหสีติ ๑

พฺราหฺมณฺมณฺฑลํทลาทิวณฺณา

วีสฺจการา วีสฺจมาติ ปจิตฺวา ขาติตพฺพาภาวโต วิคต-
ฐมฺจการา ๑ ปนฺนมนฺสลาติ โกฏฺเฏตฺวา ปจิตพฺพาภาวโต
ปติตฺมฺสลา ๑ ฆาสเมสมานาติ ภิกฺขาจริยวเสน ยาคฺคคฺตฺติ
ปริเยสนฺตา ๑ ตเมนนํ มนฺสฺสา ทิสฺวาติ เต เอเต มนฺสฺสา
ปสฺสิตฺวา ๑ อนภิสฺมภฺณมฺมานาติ อสฺหมานา อสฺกโกณฺตา ๑ กนฺเถ
กโรนฺตาติ ตโย เวเท อภิสฺงฺขโรนฺตา เจว วาเจนฺตา จ ๑
อจฺจนฺตฺติ วสนฺติ ๑ อจฺเจนฺตฺติปิ ปาโห ๑ เอเสวตฺโต ๑
หีนสมฺมตฺนฺติ มนฺเต ชาเรนฺติ มนฺเต วาเจนฺตฺติ โข วาเสฏฺฐ
ยฺทํ เตน สมฺเยน หีนสมฺมตํ ๑ ตเทตฺรหิ เสฏฺฐสมฺมตฺนฺติ ตํ
ยฺทานิ เอตฺตเก มนฺเต ชาเรนฺติ เอตฺตเก มนฺเต วาเจนฺตฺติ
เสฏฺฐสมฺมตํ ขาติ ๑พฺราหฺมณฺมณฺฑลํทลาทิวณฺณา พฺราหฺมณฺคณฺสฺส ๑

เมณฺน์ ฌมฺมํ สฺมาทายาติ เมณฺนฌมฺมํ สฺมาทียิตฺวา ๑ วิสุ

๑. ม.อิตฺสทฺโท นคฺติ ๑

กมฺมนฺเต (๑)ปโยเชสุํถิ โคปกกมฺมวณฺชิชกมฺมาทิกะ (๒) วิสุสุเต อุกฺคเต
กมฺมนฺเต ปโยเชสส ฯ

สุทฺทา สุทฺทาติ เตน สุทฺทาจารกมฺมขุทฺทาจารกมฺมนา
สุทฺทํ สุทฺทนฺติ (๓) ลหุํ ลหุํ กุจฺฉิตํ กจฺฉนฺติ ฯ วินสฺสนฺตีติ
อตุโถ ฯ อหุ โขติ โหติ โข ฯ

สํกั ฌมฺมํ ฌรหฺมาโนติ น เสดจฺฉตฺตํ อุตฺสาปนมตฺเตน
สุชฺฉิตฺตุํ สกฺกาติ เอวํ อตฺตโน ฆตฺตยฌมฺมํ นินฺทมาโน ฯ เอส
นโย สพฺพตฺตํ ฯ ยุมฺเหติ โข วาเสฏฺฐจ จตุหิ มณฺฑลเฬหิตี ยุมฺนิมา
ยทํ ทสฺเสติ สมณฺมณฺฑลํ นาม วิสส นตฺติ ฯ ยสฺมา (๔)ปน
น สกฺกา ชาตียา สุชฺฉิตฺตุํ อตฺตโน อตฺตโน สมฺมาปฺปฏิปตฺติยา
สุทฺธิ โหติ ฯ ตสฺมา ยุมฺเหติ จตุหิ มณฺฑลเฬหิ สมณฺมณฺฑลสฺส
อภินิพฺพตฺติ โหติ ฯ ยุมฺมานิ มณฺฑลานิ สมณฺมณฺฑลํ อนฺวตฺตนฺติ
อนฺวตฺตนฺตานิ จ ฌมฺเมเนว อนฺวตฺตนฺติ ฯ โน อฌมฺเมเนว ฯ
สมณฺมณฺฑลํ หิ อากมฺม สมฺมาปฺปฏิปตฺตี ปฺปุเรตฺวา สุทฺธิ
ปาปฺณนฺตีติ ฯ

๑. สี่. วิสุสุตฺตกมฺมนฺเต ฯ ม.วิสุกมฺมนฺเต ฯ ๒. ม. โครกฺข... ฯ ๓. ม.สุทฺทํ สุทฺทํ ฯ
๔. สี่. สุมฺมา ฯ

ทวจจริตาทิกถาวณฺณนา

อิทานิ ยถาชาตียา น สกฺกา สุชฺฉิตฺตํ ๑ สมฺมาปฏฺธิปตฺตียาว
สุชฺฉนฺตฺติ ๑(๑) ตมตฺถํ ปากฺกํ กโรนฺโต ขตฺติโยปิ โข วาเสฏฺฐาติ
เทสนํ อารภิ ๑ ตตฺถ มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานเหตฺติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ-

วเสน สมาทินฺนกมฺมเหตุ ๑ มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสฺส วา สมาทานเหตุ ๑
ทวยการีติ กาเลน กุสลํ กโรติ ๑ กาเลน อกุสลนฺติ เอว
อุภยการี ๑ สุขทุกฺขปฏฺฐิสฺสเวทึ โหตีติ เอกกฺขณฺเณ อุภยวิปากทา-
นญฺจानํ นาม นตฺติ ๑ เยน ปน อกุสลํ พหุํ กตฺติ โหติ ๑ กุสลํ
มนุํ ๑ โส ตํ กุสลํ นิสฺสาย ขตฺติยกุเล วา พุราหฺมณฺณกุเล
วา นิพฺพตฺติ ๑ อถ นํ อกุสลกมฺมํ กามฺปิ กโรติ ชุชฺชปี
ปีจสปีปี กโรติ ๑ (๒) โส รชฺชสฺส ว อนรโห โหติ ๑ อภิสิตฺตกาเล
วา เอวํกุโต โภเก ปริภุญฺชิตฺตํ น สกฺโกติ ๑ อปรสฺส มรณ-
กาเล เทว พลมฺลลา วิย เต เทวปี กุสลากุสลกมฺมานิ
อุปฺนุจฺจนฺติ ๑ เตสุ อกุสลญฺเจ พลวตฺรํ โหติ ๑ ตํ กุสลํ
ปฏฺธิพาหิตฺวา ตฺริจฺฉานโยนฺนํ นิพฺพตฺตาเปติ ๑ กุสลกมฺมมฺปิ
ปวตฺติเวทนฺนํ โหติ ๑ ตเมนํ(๓) มงฺคลหตฺถึ วา กโรติ(๔) มงฺคลสฺสํ(๕)
วา มงฺคลอสฺสุํ วา ๑ โส ตํ สมฺปตฺตี อนฺุภวติ ๑ ยุตฺถ สนฺธาย
วตฺตํ สุขทุกฺขปฏฺฐิสฺสเวทึ โหตีติ ๑

๑. ม.อิติสทฺโท น ทิสฺสติ ๑ ๒. ม.ยฺ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ ๑ ๓. ม.ตเมนํ ๑
๔. ม.กโรนฺติ ๑ ๕. ม.มงฺคลอสฺสุํ ๑

โพธิปักขิยธรรมภาวนาวรรณนา

สตฺตุนันํ โพธิปักขิยานนฺติ จตฺตารโ สติปญฺจานาติ อาทิ-
โกฏฺฐาสวเสน สตฺตุนันํ ๑ ปฏิป้าฎิยา ปน สตฺตตีสาย โพธิปักขิย-
ธมฺมานัน ๑ ภาวนมนฺวายาติ ภาวนัน อนุคนฺตฺวา ๑ ปฏิปชฺชิตฺวาติ
อตุโถ ๑ ปรีนินฺพพายตีติ(๑) กิเลสปรีนินฺพพานน ปรีนินฺพพาคี ๑ ยุตี
ภควา จตฺตารโ วณฺเณ ทสฺเสตฺวา วินิวตฺเตตฺวา ปฏิวิทฺทจตฺตจจํ
จีณาสวเมว เทวมนฺตฺเสสฺส เสฏฺฐจํ กตฺวา ทสฺเสตี ๑(๒)

อิทานิ ตเมวตฺถํ โลกสมฺมตฺตสฺส พุรฺหมุโนปี วจนทสฺสนา-
นฺสาเรณ ทพฺหํ กตฺวา ทสฺเสนฺโต ยฺเมสํ หิ วาเสฏฺฐจ จตฺตุนันํ
วณฺณนนฺติ อาทิมาน ๑ พุรฺหมุณา เจสาติ อาทิ(๓) อมฺพญฺจสฺตฺเต
วิตฺถาริตํ ๑ ยุตี ภควา เอตฺตเกณ ยฺมินา กถามกฺเคน เสฏฺฐจ-
เณทกฺวาทเมว ทสฺเสตฺวา สุตฺตุนันํ วินิวตฺเตตฺวา อรหตฺตนิฏฺเณ
เทสนัน นินฺจฺเปตี ๑ อตฺตมฺนา วาเสฏฺฐการทฺวาชาติ วาเสฏฺฐ-
การทฺวาชสามเณราปี หิ อตฺตมฺนา (๔)ตฺตฺจมนฺนา สาธุ สาธุติ
ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิสฺ ๑ ยุตเมว สุตฺตุนันํ อวชฺชนฺตา
อนฺมชฺชนฺตา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนีสูติ ๑

อภคฺคณฺยสฺตฺตวณฺณนา นินฺจฺ

จตฺตถํ ๑

๑. ม.ปรีนินฺพพายตีติ ๑ ๒. ม.ย.ทสฺเสตี ๑ ๓. ม.พุรฺหมุณาเปสาติอาทิ ๑
๔. ม. ย. สกมฺนา ๑

สมปสาทนียสุตต

สาริปุตตสีหนาทวณณนา

เอวมเม สุตตนิ สมปสาทนียสุตตํ ๑ ตตฺตฺรายํ อนุตฺตาน-
ปทวณณนา นาพฺนุทายนฺติ นาพฺนุทาติ เอวํนามเก นคเร
ตํ นครํ โคจรคามํ กตฺวา ๑ ปาวาริกมฺพวเนติ ทฺุสฺสปาวาริก-
เสฏฺฐิโน อมฺพวเน ๑ ตํ กิร ตสฺส อุตฺตฺยานํ อโหสิ ๑ โส
ภควโต ชมฺมเทสนํ สุตฺวา ภควติ ปสนฺโน ตสฺมี อุตฺตฺยานे กุฎฺธิ-
เลณฺมณฺฑปาทีปฏิมณฺฑิตํ ภควโต วิหารํ กตฺวา นียฺยาเตสิ ๑ (๑)
โส วิหาโร ชีวกมฺพวนํ วีย ปาวาริกมฺพวณฺนฺเตว สงฺขยํ
กโต ๑ ตสฺมี ปาวาริกมฺพวเน วิหฺรตีติ อตฺโต ๑ ภควนฺตํ
เอตทโวจ เอวํ ปสนฺโน อหํ ภนฺเต ภควตีติ ๑ กสฺมา เอวํ
อโวจ ๑ อตฺตโน อุตฺตฺนุสฺสอพเวทนตฺถํ.

ตตฺตฺรายํ อนุปฺพุทฺธิกา เถโร กิร ตํทิวสํ กาลสฺเสว
สรีรปฏฺิษคฺคณํ กตฺวา สุนิวตฺถนิवासโน ปตฺตจิวฺรมาทาย
ปาสาทิเกหิ อภิกฺกนฺดาทีหิ เทวมนฺุสฺसानํ ปสาทํ อวหนฺโต
นาพฺนุทวาสินํ หิตฺสุขมฺนุพฺรุหนฺโต(๒) ปิณฺฑทาย ปวิสิตฺวา ปจฺฉา-
ภตฺตํ ปิณฺฑทปาตปฏฺิฏกนฺโต วิหารํ คนฺตฺวา สตฺถุ วตฺตํ
ทสฺเสตฺวา สตฺถริ คนฺธกฺฎฺิ ปวิฏฺุเจ สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อตฺตโน
๑. ม. นียฺยาเตสิ ๑ ๒. ม. หิตฺสุขมฺนุพฺรุหนฺโต ๑

ทิวาญฺจานํ อคฺมาสี ฯ ตตฺถ สทฺธิวิหาริกนฺเตวาสีเกสุ วตฺตํ
ทสฺเสตฺวา ปฏิกกนฺเตสุ ทิวาญฺจานํ สมฺมชฺชิตฺวา จมฺมขณฺท์ (๑)
ปฺลยฺเปตฺวา อุกทตฺมฺพโต อุกเทน หตฺถปาเท สีตเล กตฺวา
ติสนฺธิปฺลลงฺกํ อากฺขิตฺวา กาลปริจฺเฉทํ กตฺวา ผลสมฺปาตฺติ
สมฺปาชฺชชี ฯ

โส ยถาปริจฺฉินฺนกาลวเสน สมฺปาตฺติโต วุญฺจาย อตฺตโน
คฺุณฺเณ อนฺุสฺสรฺติคฺุ อารทฺโธ ฯ อถสฺส คฺุณฺเณ อนฺุสฺสรโต สีลํ อาปาถ-
มาคฺติ ฯ ตโต ปฏฺิปาฎฺิยาว สมฺาธิปฺลยฺวาวิมฺุตฺติวิมฺุตฺติธฺาณ-
ทสฺสนํ ฯ ปจฺมชฺชฺฌานํ ฯเป ฯ จตฺตฺถชฺชฺฌานํ (๒) อากาसानญายตฺน-
สมฺปาตฺติ ฯเป ฯ เนวสณฺณานาสณฺณายตฺนสมฺปาตฺติ ฯ เป ฯ
วิปฺสฺสนาธฺาณํ ฯเป ฯ ทิพฺพจกฺขุธฺาณํ ฯเป ฯ โสตาปฺตฺติมคฺุโค
โสตาปฺตฺติผลํ ฯเป ฯ อรหตฺตมคฺุโค อรหตฺตผลํ อตฺถปฏฺิสมฺภิทา
ธฺมฺมปฏฺิสมฺภิทา นิรฺุตฺติปฏฺิสมฺภิทา ปฏฺิภาณปฏฺิสมฺภิทา สวาก
ปารมีธฺาณํ ฯ ยฺุโต ปญฺุจาย กปฺปสฺตคสฺสทฺธาธิกสฺส อสงฺเขยฺยสฺส
อฺุปริ อโนมทสฺสิพฺพทฺธสฺส ปาทมฺุเล กตฺถอภินิหารํ อาที กตฺวา
อตฺตโน คฺุณฺเณ อนฺุสฺสรโต ยาว นิสินฺนปฺลลงฺกา คฺุณฺเณ อฺุปญฺุจหีสุ ฯ

เอวํ เถโร อตฺตโน คฺุณฺเณ อนฺุสฺสรมาโน คฺุณฺเณ ปมาณํ วา
๑. ม. จมฺมกฺขณฺฑุ ฯ เอวมฺุปริปี ฯ ๒. ม. จตฺตฺถชฺชฺฌานนฺฺติ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณณา หน้า ๕๔

ปริจเฉโท วา นตฺถิฯ อหํ ปน ยํ สตุถารํ อุตฺติสฺส ปพฺพชิตฺโต
กิตฺติสา นฺุโข ตสฺส คุณฺาติ ทสฺพลสฺส คุณฺเ อนฺุสฺสริตฺตุ
อารทฺุโธฯ โส ภควโต สิตํ นิสฺสายฯ สมาริํ ปณฺุณํ วิมุตฺตี
วิมุตฺติณฺาณทสฺสนํ นิสฺสายฯ จตฺตารโ สติปญฺุจฺาเน นิสฺสาย
ทสฺพลสฺส(๑) จตฺตารโ สมฺมปฺปฺชานเ จตฺตารโ ยฺุทฺธิปาเท จตฺตารโ
มกฺุเค จตฺตาริ ฬลานิ จตฺสฺโส ปญฺุสิมฺภิทา จตฺุโยนิปริจฺเฉทก-
ณฺาณํ จตฺตารโ อริยวเส นิสฺสาย ทสฺพลสฺส คุณฺเ อนฺุสฺสริตฺตุ
อารทฺุโธ.

ตถา ปณฺุจ ปฺชานียฺุณานิฯ ปณฺุจจฺุคิกํ สมฺมสมาริํฯ
ปณฺุจจินฺุทฺริยานิฯ ปณฺุจ ฬลานิฯ ปณฺุจ นิสฺสรณฺิยา ชาตฺุโยฯ ปณฺุจ
วิมุตฺตายนฺานานิฯ ปณฺุจ วิมุตฺติปฺริปาจนฺิยา ปณฺุณฯ ฦ สารานฺิเย(๒)
ธมฺุเมฯ ฦ อนฺุสฺสตีญฺุจฺานานิฯ ฦ การเวฯ ฦ นิสฺสรณฺิยา(๑) ชาตฺุโย
ฦ สตุตฺวิหาเรฯ ฦ อนฺุตฺตรียนิฯ ฦ นิพฺุเพรภากิยา ปณฺุณฯ
ฦ อภินฺุณฯ ฦ อสฺาธารณฺาณานิฯ สตุตฺ อปฺริหานฺิเย ธมฺุเมฯ
สตุตฺ อริยธฺานานิฯ สตุตฺ โปษฺณงฺุเคฯ สตุตฺ สปฺุริสธมฺุเมฯ สตุตฺ
นิชฺุชรวตฺุณฺิฯ สตุตฺ ปณฺุณฯ สตุตฺ ทกฺุขินฺุณฺุยฺุปฺุคฺุเลฯ สตุตฺ
จฺิณฺาสวฬลานิฯ อญฺุจ ปณฺุณปฏฺิลาภเหตุฯ อญฺุจ สมฺมตฺุตฺานิ อญฺุจ
โลกธมฺุมาติกฺุเมฯ อญฺุจ อารพฺุภวตฺุณฺิฯ อญฺุจ อกฺุขณฺุเทสนาฯ อญฺุจ
#๑. ม.อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๒. ม.สารณฺิเยฯ ยฺุ.นิตฺุสฺสารณฺิเยฯ ๑. ม.นิตฺุสฺสรณฺิยาฯ
ยฺุ.นิตฺุสฺสารณฺิยาฯ

ทีฆนิกายกุกกถา (สมุจจลวิลาสินี ๓) - หน้าที่ 95
*เล่มที่ ๖ สมุปสาทนียสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๕

มหาปริสวิตกฺเกฯ อฏฺฐ อภิภายตฺตานีฯ อฏฺฐ วิโมกฺเขฯ นว
โยนิโสมนสิการมฺูลเก ฌมฺเมฯ นว ปาริสฺสุทฺธิปฺธานิยฺกานีฯ นว
สฺตฺตาวาสเทสนาฯ นว อาฆาตปฏฺิวินเยฯ นว ปญฺญาฯ (๑) นว
นानตฺตานีฯ นว อนุปฺพุพฺพิหารเฯ ทส นาคกรณ ฌมฺเมฯ ทส
กสิณายตฺตานีฯ ทส กุสลกมฺมปฺเถฯ ทส ตถาคตพฺลานีฯ ทส
สมฺมตฺตานีฯ ทส อริยวาเสฯ ทส อเสกฺขฌมฺเมฯ เอกาทส
เมตฺตานิสฺเสฯ ทฺวาทส ฌมฺมจกฺกาทาเรฯ เทรส ชฺตฺตงฺกฺกุณเ
จฺทฺทส พุทฺธฌานานีฯ ปญฺจทส วิมฺตฺติปฺริปาจนิเย ฌมฺเม.
โสฬสวิธอานาปานสฺสตีฯ อฏฺฐารส พุทฺธฌมฺเมฯ เอกุณฺวิสฺติ-
ปฺจฺจเวกฺขณฌานานีฯ จตฺตจตฺตาลีส ฌานวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
กุสลฌมฺเมฯ สตฺตสฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สมาปฺตฺติโย สลฺยจาริตฺมหาวชิรฌานํ(๒) นิสฺสาย ทสพลสฺส กฺุณเ
อนุสฺสริตฺตํ อารภีฯ

ตฺสฺมีเยว จ ทิวาฏฺฐาเน นิสฺสินฺโนเยว อุปฺริ อปฺริ ปน
ภนฺเต เอตฺตานุตฺตรियฺนฺติ อากมฺิสฺสนฺติ โสฬส อปฺรปเวณิยฌมฺมาฯ(๓)
เตปฺปี นิสฺสาย อนุสฺสริตฺตํ อารภีฯ โส กุสลปฺลยตฺตฺตฺตฺตฺต
มยฺหิ สฺตฺถาฯ อายตฺนปฺลยตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อนุตฺตโรฯ อาเทสนาวิธาสุ อนุตฺตโรฯ ทสฺสนสมาปฺตฺตฺตฺต
๑. ยฺ.สฺลฺยาฯ ๒. ม.จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
๓. ม.อปฺรมฺปรียฌมฺมาฯ

ปุกฺคตปณฺณตฺติยํ อนุตฺตโร ฯ ปชานสฺส อนุตฺตโร ฯ ปฏฺฐิปทาสฺส
อนุตฺตโร ฯ ภสฺสสมาจาเร อนุตฺตโร ฯ ปุริสสีลสมาจาเร อนุตฺตโร
อนุสฺสาสนีวิชาสฺส อนุตฺตโร ฯ ปรปุกฺคตวิมุตฺติฉานเณ อนุตฺตโร (๑)
ปฺพเพณิวาสฉานเณ อนุตฺตโร ฯ ทิปฺพจกฺขุฉานเณ อนุตฺตโร ฯ ยฺหุทธิ-
วิเชสฺส(๒)อนุตฺตโร ฯ ยฺมินา(๓) จ อนุตฺตโรติ เอวํ ทสฺพลสฺส กุณเ
อนุสฺสรนฺโต ภควโต กุณฺณํ เนว อนุตฺตํ ฯ น ปมาณํ ปสฺสตี ฯ
เถโร อตฺตโนปิ ตาว กุณฺณํ อนุตฺตํ วา ปมาณํ วา นาทุทส
ภควโต กุณฺณํ ก็ ปสฺสตีสฺสตี ฯ ยสฺส ยสฺส หิ ปณฺณ
มหตี ฉานํ วิสทํ ฯ โส โส พุทฺธกุณเ มหฺนตโต สทฺทหตี ฯ
โลกิยมหาชนโ อุกฺกาสิตฺวาปิ จิปิตฺวาปิ นโม พุทฺธานนฺติ
อตฺตโน อตฺตโน อุปนิสฺสเย จตฺวา พุทฺธานํ กุณเ อนุสฺสรตี ฯ
สพฺพลโลกิยมหาชนโต เอโก โสตาปนฺโน พุทฺธกุณเ มหฺนตโต
สทฺทหตี.โสตาปนฺนํ สตโตปิ สหสฺสโตปิ เอโก สก-
ทาคามี ฯ สกทาคามีนํ สตโตปิ สหสฺสโตปิ เอโก อนาคามี ฯ
อนาคามีนํ สตโตปิ สหสฺสโตปิ เอโก อรหา พุทฺธกุณเ
มหฺนตโต สทฺทหตี ฯ อวเสสอรหฺนเตหิ อสีติมหาเถรา พุทฺธกุณเ
มหฺนตโต สทฺทหตี ฯ อสีติมหาเถเรหิ จตฺตาโร มหาเถรา ฯ
จตุหิ มหาเถเรหิ เทว อคฺคสวภา ฯ เตสุปี สาริปฺตฺตฺตเถโร ฯ
๑. ม.เอตฺถนฺตเร สสฺสตฺวาเทสฺส อนุตฺตโรติ ทิสฺสตี ฯ ย. สสฺสตฺวาเท ฯ
๒. ม.อิทธิวิเช ฯ ๓. ม.อิมินา จ อิมินา ฯ

สาริปุตตตเถรโตปิ เอโก ปจฺเจกพุทฺโธ พุทฺธคุณ มหฺนตโต
สทฺทหติฯ สเจ ปน สกฺลจกฺกวาพคฺคพฺเภ สงฺฆาฏิกณฺเณน
สงฺฆาฏิกณฺเณ ปหฺรมาณา(๑)นิสินฺนา ปจฺเจกพุทฺธา พุทฺธคุณ
อนุสฺสเรยฺยฯ เตหิ สพฺเพหิปี เอโก สพฺพณฺณพุทฺโธว พุทฺธคุณ
มหฺนตโต สทฺทหติฯ

เสยฺยถาปี นาม มหาชน มหาสมุทฺโท คมภีโร อุตฺตานิติ
ชานนตฺถิ โยตฺตานิ วฏฺเฐยฺยฯ ตตฺถ โกจิ พุยามปฺปมาณฺ โยตฺถิ
วฏฺเฐยฺยฯ โกจิ เทวพุยามํฯเปฯ โกจิ ทสพุยามํฯ โกจิ วิสฺติพุยามํ
โกจิ คีสพุยามํฯ โกจิ จตฺตาลีสพุยามํฯ โกจิ ปณฺณาสพุยามํฯ โกจิ
สตพุยามํฯ โกจิ สหสฺสพุยามํฯ โกจิ จตฺราสีติพุยามสหสฺสํ. เต
นาวิ อารุยฺห สมุทฺทมชฺเณ อุกฺกตปฺพตฺตาทิมฺหิ วา จตฺวา
อตฺตโน อตฺตโน โยตฺถิ โอตฺตาเรยฺยฯ เตสฺส ยสฺส โยตฺถิ
พุยามมตฺถิฯ โส พุยามมตฺตภูจฺจาเนยฺว อุกฺกํ ชานาติฯเปฯ
ยสฺส จตฺราสีติพุยามสหสฺสํฯ โส จตฺราสีติพุยามสหสฺสภูจฺจาเนยฺว
อุกฺกํ ชานาติฯ ปฺรโต อุกฺกํ เอตฺตกนฺติน ชานาติฯ มหา-
สมุทฺเท ปน น ตตฺตกณฺเณว อุกฺกํฯ อถปิ อนนฺตมปฺริมาณฺฯ
จตฺราสีติโยชนสหสฺสคมภีโร หิ มหาสมุทฺโทฯ เอวเมว เอก-
พุยามโยตฺตโต ปฏฺจาย นวพุยามโยตฺเตน ฅาตฺอุกฺกํ วีย
โลกิยมหาชนน ทิฏฺฐพุทฺธคฺคณา เวทิตฺพุพาฯ ทสพุยามโยตฺเตน
๑. ม.ปหฺริยมาณาฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺคณณนา หน้า ๕๘

ทสพฺพยามภูจฺจเน ฅาตอุทกั วย โสตาปนุเนน ทีฏฺจพฺพุทฺธคฺคณา ฯ
 วยิตฺติพฺพยามโยตฺเตน วยิตฺติพฺพยามภูจฺจเน ฅาตอุทกั วย สกทา-
 คามินา ทีฏฺจพฺพุทฺธคฺคณา ฯ ตีสพฺพยามโยตฺเตน ตีสพฺพยามภูจฺจเน
 ฅาตอุทกั วย อนาคามินา ทีฏฺจพฺพุทฺธคฺคณา ฯ จตฺตาลีส-
 พฺพยามโยตฺเตน จตฺตาลีสพฺพยามภูจฺจเน ฅาตอุทกั วย อรหตา
 ทีฏฺจพฺพุทฺธคฺคณา ฯ ปญฺจาสพฺพยามโยตฺเตน ปญฺจาสพฺพยามภูจฺจเน
 ฅาตอุทกั วย อลิตฺติมหาเถเรหิ ทีฏฺจพฺพุทฺธคฺคณา ฯ สตพฺพยาม-
 โยตฺเตน สตพฺพยามภูจฺจเน ฅาตอุทกั วย จตฺตหิ มหาเถเรหิ
 ทีฏฺจพฺพุทฺธคฺคณา ฯ สหสฺสพฺพยามโยตฺเตน สหสฺสพฺพยามภูจฺจเน
 ฅาตอุทกั วย มหาโมคฺคัลลานตฺเตเรณ ทีฏฺจพฺพุทฺธคฺคณา ฯ
 จตฺตราลิตฺติพฺพยามสหสฺสโยตฺเตน จตฺตราลิตฺติพฺพยามสหสฺสภูจฺจเน ฅาต-
 อุทกั วย ฃมฺมเสนาปตฺตินา สาริปฺพุตฺตตฺเตเรณ ทีฏฺจพฺพุทฺธคฺคณา ฯ
 ตตฺถ ยถา โส ปฺริโส มหาสมฺมทฺเต อุทกั นาม น เอตฺตกัเยว ฯ
 อนนฺตมปฺริมาณนฺติ คณฺหาติ ฯ เอวเมว आयस्มา สาริปฺพุโต
 ฃมฺมนวเยน อนฺวयพฺพุทธิยา อนฺมานเนน นยคฺคาเหน สาวก-
 ปารมีลาเณ จตฺวา ทสพลสฺส คฺคเณ อนฺนุสฺสรนฺโต พฺพุทฺธคฺคณา
 อนนฺตา อปฺริมาณนฺติ สทฺทหิ ฯ(๑)

เถเรณ หิ ทีฏฺจพฺพุทฺธคฺคเณหิ ฃมฺมนวเยน กเหตุพฺพพฺพุทฺธ-
 คฺคณาเยว พฺพุทฺธา ฯ ยถากถั วย ฯ ยถา ยูโต นว เอโต
 # ๑. ย. สทฺทหติ ฯ

นวาติ อฏฺฐารส โยชนานิ อวตฺถริตฺวา กจฺจนฺตฺยา จนฺทภากาย
 มหานทฺยา เอโก(๑) ปุริโส สฺวชิปาเสน อุทกํ คณฺเหยฺย ๑ สฺวชิ-
 ปาเสน คหิตฺตฺวาทฺ อคฺคหิตเมว พหุ โหติ ๑ ยถา วาปน
 ปุริโส มหาปจฺวิโต อํกุลฺยา ปัสส คณฺเหยฺย ๑ อํกุลฺยา คหิตปฺสุโต
 อวเสสปฺสุเยว พหุ โหติ ๑ ยถา วาปน ปุริโส มหาสมุทฺทา-
 กิมุขี อํกุลฺลี กรเยยฺ ๑ อํกุลฺลิกิมุขอุทกโต อวเสสอุทกฺเยว พหุ
 โหติ ๑ ยถา จ ปุริโส อากาสากิมุขี อํกุลฺลี กรเยยฺ ๑ อํกุลฺลิกิ-
 มุขอุทกโต เสสอากาสปฺปะเทโสว พหุ โหติ ๑ เอวํ เถเรน
 ทิฏฺฐพฺุทฺธคฺเณหิ อทิฏฺฐา พฺุทฺธคฺเณว พหุตราติ (๒) เวทิตพฺุพา ๑
 วุตฺตมปี เจตฺ

พฺุทฺธิปปี พฺุทฺธสฺส กณฺเยย วณฺณํ
 กปฺปะมปี เจ อณฺณมภาสมาโน ๑
 ชีเยถ กปฺปะไป จิริทิมมฺนฺตเร
 วณฺโณ น ชีเยถ ตถาคตฺตฺสาติ ๑

เอวํ เถรสฺส อตฺตโน จ สตฺถุ จ คฺเณ อนฺุสฺสรโต
 ยมกมฺหานที มโหโฆ วิย อพฺุทฺธนฺตเร ปิตฺติโสมนสฺสํ อวตฺถรฺมานํ
 วาโต วิย ภ ตํ ๑ อุพฺุทฺธิชฺชิตฺวา อุคฺคตฺตฺวาทฺ วิย มหารหํ
 สกตฺสรีริ ปุเรสิ ๑ ตโต เถโร(๓) สฺวปฺุทฺธิจิตฺตา วต เม ปฏฺุจนา
 สฺวทฺธา เม ปพฺุพฺุชชา ๑ ยวาทิ เอวํวิธสฺส สตฺถุ สนฺติเก
 # ๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. ม. ย. พหุติ ๑ ๓. ม. เถรสฺส ๑

ปลุลงกั วินิพุกชิตวา จมมขณจทำ ปปุโฝฏตวา อาทาย
สายณหสมเย ปุปผานั วณจโต นิชชิตวา ปคุฆรรณกาเล
สตุถารั อุปสงกमितวา อตุตโน โสมนสสุสิ ปเวเทนโต เอวั
ปสนุนโน อหิ ฆนเตติอาทิมาย ๗

ตตุถ เอวั ปสนุนนติ เอวั อุปปนนสทุโร๗ เอวั สททหามีติ
อตุโต๗ กियโยภิญญตโรติ กियยตโร อภิญญาโต๗ กियยตราภิญโย
วา๗ อตุตตริตรวาณติ อตุโต๗ สมโพธิชนติ สพพญญต-
ถาณ อรหตุตมกุกถาณ วา๗ อรหตุตมกุกถาเนว หิ พุทฐกุกถา
นิปปเทสา คหิตา โหนติ๗ เทว หิ อกุกสาวกา อรหตุต-
มกุกถาเนว สาวกาปารมีถาณั ปฏิลภนติ๗ ปจเจกพุทโธ (๑)ปจเจก-
โพธิถาณั๗ พุทฐา สพพญญตถาณญเจว สกเล จ พุทฐ-
กุกถา๗ สพพญหิ เนสิ อรหตุตมกุกถาเนว ยุชฌติ๗ ตสุม
อรหตุตมกุกถาณั สมโพธิ นาม โหติ๗ เตน อตุตตริตโร
ภควตา นตติ๗ เตนาย ภควตา กियโยภิญญตโร ยทิตทำ
สมโพธิชนติ๗

โอพาราคิ (๒) เสฏฐา๗ อยญหิ อุพารสทโท อุพารานิ
ขาทนียานิ ขาทนตตีติ (๓)อาทิสู มฐุเร อากจจติ๗ อุพาราย ขล
ภวั วจญาโยน สมณั โคตมัม ปัสสาย ปัสสตีติ (๔)อาทิสู เสฏฐเจ๗
๑. ม.ปจเจกพุทฐา๗ ๒. ที.ปา.๑๑/๓๓/๑๐๘ ๗ ๓. ม. ม. ๑๒/๔๐๓/๔๓๕ ๗
๔. ม. ม. ๑๒/๓๒๕/๓๓๖ ๗

ตตถ สพเพ เตติ สพเพ เต ตยาฯ เอวีสีลาติ อาทิสู
โลกียโลกุตตรวเสน สีลาทีนิ ปุจจติ ฯเตสั วิตุถารกถา
มหาปทานน กถิตาว ฯ

กี ปน เต สาริปุตต เย เต ภวิสฺสนุตติ อตีตา
จ ตาว นีรุทฺธาฯ อปณฺณตฺติกาวั คตา ทีปสิขา วिय
นิพฺพุตตาฯ เอวํ นีรุทฺเธ อปณฺณตฺติกาวั คเต ตวั กถํ
ชานิสฺสตีฯ อนาคตพฺพุชานํ ปน คุณฺวา กิ (๑) ตยา อตฺตโน
จิตฺเตน ปริจฺฉินฺนิตฺตวา วิทิตาติ ปุจฺฉนฺโต เอวมานฯ กิ ปน
เต สาริปุตต อหํ เอตฺรหิตี อนาคตาปี พุทฺธา อชาตา
อนิพฺพุตตา อนุปฺปนฺนาฯ เตปี กถํ ตวั ชานิสฺสตีฯ เตสณฺหิ
ชานนํ อปเท อากาเส ปททสฺสนํ วिय โหติฯ ยฺุทานิ มยา
สทฺฐี เอกวิหารเ วสตีฯ เอกโต ภิกฺขุชย จรตีฯ ฐมฺมเทสนากาเล
ทกฺขินฺนปสฺเส นิสีทลฺลิตฺตฯ กิ ปน มยฺหํ คุณฺวา อตฺตโน เจตสา
ปริจฺฉินฺนิตฺตวา วิทิตา ตยาติ อนุยฺยุชฺชนฺโต เอวมานฯ

เถโร ปน ปุจฺฉิตเต ปุจฺฉิตเต โน เหตํ ฆนฺเตติ ปฏิกฺขิปปติฯ
เถรสฺส จ วิทิตฺตปี อตฺถิ อวิทิตฺตปี อตฺถิฯ กิ โส อตฺตโน
วิทิตฺตฺตฺตฺตฺต ปฏิกฺขเป กโรติฯ อวิทิตฺตฺตฺตฺตฺต วิทิตฺตฺตฺตฺต น
กโรติฯ อวิทิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต กโรติฯ (๒) เถโร กิร อนุโยเค อารทฺเธเยว
อณฺญาตีฯ น อยํ อนุโยโค สวากปารมีณาณฯ สพฺพุตณาณ
๑. ม.กนฺนิตฺตฯ ยฺุ.กิตฺติฯ ๒. ม.กโรตีติฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๑๐๔

อัย อนุโยโคติ อตตโน สวากปารมีธวณ ปฏิกุเขปปี อกตวา
อวิทิตฏจाने สพพญญตธวณ ปฏิกุเขปปี กโรติฯ เตน ยุทธิปี
ทิเปติ ภควา มยหิ อตีตानาคตปจจุปปนุนานัน พุทธานัน สีล-
สมาธิปญญาวิมุตติการณชานนสมตถิ สพพญญตธวณัน นตถิติฯ
เอตถาติ เอเตส อตีตาทิเกเทส พุทเธสฯ อถ กิณจรหิตี อถ
กสุมเอาว ธวณ อสตี ตยาเอาว กถิตนตติ วทติฯ

ธมมนวโยติ ธมมสส ปจจกขโต ธวณสส อนุโยคิ
อนุกนตวา อุปปนัน อนุมาธณัน นยคคาโห วิทิตโตฯ
สวากปารมีธวณ จตวาว ยุมินาว อากาเรน ชานามิ ภควาติ
วทติฯ เเธรสส หิ นยคคาโห อุปปมาโณ อุปริยนโตฯ ยถา
สพพญญตธวณสส ปมาณัน วา ปริยนโต วา นตถิติฯ เอว
ธมมเสนาปติโน นยคคาหสสฯ เตน โส ยุมินา เอววิโรฯ
ยุมินา อนุตตโร สตถาติ ชานาติฯ เเธรสส หิ นยคคาโห
สพพญญตธวณคตโกเอวฯ ยุทานิ ตัน นยคคาหิ ปากภู
กาตุ อุปมิม (๑) ทสเสนโต เสยยถาปี ภนเตติ อาทิมหาฯ ตตถ
ยสุมมา มชฉิมปเทเส นครสส ทพพทททาปปการาทินิ (๒) ธิรานิ
วา โหนตฺตุ ทพพททานิ วาฯ สพพโส วา ปน มา โหนตฺตุฯ
โจรสงกา น โหติฯ ตสุมมา ตัน อคคเหตุวา ปจจนติมม นครนตติ
อาหฯ ทพพทททาปนตติ (๓) ธิรปการปาทิฯ ทพพปการโตธนตติ
๑. ม. อุปมายฯ ๒. ม. อุททาปปการาทินิฯ ๓. ที.ปา.๑๑/๓๔/๑๐๕ ทพพทททาถิฯ
ม. ทพพทททาปีฯ

ถิรปการณเจว ถิรปฏิจสงฆาณญจฯ เอกทวารนุติ
กสุมมา อหฯ พหุทวารเร หิ นคเร พหุหิ ปณฺทิตโทวาริเกหิ
ภวิตพุฬฯ เอกทวารเร เอโกว วฏฺฏติฯ เถรสฺส จ ปณฺณาย
สทธิโส อณฺโณ นตฺถิฯ ตสุมมา อตฺตโน ปณฺทิตทาวสฺส โอปมมตฺถํ
เอกฺเขว โทวาริกํ ทสฺเสตฺถุเอกทวารนุติ อหฯ ปณฺทิตโตติ
ปณฺทิจเจเน สมนฺนาคโตฯ พยตฺโตติ เวยตฺตติเยน สมนฺนาคโต
วิสททาโณ วาฯ (๑) เมธาวิตติ จานุปรตฺตติกปณฺณาสงฆาตาย เมธาย
สมนฺนาคโตฯ อนุปริยายปณฺนติ อนุปริยายนามกํ ปการมคฺคิฯ
ปการสนธินฺติ ทฺวินนํ ยฺญจกานํ อปคตญฺจานํฯ ปการวิวรนฺติ
ปการสฺส ฉินฺนญฺจานํฯ

เจตโส อุปกฺกิเลเสติ ปณฺจ นีวรณา(๒) จิตฺตํ อุปกฺกิเลเสนฺติ
กิลิฏฺจํ กโรนฺติ อุปตาเปนฺติ วิพาเชนฺติฯ ตสุมมา เจตโส
อุปกฺกิเลสาติ วุจฺจนฺติฯ ปณฺณาย ทฺพพฺลิกฺรณฺเต นีวรณา
อุปฺปชฺชมานา อนุปฺปนฺนาย ปณฺณาย อุปฺปชฺชิตฺตํ น เทนฺติ
อุปฺปนฺนาย ปณฺณาย วทฺตมิตฺตํ น เทนฺติฯ ตสุมมา ปณฺณาย
ทฺพพฺลิกฺรณาติ วุจฺจนฺติฯ สฺสปฏฺจิตฺตจิตฺตาติ จตฺตสฺส สติปฏฺจานเนสฺ
สฺสญฺจ อุปฏฺจิตฺตจิตฺตา หุตฺวาฯ สตฺต โปชฺฌนฺเก ยถาญฺจนฺติ สตฺต
โปชฺฌนฺเก ยถาสภาเวน ภาเวตฺวาฯ อนุตฺตรํ สมนฺมาสมฺโปธินฺติ
อรหตฺตํ สพฺพพญฺญตฺตวณฺณํ วา ปฏฺวิวิชฺฌีสุตฺติ ทสฺเสติฯ

อฺปิเจตฺถ สติปฏฺจานาติ วิปฺสฺสนาฯ โปชฺฌนฺกา มคฺโค
๑. ม. ยฺ. วาสทฺโท นตฺถิฯ ๒. ม. นีวรณานิฯ ๓. ม. จปิตฺตจิตฺตาฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณณา หน้า ๑๐๖

อนุตตรา สมมาสมโพธิ อรหตฺตํ สติปญฺจนาติ วา วิปสฺสนา(๑)
โพชฌมฺมุคฺคิสฺสกาฯ สมมาสมโพธิ อรหตฺตเมวฯ ทีฆภาณก-
มหาสิวตฺเตโร ปนาห สติปญฺจนาเน วิปสฺสนาติ กเหตุวา
โพชฌมฺมุคฺค (๒) จ สพฺพญฺญตฺตภาณญฺจาติ คหิตฺเต สุนฺทโร
ปญฺโห ภเวยฺยฯ น ปเนวํ คหิตฺตุนฺติฯ ยุตฺติ เถโร สพฺพญฺญ-
พฺพุธานํ (๓) นีวรณฺปฺปหาเน สติปญฺจนาถาวนาถ สมโพธิยฺยจ
มชฺเช ภินฺนสฺวณฺณรชฺชานํ วยิ นานตฺตภาวํ ทสฺเสติฯ

อิธ จตฺวา อุปมา สํสนฺนเตตฺตพฺพา อายสฺมา หิ สาริปฺตฺโต
ปจฺจนตฺตนคริ ทสฺเสติฯ (๔) ปาการิ ทสฺเสติฯ ปริยายปถิ ทสฺเสติ
ทวาริ ทสฺเสติฯ ปญฺชิตฺโตวาริกิ ทสฺเสติฯ นครปฺปวิสนกนิกฺขมเก(๕)
โอพาริกเก ปาณเ ทสฺเสติฯ โทวาริกสฺส(๖) เตสํ ปาณานํ ปากฏ-
ภาวญฺจ ทสฺเสติฯ ตตฺถ กิเ เกเน สทิสฺสนฺติ เจฯ นคริ
วยิ หิ นิพฺพานํฯ ปากาโร วยิ สิลฺลํฯ ปริยายปถิ วยิ หิริ (๗)
ทวาริ วยิ อริยมคฺคโคฯ ปญฺชิตฺโตวาริกโก วยิ ฐมฺมเสนาปติ
นครปฺปวิสนกนิกฺขมกโอพาริกปาณา วยิ อตีตนาถคปจฺจุป-
ปนฺนา พฺพุธาฯ โทวาริกสฺส เตสํ ปาณานํ ปากฏภาโว วยิ
อายสฺมโต สาริปฺตฺตสฺส อตีตนาถคปจฺจุปปนฺนานํ พฺพุธานํ(๘)

๑. ม.มคฺคาติ วาฯ ๒. สี. ยฺ. มคฺเคฯ ๓. สี.ยฺ.สพฺพพฺพุธานํฯ ๔. ม.ยฺ.ทสฺเสติฯ
๕. ม. นคริ ปเวสนกนิกฺจทรเกฯ ๖. ม.ปญฺชิตฺโตวาริกสฺสฯ ๗. สี.ยฺ.สม โถฯ
๘. ม. ...ปจฺจุปปนฺนพฺพุธานํฯ

สีกสมณาทิหิ ปากฎาโวฯ เอตตาวตา เถเรน ภควา เอวมหิ
สาวกปารมีณาณ จตุวา ฌมฺมนวเยน นยคฺคาเหน ชานามิติ
อตุตโน สีหนาทสฺส อุนฺโยโค ทินฺโน โหติฯ

ยฺฐาหิ ภนฺเต เยน ภควาติ ยุมิ ฌมฺมเทสนํ (๑) กสมฺมา
อารภิฯ สาวกปารมีณาณสฺส นิปฺพตฺติทสฺสนตฺถิฯ (๒) อยฺยเหตุถ
อชิปฺปาโยฯ ภควา อหิ สาวกปารมีณาณํ ปฏฺฐิภนฺโต ปญฺจนวฺติ-
ปาสณฺเตสุ น อญฺฉิ เอกมฺปิ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา
อุปสงฺกมิตฺวา สาวกปารมีณาณํ(๓) ปฏฺฐิภิฯ ตฺเมหเยว อุปสงฺกมิตฺวา
ตฺเมห ปยิริปาสนฺโต ปฏฺฐิภินฺติ ตตฺถ ยฺฐาติ นิปฺตมตฺถิฯ
อุปสงฺกมि ฌมฺมสฺสวณายาติ ตฺเมห อุปสงฺกมฺนฺโตปิจาหิ(๔) น
จิวราทิเหตุ อุปสงฺกมฺนฺโตฯ ฌมฺมสฺสวณตฺถาย อุปสงฺกมฺนฺโต
เอว อุปสงฺกมิตฺวา สาวกปารมีณาณํ ปฏฺฐิภิฯ กทา ปน
เถโร ฌมฺมสฺสวณตฺถาย อุปสงฺกมฺนฺโตติฯ สฺฐกรชาตเลณ
ภาคิเนยฺยทิจนฺขปริพุพาชกสฺส เวทนาปริกฺคหสฺสตฺตฺนตฺถกิตฺทิวเส
อุปสงฺกมฺนฺโตฯ ตทาเยว สาวกปารมีณาณํ ปฏฺฐิภิฯ (๕) ตฺทิวสยฺหิ
เถโร ตาลปณฺณํ(๖) คเหตุวา ภควนฺตํ วิชฺชมาโน (๗) จิโต ตํ เทสนํ
สฺสฺสวา ตตฺถเอว สาวกปารมีณาณํ หตฺถคตฺถิ อกาสิฯ อตุตฺตรุตฺตรํ
ปณฺธิตปณฺธิตฺถนฺติ อตุตฺตรุตฺตรญฺเจว ปณฺธิตปณฺธิตฺถญฺจ กตฺวา เทเสสิฯ
๑. ม.ยฺ.เทสนํฯ ๒. ม. ...นฺวติปาสณฺเตฯ ๓. ม. ...ปารมีณาณมฺปิฯ ๔. ม. อุปสงฺกมฺนฺโต
ปนาหิฯ ๕. ม. ยฺ.ปฏฺฐิภิตฺติฯ ๖. ม. ตาลวณฺณํฯ ๗. ม. วิชฺชมาโนฯ ยฺ. วิชฺชมาโนฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคคณณนา หน้า ๑๐๘

กณหสุกัถสปปฏิภาคนติ กณหณเวว สุกกณจ ๑ ดณจ โข
สปปฏิภาคั สวิปกั (๑) กตวา ๑ กณหั ปฏิพาหิตวา สุกกั ๑ สุกกั
ปฏิพาหิตวา กณหนติ เอวั สปปฏิภาคั กตวา กณหสุกั
เทเสสิ ๑ กณหั เทเสนุโตปิจ สอสุสาห์ สวิปากั เทเสสิ ๑
สุกั เทเสนุโตปิ สอสุสาห์ สวิปากั เทเสสิ.

ตสมี ฌมเม อภิลญา ยุเชกจัจ ฌมมึ ฌมเมสุ นิฏจมคณนติ
เอตถ(๒) ตสมี เทสิเต ฌมเม เอกจัจ ฌมมึ นาม สวากปารมีณณ
สณชานิตวา ฌมเมสุ นิฏจมคั ๑ กตเมสุ ฌมเมสุติ ๑ จตุสุ
สจจฌมเมสุ ๑ (๑)เอตถายั เณรสลลาโป ๑ กาวลลวาลี สุมนตเถโร(๔)
ดาว วทติ จตุสุ สจจฌมเมสุ ยุทานิ นิฏจคณนการณ
นตติ ๑ อสสชิมหาสาวกสส หิ ทิฏจทิวเสเยว โส ปจมมกเคน
จตุสุ สจจฌมเมสุ นิฏจั คโต ๑ อปรภาเค สุกกราตเลณทวาร
อุปริ ดีหิ มกเคหิ จตุสุ สจจฌมเมสุ นิฏจั คโต ๑ ยุมสมี
ปน จาเน ฌมเมสุติ พุทชคณณสุ นิฏจั คโตติ ๑ โลกนตรวาลี
จูปสิวัตเถโร ปน สพพิ ตตเถว วตวา ยุมสมี ปน จาเน
ฌมเมสุติ อรหตเต นิฏจั คโตติ อห ๑ ทิฆภาณกติปิฏก-
มหาสิวัตเถโร ปน ตเถว ปุริมวาทำ วตวา ยุมสมี ปน จาเน
ฌมเมสุติ สวากปารมีณณ นิฏจั คโตติ วตวา พุทชคณา
ปน นยโต อากตติ อห ๑

๑. สวีปากั ๑ ๒. ม. อัย ปาโจ นตติ ๑ ๓. ม.จตุสจจฌมเมสุ ๑ ๔. ม.สุมตเถโร ๑

สตถริ ปสีทินุตติ เอว สวากปารมีถาณธมเมสุ นิฏฐัง
คณุตวา กิโยโยโส มตตตาย สมมาสมพุทโธ วัต โส ภควาติ
สตถริ ปสีที ๕ สวากุขาโต ภควตา ธมโมติ สุกุสุ อกุกาโต
สุกถิตโต นียยานิโก มคโค ผลตถาย นียยาติ รากโทสโมห-
นิมมทนสมตโต ๕

สุปฏิปนุโน ลัมโฆติ พุทฐสส ภควโต สวากลัมโฆปี
วงกาทีโทสวริหิต สมมาปฏิปัท ปฎิปนุนตตา สุปฏิปนุโนติ
ปสนุโนสมิ ภควตีติ (๑) ทสเสตี ๕(๒)

กุตถธมเมสนาวณณา

ยทานิ ทิวาฏฐาเน นิสีทิตวา สมาปชชิตะ โสพส อปร-
ปเวณิยธมเม(๑) ทสเสตุ อปริ ปน ภนเต เอตทานุตตรियนติ เทสนัน
อารภี ๕ ตตถ อนุตตรियนติ อนุตตรภาโว ๕ ยถา ภควา
ธมมัม เทเสตีติ ยถาเยนาการเนน ยาย เทสนาย ภควา
ธมมัม เทเสตี ๕ สา คุมุหากัม เทสนา อนุตตรราตี ๕ กุตถเสสุ
ธมเมสุติ ตาย เทสนาย เทเสเตสุ กุตถธมเมสุปี ภควาว
อนุตตรโรตี ทีเปตี ๕ ยา วา สา เทสนา ๕ ตสสา ภูมि
ทสเสนุโตปี กุตถเสสุ ธมเมสุติ อาห ๕ ตตริเม กุตถา ธมมาตี
ตตถ กุตถเสสุ ธมเมสุติ วุตตปเท ยุมะ กุตถา ธมมา นามาตี
๑. สี. ภควาตี ๕ ๒. ม. ย. ทสเสตี ๕ ๓. ม. อปราปรียธมเม ๕

สมนุภาคคั ยุทธิปาทำ ภาเวตีติ (๑)อาทีนา นเยน สมถ-
วิปัสสนามคฺควเสน โลกียโลกุตฺตรมิสฺสกาเว จตฺตาวโร ยุทธิปาทา
เทสิตา ฯ

ปลฺลจินฺทุริยานีติ อธิปเตยฺยญฺเจเน เอกลกฺขณานิ ฯ อธิ-
โมกฺขาทีสกาเวเสน นานาสภาวานิ ฯ สมถวิปัสสนามคฺควเสนเว
โลกียโลกุตฺตรมิสฺสกาเว สทฺธาทีนิ ปลฺลจินฺทุริยานิ เทสิตานิ .

ปลฺลจ พฺลานีติ อุปตฺถมภฺนญฺเจเน วา อภฺมปิยญฺเจเน วา
เอกสงฺคหานิ ฯ สลกฺขณเน นานาสภาวานิ ฯ สมถวิปัสสนามคฺคว-
เสนเว โลกียโลกุตฺตรมิสฺสกาเว สทฺธาทีนิ ปลฺลจ พฺลานิ
เทสิตานิ ฯ

สตุต โพชฺฆงฺกาคี นิยฺยานญฺเจเน เอกสงฺคหา ฯ อุปฺปฏฺจนาทีนา
สลกฺขณเน นานาสภาวา ฯ สมถวิปัสสนามคฺควเสนเว โลกีย-
โลกุตฺตรมิสฺสกาเว สตุต โพชฺฆงฺกาเทสิตา ฯ

อริโย อญฺจงฺกโก มคฺโคติ เหตุญฺเจเน เอกสงฺคโ
ทสฺสนาทีนา สลกฺขณเน นานาสภาโว ฯ สมถวิปัสสนามคฺคว-
เสนเว โลกียโลกุตฺตรมิสฺสโก อริโย อญฺจงฺกโก มคฺโค เทสิโตติ
อตุโถ ฯ

อิธ ภฺนเต ภิกฺขุ อาสวานั ขยาตี ยฺมํ กิมตฺถั
อารทฺธั ฯ สาสนสฺส ปรีโยสานทสฺสนตฺถั ฯ สาสนสฺส หิ น
๑. บ. ปฎิ. ๓๑/๖๘๒/๕๘๕ ฯ อภิ. วิ. ๓๕/๕๐๕/๒๕๑ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๑๑๒

เกวลั มคฺเคนว ปรีโยสานั โหติฯ อรหตุตผลนปี โหติฯตสุมา
ตั ทสฺเสตุํ ยุทมารทฺษนฺติ เวทิตพฺพิ ฯ

เอตทานุตฺตริยั ฆนฺเต กุสเลสุ ฆมฺเมสุติ ฆนฺเต ยา
อัย กุสเลสุ ฆมฺเมสุ เอวํ เทสนา เอตทานุตฺตริยัฯ ตั ภาวติ
ตั เทสนั ภาวา อเสถั สกถั อภิขานาติฯ ตั ภาวโตติ
ตั เทสนั ภาวโต อเสถั อภิขานโตฯอุตฺตริอภินฺเณยฺยั นตฺถิติ
ตทุตฺตริ อภิขานิตพฺพิ นตฺถิฯ อัย นาม ยฺโต อญฺโฆ ฆมฺโม
วา ปุคฺคโล วา ยั ภาวา น ชานาตีติ ยฺทํ นตฺถิฯ
ยทภิชานั อญฺโฆ สมฺโณ วาติ ยั ตุมฺเหหิ อนภินฺเณตาตึฯ ตั
อญฺโฆ สมฺโณ วา พฺราหฺมโณ วา อภิขานนฺโต ภาวตา
ภินฺเณยฺยัอภินฺเณตโร อสฺสฯ อธิกตฺรปฺลฺโฆ ภาเวยฺยฯ ยทิตํ กุสเลสุ
ฆมฺเมสุติ เอตถ ยทิตนฺติ นิปาตมตฺตึฯ กุสเลสุ ฆมฺเมสุ ภาวตา
อุตฺตริตโร นตฺถิติ อยเมตถ อตฺโถฯ ยฺติ ภาวาว กุสเลสุ
ฆมฺเมสุ อนุตฺตโรติ ทสฺเสนฺโต ยฺมินาปี การณน เอวํ ปสนฺโน
อหั ฆนฺเต ภาวตีติ ทีเปติฯ ยฺโต ปเรสุ อปรี ปนาติอาทิสู
วิเสสมตฺตเมว วณฺณยิสฺสาม.ปฺริมวารสทิสั ปน วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺพิ.

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคคุณณา หน้า ๑๑๔

นิกขมนุตตา จ น ชานนุตติ ฯ

อัย ตติยาติ อัย ทวินนลจ อคคสาวกานัน ปจเจกโพธิ-
สตุตตานลจ ตติยา กพุกาวกนุตติ ฯ เต กิร กมมุเชหิ วาเตหิ
อโรสิรา อุฑฐปาทา อนกสโตปริเส ปปาเต วิย โยนิมุเข ชิตตา
ตาลจฉิคุเลน หตุถิ วิย สมุพาเชน โยนิมุเชน นิกขมมานา
อนนตฺ ทุกขํ ปาปฺณนุตติ เตน เตสํ มยํ นิกขมมหาติ
สมุปชานตาน โหติ ฯ เอวํ ปุริตปารมีนํปิ จ สตุตตานํ
เอวรูเป จาเน มหนตฺ ทุกขํ อุปฺปชชตีติ อลเมว กพุกาวาเส
นิพพินฺทิตฺ อถ วิรชชิตฺ ฯ

อัย จตุตถาติ อัย สพฺพลญฺโพนิสตุตตานํ วเสน จตุตถา
กพุกาวกนุตติ ฯ สพฺพลญฺโพนิสตุตตา หิ มาตุกฺจนิมิหิ ปฏิสนฺธิ
คณฺหนตาปี ชานนุตติ ฯ ตตถ วสนฺตาปี ชานนุตติ(๑) ฯ นิกขมน-
กาเลปี จ เต กมมุชวตา อุฑฐปาเท อโรสิเร กตุวา จิปิตฺ
น สกโกณุตติ ฯ เทว หตุเถ ปสาเรตุวา อกฺขิณี อุมฺมิเลตุวา(๒)
จิตกาเว นิกขมนุตติ ฯ กวคฺคํ อุปาทาย อวีจฺจอนฺตเร อญฺโณ
ตีสุ กาลesu สมุปชาโน นาม นตฺถิ จเปตุวา สพฺพลญฺ-
โพนิสตุเต ฯ เตเนว เนสํ มาตุกฺจนิ โอกกมนกาเล จ
นิกขมนกาเล จ ทสสหัสสีโลกธาตุ สงกมฺปตีตี ฯ(๓) เสสเมตถ
วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ.

๑. ม.เอตฺถอนฺตเร นิกขมนุตตาปี ชานนุตตีติ ทิสฺสตีติ ฯ ๒. ม. ย. อุมฺมิเลตุวา ฯ
๓. ส. ม. กมฺปตีติ ฯ

อาเทศนวิชาเทศनावณณา

อาเทศนวิชาสูติ อาเทศนโกฏฐาเสสุฯ ยุทานิ ตา
อาเทศนวิชา ทสุเสนุโต จตสุโส ยุมาคิ อาทิมานฯ นิमितฺเตน
อาทิสตีติ อาคตนิमितฺเตน วา คตนิमितฺเตน วา จิตินิมิตฺเตน (๑)
วา ยุทํ นาม ภวิสตีติ กเถติ ฯ

ตตฺริทํ วตฺตุ: เอโก ราชานํ คิสฺโส มุตฺตา กเหตุวา
ปฺโรหิตํ ปฺจฺฉิ กิ เม อาจฺริย หตฺเถติ ฯ โส ยฺโต จิตฺ จ
โโอลเกสิ ฯ เตน จ สมเยน เอกา สรพฺพ มกฺขิกํ กเหตุสามิติ
ปฺกฺขนฺทติ ฯ (๒) กหนกานเล มกฺขิกา ปลาตา ฯ โส มกฺขิกาย
มุตฺตตฺตา มุตฺตา มหาราชานํ อาห ฯ มุตฺตา ตาว โหตุ
กติ มุตฺตาทิ ฯ โส ปฺนํ นิमितฺตํ โโอลเกสิ ฯ อถ อวิทฺูเร
กุกฺกุฏฺฏ คิกฺขตฺตํ สทฺทํ นิจฺฉาเรสิ ฯ พฺราหฺมโณ คิสฺโส
มหาราชานํ อาห ฯ เอวํ เอกจฺโจ อาคตนิमितฺเตน กเถติ ฯ
เอเตนฺูปาเยน คตฺติจิตินิมิตฺเตหิปี (๑) กถนํ เวทิตพฺพิ ฯ

อมนฺุสฺสานนฺุติ ยกฺขปฺปีสาจาทินํ ฯ เทวตานนฺุติ จาตุมนฺุมา-
ราชิกาทินํ ฯ สทฺทํ สุตฺวาติ อญฺญสฺส จิตฺตํ ญตฺวา กถเนตฺานํ
สทฺทํ สุตฺวา ฯ

วิตกฺกวิปฺผารสทฺทนฺุติ วิตกฺกวิปฺผารวเสน อฺุปฺปนํ
วิปฺพลปนฺุตฺานํ สุตฺตปฺมุตฺตาทินํ สทฺทํ ฯ สุตฺวาติ ตํ สทฺทํ
สุตฺวา ฯ ยํ วิตกฺกยโต ตสฺส โส สทฺโท อฺุปฺปนโน ฯ ตสฺส

๑. ม. คตนิमितฺเตน จิตินิมิตฺเตน ฯ ๒. ม. ย. ปฺกฺขนฺทติ ฯ ๓. ม. คตฺติจิตินิมิตฺเตหิปี ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๑๖

วเสน เอวปี เต มโนติ อาทิสติ ฯ

มโนสงขารา ปณิหิตาติ จิตตสงขารา สุกฺขปีตา ฯ
 วิตกฺเกสฺสตีติ วิตกฺกยิสฺสตีติ ปวตฺเตสฺสตีติ ปชานาติ ฯ ชานนุโต
 จ อากมเนน ชานาติ ฯ ปุพฺพภาเคน ชานาติ ฯ อนฺโตสมาปตฺติยํ
 จิตฺตํ โอลเกตฺวา ชานาติ ฯ อากมเนน ชานาติ นาม กสิณ-
 ปริกมฺมกาเลเยว เยนากาเรน เอส กสิณภาวนํ อารทฺโธ ปจฺม
 ฌานํ วา ฯ เป ฯ จตฺตถึ ฌานํ วา อญฺจ สมาปตฺติโย วา
 นิพฺพตฺเตสฺสตีติ ชานาติ ฯ ปุพฺพภาเคน ชานาติ นาม สมถ-
 วิปฺสฺสนาย อารทฺธาเยว ชานาติ ฯ เยนากาเรน เอส วิปฺสฺสนํ
 อารทฺโธ โสตาปตฺติมกฺกํ วา นิพฺพตฺเตสฺสตีติ ฯ เป ฯ อรหตฺต-
 มกฺกํ วา นิพฺพตฺเตสฺสตีติ ชานาติ ฯ อนฺโตสมาปตฺติยํ จิตฺตํ
 โอลเกตฺวา ชานาติ นาม เยนากาเรน ยุมฺมสฺส มโนสงขารา
 สุกฺขปีตา ฯ ยุมฺมสฺส นาม จิตฺตสฺส อนนฺตรา ยุมํ นาม วิตกฺกํ
 วิตกฺเกสฺสตีติ ฯ ยฺโต วุจฺจิสฺส เอตฺสฺส หานภาคิโย วา สมาริ
 ภาวิสฺสตีติ ฯ จิตฺติภาคิโย วา วิเสสภาคิโย วา นิพฺพชฺชภาคิโย วา
 อภิญญาโย วา นิพฺพตฺเตสฺสตีติ ชานาติ ฯ

ตตฺถ ปุณฺชชโน เจโตปริยญาณลาภี ปุณฺชชานันเยว จิตฺตํ
 ชานาติ ฯ น อริยานํ ฯ อริเยสุปี เหญจิมโ (๑) อุปฺริมสฺส(๑) จิตฺตํ
 น ชานาติ ฯ อุปฺริโม ปน เหญจิมสฺส ชานาติ ฯ เอเตสุ จ
 ๑. ม. เหญจิมโ เหญจิมโ อุปฺริมสฺส อุปฺริมสฺส ฯ

โศตอปนโน โศตอปตติผลสมปตติ สมปชชติ ฯ สกทาคามี
อนาคามี ฯ อรหา อรหตตผลสมปตติ สมปชชติ. อุปริโม
เหตุจิม น สมปชชติ ฯ เตลั หิ เหตุจิมา เหตุจิมา(๑) สมปตติ ตตร
ปวตติเยว(๒) โหติ ฯ ตเถว ตั โหติติ ยุก์ เอก์เสน ตเถว
โหติ ฯ เจโตปริยถาณวเสน ถาตถุหิ อถถถาภาวิ(๓) นาม
นตถิ ฯ เตลั ปุริมเนเนว โยเชตพุพิ ฯ

ทสสนสมปตติเทสนาวณณา

อาตปฺปนุวยาติ อาทิ พุรหุมชาเล วิตุถาริตเมว ฯ อัย
ปนตถถ สงเขโป ฯ อาตปฺปนติ วิริยํ ฯ ตเถว ปทहितพุโต
ปธานํ ฯ อนุยถชิตพุโต อนุโยโค ฯ อปฺปมาทนุติ สติอวิปฺปวาสิ.
สมมามนสิการนุติ อนิจฺเจ อนิจฺจนุติ อาทิวเสน ปวตฺตํ อุปาเย-
มนสิการํ ฯ เจโตสมาธิनुติ ปจฺมชฺฌานสมาธิํ ฯ อัย ปจฺมา
ทสสนสมปตฺติติ อัย ทวตฺตีสาการิ ปฏิกูลโต มนสิกถวา
ปฏิกูลทสสนวเสน (๒) อุปฺปาทิตา ปจฺมชฺฌานสมปตฺติ ปจฺมา
ทสสนสมปตฺติ นาม ฯ สเจ ปน ตั ฌานํ ปาทกั กถวา
โศตอปนโน โหติ ฯ อัย นิปฺปรียาเนเนว ปจฺมา ทสสน-
สมปตฺติ ฯ

อติกกุมม จาติ อติกกมิตถวา จ ฯ ญวิมฺสโลहितนุติ

๑. ม. เหตุจิมา เหตุจิมา ฯ ๒. ม. ตตรูปปตติเยว ฯ ๓. ม. ย. อถถถาภาวิ ฯ

หิ เจโตปริยญาณ จตุตถา ทสฺสสนสมาปตฺติ นามฯ

อปัจจ ทวตฺตีสากาเร อารทฺธวิปสฺสนาปิ ปจฺจมา ทสฺสสน-
สมาปตฺติฯ อญฺฺจอารมฺมเณ อารทฺธวิปสฺสนา ทุตฺติยา ทสฺสสน-
สมาปตฺติฯ เสกฺขปฺปญฺจชฺชนานํ เจโตปริยญาณํ จีณาสวสฺส
เจโตปริยญาณนฺติ ยฺยํ ปททวํ นิจฺจลเมวฯ อปโร นโย
ปจฺจมชฺฌานํ ปจฺจมา ทสฺสสนสมาปตฺติฯ ทุตฺติยชฺฌานํ ทุตฺติยาฯ
ตตฺติยชฺฌานํ ตตฺติยาฯ จตฺตถชฺฌานํ จตฺตถา ทสฺสสนสมาปตฺติฯ
ตถา ปจฺจมมฺคฺโค ปจฺจมา ทสฺสสนสมาปตฺติฯ ทุตฺติยมฺคฺโค ทุตฺติยาฯ
ตตฺติยมฺคฺโค ตตฺติยาฯ จตฺตถมฺคฺโค จตฺตถา ทสฺสสนสมาปตฺติตฺติฯ
เสสเมตฺถ ปุริมนเยเนว โยเชตพฺพํฯ

ปุคฺคฺลปณฺณตฺติเตสนาวณฺณนา

ปุคฺคฺลปณฺณตฺตีสฺสูติ โลกโวหารวเสน สตฺโต ปุคฺคฺโล นโร
โปโสติ เอวํ ปณฺณเปตพฺพาสฺสุ โลกปณฺณตฺตีสฺสุฯ พุทฺธานนฺหิ
เทว กถา สมฺมตฺติกาฯ(๑) ปรมตฺถกถาติ โปญฺญปาเท(๒) วิตฺถาริตา.

ตตฺถ ปุคฺคฺลปณฺณตฺตีสฺสูติ อยํ สมฺมตฺติกาฯ ยฺยทานิ เย
ปุคฺคฺเล ปณฺณเปนฺโต ปุคฺคฺลปณฺณตฺตีสฺสุ ภควา อนุตฺตโร โหติ
เต ทสฺเสนฺโต สตฺตีเม ภนฺเต ปุคฺคฺลาฯ อุกฺโกตฺตภาควิมุตฺโตติ-
อาทิมานฯ ตตฺถ อุกฺโกตฺตภาควิมุตฺโตติ ทฺวิหิ ภาเคหิ วิมุตฺโตติฯ
๑. ม. ย. สมฺมตฺติกาฯ เอวํปฺริปีฯ ๒. ม. โปญฺญปาทสฺสุเตฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิภควคควณณา หน้า ๑๒๐

อรุปสมาปตติยารูปกายโต วิมุตโต มกเคน นามกายโตฯ โส
จตุณัน อรุปสมาปตตินัน เอกกโต วุฏฺฆาย สงฺขารे สมมสิตฺวา
อรหตฺตปฺปตฺตานัน จตุณันฯ นิโรธา วุฏฺฆาย อรหตฺตปฺปตฺต-
อนาคามีโน จ วเสน ปญฺจวิโร โหติ.

ปาติ ปเนตฺถ กตโม จ ปุคฺคโล อุทฺทภาวิมุตฺโตฯ
ยุเชกฺกโจ ปุคฺคโล อฏฺฐ วิโมกฺเข กายเณ สฺสิตฺวา วิหริติ
ปญฺญา ยสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺชีณา โหนฺตี(๑) อัย(๒) วุจฺจติ
ปุคฺคโล อุทฺทภาวิมุตฺโตติฯ(๒) เอวํ อฏฺฐวิโมกฺขลาภีโน วเสน
อากตาฯ ปญฺญาวิมุตฺโตติ ปญฺญา วิมุตฺโตฯ โส สุกฺขวิปสฺสโก
จฯ จตุหิ ฌานหิ วุฏฺฆาย อรหตฺตปฺปตฺตา จตฺตารอ จาติ
ยฺเมสํ วเสน ปญฺจวิโร โหติฯ

ปาติ ปเนตฺถ อฏฺฐวิโมกฺขปฏฺธิปกฺเขปวเสนเนว อากตาฯ
ยถาห นหเว โข อฏฺฐ วิโมกฺเข กายเณ สฺสิตฺวา วิหริติ
ปญฺญา ยสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺชีณา โหนฺติฯ อัย
วุจฺจติ ปุคฺคโล ปญฺญาวิมุตฺโตติฯ(๓)

สุฏฺฐนฺตํ สจฺฉิกโรตฺตีติ กายสฺกฺขิฯ โส ฌานผลสฺสํ ปจฺฉมํ
สุสฺสตีฯ ปจฺฉา นิโรธํ นิพฺพานํ สจฺฉิกโรตฺตีฯ โส โสตาปตฺติ-
ผลภฺจัน อาทิ กตฺวา ยาว อรหตฺตมคฺคภฺจัน ฌพฺพิโร โหตฺตีติ
เวทิตฺวา โสฯ เตเนวาท ยุเชกฺกโจ ปุคฺคโล อฏฺฐ วิโมกฺเข

๑. ม. ปริกฺชีณา โหนฺตีติฯ ๒. ม. อิม ปาจา นตฺถิฯ ๓. อภิ. ปุ. ๓๖/๔๑/๑๔๕ฯ

กาเยน ผุสิตฺวา วิหริตฺย ปรณฺวาย จสฺส ทิสฺวา เอกจฺเจ อาสวา
ปริกฺขิณา โหนฺติ ๑อัย วุจฺจติ ปุคฺคโล กายสภฺขิตฺติ ๑(๑)

ทิกฺกุจนฺตํ ปตฺโตติ ทิกฺกุจิปฺตฺโต ๑ ตตฺริทํ สงฺเขปฺลกฺขณํ ๑
ทุกฺขา สงฺขารา สุโข นิโรธฺติ ฌาตํ โหติ ทิกฺกุจํ วิทิตํ
สจฺฉิกิตํ ผุสิตํ ปรณฺวายาติ ทิกฺกุจิปฺตฺโต ๑ วิตฺถารโต ปเนโสปี
กายสภฺขิ วีย ฉพฺพิโร โหติ ๑เตเนวาท ยุเชกฺจโจ ปุคฺคโล
ยุทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑เป ๑ อัย ทุกฺขนิโรธคามินิ-
ปฺปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ ตถาคตฺปฺปเวทิตา จสฺส ฐมฺมา
ปรณฺวาย โวทิกฺกุจฺจา โหนฺติ โวจริตา ๑ ปรณฺวาย จสฺส ทิสฺวา
เอกจฺเจ อาสวา ปริกฺขิณา โหนฺติ ๑อัย วุจฺจติ ปุคฺคโล
ทิกฺกุจิปฺตฺโตติ ๑(๒)

สทฺฐาวิมฺตฺโตติ สทฺฐาย วิมฺตฺโต ๑ โสปี วุคฺตฺนเยเนว
ฉพฺพิโร โหติ ๑ เตเนวาท(๓) อิชฺเชกฺจโจ ปุคฺคโล ยุทํ ทุกฺขนฺติ ๑เป ๑
อัย ทุกฺขนิโรธคามินิปฺปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ ตถาคตฺป-
ปเวทิตา จสฺส ฐมฺมา ปรณฺวาย โวทิกฺกุจฺจา โหนฺติ โวจริตา
ปรณฺวาย จสฺส ทิสฺวา เอกจฺเจ อาสวา ปริกฺขิณา โหนฺติ
โน จ โข ยถา ทิกฺกุจิปฺตฺตสฺส อัย วุจฺจติ ปุคฺคโล
สทฺฐาวิมฺตฺโตติ ๑ โน (๔) จ โข ยถา ทิกฺกุจิปฺตฺตสฺสชาติ (๔) ๑ เอเตสุ
๑. อภิ. ปุ. ๓๖/๔๒/๑๔๕ ๑ ๒. อภิ. ปุ. ๓๖/๔๓/๑๔๖ ๑ ๓. ม.เตเนวาท ๑
๔. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๒๒

หิ สทฐาวิมุตตสฺส ปุพฺพภากมคฺคกฺขณเณ สทฺทหนตฺตสฺส วิย ฯ
 โอกปฺเปนตฺตสฺส วิย ฯ อธิมฺจจนตฺตสฺส วิย จ กิเลตฺกฺขโย โหติ ฯ
 ทิฏฺฐิปปตฺตสฺส ปุพฺพภากมคฺคกฺขณเณ กิเลตฺจฺเจทกณณํ อทฺนุธิ
 ติจิณฺํ สุริํ หุตฺวา วหติ ฯ ตสฺมา ยถา นาม นาคิตฺติจเณน
 อสิณา กทลํ ฌินฺทหนตฺตสฺส ฌินฺนญฺจานํ น มฺภุจํ โหติ ฯ อสิ
 น สีนฺมํ วหติ ฯ สทฺโท สฺยยติ ฯ พลวตโร วายาโม กาทพฺโพ
 โหติ ฯ เอวรูปา สทฺฐาวิมุตตสฺส ปุพฺพภากมคฺคภาวนา ฯ ยถา
 ปน อตินิสิเตน อสิณา กทลํ ฌินฺทหนตฺตสฺส ฌินฺนญฺจานํ มฺภุจํ
 โหติ ฯ อสิ สีนฺมํ วหติ ฯ สทฺโท น สฺยยติ ฯ พลววายามกิจฺจํ (๑)
 น โหติ ฯ เอวรูปา ปญฺญา วิมุตตสฺส ปุพฺพภากมคฺคภาวนา
 เวทิตพฺพา ฯ

ฌมฺมํ อนุสฺสรตฺติ ฌมฺมานุสาริ ฯ ฌมฺโมติ ปญฺญา ฯ ปญฺญา-
 ปุพฺพงฺคมํ มคฺคํ ภาวตฺติ อตฺโถ ฯ สทฺธานุสาริมฺหิปี เอสเว
 นโย ฯ อูโภเปเต โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย วุตฺตมฺปิ เจตฺติ ยสฺส
 ปุคฺคตฺสฺส โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฺภีปนฺนสฺส ปญฺณินฺทริยํ
 อธิมตฺตํ โหติ ฯ ปญฺญาวาหิ ปญฺญาปุพฺพงฺคมํ อริยมคฺคํ ภาวตฺติ ฯ
 อัย วุจฺจติ ปุคฺคโต ฌมฺมานุสาริตฺติ ฯ ตถา ยสฺส ปุคฺคตฺสฺส
 โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฺภีปนฺนสฺส สทฺธิทฺธิยํ อธิมตฺตํ โหติ
 สทฺฐาวาหิ สทฺฐาปุพฺพงฺคมํ อริยมคฺคํ ภาวตฺติ ฯ อัย วุจฺจติ
 # ๑. ม. พลวตโร วายามกิจฺจํ ฯ

ปุกคโล สทธานุสารีตี ฯ (๑) อยเมตถ สงเขโป ฯ วิตุถารโต ปเนสา
อุภโตภาควิมุตตาทิกถา วิสุทฺธิมคฺเค ปญญาภาวนาธิกาเร
วุตฺตา ฯ ตสฺมา ตตฺถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ เสสมิชาปี
ปุริมฺนเยเนว โยเชตพฺพํ.

ปธานเทศนาวณณา

ปธานสูติ อิท ปทหนวเสน สตฺต โพขณฺงกา ปธานาติ
วุตฺตา ฯ เตถ วิตุถารกถา มหาสติปฏฺจानเน วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺพา ฯ เสสมิชาปี ปุริมฺนเยเนว โยเชตพฺพํ ฯ

ปฎิปทาเทศนาวณณา

ทุกฺขาปฎิปทาทีสุ อัย วิตุถารนโย ตตฺถ (๒) กตฺมา
ทุกฺขาปฎิปทาทฺนฺธาภิญญา ปญญา ฯ ทุกฺเขน กสิเรน สมาริ
อุปฺปาเทนฺตสฺส ทนฺธํ ตํ จานํ อภิชานนฺตสฺส ยา ปญญา
ปธานนา ฯ เป ฯ อโมโห ฐมฺมวิจโย สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ อัย วุจฺจติ
ทุกฺขาปฎิปทาทฺนฺธาภิญญา ปญญา ฯ

ตตฺถ กตฺมา ทุกฺขาปฎิปทาชิปฺปาภิญญา ปญญา ฯ ทุกฺเขน
กสิเรน สมาริ อุปฺปาเทนฺตสฺส ชิปฺปี ตํ จานํ อภิชานนฺตสฺส
ยา ปญญา ปธานนา ฯ เป ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ อัย วุจฺจติ

๑. อภิ. ป. ๓๖/๔๖/๑๔๓ ฯ ๒. อภิ. วิ. ๓๕/๘๓๐/๔๔๕ ฯ

ทุกขาปฏิปทาจิปปาภิญญา ปญญา.

ตตถ กตมา สุขาปฏิปทาทฐาภิญญา ปญญาฯ อภิจเณ
อกสิเรน สมาริ อุปปาเทนตสส ทนุธิ ตัง จานัน อภิชานนตสส
ยา ปญญา ปชานนา ฯเป ฯ สมมาทิฎฐิ ฯ อัย วุจจติ สุขาปฏิ-
ปทาทฐาภิญญา ปญญา ฯ

ตตถ กตมา สุขาปฏิปทาจิปปาภิญญา ปญญาฯ อภิจเณ
อกสิเรน สมาริ อุปปาเทนตสส จิปปิ ตัง จานัน อภิชานนตสส
ยา ปญญา ปชานนา ฯเป ฯ สมมาทิฎฐิ ฯ อัย วุจจติ สุขา-
ปฏิปทาจิปปาภิญญา ปญญาติ ฯ(๑)

อยมตถ สงเขโป ฯ วิตถาโร ปน วิสุทฐิมกเถ วุตโต ฯ
เสสมิธาปี วุตตนเยเนว(๒) โยเชตพัพ ฯ

ภสฺสสมาจาราทีเทศนาวณณนา

น เจว มุสวาาทุปลสฺสหิตนฺติ ภสฺสสมาจาเร จิโตปี
กถามคฺคัง อนฺุปจฺฉินฺทิตฺวา กเถนฺโตปี ยุทธจฺจโ จ ภิกฺขุ น เจว
มุสวาาทุปลสฺสหิตัง ภาสติ อฏฺฐ อนฺริยโหวาเร วชฺเชตฺวา
อฏฺฐอนฺริยโหวารยฺยุตฺตเมว ภาสติ ฯ น จ เวฏฺฐินฺติ ภสฺสสมาจาเร
จิโตปี เกทกรวํจํ น ภาสติ ฯ น จ เปสฺสนินฺติ ตสฺสาเยเวตัง
เววจันํ ฯ เวฏฺฐินฺทิตฺวา หิ ปิยภาวสฺส สฺสณฺณกรณโต เปสฺสนินฺติ
๑. อภิ. วิ. ๓๕/๘๓๐/๔๔๕ ฯ ๒. ม. ปุริมฺนเยเนว ฯ

วูจติฯ นามเมวสุสา เตนนติ มหาสิวตเถโร อโวจฯ น จ
 สารมกชนติ สารมกษา จ ยา วาจาฯ ตณจ น ภาสติฯ ตวั
 ทุสสีโลติ วุตเตฯ ตวั ทุสสีโล ตวาจริโย ทุสสีโลติ วาฯ ตยห
 อาปตติ อตถิติ (๑) วุตเตฯ อห ปิณทาย จริตวา ปาฐติปุตต์
 คโตติ อาทีนา นเยน พหิทุธา วิกฺเขปกถาปวตต์ วา กรณุตตริย-
 วาจํ น ภาสติฯ ชยาเปกฺโขติ ชยปุเรกฺขารุ หุตฺวาฯ ยถา
 หตถโก สกยปุตฺโต ติตฺถิยา นาม ฌมฺเมณี อฌมฺเมณี
 เขตพฺพาติ สจฺจาลิกํ ยํกิลฺลิจิ ภาสติฯ เอวํ ชยาเปกฺโข ชย-
 ปุเรกฺขารุ หุตฺวา น ภาสตีติ อตฺโถฯ มนฺตา มนฺตา จ วาจํ
 ภาสตีติ เอตถ มนฺตาติ วูจติ ปณฺญาฯ มนฺตาย ปณฺญาฯ
 ปฺน มนฺตาติ อุปฺปริกฺขิตฺวาฯ ยฺมํ วุตฺตํ โหติฯ ภสฺสสมาจาเร
 จิตฺ ทิวสภาคํปี กเถนฺโต ปณฺญาฯ อุปฺปริกฺขิตฺวา ยุตฺตกถเมว
 กเถตีติฯ นิธานวตฺตินติ หทเยปี นิตฺทิตพฺพยุตฺตํฯ กาลเณนติ
 ยุตฺตปฺปตฺตกาเลน (๒)ฯ

เอวํ ภาสิตา หิ วาจา อมฺสา เจว โหติ อปีสุณา
 จ อมฺรฺสา จ อสฺรา จ อสมฺพปฺปลาปา (๓) จฯ เอวรฺูปา
 จ อยํ วา จา จตฺสจฺจนิสฺสิตาติปี สิกฺขตฺตยนิสฺสิตาติปี ทสฺกถา-
 วตฺถุณิสฺสิตาติปี เตรสฺฐตฺตญฺจนิสฺสิตาติปี สตฺตตีสฺสโพธิปฺกฺขิยฌมฺม-
 นิสฺสิตาติปี มกฺคณิสฺสิตาติปี วูจติฯ เตนนาห เอตทานุตฺตริย
 # ๑. ม. อาปตฺตีติ วุตฺเตฯ ๒. ย. ยุตฺตกาเลนฯ ๓. ส. อสมฺผาฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคคุณณนา หน้า ๑๒๖

ภนฺเต ภสฺสสมาจาเรติ ฯ๑ ปริมนเยเนว โยเชตพฺพ.

สจฺโจ จสฺส สทฺโธ จาติ สีลาจาเร จิโต ภิกฺขุ สจฺโจ
จ ภเวยฺย สจฺจกโถ สทฺโธ จ สทฺธาสมฺปนฺโน ฯ นนฺุ เหาฺฐา
สจฺจํ กถิตเมว ฯ อิธ กสฺมา ปฺน วุตฺตนฺติ ฯ เหาฺฐา วาจาสจฺจํ
กถิตํ ฯ สีลาจาเร จิโต ปน ภิกฺขุ อนฺตมโส หสณกถายปี
มุสวาทํ น กโรตีติ ทสฺเสตฺถุ อิธ วุตฺตํ ฯ ยุทานิ โส
ธมฺเมน สเมน ชีวิทํ กปฺเปตีติ ทสฺสณตฺถํ น จ กุหโกติอาทิ
วุตฺตํ ฯ กุหโกติ อาทีนํ พุรหฺมชาเล วิตุถาริตานิ ฯ

อนฺุทฺริเยสฺสุ กุตฺตทฺวาโร ฯ โภชนเ มตฺตตฺตญฺติ ฌตฺถุ ยฺนฺุทฺริเยสฺสุ
กุตฺตทฺวาโร โภชนนปี ปมาณญฺติ ฯ สมการีติ สมจารี ฯ กาเยน
วาจาย มนสา จ กายวฺงกาทีนํ ปหาย สมํ จรตีติ อตฺโถ ฯ
ชาคริยานุโยคมนุญฺตฺโตติ รตฺตินฺทิวํ ฌ โภจฺจาเส กตฺวา ทิวสํ
จงฺกเมน นิสชฺชายาติ(๑) วุตฺตนเยเนว ชาคริยานุโยคํ ยุตฺตปฺปยุตฺโต
วิหฺรติ ฯ อตฺนุทีโตติ นิตฺตนฺที กายาลสียวิรหิโต ฯ อารทฺฐวิริโยติ
กายิกวิริเยนาปี อารทฺฐวิริโย โหติ ฯ คณฺสงฺคณฺกํ วิโนเทตฺวา
จตฺตฺสฺสุ ยฺริยาปเถสฺสุ อญฺจอารพฺภวตฺถวเสน เอกวิหารี ฯ เจตสิก-
วิริเยนาปี อารทฺฐวิริโย โหติ ฯ กิลสฺสงฺคณฺกํ (๒) วิโนเทตฺวา
อญฺจสมาปตฺติวเสน เอกวิหารี ฯ อปีจ ยถา ตถา กิลสฺสุปฺปตฺตี
นิวาเรนฺโต เจตสิกวิริเยน อารทฺฐวิริโยว โหติ ฯ ฌายีติ
๑. อภฺ. วิ. ๓๕/๖๐๕/๓๓๕ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺุตฺเร ปหายาติ ทิสฺสติ ฯ

อารมฺมณลกฺขณฺูปนฺิษฺฏานวเสน ฌายีฯ สติมาติ จิรคทาติ-
อนฺุสฺสรณสมตฺถาย สติยา สมนฺุณาคโตฯ

กฺลฺยณปฏฺิภาโณติ วกฺกรณสมฺุปนฺุโน(๑) เจว โหติ ปฏฺิภาณ-
สมฺุปนฺุโน จฯ ยฺุตฺตปฏฺิภาโณ โข ปน โหติ โน มฺุตฺต-
ปฏฺิภาโณฯ สีสฺมาจารสฺุมิณฺุหิ จิตฺทิกฺขุ มฺุตฺตปฏฺิภาโณ น
โหติฯ ยฺุตฺตปฏฺิภาโณ ปน โหติ วฺุทฺธิสฺุเตโร วียฯ คติมาติ
คณสมตฺถาย ปฺุณฺุณาย สมนฺุณาคโตฯ ฐิติมาติ ฐารณสมตฺถาย
ปฺุณฺุณาย สมนฺุณาคโตฯ มติมาติ เอตฺถ ปน มตีติ ปฺุณฺุณาย
นามเมวฯ ตสฺุมา ปฺุณฺุณวาทิ อตฺุโธฯ ยฺุติ ติหิปี ยฺุเมหิ ปเทหิ
ปฺุณฺุณาว กติตาฯ ตตฺถ เหนฺุจฺา สมณฺุณมฺุกรณวិวิธิ กติติ
อิฐ พุทฺุทวจนฺุคฺุณฺุหนววิวิธิฯ ตถา เหนฺุจฺา วิปฺุสฺสนาปฺุณฺุณ
กติตาฯ อิฐ พุทฺุทวจนฺุคฺุณฺุหนปฺุณฺุณฯ น จ กามสฺุ คิทฺุโรติ
วตฺุถฺุคามกิลฺุสฺกามสฺุ อคิทฺุโรฯ สโต จ นิปโก จเรติ(๒) อภิกฺุณฺุตาทีสุ(๓)
สฺุตฺตสฺุ จาเนสฺุ สติยา เจว ณาณน จ สมนฺุณาคโต จเรยฺุยาติ(๔)
อตฺุโธฯ เนปฺุกฺุณฺุติ ปฺุณฺุณฯ ตาย สมนฺุณาคตฺุตา นิปโกติ
วฺุตฺุโตฯ เสสฺุมิธาปี ปฺุริมฺนเยเนว โยเชตพฺุพิ.

๑. ม. ยฺุ. วากฺกรณ...ฯ ๒. ม. จาติฯ ๓. ม. ยฺุ. อภิกฺุณฺุตปฏฺิภฺุณฺุตาทีสุฯ
๔. ม. จรตีติฯ

อนุสาสนวิชาเทศनावณณา

ปัจจุตต์ โยนิโสมนสิการาติ อตฺตโน อุปายมนสิการณ.
ยถานุสิฎฺฐิ ตถา ปฏิปชฺชมาโนติ ยถา มยา อนุสิฎฺฐิ อนุสาสนี
ทินฺนาฯ ตถา ปฏิปชฺชมาโนฯ ตินฺณํ สลฺโลชนานํ ปริกฺขยาติ-
อาทิ วุคฺตตฺถเมวฯ เสสมิชาปี ปริมนเยเนว โยเชตพฺพํฯ

ปรปฺกุคฺควิมุตฺติวาณณติ โสตาปนฺนาทีนํ ปรปฺกุคฺคานํ เตน
เตน มกฺเคน กิเลสฺวิมุตฺติวาณณฯ เสสมิชาปี ปริมนเยเนว
โยเชตพฺพํฯ

อมุคฺราสี เอวํนาโนติ เอโก ปุพฺพเพนิวาสํ อนุสฺสรนฺโต
นามโคคฺตํ ปรียาทียมาโน กจฺจติฯ เอโก สฺพุทฺทกฺขนฺเชย
อนุสฺสรติฯ เอโก หิ สกฺโกติฯ เอโก น สกฺโกติฯ ตตฺถ โย
สกฺโกติฯ ตสฺส วเสน อกฺคเหตุวาทฺ อสกฺโกนฺตสฺส วเสน กหิตํฯ
อสกฺโกนฺโต ปน กิ กโรติฯ สฺพุทฺทกฺขนฺเชย อนุสฺสรนฺโต
คณฺตฺวา อนกฺขาติสฺตสฺสสมฺมตฺถเก จตฺวา นามโคคฺตํ ปรียาทีย-
มาโน โอตฺตติฯ ตํ ทสฺเสนฺโต เอวํนาโมติ อาทิมานํฯ โส
เอวมาหติ โส ทิฎฺฐิจฺจติโก เอวมาหฯ ตตฺถ กิณฺจาปี สสฺสโตติ
วตฺวา เต จ สตฺตา สฺสรนฺตีติ วทนฺตสฺส วจันํ ปุพฺพาปร-
วิรุทฺธิ โหติฯ ทิฎฺฐิจฺจติกตฺตา ปเนสฺ เอตํ น สลฺลกฺเขตติฯ
ทิฎฺฐิจฺจติกสฺส หิ จานํ วา นียโม วา นตฺถิฯ ยุมฺ คเหตุว
ยุมฺ วิสชฺเขตติฯ ยุมฺ วิสชฺเขตฺวา ยุมฺ คณฺหาตีติ พฺรหฺมชาเล

วิตุถาริตเมเวตฺ ๑ อัย(๑) ฆนเต ตติโย สสฺสทวาโทติ(๑) เถโร ลากิสฺเสว
วเสน ตโย สสฺสทวาเท อาห ๑ ภควตา ปน ตถกัฏวาทำปี
คเหตุวา พุรหุมาเถ จตุตาโร วุตฺตา ๑ เอเตสํ ปน ตินฺณํ
วาทนํ วิตุถารกถา พุรหุมาเถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพา ๑
เสสมิธาปี ปุริมฺนเยเนว วิตุถาเรตพฺพ ๑

คณนาย วาติ ปิณฺฑกคณนาย ๑ สงฺขานนาติ อจฺฉินฺทก-
วเสน มโนคณนาย ๑ อุภยถาปี ปิณฺฑกคณนเมว ทสฺเสติ ๑
ยุทํ วุตฺตํ โหติ ๑ วสุสานํ สดวเสน สหสฺสวเสน สดสหสฺสวเสน
โกฏฺฐวเสน ปิณฺฑํ กถวาปี เอตฺตกานิ วสุสสตานิติ วา ๑ เป (๒) ๑
เอตฺตกา วสุสโกฏฺฐโยติ วา เอวํ สงฺขาตุํ น สกฺกา ๑ ตุมฺเห
ปน อตฺตโน ทสนนํ ปารมีนํ ปุริตตฺตา สพฺพญฺญุตถาณสฺส
สุปฺปฏิวิทฺตตฺตยาสุมา โว อนาวรณณณํ สุวํ วหติ ๑ ตสฺมา
เทสนาถาณกฺสลตํ ปุรฺกขตฺวา วสุสคณนาย สปริยฺนตํ(๑) กถวา
กปฺปกคณนายปี ปริจฺฉินฺทิตฺวา เอตฺตกนฺติ ทสฺเสถาติ ทิเปติ ๑
पालิยคฺโค ปเนตฺถ วุตฺตนโยเยว ๑ เสสมิธาปี ปุริมฺนเยเนว
โยเชตพฺพ ๑

เอตทานุตฺตรियํ ฆนเต สดฺตานํ จตุปฺปาตถาณติ ฆนเต
ยาปี อัย สดฺตานํ จติปฺปฏิสนฺธิวเสน ถาณเทสนา ๑ สวาปี
ตุมฺหากัเยว อนุตฺตรวา ๑ อตีตพฺพุธาปี เอวเมว เทเสสส ๑

๑. ทิ. ปา. ๑๑/๘๘/๑๒๐ อัย ฆนเต ตติเย สสฺสทวาโท ๑ ๒. ม. นตฺถิ ๑ ๓. ปริยฺนตํ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๓๐

อนาคตาปี เอวเมว เทเสศสนุติ ตุมเห เตสั อตีตานาคตพุทธานัน
ฉาณน สัสนเหตุวาว เทสยิตถ ๗ ยุมินาปี การณน เอวั
ปสนโน อหิ ฆนุเต ภควตีติ ทีเปติ ๗ปาลยตุโถ ปเนตถ
วิตถาริโตเยว ๗

สาสวา สอุปธิกาติ สโทสา สอุปารมภา ๗ โน อริยาติ
วุจตีติ อริยิทธีติ น วุจติ ๗ อนาสวา อนุปธิกาติ นิทโทสา
อนุปารมภา ๗ อริยาติ วุจตีติ อริยิทธีติ วุจติ ๗ อปปฎิภูล-
สณณิ ตตถ วิหรีตีติ กถิ อปปฎิภูลสณณิ ตตถ วิหรีติ ๗(๑) ปฎิภูเล
สตุเต เมตติ ๗ ฝรติ ๗ สงขาร ชาตุสณณิ อุปัสหรีติ ๗ ยถาห ๗
กถิ ปฎิภูเล อปปฎิภูลสณณิ วิหรีติ ๗ อนิฏฐสมิ ๗ตถุสมิ เมตตาย
วา ฝรติ ๗ ชาตุโต วา อุปัสหรีตีติ ๗ (๒)ปฎิภูลสณณิ ตตถ
วิหรีตีติ อปปฎิภูเล สตุเต อสุภสณณิ ฝรติ ๗ สงขาร อนิจจ-
สณณิ อุปัสหรีติ ๗ ยถาห กถิ อปปฎิภูเล ปฎิภูลสณณิ
วิหรีติ ๗ ยฎฐสมิ ๗ตถุสมิ อสุภาย วา ฝรติ ๗ อนิจจโต วา
อุปัสหรีตีติ ๗ เอวั เสสปเทสุปี อตุโถ เวทิตพุโพ.

อุเปกขโก ตตถ วิหรีตีติ ยฎฐเจ อรชชนโต จ อนิฏฐเจ
อทุสนโต จ ยถา(๓) อณเณ อสมเปกขณน โมหิ อุปปาเทนติ
เอวั อนุปปาเทนโต ฉสุ อารมมณเส ฉพงคูปกขาย อุเปกขโก
วิหรีติ ๗ เอตทานุคตริยิ ฆนุเต ยุทธิวิชาสูติ ฆนุเต ยา อัย
๑. ม. วิหรีตีติ ๗ ๒. บ. ปฎิ. ๓๑/๖๕๐/๕๕๕ ๗ ๓. ม. อทุสนโต ยถา ๗

อณฺณถาสตถุคณทสฺสนวณฺณนา

ยุทานิ อปเรนปี อากาเรน ภควโต คุณ ทสฺเสนโต
 ยนฺตํ ฆนฺเตติ อาทิมาน ๑ ตตฺถ สทฺเชน กุสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 กุสฺส
 นาม อตีตนาถตปจฺจปฺปนา โปธิสฺสฺสฺสฺส ๑ ตสฺมา
 ยํ สพฺพณฺณโปธิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปตฺตพฺพนฺติ วุตฺตํ โหติ ๑ ที ปน
 เตน ปตฺตพฺพ ๑ นว โลกุตฺตรธมฺมา ๑ อารทฺธวีสฺสฺส
 วีสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 วีสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 วีสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปกฺกหิตวีสฺสฺส ๑ ถามวตาคิ ถามสมฺปนฺเนน ถิร-
 วีสฺสฺส ๑ ปุริสถาเมนาติ เตน ถามวตา ยํ ปุริสถาเมน
 ปตฺตพฺพนฺติ วุตฺตํ โหติ ๑ อนนฺตรปททฺเวปี เอเสว นโย ๑
 ปุริสโธเรยฺหนาติ ยา อสมชฺเรหิ พุทฺเธหิ วหิตพฺพา ชฺรธา
 ตํ ชฺรํ วหนสมฺตฺถน มหาปุริสฺเสน ๑ อนฺนปฺปตฺตํ ตํ ภควตาคิ
 ตํ สพฺพํ อตีตนาถตพฺพฺเธหิ ปตฺตพฺพ ๑ ตํ(๑) สพฺพเมว อนฺนปฺปตฺตํ
 ภควตาคิ(๒) เอกคฺุณฺปิ อฺุโน นตฺถิตฺติ ทสฺเสติ ๑

กามสฺส กามสฺสขลฺลิกานฺนโยคฺนฺติ วตฺถุกามสฺส กามสฺสขานฺนโยคํ ๑ (๓)
 ยถา อณฺณเถ เกณฺยชฺชฺฐิตาทโย สมณฺพฺราหฺมณา โโก ชานาคิ
 ปฺรโลภํ ๑ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปฺรโลภํ ๑ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปฺรโลภํ ๑ สฺสฺสฺสฺสฺส
 ปาหาย สมฺพสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 เตโมพฺพินฺชานฺน(๔) ปฺรพฺพชฺชฺชานฺน ปฺรจฺจาเรนฺติ
 # ๑. ม. ยฺ. อัย ปาโจ จตฺถิ ๑ ๒. ม. ยฺ. ภควโต ๑ ๓. ม. กามสฺสขลฺลิกานฺนโยคํ ๑
 ๔. ม. โมพฺพินฺชานฺน ๑

สมุปตติ สมุปตติ รูปาทิอารมมณั อณุภวามา นา กามสุขมณุยุตตนา
น เอวมณุยุตโตติ ทสเสติ ฯ

หีนนุติ ลามกั ฯ คมมณุติ คามวาสินั รมมึ ฯ โปถุชชนิ-
กนุติ ปถุชชนหิ เสวิตพุพิ ฯ อนริยนุติ น นิทุโทสั. น วา
อริเยหิ เสวิตพุพิ ฯ อนตถสพพิตุนุติ อนตถยุตติ ฯ (๑) อตตกิลมถา-
นุโยคนุติ อตตโน อาตาปนปริตาปนนานุโยคั ฯ ทุกขนุติ ทุกข-
ยุตติ ฯ ทุกขมึ วา ฯ ยถา เอเก สมณพราหุณณา กาม-
สุขลลิกานุโยคั (๒) ปริวชเชสสามาติ กายกิลมถั อณุชวานุติ ฯ ตโต
มจฺจิสสามาติ กามสุขั อณุชวานุติ ฯ น เอวั ภกวา ฯ ภกวา
ปน อุกโธ เอเต อนเต วชเชตฺวา ยา สวา อตฺถิ ภิกขเว
มชฺฉิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสสมุพุทฺธา จกฺขุกรรมิตี เอวั
วุตฺตา สมฺมาปฏิปตฺติ ฯ ตเมว ปฏิปนฺโน ฯ ตสฺมา น จ อตฺต-
กิลมถานุโยคนุติอาทิมาห ฯ

อาภิเจตสิกานนุติ อภิเจตสิกานั ฯ กามาวจรจิตฺตานิ
อติกกมิตฺวา จิตานนุติ อตฺถิ ฯ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานนุติ ยุมสมึเยว
อตฺตภาเว สุขวิหารานั ฯ โปถุจปาทสุตฺตุนตฺตสมึณฺหิ สปิปีติก-
ทฺติยชฺชฆานผลสมฺมาปตฺติ กถิตา ฯ (๓) ปาสาทิกสุตฺตุนเต สห มกฺเคน
วิปสุสนาปาทชฆานัน ฯ ทสุตฺตรสุตฺตุนเต จตฺตถชฆานิกผล-
สมฺมาปตฺติ ฯ ยุมสมึ สมุปสาทนียเย ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารชฆานานิ

๑. ม. อนตถสัยุตติ ฯ ๒. ม. กามสุขลลิกานุโยคั ฯ ๓. ที. สั. ๕/๓๐๓/๒๔๑ ฯ

ยสตุเถรสฺส สงฺคีติ ฯ โมคฺคลิปฺตฺตติสฺสตุเถรสฺส สงฺคีติติ ฯ ยุมมา
ติสฺโส สงฺคีติโย อารุเพห เตปิฏฺเฏ พุทฺธวจนเ ยุมํ จกฺกวาฬิ
มฺลฺลจิตฺวา อณฺณตฺถ พุทฺธา อุปฺปชฺชนฺตฺติ สุตฺตํ นตฺถิ ฯ น
อุปฺปชฺชนฺตฺติ ปน อตฺถิ ฯ

อปฺพุฬิ อจฺริมนฺติ อปุเร อปฺจฺฉา เอกโต น อุปฺปชฺชนฺติ
ปุเร วา ปฺจฺฉา วา อุปฺปชฺชนฺตฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตตฺถ
โพธิปลลฺงเก โพธิ อปฺปตฺวา น อุกฺกฺหิตฺสํมิตฺติ นิสินฺนกาลโต
ปฏฺุจาย ยาว มาตุ กุจฺฉิสฺมี ปฏฺุสฺนฺธิคฺคหณฺณํ ฯ ตาว ปุเรติ
น เวทิตฺพุฬิ ฯ โพธิสฺสสฺส หิ ปฏฺุสฺนฺธิคฺคหณฺณ ทสฺสสฺส-
จกฺกวาฬมฺปเนเนว เขตฺตปฺริคฺคโห กโต ฯ อณฺณสฺส พุทฺธสฺส
อุปฺปตฺติปี นีวาริตา โหติ ฯ ปฺรินิพฺพานโต ปฏฺุจาย จ ยาว
สาสปมตฺตปิ ชาติโย ติฏฺุจฺนฺติ ฯ ตาว ปฺจฺฉาติ น เวทิตฺพุฬิ ฯ
ชาติสฺส หิ จิตาสฺส พุทฺธา จิตาว โหนฺติ ฯ ตสมฺมา เอตฺถนฺตเร
อณฺณสฺส พุทฺธสฺส อุปฺปตฺติ นีวาริตาว โหติ ฯ ชาติปฺรินิพฺพาน
ปน ชาเต อณฺณสฺส พุทฺธสฺส อุปฺปตฺติ น นีวาริตา ฯ

ติปิฎกอนฺตรธานกถา

ตีณิ หิ (๑) อนฺตรธานานิ นาม ปริยตฺตอนฺตรธานํ ๑ ปฏิเวธ-
อนฺตรธานํ ๑ ปฏิปตฺตอนฺตรธานนฺติ ๑ ตตฺถ ปริยตฺตตีติ ตีณิ
ปิฎกานิ ๑ ปฏิเวธติ สจฺจปฏิเวธ. ปฏิปตฺตตีติ ปฏิปทา ๑
ตตฺถ ปฏิเวธ จ ปฏิปตฺติ จ โหติปิ น โหติปิ ๑ เอกสมฺมึณฺหิ
กาเล ปฏิเวธกรรา ภิกฺขุ พหุ โหนฺติ ๑ เอส ภิกฺขุ ปุณฺธุชฺชไนติ
องฺคฺลี ปสฺสเรตฺวา ทสฺเสตฺตพฺโพ โหติ ๑ ยุมสมฺมึเยว ทีเป เอกวาริ
ปุณฺธุชฺชนภิกฺขุ นาม นาโหสิ ๑ ปฏิปตฺติปุรฺกาทิ กทาจิ พหุ
โหนฺติ ๑ กทาจิ อปฺปา โหนฺติ ๑ (๒) ยฺติ ปฏิเวธ จ ปฏิปตฺติ
จ โหติปิ น โหติปิ ๑ สาสนญฺจิตฺติยา ปน ปริยตฺติ ปมาณิ ๑
ปณฺฑิตโต หิ เตปิฎกํ สุตฺวา เทวปี ปุเรติ ๑

ยถา อมฺหากํ โพรชิตฺโต อาพารสฺส สนฺติเก ปญฺจา-
ภิญญา สตฺต จ สฺมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา เนวสญฺญานา-
สญฺญาตฺนสฺมาปตฺติยา ปริกมฺมํ ปุจฺฉิ โส น ชานามิตี
อาห ๑ ตโต อุกฺกสฺส (๑) สนฺติกํ คนฺตฺวา อธิคฺตฺวิเสสํ สํสนฺนํทิตฺวา
เนวสญฺญานาสญฺญาตฺนสฺส ปริกมฺมํ ปุจฺฉิ ๑ โส อาจิกฺขิ ๑ ตสฺส
วจนสมนฺนตฺรเมว มหาสฺตฺโต ตํ ฌานํ สมฺปาเทสิ ๑ เอวเมว
ปญฺจวา ภิกฺขุ ปริยตฺตี สุตฺวา เทวปี ปุเรติ ๑ ตสฺมา
ปริยตฺติยา จิตฺตย สาสนํ จิตฺตํ โหติ ๑ ยทา ปน สา
๑. ม. ย. หิสทฺโท นตฺถิ ๑ ๒. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๓. ม. ย. อุกฺกสฺส ๑

อนฺตรชายติ ฯ ตทา ปจฺมํ อภิธมฺมปิฏกํ นสฺสติ ฯ ตตฺถ ปฏฺจानํ
สพฺพปจฺมํ อนฺตรชายติ ฯ อนุกฺกเมน ปจฺญา ธมฺมสงฺคโห ฯ ตสฺมี
อนฺตรหิตे युตฺเรสุ ทฺวีสุ ปิฏฺเฐสุ จิตฺเตสุปี สาสนํ จิตฺเมว
โหติ ฯ

ตตฺถ สุตฺตฺตนฺตปิฏฺเगे อนฺตรชายมาเน ปจฺมํ อํกุตฺตรนิกาโย
เอกาทสกโต ปฏฺจาย ยาว เอกกา อนฺตรชายติ ฯ ตทนนฺตรํ
ลํยุตฺตนิกาโย จกฺกเปยฺยาลโต ปฏฺจาย ยาว โอมตฺรณา
อนฺตรชายติ ฯ ตทนนฺตรํ มชฺฌิมนิกาโย ยฺนุทฺริยภาวนโต
ปฏฺจาย ยาว มฺูลปฺริยาया อนฺตรชายติ ฯ ตทนนฺตรํ ทีฆนิกาโย
ทสฺสฺตฺรโต ปฏฺจาย ยาว พุรหฺมชาลา อนฺตรชายติ ฯ เอกิสฺสาปี
ทฺวินฺนํปี คาถานํ ปจฺญา อทฺธานํ กจฺจติ ฯ สาสนํ ชาเรตฺถํ
น สกฺโกติ สกฺยปฺจฺญา อาพวกปฺจฺญา วिय จ ฯ เอกา กิร
กสฺสฺปพฺพุทฺทกาธิกา อนฺตรา สาสนํ ชาเรตฺถํ นาสกฺขิ ฯ(๑)

ทฺวีสุ ปน ปิฏฺเฐสุ อนฺตรหิตฺเตสุปี วินยปิฏฺเगे จิตฺ
सासनं तिष्ठति ฯ प्रिवारगुणधरेषु अन्रहितेषु उक्त्वा विगुणे
जिते जितमेव โहति ฯ उक्त्वा विगुणे अन्रहिते मादिकायपी जिताय
जितमेव โहति ฯ मादिकाय अन्रहिताय पाणिमोक्षपुपुषुषा-
उपसम्पत्तासु जितासु सासनं तिष्ठति ฯ लिंगं अत्थानं कज्जति ฯ
सेत्वत्तु समन्वोसो पन कसुत्तपुत्तकालतो पग्जาย सासनं
๑. ม. ย. นาสกฺขีสุ ฯ

รติโย (๑) วิชเชสสนติ ฯ

ตา ทสสหัสสีโลกชาตุ ฝริสสนติ ฯ ตโต ทสสหัสส-
จกกวาพเทวตา สนนิปตติวา สนนิปตติวา อชช สตุถา ปรีนิพพาติ อชช
สาสน์ โอสกุกติ ฯ ปจจิมทสสน์ อิทานิ(๒) อิทํ อมฺหากนฺติ ทส-
พลสฺส ปรีนิพพุตทิวสโต มหนตตริ์ การุณญ์ กริสฺสสนติ ฯ
จเปตฺวา อนาคามีจึณาสเว อวเสสา สกภาเวน สณฺจาเรตุ์ (๓)
น สกฺขิสฺสสนติ ฯ ชาคฺคฺสุ เตโชชาตุ อฏฺฐหิตฺวา ยาว พุรฺหม-
โลกา อุกฺคจฺฉิสฺสตี ฯ สาสปมตฺตายปี ชาคฺคฺยา สตี เอกชาลา (๔)
ภวิสฺสตี ฯ ชาคฺคฺสุ ปรียาทาน์ กตาสฺ อุปฺจฺฉิขฺฉิสฺสตี ฯ เอว
มหนตฺ อานุกาวิ์ ทสฺเสตฺวา ชาคฺคฺสุ อนฺตรหิตาสฺ สาสน์
อนฺตรหิต์ นาม โหตี .

ยาว เอว น อนฺตรชายตี ฯ ตาว อจฺริม์ นาม โหตี ฯ
เอว อปฺพุพฺ อจฺริม์ อุปฺปชฺเชยฺย ฯ เนตฺ จาน์ วิชฺชตี ฯ กสฺมา
ปน อปฺพุพฺ อจฺริม์ น(๕) อุปฺปชฺชนตีตี ฯ อนจฺฉริยตฺตา ฯ พุทฺธา
หิ อจฺฉริยมนฺุสฺสา ฯ ยถาห เอกปฺุคฺคโล ภิกฺขเว โลเก
อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชตี อจฺฉริยมนฺุสฺโส ฯ กตโม เอกปฺุคฺคโล
ตถาคโต อรหํ สมนฺาสมฺพุทฺโธตี ฯ(๖) ยถิ จ เทว วา จตฺตาโร
วา อฏฺฐ วา โสฬส วา เอกโต อุปฺปชฺเชยฺย ฯ อนจฺฉริยา
ภเวยฺย ฯ เอกสฺมี หิ วิหารเ ทฺวินฺนํ เจตฺยานปี ลากสฺกกาโร
๑. ม. ฉพฺพณฺณรตฺถมฺิโย ฯ ๒. ม. ทานี ฯ ๓. สී. ย. สณฺจาตุ์ ฯ ม. สนนฺชาเรตฺ์ ฯ
๔. ย. เอกชาโล ฯ ๕. ม. นสฺทฺุโท นตฺถิ ฯ ๖. อจฺ. เอก. ๒๐/๑๔๑/๒๕ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคคุณณนา หน้า ๑๔๐

อุพาโร น โหติฯ ภิกขุปี พหุทาย น อจฺจริยา ชาตา
เอวํ พุทฺธาปี ภเวยฺยฯ ตสฺมา น อุปฺปชฺชนฺติฯ เทสนาย จ
วิเสสภาวโตฯ ยถฺหิ สติปญฺจนาทิกเกทํ ฌมฺมํ เอโก เทเสติ (๑)
อณฺเณน อุปฺปชฺชิตฺวาปี โสว เทเสตฺพุโพ สฺยาฯ ตโต อนจฺจริโย
สฺยาฯ เอกสฺมี ปน ฌมฺมํ เทเสนฺเต เทสนาปี อจฺจริยา
โหติฯ วิวาทภาวโต (๒)จฯ พหุสุ หิ พุทฺเชสุ อุปฺปนฺเนสุ
พหุณฺ อจฺจริยานํ อนฺตฺเวตฺติกา วิย อมฺหากํ พุทฺโธ ปาสาทิกโก
อมฺหากํ พุทฺโธ มชฺฐสฺสโร ลาภี ปุณฺณวาทิ วิวเทยฺยฯ ตสฺมาปี
เอวํ น อุปฺปชฺชนฺติฯ อปีเจตํ การณํ มลินฺทรณฺญาปี ปุณฺเณ
นาคเสนตฺถเรน วิตุถาริตเมวฯ วุตฺตลฺลหิ ตตฺถ

ภนฺเต นาคเสน ภาสิตมฺปิ เหน็ด ภควตา ภควตา อญฺจานเมตํ
ภิกฺขเว อนวกาโสฯ ยํ เอกิสฺสา โลกชาตฺฐยา เทว อรหนฺโต
สมฺมาสมฺพุทฺธา อุปฺพุทฺ อจฺจริมฺ อุปฺปชฺเชยฺยํฯ เนตํ จานํ วิชฺชตีติ(๓)
เทสยฺนฺตา จ ภนฺเต นาคเสน สพุเพปี ตถาคตา สตฺตตีส
โพธิปฺภิกฺขิเย ฌมฺเม เทเสนฺติฯ กถยฺมานา จ จตฺตารี อริยสจฺจจานิ
กถเณติฯ สิกฺขาเปนฺตา จ ตีสุ สิกฺขาสฺ สิกฺขาเปนฺติฯ อนฺุสาส-
มานา จ อุปฺปมาทปฺปฏิปฺตตี (๔)อนฺุสาสนฺติฯ ยทิ ภนฺเต นาคเสน
สพุเพสฺปี ตถาคตานํ เอกุทฺเทโส (๕)เอกา กถา เอกํ สิกฺขาปทํ
๑. ม. ยฺ. เทเสติฯ ๒. ม. ยฺ. วิวาทภาวโตฯ ๓. อญฺ. เอก. ๒๐/๑๖๒/๓๖ฯ
๔. ม. อุปฺปมาทปฺปฏิปฺตตีฯ ๕. ม. เอกา เทสนาฯ

*เล่มที่ ๖ สมุปสาทนียสุตตวณณา หน้า ๑๔๑

เอกา อนุสนธิ ๑ (๑) เกณ การณน เทว ตถาคตา เอกกฤษณ
นุปรุพชชนติ ๑ เอเกนปี ตาว พุทธรูปาเทน อัย โลโก
โอภาสชาโต ๑ ยทิ ทุติโย พุทฺโธ ภาเวย ๑ ทูวินนํ ปภาย อัย
โลโก ภียโยโส มตตาย โอภาสชาโต ภาเวย ๑ โอวทนฺตา (๒) จ
เทว ตถาคตา สฺขํ โอวเทยย ๑ อนุสาสมานา จ สฺขํ อนุสาเสยย
ตตถ เม การณํ ทสฺเสหิ ๑ (๓) ยถาหํ นิสฺสํสโย ภาเวยฺนติ.

อัย มหาราช ทสสทสฺสีโลกธาตุ เอกพุทฺธธารณิ ๑ เอกสุเสว
ตถาคตสฺส คณฺธิ ชาเรติ ๑ ยทิ ทุติโย พุทฺโธ อุปรุพชเชย
นายํ ทสสทสฺสีโลกธาตุ ชาเรย ๑ จเลยย กมฺเปยย นเมย
โอนเมยย วินเมยย วิกรีเยย วิธเมยย วิทฺธฺเสยย ๑ น จานมฺป-
คจฺเจยย ๑

ยถา มหาราช นาวาเอกปฺริสสนฺธารณิ ภาเวย ๑ เอกสฺมี
ปฺริเส อภิรุเพห สามุปาทิกา (๔) ภาเวย ๑ อถ ทุติโย ปฺริโส
อากจฺเจยย ตาทิสฺส อายุนา วณฺณน เวณ ปมาณน กีสถฺเลน
สพฺพงคปจฺจเคน ๑ โส ตํ นาวํ อภิรุเหย ๑ อปีนุ โข (๕) ส
มหาราช นาวา ทูวินนมฺปิ ชาเรยฺยติ ๑ น หิ ภาเน
จเลยย กมฺเปยย นเมยย โอนเมยย วินเมยย วิกรีเยย วิธเมยย
วิทฺธฺเสยย ๑ น จานมฺปคจฺเจยย โอสีเทยย อุตฺเทติ ๑ เอวเมว
๑. ม. เอกานุสาสนี ๑ ๒. ม. โอวทมานา ๑ ๓. ม. เทเสหิ ๑ ๔. ม. สานาวา
สมุปาทิกา ๑ ๕. ม. ย. โขสทฺโท นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคคุณณา หน้า ๑๔๒

โฆ มหาราช อัย ทสสหัสสีโลกธาตุ เอกพุทฐธารณิ ฯ เอกสุเสว
ตถาคตสฺส คุณิ ธารเถติ ฯ ยทิ ทุติโย พุทฺโธ อุปปชเชยฺย ฯ นาย
ทสสหัสสีโลกธาตุ ธารเยยฺย ฯ เป ฯ น จานมฺปกจฺเจยฺย ฯ

ยถา วา ปน มหาราช ปุริโส สฺวชิโต (๑) ยาวทตฺถิ โภชนิ
ภฺลฺลชเยยฺย จาเทนฺตํ ยาวกณฺจมภิปฺรยิตฺวา ฯ โส ตโต (๒) ปินฺนิต
ปฺริปฺนฺนฺโณ นินฺนฺตโร ตนฺทิกโต อนนฺมิตทณฺทชาโต ปฺนฺนท
ตาวตกั โภชนิ ภฺลฺลชเยยฺย ฯ อปี นฺุ โฆ โส มหาราช ปุริโส
สฺวชิโต ภเวยฺยติ ฯ น หิ ภนฺเต ฯ สกั กฺุโตว มเรยฺยติ ฯ (๓)
เอวเมว โฆ มหาราช อัย ทสสหัสสีโลกธาตุ เอกพุทฐ-
ธารณิ ฯ เป ฯ น จานมฺปกจฺเจยฺยติ .

กั นฺุ โฆ ภนฺเต นากเสน อติธมฺมภาเรน ปจฺวิ
จลตีติ ฯ ยุช มหาราช เทว สกฺญา รตนปฺริปฺริตา (๔) ภเวยฺย
ยว มฺขสมา ฯ เอกสฺส สกฺกฺสฺส (๕) รตนํ กเหตุวา เอกมฺหิ (๖) สกฺญ
อากิเรยฺย ฯ อปี นฺุ โฆ ตํ มหาราช สกฺกั ทฺวินฺนปี สกฺญานํ
รตนํ ธารเยยฺยติ ฯ น หิ ภนฺเต ฯ นากิปี ตสฺส จเลยฺย ฯ (๗)
อราปี ตสฺส ภิชฺเชยฺย ฯ (๘) อกฺโขปี ตสฺส ภิชฺเชยฺยติ ฯ กั
นฺุ โฆ มหาราช อติรตนภาเรน สกฺกั ภิชฺชตีติ ฯ อาม
๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ย. ธาโต ฯ ๓. กตฺถจ. ภยฺตุโต วเมยฺยติ ฯ
๔. ม. ย. รตนปฺริตา ฯ ๕. ม. เอกสฺมา สกฺกฺโต ฯ ๖. ม. เอกสมิ ฯ ๗. ม. ย. ผลเยยฺย ฯ
๘. ม. เอตฺถนฺตเร เนมิปี ตสฺส โอปเตยฺยติ ทิสฺสตี ฯ

ภนุเตติ ๑ เอวเมว โข มหาราช อติชมมภาเรน ปจวี จลติ.

อปัจจ มหาราช ยุมิ การณิ พุทฺทพลปริทีปนาย โอสาริตํ
อณฺณปี ตตฺถ ปฏฺฐีปํ (๑) การณิ สุโณหิ ๑ เยน การณน เทว
สมุมาสมุพุทฺธา เอกกฺขณน นุปฺปชฺชนฺติ ๑ ยทิ มหาราช เทว
สมุมาสมุพุทฺธา เอกกฺขณน อุปฺปชฺเชยฺย ๑ เตสํ ปริสายปี วิวาโท
อุปฺปชฺเชยฺย ตุมฺหากํ พุทฺโธ อมฺหากํ พุทฺโธติ ๑ อุกฺโต ปกฺขชาตา
ภเวยฺย ๑ ยถา มหาราช ทฺวินฺนํ พลวามจฺจันํ ปริสาย
วิวาโท อุปฺปชฺเชยฺย ตุมฺหากํ อมจฺโจ อมฺหากํ อมจฺโจติ
อุกฺโต ปกฺขชาตา โหนฺติ ๑ เอวเมว โข มหาราช ยทิ เทว
สมุมาสมุพุทฺธา เอกกฺขณน อุปฺปชฺเชยฺย (๒) ปริสายปี วิวาโท
อุปฺปชฺเชยฺย ตุมฺหากํ พุทฺโธ อมฺหากํ พุทฺโธติ ๑ อุกฺโต ปกฺขชาตา
ภเวยฺย ๑ อิทิ (๓) ปจฺม (๔) การณิ สุโณหิ ๑ (๕) เยน การณน เทว
สมุมาสมุพุทฺธา เอกกฺขณน นุปฺปชฺชนฺติ.

อปรีปี มหาราช อุตฺตรการณิ สุโณหิ ๑ เยน การณน เทว
สมุมาสมุพุทฺธา เอกกฺขณน นุปฺปชฺชนฺติ ๑ ยทิ มหาราช เทว
สมุมาสมุพุทฺธา เอกกฺขณน อุปฺปชฺเชยฺย ๑ อุกฺโต พุทฺโธติ ยํ
วจฺนํ ๑ ตํ มิจฺจนา ภเวยฺย ๑ เชฏฺโฐ พุทฺโธติ ๑ เสฏฺโฐ พุทฺโธติ
วิสิฏฺโฐ พุทฺโธติ ๑ อุตฺตโม พุทฺโธติ ๑ ปวโร พุทฺโธติ ๑ อสโม
๑. ม. ย. อภิรุปี ๑ ๒. ม. ย. เอตฺถนฺตเร เตสนฺติ ทิสฺสติ ๑ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร ตาว
มหาราชาดิ ทิสฺสติ ๑ ๔. ม. เอกํ ๑ ๕. ม. อัย ปาโจ นตฺติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๔๔

พทุโรติ ๑ อสมสโม พทุโรติ ๑ อปปฏิสโม(๑) พทุโรติ ๑ อปปฏิภาโค
พทุโรติ ๑ อปปฏิปุคโคโล พทุโรติ ยี่ วจัน ๑ ตั มิจฉา ภาเวย
ยุมปี โข ตวั มหาราช การณ อตถโต สมปฏิจัน ๑ เชน
การณน เทว สมมาสมพทุธา เอกกขณ นุปชชุนติ ๑

อปิจ(๒) โข มหาราช พทุธาน สภาวปกติกา (๓)เอสา ๑ ยี่
เอโกเยว พทุโร โลเก อุปชชติ ๑ กสฺมา ๑ การณมหนตตฺตา (๔)
สพฺพณฺณพทุคฺคณาน ๑ ยี่ อณฺณปี มหาราช มหนตฺ โหติ ๑ วรี
ตฺ (๕) เอกเยว โหติ ๑ ปจวี มหาราช มหนตา ๑ (๖) สธา เอกาเยว
สาคโร มหนโต ๑ โส เอโกเยว ๑ สีนรุ คิริราชา เสฏฺโจ (๗)
มหนโต ๑ โส เอโกเยว ๑ อากาโส มหนโต ๑ โส เอโกเยว ๑ สกโก
มหนโต ๑ โส เอโกเยว ๑ (๘) พุรหฺมา (๙) มหนโต ๑ โส เอโกเยว
ตถาคโต อรหิ สมมาสมพทุโร มหนโต ๑ โส เอโกเยว เอโกเยว(๑๐)
ยตฺถ(๑๑) โส อุปชชติ (๑๑) ตตฺถ อณฺณสั อิกาส โน โหติ ๑ ตสฺมา
มหาราช ตถาคโต อรหิ สมมาสมพทุโร เอโกเยว โลเก
อุปชชติตี ๑ สุกฺกิตโต ภานเต นาคเสน ปโลห โอปมเมหิ
การณหิตี ๑

๑. ม. อปปฏิโม ๑ ๒. ม. อปิจ โข ๑ ๓. ม. ย. ภาควนฺตาน สภาวปกติ ๑ ๔. ม. กสฺมา
การณา ? มหนตตาย ๑ ย. การณมหนตตาย ๑ ๕. ม. อัย ปาโจ นตฺติ ๑
ย. วรี ตนฺติ นตฺติ ๑ ๖. ม. มหนตี ๑ ๗. ม. เสฏฺโจติ นตฺติ ๑ ๘. ม. เอตฺถนฺตเร
มาโร มหนโต โส เอโกเยวตี ทิสฺสตี ๑ ๙. ม. มหาพุรหฺมา ๑ ๑๐. ม. เอตฺถนฺตเร
โลกสฺมินฺติ ทิสฺสตี ๑ ๑๑. ม.ย. ยตฺถ เต อุปชชุนติ ๑ ๑๒. มิตินท. ทฺวินฺนํ พทุธาน
โลเก นุปปาตปญฺโห ๑

ธมมสฺส จานุชมนนฺติ นววิธสฺส โลกุตตรธมมสฺส
อนุชมนํ ปุพฺพภากปฏฺธิปํ ๗สทฺทมิโกติ สการโณ ๗วาทานุ-
วาโทติ วาโทเยว ๗(๑)

อจนฺริยอพฺภูตวณณา

อายุสฺมา อุทายีติ ตโย เถรา อุทายี นาม โลพูทายี (๒)
กาพูทายี มหาอุทายีติ ๗ อิธ มหาอุทายี อธิปฺเปโต ๗ ตสฺส
กิริ ยุมํ สุตฺตํอาทิตฺโต ปฏฺจาย ยาว ปรีโยसानา สุนนตสฺส
อพฺภนฺตเร ปณฺจวณณา ปีติ อฺปฺปชฺชิตฺวา ปาทปฏฺจิติโต ปฏฺจาย (๓)
สีสมตฺถกํ กจฺจติ ๗ สีสมตฺถกโต ปาทปฏฺจิจิ อ็อกจฺจติ ๗ (๔) อุกโต
ปฏฺจาย มชฺฌํ โอตฺรติ ๗ มชฺฌโต ปฏฺจาย อุกโต กจฺจติ ๗ โส
นินฺนตฺรํ ปิตฺติยา ผุฏฺจสฺรีโร (๕) พลวโสมนสฺเสสน ทสพลสฺส กุณฺ
กเถนฺโต อจนฺริยํ ฆนฺเตติอาทิมาน ๗ อปฺปิจฺจตาติ นิตฺตณฺหตา ๗
สนฺตฺตฺตฺจิตฺตาติ จตฺตฺส ปจฺจเยสฺส ตีหากาเรหิ สนฺโตโส ๗ สลฺเลขตาติ
สพฺพกิลฺเสสนํ สลฺเลขิตฺภาโว ๗ยตฺร หิ นามาทิ โย หิ (๖)
นาม ๗ น อตฺตทานํ ปาตฺตกริสฺสตีติ อตฺตโน कुณฺ น
อาวิกฺริสฺสตีติ ๗ ปฏฺจกํ ปรีหฺเรยฺยุนฺติ โก อเมหฺหิ สทฺธิโส
อตฺถิติ วทฺนตา ปฏฺจกํ อุกฺขิปิตฺวา นาพนฺทํ วิจเรยฺย.

ปสฺส โข ตฺวํ อุทายี ตถาคตสฺส อปฺปิจฺจตาติ ปสฺส
๑. ม. วาทานุวาโทติ วาโทเยว ๗ ๒. ม. ย. ลาพูทายี ๗ ๓. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๗
๔. ม. ย. อากจฺจติ ๗ ๕. ม. ผุฏฺจสฺรีโร ๗ ๖. ม. ย. หิสทฺโท นตฺถิ ๗

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๔๖

อุทายิ ยาทิสึ ตถาคตสฺส อปฺปิจฺจนฺตาทิ เถรสฺส วจัน
สมฺปฏฺิจฺจนฺโต อาห ฯ กิ ปน ภควา เนว อุตฺตानํ ปาตุกโรติ
น อุตฺตโน कुณํ กเถตฺติ เจ ฯ น น กเถติ ฯ อปฺปิจฺจนฺตาทิหิ
กเถตพฺพํ ฯ จีวราทิเหตุ (๑)น กเถติ ฯ เตเนวาท ปสฺส โจ ตฺวํ
อุทายิ ตถาคตสฺส อปฺปิจฺจนฺตาทิอาทิสฺส พุชฺฌนณกสฺสตุตฺตํ ปน
อาคมม เวเนยฺยวเสน กเถติ ฯ ยถาห

น เม อจฺริโย อตฺถิ สทิสฺโส เม น วิชฺชติ
สเทวกสฺมี(๒) โลกสฺมี นตฺถิ เม ปฏฺิปกุคฺคโลติ ฯ(๑)

เอวํ ตถาคตสฺส कुณทึปฺกาท พนฺหุ คาทาปี สุตฺตนฺตาทึ
วิตฺถารตพฺพา.

อภิกฺขณํ ภาเสยฺยาสีติ ปฺนปฺปนํ ภาเสยฺยาสึ ฯ ปุพฺพณฺห (๔)
วา เม กถิตนฺติ มา มชฺฌนฺตีกาทิสฺสุ (๕) น กถยิตฺถ ฯ อชฺช
วา เม กถิตนฺติ มา ปรัทิวสาทิสฺสุ น กถยิตฺถาทิ อตฺถิเอ ฯ
ปเวเทสึติ กเถสิ ฯ ยุมสฺส เวยฺยากรณสฺสาติ นิกฺคาถกตฺตาท
ยฺทํ สุตฺตํ เวยฺยากรณนฺติ วุตฺตํ ฯ อธิวจฺนนฺติ นามํ ฯ ยฺทํ
ปนฺน ยฺติ หิทฺนติ(๖) ปฏฺุจาย ปทํ สงฺคีติกาเรหิ จปิตฺตํ ฯ เสถํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

สมฺปสาทนึยฺยสฺสตุตฺตวณณา นิฏฺุจิตา ฯ

- # ๑. ม. จีวราทิเหตุ ฯ ๒. ม. สเทวกสฺมี ฯ ๓. วิ. มหา. ๔/๑๑/๑๔ ฯ
- ๔. ม. ปุพฺพณฺหสมเย ฯ ๕. ม. มชฺฌนฺตีกาทิสฺสุ ฯ ๖. ม. หิทฺนติ ฯ

ปาสาทิกสูตต

นิกคณนาฏปุตตกาลกิริยวณณนา

เววมเม สุตตติ ปาสาทิกสูตตติ ๗ตตราชัย อนุตตทานปท-
 วณณนา เวชณนา นาม สกยาติ ธนุมหิ กตสิกขา
 เวชณนามกา เอเก สกยา ๗ เตลล อมพวเน ปาสาทิ เตลล
 อมพวเน สิปปี อุกคหนตถาย กโต ทีฆปาสาทิ อตติ ๗ ตตถ
 วิหริติ ๗ อธุนา กาลกโตติ สมปติ กาลกโต ๗ เทวธิกชาตติ
 เทวธา(๑) ชาตา ๗ เทวภากา ชาตา ๗ ภูณณนาทีสุ ภูณณน
 ปุพพภากกลโ ๗ ตั ทณทาทานาทิวเสน ปณณตติวิติกกมวเสน
 จ วทตติ ตั กลโ ๗ น ตวั ยุมิ ธมมวินย อชานาสีติ อาทินา
 นเยน วิรุทธี วจัน วิวาโท ๗ วิตุทตติ วิชณนตา ๗
 สหิตั เมติ มม วจัน อตถสยหิตั ๗ อธิจันณเต วิปราวตตติ
 ยั ตว อธิจันณ จิรกาลเสวนวเสน (๒) ปคณั ๗ ตั มม วาทิ
 อากมม วิปรีวตติ ๗ (๓)อาโรปีโต เต วาโทติ ตยหิ อูปริ มยา
 โทโส อาโรปีโต ๗ จร วาทปโปมกขายาติ ภูตตปภู อาทาย
 ตั ตั ปุคิ (๔) อุปสงกมิตวา วาทปโปมกขตถาย อุตตริ ปรีเยสมานโน
 วิจริ ๗ นิพเพเรหิ วาติ อถวา มยา อาโรปีโตโทสโต อตตทาน
 # ๑. ม. เทวชณชาตา ๗ ๒. ม. จิรกาลเสวนวเสน ๗ ๓. ม. นีวตติ ๗ ๔. ม. ย. อัย
 ปาโจ นตติ ๗

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคคุณณา หน้า ๑๔๘

โมเจหิ ๑ สเจ ปโหสีติ สเจ สกุโกสิ ๑ วโรเยวาติ มรณเมว ๑
นาฏปุตฺตเยสุติ นาฏปุตฺตสฺส อนฺเตวาสิเกสุ ๑นิพฺพินฺนรูปาติ(๑)
อุกฺกณฺจิตฺสภาวา อภิวาทนาทีนปิ น กโรนฺติ ๑ วิรตฺตรูปาติ
วิคตเปมา ๑ ปฏฺวีวณฺรูปาติ เตสํ สกฺกจฺจกิริยโต นีวตฺตน-
สภาวา ๑ยถาตฺนฺติ ยถา ทฺรฺกฺขาทาทีสฺภาเว ฌมฺมวินเย
นิพฺพินฺนวิรตฺตปฏฺวีวณฺรูปเปหิ ภวิตพฺพ ๑ ตเถว ชาตาทิ อตุโถ ๑
ทฺรฺกฺขาทเตติ(๒) ทฺรฺกฺกเถ ๑ ทฺรฺปฺปเวทิตเตติ ทฺรฺพฺพิณฺญาปีเต ๑ (๓) อนุ-
ปสมตฺวตฺตนิเตติ รากาทีนํ อุปสมํ กาคู อสมตฺเถ ๑ภินฺนญฺเปติ
ภินฺนปฺตฺติญฺเจ ๑(๔)เอตฺถ หิ นาฏปุตฺโตว เนสํ ปตฺติญฺญฺเจ
ญโป ๑ โส ปน ภินฺโน มโต ๑ เตน วุตฺตํ ภินฺนญฺเปติ ๑
อุปฺปฏฺฐิสรณฺเตติ ตสฺเสว อภาเวน ปฏฺฐิสรณฺวิริเต ๑

นनु จายํ นาฏปุตฺโตว นาพฺนทฺวาสิโก ๑ โส กสฺมา ปาวายํ
กาลกโตติ ๑ โส กิร อุปาลินา คหปตินา ปฏฺวีทฺรฺสจฺเจ
ทสฺหิ คาทาหิ ภาสีเต พุทฺทฺคฺเณ สฺตฺวา อฺณฺหํ โลหิตํ
ณฺทฺเทสิ ๑ อถ นํ อผาสฺกํ คเหตุวา ปาวํ อคมฺสฺ ๑ โส
ตฺตฺถ กาลมกาสิ ๑ กาลํ กุรฺมาโน จ จินฺเตสิ มม ลทฺธิ
อนิยฺยานิกา สารวิริตา ๑ มยฺนฺตาว นญฺจา ๑ อวเสสชโนปี มา
อปายปฺรโก อโหสิ ๑ สเจ ปนาหํ มม สาสนํ อนิยฺยานิกนฺติ
๑. ม. นิพฺพินฺนรูปาติ ๑ เอวมฺปริปี ๑ ๒. ม. ทฺรฺกฺขาทเตติ ๑ ๓. ม. ยฺ. ทฺรฺพฺพิณฺญาปีเต ๑
๔. ม. ภินฺนปฺตฺติญฺเจ ๑

วทุกามิ ฯ น สททหิสฺสนฺติ ฯ ยนฺนุนาหิ เทวปี ชเน น เอกนีหาเรน
อุคฺคณฺหาเปยฺยํ ฯ เต มมจฺเจเน อณฺณมณฺณํ วิวทิสฺสนฺติ ฯ สตฺถา
ตํ วิวาทิ ปฏฺิจฺจ เอกิ ฌมฺมกถิ กเถสฺสติ ฯ ตโตเต สาสนฺสฺส
มหนฺตภาวํ ชานิสฺสนฺตฺติติ ฯ

อถ นํ เอโก อนฺเตวาสิโก อุปสงฺกมิตฺวา อหา ภนฺเต
ตฺตเมห ทฺพพฺลา ฯ มยฺหิปี ยฺมสฺมี ฌมฺเม สารี อัจฺจกฺขตฺ ฯ อจฺริยป-
ปฺมาณฺติ อวฺโส ตฺวํ มมจฺเจเน สสฺสตนฺติ กณฺเหยยาสีติ
อปโรปี อุปสงฺกมิ ฯ ตํ อุจฺเจทํ คณฺหาเปสิ ฯ เอวํ เทวปี
ชเน เอกลทฺธิเก อกตฺวา พฺหุ นานานีหาเรน อุคฺคณฺหาเปตฺวา
กาลมกาสิ ฯ เต ตสฺส สรีริกฺจจํ กตฺวา สนฺนิปตฺติตฺวา อณฺณ-
มณฺณํ ปุจฺฉิสฺส กสฺสาวฺโส อจฺริโย สารี อัจฺจกฺขิตฺติ ฯ เอโก
อุจฺจหิตฺวา มยฺहनฺติ อหา ฯ กิ อัจฺจกฺขิตฺติ ฯ สสฺสตนฺติ ฯ
อปโร ตํ ปฏฺิพาหิตฺวา มยฺหิ สารี อัจฺจกฺขิตฺติ อหา ฯ เอวํ
สพฺเพ มยฺหิ สารี อัจฺจกฺขิ ฯ อหิ ฆณฺฺจโกติ อณฺณมณฺณํ วิวาทิ
วทฺเทตฺวา อุกโกเส เจว ปรีภาเส จ หตฺถปาทปฺปหาราทินิ
จ ปวตฺเตตฺวา เอกมคฺเคน เทว อคฺจฺจนฺตา นานาทิสาสุ
อปกฺกมฺีสุ ฯ(๑)

อถโข จฺนฺโท สมณฺฑทฺเทโสติ อยิ เถโร ฌมฺมเสนา-
ปตฺติสฺส กนิฏฺฐภาติโก ฯ ตํ ภิกฺขุ อนฺุปสมฺปนฺนกาเถ จฺนฺโท
๑. ม. ย. ปกฺกมฺีสุ ฯ

อุปปุจจัน กโรตีติ อานนุนทตเถโร มมายิ ฯ อานนุนทตเถโร
 ภควโต สาวกานํ อคฺโคติ สาริปุตฺตตเถโร มมายิ ฯ กุลทธารเก
 จ ปพฺพชาเชตฺวา สาริปุตฺตตเถรสฺส สนฺตึเก อุปชฌมฺ คณฺหาเปตี ฯ (๑)
 สาริปุตฺตตเถโรปิ ตเถว อทาสี ฯ เอวํ เอกเมเกน อตฺตโน ปตฺตจิวโร
 ทตฺวา ปพฺพชาเชตฺวา อุปชฌมฺ คณฺหาปีตานิ ปญฺจ ปญฺจ
 ภิกฺขุสฺตานิ อหเสส ฯ आयสฺมา อานนุโท ปณฺีตานิ จิวราทีนึปิ
 ลภิตฺวา เทรสฺส เทตี ฯ (๒)

ชมฺมรตนปฺุชาวณฺณา

เอโก กิร พุราหุมนโณ จินฺเตสิ พุทฺธรตนสฺส จ
 สัมมรตนสฺส จ ปุชา ปญฺญาติ ฯ กถํ นุโข ชมฺมรตนํ
 ปุชิตํ นาม (๓) โหตีติ ฯ โส ภควนฺตุํ อุปสงฺกमितฺวา เอตมตฺถํ
 ปุจฺฉิ ฯ ภควา อาท สเจปิ พุราหุมน ชมฺมรตนํ ปุเชตฺตุกาโม ฯ
 เอกํ พหุสฺสุตํ ปุเชหีติ ฯ พหุสฺสุตํ ภนฺเต อัจฺจุทตฺติ ฯ
 ภิกฺขุสํฆํ ปุจฺฉตฺติ ฯ โส ภิกฺขุ (๔) อุปสงฺกमितฺวา พหุสฺสุตํ ภนฺเต
 อัจฺจุทตฺติ อาท ฯ อานนุนทตเถโร พุราหุมนตฺติ ฯ พุราหุมนโณ
 เถโร สหสฺสคฺขณิเกน ติจิวเรน ปุเชสิ ฯ เถโร ตํ กเหตุวา
 ภควโต สนฺตึกํ อทมาสิ ฯ ภควา กุโต อานนุท ลทฺชนฺติ
 อาท ฯ เอเกน ภนฺเต พุราหุมนน ทินฺนํ ฯ ยุทํ ปนาหํ
 # ๑. ม. ย. คณฺหาเปตี ฯ ๒. ม. อทาสี ฯ ๓. ม. อัย ปาโจ นตฺติ ฯ ๔. ม. ย. ภิกฺขุสํฆํ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคุณนนา หน้า ๑๕๒

อายสุมโต สาริปุตตส ทาทกาโมติ ฯ เทหิ อานนุทาทิ ฯ
จาริกัม ปกุกนุโต ฆนุเตติ ฯ อากตกาเล เทหิติ ฯ ลิกขาปทัม
ฆนุเต ปณฺณตฺตุนฺติ ฯ กทา ปน สาริปุตฺโต อากมิสฺสตีติ ฯ
ทสาหมตฺเตน ฆนุเตติ ฯ อุนฺชานามิ อานนุท ทสาหปรมัม
อติเรกจีวรํ นิภฺจิปิตฺตุนฺติ ลิกขาปทัม ปณฺณเปสี ฯ(๑)

สาริปุตฺตตฺเถโรปี ตเถว ยัม กิณฺจิม นนาปี ลภติ ฯ ตัม
อานนุทตฺเตรสฺส เทหิ ฯ โส ยุมฺปิ อตฺตโน กนิฏฺฐภาทิกัม
เถรสฺเสว สทฺธิวiharิกัม อทาสี ฯ เตน วุตฺตัม เยนสฺส อุปฺชฌาโย
อายสุมา อานนุโท เตนฺสปสงฺกมิตฺติ ฯ เอวํ กิรสฺส อโหสิ
อุปฺชฌาโย เม มหาปณฺโณ ฯ โส ยุมฺ กถํ สตฺถุ อารโจะสฺสตีติ ฯ
อถ สตฺถา ตทนฺรูปี ฐมฺมํ เทเสสฺสตีติ ฯ กถาปาภตฺตุนฺติ กถาย
มุลฺลํ ฯ มุลฺลนฺทิม ปาภตฺตุนฺติ วุจฺจติ ฯยถาห

อุปฺปนนาปี เมธาวิ ปาภเตน วิจฺกขโณ

สมฺภูจฺจาเปตี อตฺตานํ อณฺณ อคฺคิวิ สนฺฐมนฺติ ฯ(๒)

ภควนฺตัม ทสฺสนายาติ ภควนฺตัม ทสฺสนตฺถาย ฯ กิ
ปนาเนน ภควา น ทิฏฺฐปฺพุโพติ ฯ โน น ทิฏฺฐปฺพุโพ ฯ
อยนฺทิม อายสุมา ทิวา นว วาเร ฯ รตฺตี นว วาเรติ
เอกาหํ อฏฺฐารส วาเร อุปฺภูจฺจานเมว กจฺจติ ฯ ทิวสฺส ปน
สตฺวาริ วา สหสฺสวาริ วา คนฺตุกาโม สมานปี น อการณา
๑. ม. ย. ปณฺณเปสี ฯ ๒. พ. ชา. ๒๓/๔/๒

คจจติฯ เอกิ ปญหุทธาริ คเหตุวาว คจจติฯ โส ตัมทิวสิ
เตน กถาปาภเตน คนตุกาโม เอวมาหฯ

อสมมาสมพุทฺธปฺปเวทิตถมมวินยวณณา

เอวญเหตุ จุณฺท โหตีตี ภควโต (๑) อานนฺทตฺเถเรน
อาโรจเตปี ยสฺมา น อานนฺทตฺเถโร ยุมิสฺสา กถาย สามิโก
จุณฺทตฺเถโร ปน สามิโกฯ โส จ (๒) ตสฺสา อาทิมชฺฌปริโยสานิ
ชานาติฯ ตสฺมา ภควา เตน สทฺธิ กเถนฺโต เอวญเหตุ
จุณฺท โหตีตีอาทิมมาหฯ ตสฺสโต จุณฺท เอวญเหตุ โหติ
ทฺรูกฺขาทาทิสภาเว ชมมวินยเอ สวกา เทวธิกชชตา
ภณฺฑนาทีนึ กตฺวา มุขสฺสตีหิ วิตุทฺตนา วิหรนฺติฯ

อิทฺถิ ยสฺมา อนิยฺยานิกสฺสเนเนว นิยฺยานิกสฺสเน
ปาภกฺกึ โหตีฯ ตสฺมา อาทิตฺโต อนิยฺยานิกสฺสเนเมว ทสฺเสนฺโต
อิช จุณฺท สจฺฉา จ โหติ อสมมาสมพุทฺธโรติอาทิมมาหฯ ตตฺถ
โวกฺกมฺม จ ตมฺหา ชมฺมา วตฺตตีตี น นีรนฺตรึ ปฺุเรตีฯ
โอกฺกมิตฺวา โอกฺกมิตฺวา(๑) อนฺตรนฺตรึ กตฺวา ปวตฺตตีตี (๔) อตฺโตฯ ตสฺส
เต อาวุโส ลาภาติ ตสฺส ตฺยหิ เอเต ชมฺมานุชฺชมฺมปฺปิปฺตติ-
อาทโยลาภาฯ สฺลทฺชฺชนฺติ มนุสฺสจฺฉตีปี เต สฺลทฺชฺชฯ ตถา
ปฺปิปฺชฺชจฺฉตี เอว ปฺปิปฺชฺชจฺฉฯ ยถา เต สจฺฉารา ชมฺโม

๑. ม. ย. ภควาฯ ๒. ม. ย. โส วฯ ๓. ม. โอกฺกมิตฺวา โอกฺกมิตฺวาฯ ๔. ม. ย. วตฺตตีตีฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๕๔

เทสิโตติ เยน เต อากาเรน สตถารา ฌโม กถิตํ โย
จ สมาทเปตติ โย จ อจริโย สมาทเปติ ฌณฺจ สมาทเปตติ
ยํ จ อนฺตวาสี สมาทเปติ ฌ โย จ สมาทปีโตติ โย จ
เอวํ สมาทปีโต อนฺตวาสโก ฌ ยถา อจริเยน สมาทปีตํ
ตถตถาย ปฏิปชฺชติ ฌ สพฺเพ เตติ ตโยปี เต ฌ เอตฺถ หิ
อจริโย สมาทปีตตฺตา อปฺลณฺถํ ปสวติ ฌ สมาทินฺนฺตฺตฺวาสิโก
สมาทินฺนฺตฺตา ฌ ปฏิปฺนฺนโก ปฏิปฺนฺนตฺตา ฌ เตน วุตฺตํ สพฺเพ
เต พหุํ อปฺลณฺถํ ปสวณฺตฺติ ฌ เอเตนฺปาเยน สพฺพวาเรสุ อตฺถโถ
เวทิตพฺโพ ฌ

อปีเจตฺถ ฉายปฏิปฺนฺนโนติ การณฺปฏิปฺนฺโน ฌ ฉายํ
อาราเชสฺสตีติ การณฺํ นิปฺพาเทสฺสตี ฌ วิริยํ อารภตีติ อตฺตโน
ทฺทฺขนิพฺพตฺตํ วิริยํ กโรตี ฌ วุตฺตํ เหน้ ทฺรฺกฺขาเต ภิกฺขเว
ฌมฺมวินเย โย อารทฺทวิริโย ฌ โส ทฺทฺขํ วิหฺรตี ฌ โย กุสิโต
โส สฺขํ วิหฺรตีติ ฌ(๑)

๑. อัง. เอก. ๒๐/๑๕๕, ๒๐๑/๔๕ ฌ

สมมาสมพุทฺธปฺปเวทิตถมมวินยาทิวณฺณา

เอวํ อนินฺยยานิกสาสนํ ทสฺเสตฺวา ยฺุทานิ นินฺยยานิกสาสนํ
ทสฺเสนฺโต อิทฺ ปน จฺุนฺท สตฺถา จ โหติ สมมาสมพุทฺธโหติ-
อาทิมานํ ๑

ตตฺถ นินฺยยานิกโกติ มกฺกตฺถาย ผลตฺถาย จ นินฺยยาติ ๑
วิริยํ อารภตฺติ อตฺตโน สฺขนิปฺพาทกํ วิริยํ อารภติ ๑ วุตฺตญฺเหตฺ
สฺวากฺขาเต ภิกฺขเว ฐมมวินเย โย กุสิโต ๑ โส ทฺกขํ วิหริติ
โย อารทฺธวิริโย ๑ โส สฺขํ วิหริตฺติ.(๑)

อิติ ภควา นินฺยยานิกสาสนเน สมมาปฺปฏิปฺปนฺนสฺส(๒) กฺล-
ปฺตฺตสฺส อานิสฺสํ (๓)ทสฺเสตฺวา ปฺน เทสนํ วฑฺฒเนนฺโต อิท
จฺุนฺท สตฺถา จ โลกเ อฺุทปาทีติอาทิมานํ ๑

ตตฺถ จ อวิญฺญาปิตตฺถาติ(๔) อโพธิตตฺถา ๑ สพฺพสฺงฺกาห-
ปทกตฺนฺติ สพฺพสฺงฺกาหปเทหิ (๕) กตฺ ๑ สพฺพสฺงฺกาหิกํ กตฺ น
โหติติ อตฺโถ ๑ สพฺพสฺงฺกาหปทกตฺนฺติปิ ปาโจ ๑ น
สพฺพสฺงฺกาหปเทสฺ คตฺ ๑ น เอกสฺงฺกหชาตฺนฺติ อตฺโถ ๑
สฺปฺปาฎิหิรกตฺนฺติ นินฺยยานิกํ ๑ ยาว เทวมนฺุสฺเสหิติ เทวโลกโต
ยาว มนฺุสฺสโลกา สฺปฺปภาสิตํ ๑อนฺุคปฺโป โหติติ อนฺุตาปฺกโร
โหติ ๑

๑. อญฺ. เอก. ๒๐/๒๐๐,๒๐๒/๔๕, ๔๖ ๑ ๒. ม.สมมาปฺปฏิปฺปนฺนสฺส ๑ ๓. ม. ย. ปสฺสํ ๑
๔. ที. ปา. ๑๑/๑๐๐/๑๓๓ ๑ ๕. ม. สพฺพสฺงฺกาหปเทหิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๕๖

สตถา จ โลกเถติ อิทํ เตสํ อนุตฺตปฺปนาการทสฺสนตฺถํ (๑)
วุตฺตํ ๑ อนุตฺตปฺโป โหตีติ สตฺถารํ อากมฺม สาวเกหิ ยํ
ปตฺตพฺพิ ๑ ตสฺส ปตฺตตฺตทา อนุตฺตปโกโร น โหติ ๑

เถโรติ ติโร ๑ เถรการเกหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ๑
รตฺตตฺตญฺติอาทินิ วุตฺตตฺตทาเนว ๑เอเตหิ เจวาทิ เอเตหิ เหมจฺจา
วุตฺเตหิ.

ปตฺตโยคกฺเขมาติ จตฺุหิ โยเคหิ เขมตฺตทา อรหตฺตํ อิท
โยคกฺเขมํ นาม ๑ ตํ ปตฺตทาติ อตฺโถ ๑ อลํ สมกฺขาตุํ
สทฺฐมฺมสฺสาติ สมฺมุขา กหิตตฺตทา อสฺส สทฺฐมฺมํ สมฺมา
อาจิกฺขิตฺตุํ สมตฺถา ๑

พฺรหฺมจาริโนติ พฺรหฺมจริยวาสํ วสमानา อริย-
สาวกา. กามภิกฺขิโนติ คิหิ โสตาปฺนฺนา ๑ ยฺยทฺชญฺเจวาทิ-
อาทินิ มหาปริณิพฺพานเน วิตฺถาริตาเนว ๑ลาภคฺคยสฺสคฺคป-
ปตฺตนฺติ ลาภคฺคยญฺเจว ยสฺสคฺคยจ ปตฺตํ ๑

สนฺติ โข ปน เม จฺนฺท เอตฺรหิ เถรา ภิกฺขุ สาวกาติ
สาริปฺตฺตโมคฺคกฺลฺลานาทโย เถรา ๑ ภิกฺขุณีโยติ เขมาเถริอุปฺปล-
วณฺณาเถริอาทโย ๑(๒) อุปาสภา สาวกา โหนฺติ (๓) คิหิ โอาทาต-
วสนา พฺรหฺมจาริโนติ จิตฺตคหปติหตฺถกอาพวาทโย ๑

๑. ม. อนุตฺตปการทสฺสนตฺถํ ๑ ๒. ม. ย. เขมาเถริอุปฺปลวณฺณาเถริอาทโย ๑

๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

กามโกคิโนติ จุลลอนาถปิณฑิกมหาอนาถปิณฑิกาทโย ฯ พุรหุม-
จารินีโยติ นนุทมาตาทโย ฯ กามโกคินีโยติ ชุชชุตตราทโย ฯ

สพพการสมปนฺนติ สพพการณสมปนฺนํ ฯ ยุตเมว ตนฺติ
ยุตเมว พุรหุมจริยํ ฯ ยุตเมว ฐมฺมํ สมนฺมา เหตุนา นเยน
วทมาโน วเทยฺย ฯ

อุททกสุตฺตฺนฺติ (๑) อุททโก สุทฺทํ ฯ ปสฺสํ น ปสฺสตีติ ปสฺสนฺโต
น ปสฺสตี ฯ โส กิร ยมฺมํ ปลฺลหํ มหาชนํ ปุจฺฉิ ฯ เตหิ
น ชานาม อัจริย กเถหิ โนติ วุตฺโต โส อาห กมฺภีโร
อัยฺย ปลฺลโห ออาหารสฺปฺปาเย สตี โถกํ จินฺเตตฺวา สกฺกา
กเถตฺตฺนฺติ ฯ ตโต เตหิ จตฺตาโร มาเส มหาสกฺกาเร กเต ตํ
ปลฺลหํ กเถนฺโต กิลฺลิจิ ปสฺสํ น ปสฺสตีติอาทิมายฺย ฯ ตตฺถ
สารุณิสฺสิตฺสฺสาตี สฺมุจฺจํ นิสฺสิตฺสฺส ติจิณฺสฺส ฯ สุนิสฺสิตฺชฺรฺสฺส กิร
ตลฺลํ ปลฺลญาตี ฯ ธารา น ปลฺลญาตีติ อยเมตฺถ อตฺถโถ.

สงคายิตพุพรมฺมวณณา

สงคมฺม สมากมฺมาตี สงกนฺตฺวา สมากนฺตฺวา ฯ อตฺถเณ
อตฺถํ พุยฺยชเนน พุยฺยชนฺนฺติ อตฺถเณ สห อตฺถํ พุยฺยชเนนปี
สห พุยฺยชนํ สมานนฺเตหีติ อตฺถโถ ฯ สงคายิตพุพฺพฺนฺติ วาเจตพุพฺ
สชฌายิตพุพฺ ฯ ยถยิทํ พุรหุมจริยฺนฺติ ยถา ยุตํ สกฺลํ
๑. สี. อุททโก สุทฺตฺนฺติ ฯ ม. อุททกาสฺสุทฺตฺนฺติ ฯ ย. อุททกา สุทฺทํ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๑๕๘

สาสนพุมหจริยิ ๑

ตตฺร เจติ ตตฺร ถัมมชฺเฌ ๑ ตสฺส วา ภาสิตฺเต ๑
 อตฺตณฺเจว มิจฺฉา คณฺหาติ ๑ พุยฺชฺชนานิ จ มิจฺฉา โรเปตฺติ
 จตฺตาริ สติปฺภูจกถานาติ เอตฺถ อารมฺมณฺ์ สติปฺภูจกถานนฺติ อตฺถิ
 คณฺหาติ ๑ สติปฺภูจกถานานีติ พุยฺชฺชนํ โรเปติ ๑ อิมสฺส กิ (๑) นุ
 โข อาวุโส อตฺตสฺสาติ สติเยว สติปฺภูจกถานนฺติ อตฺตสฺส จตฺตาริ
 สติปฺภูจกถานาติ กิ นุ โข อิมานิ พุยฺชฺชนานิ ๑ อุทาทุ จตฺตาริ
 สติปฺภูจกถานานีติ เอตานิ พุยฺชฺชนานิ กตฺมานิ โอปายิกตฺรานีติ
 อิมสฺส อตฺตสฺส กตฺมานิ พุยฺชฺชนานิ อุปฺปนฺนตฺรานิ อลฺลสิน-
 ตฺรานิ ๑ อิมสฺส วา (๒) พุยฺชฺชนานนฺติ จตฺตาริ สติปฺภูจกถานาติ
 พุยฺชฺชนานํ สติเยว สติปฺภูจกถานนฺติ กิ นุ โข อตฺถิ ๑ อิมสฺส
 โข อาวุโส อตฺตสฺสาติ อารมฺมณฺ์ สติปฺภูจกถานนฺติ อิมสฺส
 อตฺตสฺส ๑ ยานิ (๓)เจว เอตานิติ ยานิเอว (๔) เอตานิ มยา
 วุคฺคานิ ๑ โย (๕) เจว เอโสติ โย เจว เอส มยา วุคฺคโต ๑ โส
 เนว อุตฺตสาเทตฺตพฺโพติ ตฺมุหฺหิตาว สมฺมา อตฺถे จ สมฺมา
 พุยฺชฺชเน จ ฐาตพฺพิ ๑ โส ปน เนว อุตฺตสาเทตฺตพฺโพ ๑ น
 อปฺปสาเทตฺตพฺโพ ๑ สญฺญาเปตฺตพฺโพติ ชานาเปตฺตพฺโพ ๑ ตสฺส จ
 # ๑. ม. กีสฺสทฺโท นตฺถิ ๑ ๒. ม. อิมสฺสจ ๑ ๓. สฺ. ยิ ๑ ม. ยา ๑ ๔. ม. ยานิเจว ๑
 ๕. ยานเนว ๑ ๕. สฺ. ยิ ๑ ม. ยา ๑

*เล่มที่ ๖ ปาสาทิกสุตตวณณา หน้า ๑๕๕

อตุลลสาติ สติเยว สติปญฺจานนฺติ อตุลลสฺส จ ๑ เตสญจ
พยฺยชานนฺติ สติปญฺจานนฺติ พยฺยชานนํ ๑ นิสนฺติยาติ
นีสามนตฺถํ ฆารณตฺถํ ๑ ยุมินา นเยน สพฺพวาเรสุ อตุโถ
เวทิตพฺโพ ๑

ตาทิสนฺติ ตุมฺหากิถํ ๑ อตุลฺลเปตฺตฺตฺติ อตุเถน อุเปตฺติ อตุลลสฺส
วิญญาตารํ ๑ พยฺยชานฺนเปตฺตฺตฺติ พยฺยชเนหิ อุเปตฺติ พยฺยชานนํ
วิญญาตารํ ๑ เอวํ เอตํ ภิกฺขุํ ปัสสธ ๑ เอโส หิ ภิกฺขุ
น ตุมฺหากิ สวาโก นาม ๑ พุทฺโธ นาม เอส จุนฺทาทิ ๑
ยฺยติ ภควา พหุสฺสฺสํ ภิกฺขุํ อตุตฺตโน จาเน จเปติ ๑

ปัจจยानุญญาตการณาทิวณณา

ยฺยทานิ ตโตปิ อุตฺตริตฺถิ เทสนํ วฑฺฒเนนฺโต น โว
อหํ จุนฺทาทิอาทิมาย ๑ ตตฺถ ทิฏฺฐธมฺมิกา อาสวา นาม
อิธ โลกํ ปัจจยเหตุ อุปฺปชฺชนกา อาสวา ๑ สมฺปฺรายิกา
อาสวา นาม ปฺรโลเก ภาณฺทนเหตุ อุปฺปชฺชนกา อาสวา ๑
สํวรายาติ ยถา เต น ปวิสฺนฺติ ๑ เอวํ ปิทหนาย ๑
ปฏฺิฆาตยาติ มุลมาเตน ปฏฺิฆนนาย ๑ อลํ โว ตํ ยาวเทว
สํตสฺส ปฏฺิฆาตยาติ ตํ ตุมฺหากิ สํตสฺส ปฏฺิฆาตย สมตฺถํ ๑
ยฺยทํ วุตฺตํ โหติ ๑ ยํ โว มยา จิวริ อนฺนุญญาตํ ๑ ตํ ปารุปีตฺวา
ทปฺปํ วา มานํ วา กุรฺมามา วิหริสฺสธาติ น อนฺนุญญาตํ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาสาทิกสุตตวณณา หน้า ๑๖๑

อกพพาฯ สนนธิการกั กามะ ปริภุชชิตุนติ วตุฎกามะ จ
กิลเสกามะ จ สนนธิ กคฺวา ปริภุชชิตุฯ เสยฺยถาปี ปุพฺเพ
อาคาริกภูโตติ ยถา ปุพฺเพ กิหิกภูโต ปริภุชชติฯ เอวํ ปริภุชชิตุ
อกพฺโพฯ

ปญฺหาพฺยากรณวณณา

อการมชฺเฒ วสนฺตา หิ โสตาปนฺนาทโย จ ยาวชิวํ
กิหิพฺยชฺเนน ติกฺขุจฺนติฯ ชินฺนาสโว ปน อรหตฺตํ ปตฺวา
มนุสฺสภูโต ปรีนินฺพพายติ วา ปพฺพชติ วาฯ จาตุมฺมหา-
ราชิกาทิสฺส กามาวจรเทเวสฺส มุหุตฺตํปี น ติกฺขุจฺติฯ กสฺมาฯ
วิเวกฺขฺยานสฺส อภาวาฯ ภูมฺมเทวตฺตภาเว ปน(๑) จิโต อรหตฺตํ
ปตฺวาปี ติกฺขุจฺติฯ ตสฺส จ (๒) วเสน อัยฺ ปญฺโห อากโตฯ
ภินฺนโทสตฺตา ปนสฺส ภิกฺขุภาโว เวทิตพฺโพฯ

อตีรณฺติ อตีริ อปริจฺเจทํ มหนฺตํฯ โน จ โข
อนาคตฺนติ อนาคตํ ปน อทฺธานํ อารพฺภ เอวํ น
ปญฺญเปติฯ อตีตเมว มณฺเฒ สมฺโณ โคตโม ชานาติฯ น
อนาคตํฯ ตถา หิสฺส อตีเต อทฺตมกฺกสฺตชาตกานุสฺสรณฺ (๑)
ปญฺญาติฯ อนาคเต เอวํ พหุอนุสฺสรณฺ น ปญฺญาตีติ
ยุมฺมตฺถํ มณฺณมานา เอวํ วเทยฺยฯ ตยิทํ ก็ สฺวติ อนาคเต
๑. ม. ปน จิโตฯ ๒. ม. ย. จสทฺโท นตฺถิฯ ๓. ม. อทฺตมกฺกจ...ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาสาทิกสุตตวณณา หน้า ๑๖๒

อปณณพานัน กีนุโข ฯ กณิสฺสูติ เณ นุ โข การณน ฯ
 อชานนุโตเยว นุ โข อนาคตํ นานุสฺสรติ ฯ อนนุสฺสรติคฺคามตาย
 นานุสฺสรตีติ ฯ อณฺณวิหิตเณ ฅาณทสฺสเนนาติ ปจฺจกฺขํ วย
 กตฺวา ทสฺสณสมตฺถตาย ทสฺสณภูเตน ฅาณน อณฺณตฺถ-
 วิหิตเณ (๑) อณฺณํ อารพฺภ ปวตฺเตน อณฺณวิหิตกํ อณฺณํ
 อารพฺภ ปวตฺตมานํ ฅาณทสฺสนํ สงฺกเหตุพฺพํ ปณฺณาเปตพฺพํ
 มณฺณนฺติ ฯ เต หิ จรโต จ ติฏฺฐโต จ สุตฺตสฺส จ ชาครสฺส
 จ สตฺตํ สมิตํ ฅาณทสฺสนํ ปจฺจปฺภุจิตํ มณฺณนฺติ ฯ ตาทิสณฺจ
 ฅาณํ นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมา ยถีว พาลา อพฺยตฺตา ฯ เอว
 มณฺณนฺตีติ เวทิตพฺพา ฯ (๒)

สตานุสฺสาร์ติ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตีสมฺปยุตฺตํ ฯ (๓) ยาวตกํ
 อากงฺขตีติ ยตฺตกํ ฅาคุํ ยฺจฺจติ ฯ ตตฺตกํ ชานิสฺสामीติ ฅาณํ
 เปเสตี ฯ (๔) อถสฺส ทุพฺพลปตฺตปุณฺเณ ปกฺขิตฺตนาราโจ (๕) วย อปฺปฎฺฐิตํ
 อนิวาริตํ ฅาณํ กจฺจติ ฯ เตน ยาวตกํ อากงฺขตี ตาวตกํ
 อนุสฺสรติ ฯ โโพธิชนฺติ โโพธิมฺมุเล ชาตํ ฯ ฅาณํ อฺปฺปชฺชตีติ
 จตฺมกฺกฅาณํ อฺปฺปชฺชติ ฯ อยมนฺติมา ชาตีติ เตน ฅาณน
 ชาตีมฺมูลสฺส ปหีนตฺตา ปฺน อยมนฺติมา ชาตี ฯ นตฺถิ ทานี
 ปฺนพฺภโวติ อปรปี ฅาณํ อฺปฺปชฺชติ ฯ อนตฺถสณฺหิตนฺติ น
 # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร ฅาณเนนาติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. เวทิตพฺโพ ฯ ๓. ม. ...สมฺปยุตฺตกํ ฯ
 ๔. ม. เปเสตี ฯ ๕. ม. ปกฺขนฺนทนาราโจ ฯ ย. ปกฺขนฺนทนาราโจ ฯ

อิชโลกตถุํ วา ปรโลกตถุํ วา นิสฺสิตํ ๑ น ตํ ตถาคโต
พฺยาคโรตฺติ ตํ ภาตยฺพุทฺธสีตาทรมสทิสํ อนินฺยฺยานิกกถุํ ตถาคโต
น กถเอติ ๑ ภูตํ ตจฺจนํ อนตฺถสณฺหิตนฺนติ ราชกถาทิตฺริจฺจนาน-
กถุํ ๑ กาลณณฺญ ตถาคโต โหตฺติ กาลํ ชานาติ ๑สเหตุกํ
สการณํ กตฺวา ยุตฺตปฺปตฺตกาเลเยว กถเอติ ๑

ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจตีติ ยถา ยถา กทิตพฺพํ ๑ ตถา
ตถเอว กถนโต ทการสฺส ตการํ กตฺวา ตถาคโตติ วุจฺจตีติ
อตุโถ ๑ ทิฏฺฐนฺนติ รูปรายตณฺ ๑ สฺสตนฺนติ สทฺททายตณฺ ๑ มฺตนฺนติ
มฺตฺวา ปตฺวาว กเหตุพฺพโต กนฺชายตณฺ ๑ รสายตณฺ ๑ โฝฏฺฐพฺพพา-
ยตณฺ ๑ วิญฺญาตณฺนติ สฺขทฺทกฺขาทิมมฺมายตณฺ ๑ ปตฺตณฺนติ ปรีเยสิตฺวา
วา อปรีเยสิตฺวา วา ปตฺตํ ๑ ปรีเยสิตนฺนติ ปตฺตํ วา อปฺปตฺตํ
วา ปรีเยสิตํ ๑ อนฺนวิจฺจิตํ มนฺสาติ จิตฺเตน อนฺนสณฺนจฺจิตํ ๑
ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธนฺนติ ยฺมินา เอตํ ทสฺเสติ ๑ ยณฺหิ
อปริมาณาสฺ โลกธาตฺตฺส ยฺมสฺส สทฺทกสฺส โลกสฺส นีลํ
ปีตกนฺนติอาทิ รูปรามมณฺณํ จกฺขุทฺทวาทฺเร อาปาถํ อากจฺจติ ๑ อຍ
สตุโต ยฺมสฺมีขณฺเน ยฺมํ นาม รูปรามมณฺณํ ทิสฺวา สฺมโน
วา ทฺมมโน วา มชฺฌตฺโต วาฟฺ ชาโตติ สพฺพํ ตํ ตถาคตฺส
เอวํ อภิสมฺพุทฺธํ ๑ ตถา ยํ อปริมาณาสฺ โลกธาตฺตฺส ยฺมสฺส
สทฺทกสฺส โลกสฺส เภริสทฺโท มฺทิจฺกสทฺโทติอาทิ สทฺททามมณฺณํ
โสตทฺทวาทฺเร อาปาถํ อากจฺจติ ๑ มฺลคฺนฺโร ตจฺกนฺโรติอาทิ

นิคมนสฺส อตุโถ เวทิตพุโพ ๑ ตสฺส ยุตฺติ พุรหฺมชาเล
ตถาคตสทฺทวิทฺถาเร วุตฺตาเยว ๑

อพฺยากตฎจานวณณา

เอวํ อตฺตโน อสมตํ อนุตฺตรตํ สพฺพลญฺตํ ฌมฺมราชภาวํ
กเถตฺวา ยุทานิ ปุณฺณสมณฺนพฺราหฺมณานํ ลทฺธิสฺสุ มยา อญฺญาตํ
อทิฏฺฐํ นาม นตฺติ ๑ สพฺพํ มม ฌาณสฺส อนุโตเยว ปวตฺตตีติ
สีหนาทํ นทฺนโต จานํ โข ปเนตํ จุนฺท วิชฺชตีติ อาทิมาย ๑
ตตฺถ ตถาคโตติ สตฺโต ๑ นเหตฺย อวฺโส อตฺถสญฺหิตนฺ ยุชฺโลก-
ปรโลกตฺถสญฺหิตํ น โหติ ๑ น ฌมฺมสญฺหิตนฺติ นวโลกุตฺตรฌมฺม-
นิสฺสิตํ น โหติ ๑ น อาทิพุรหฺมจฺริยกนฺติ สิกฺขตฺถยสงฺกหิตสฺส
สกลสฺสาสนพุรหฺมจฺริยสฺส อาทิญฺตํ น โหติ ๑

อิทํ ทุกฺขนฺติ โขติอาทิสฺส ตณฺหํ จเปตฺวา อวเสสา
เตญฺมิกา ฌมฺมา ยุกฺทํ ทุกฺขนฺติ พฺยากตํ ๑ ตสฺเสว ทุกฺขสฺส
ปภาวิกา ฌนิกา ตณฺหา ทุกฺขสมฺทโยติ พฺยากตํ อฺภินฺนํ
อปฺปวตฺติ ทุกฺขนิโรธติ พฺยากตํ ๑ ทุกฺขปริชานโน สมฺมทฺยปชฺหโน
นิโรธสจฺฉิกรโณ อริยมคฺโค ทุกฺขนิโรธคามินีปฺปฏิปทาติ พฺยากตํ ๑
เอตฺถยฺหิ อวฺโส อตฺถสญฺหิตนฺติอาทิสฺส เอตํ ยุชฺโลกปรโลกตฺถนนิสฺสิตํ
นวโลกุตฺตรฌมฺมนิสฺสิตํ สกลสฺสาสนพุรหฺมจฺริยสฺส อาทิ ปธานํ
ปฺพุพฺพกมฺนฺติ อยมตฺโต ๑

ปุพฺพนุตสหคตทิกฺขิณิสฺสยวณฺณนา

อิทานิ ยนฺตํ มยา น พุยาถํ ๑ ตํ อชานนฺเตน
น พุยาถนฺตํ มา เอวํ สยฺยมกํสุ ๑ ชานนฺโตว อหํ เอวํ
เอตสฺมี พุยาถเตปี อตุโถ นตฺถิติ น พุยาถรี ๑ ยํ ปน ยถา
พุยาถาทพฺพ ๑ ตํ มยา พุยาถตเมวาทิ สีหนาทํ นทฺนฺโต ปฺน
เยปี เต จุนฺทาทิอาทิมาย ๑ ตตฺถ ทิกฺขิโยว ทิกฺขิณิสฺสยา
ทิกฺขิณิสฺสิตกา ทิกฺขิณิสฺสิตกาติ อตุโถ ๑ ยฺทเมว สจฺจนฺติ ยฺทเมว
ทสฺสนํ สจฺจํ ๑ โมฆมณฺณนฺติ อณฺเณสํ วจัน โมฆํ ๑ อสยฺกาโรติ
อสยฺกโต.

ตตฺราติ เตสุ สมณพฺรหฺมณฺเสสุ ๑ อตฺถิ นฺโข ยฺท
อาวฺโส วุจฺจติ อวฺโส ยํ ตฺเมหฺหิ สสฺสโต อตฺตา จ
โลโก จาติ วุจฺจติ ๑ ยฺทมตฺถิ นฺโข อฺทาทุ นตฺถิติ เอวํ
อหนฺเต ปุจฺจามิติ อตุโถ ๑ ยถจ โข เต เอวมาหฺสูติ ยํ ปน
เต ยฺทเมว สจฺจํ โฆฆมณฺณนฺติ วทฺนฺติ ๑ ตนฺเตสํ นานุชานามิ ๑
ปฺลยฺตฺตฺติยาติ ทิกฺขิณิสฺสยวณฺณนฺติ ๑ สมสมนฺติ สเมน ฅาณน
สมี ๑ ยทิทํ อธิปฺลยฺตฺตฺติยาติ ยถ อธิปฺลยฺตฺตฺติ นาม ๑
เอตฺถ อหเมว ภิยฺโย อุตฺตริตโร น มยา สโม อตฺถิ ๑
ตตฺถ ยถจ วุจฺจติ ปฺลยฺตฺตฺติยาติ ยถจ อธิปฺลยฺตฺตฺติ อุกฺขเมตํ
อตุโถ เอกํ ๑ เกทโต หิ ปฺลยฺตฺตฺติ อธิปฺลยฺตฺตฺติ ทวฺยํ
โหติ ๑ ตตฺถ ปฺลยฺตฺตฺติ นาม ทิกฺขิณิสฺสยวณฺณนฺติ ๑ อธิปฺลยฺตฺตฺติ

*เล่มที่ ๖ ลกขณสูตรตวณณา หน้า ๑๖๕

อติวีย โสภติ ฯ ภควโต จ ยุมินา นาม กมฺเมน ยฺหํ ลกขณํ
นิพฺพตฺตฺนฺติ กถิตํ นตฺติ ฯ ยาคฺอุพฺพฺกมตฺตมฺปิ ปน กญฺจฺนุภตฺต-
มตฺตํ วา ปุพฺเพ ทินฺนปจฺจยา เอวํ อุปฺปชฺชตีติ ภควตา
วุตฺตํ ฯ กีนฺุ โข สตฺถา กมฺมํ อกาสิ ฯ เยนสฺส ยฺมानी
ลกขณานิ นิพฺพตฺตฺนฺตีติ ฯ

อถายสฺมา อานนฺโท อนฺโตคาเม จรฺนฺโต ยฺมํ กถาสลฺลาปี
สุตฺวา กตภตฺตกิจฺโจ วิหาริ อากนฺตฺวา สตฺถุ วตฺตํ กตฺวา
วณฺทิตฺวา จิตฺโต มยา ภนฺเต อนฺโตคาเม เอกา กถา สุตฺวาติ
อาห ฯ ตโต ภควตา กิณฺเต อานนฺท สุตฺนฺติ วุตฺเต สพฺพิ
อาโรเจสิ ฯ สตฺถา เณรฺสฺส วจฺนํ สุตฺวา ปรีวาเรตฺตรา นิสินฺเน
ภิกฺขุ อามนฺเตตฺตฺวา ทฺวตฺตีสิมานิ ภิกฺขเว มหาปฺริสฺสฺส มหา-
ปฺริสฺสลกขณานิติ ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา ลกขณานิ ทสฺเสตฺตฺวา เยน กมฺเมน
ยํ นิพฺพตฺตํ ฯ ตสฺส ทสฺสฺนตฺถิ เอวมาห ฯ

สุปติฎจิตปาทตาลกษณวณณา

ปุริมิ ชาตินุตติอาทิสฺ ปุพฺเพ นิฎฺฐกฺขนฺธา ชาตวเสน
 ชาตฺติ วุตฺตาฯ ตถา ภวณวเสน ภวติฯ นิฎฺฐจวเสน อาลยญฺเจน
 วา นิเกตฺติฯ ติณฺณปี ปทานิ ปุพฺเพ นิฎฺฐกฺขนฺธสนฺदान
 จิตฺติ อุตฺโตฯ ยุทานิ ยสฺมา ตํ ขนฺธสนฺदानิ เทวโลกาทิสฺปิ
 ปวตฺตติฯ (๑) ลกฺขณนิพฺพตฺตนสมตฺถิ ปน กุสลกมฺมํ ตตฺถ น สุกฺริ
 มนุสฺสญฺตสฺเสว ตํ สุกฺริฯ ตสฺมา ยถาญฺเตน ยํ กมฺมํ กตฺติ
 ตํ ทสฺเสนฺโต ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโต สมานนฺติอาทิมายฯ อการณิ
 วา เอตํฯ หตฺถิอสุสฺมิกมฺหีสวานราทิจฺจปี (๒) หิ มหาปุริสฺโส
 ปารมฺมีย ปุเรตฺติเยวฯ ยสฺมา ปน เอวรูปเ อตฺตภาเว จิตฺเตน
 กตฺกมฺมํ น สกฺกา สุเขน ทิเปตฺติ มนุสฺสญฺตสฺส จิตฺเตน กตฺกมฺมํ
 ปน (๓) สุเขน ปีเปตฺติ ตสฺมา ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโต สมานนฺติ อาทฯ

ทพฺพหสมาทานนฺติ อธิรคฺคหโณฯ กุสเลสุ ฐมฺเมสุติ ทส-
 กุสลกมฺมปเถสุฯ อวตฺติตฺตสมาทานนฺติ นิจฺจลคฺคหโณ อนิ-
 วตฺติตคฺคหโณฯ มหาสตฺตสฺส หิ อกุสลกมฺมโต อคฺคิ ปตฺวา
 กุกฺกญฺปตฺตํ วิย จิตฺตํ ปฏิกฺกญฺจติฯ กุสลํ ปตฺวา วิตานํ วิย
 ปสฺสริยติฯ ตสฺมา ทพฺพหสมาทานนฺ โหติ อนิวตฺติตฺตสมาทานนฺฯ (๔)

๑. ม. วตฺตติฯ ๒. ม. หตฺถิอสุสฺมิกมฺหีสวานราทิจฺจปีฯ ย. พตฺถิอสุสฺมิกมฺหีส...ฯ

๓. ม. เอตฺถนฺตเร สกฺกาติ ทิสฺสติฯ ๔. ม. อวตฺติตฺตสมาทานนฺฯ

*เล่มที่ ๖ ลักษณะสุดท้ายณณา หน้า ๑๗๑

น สกกา เกนจิ สมณน วา พุราหุมณน วา เทเวน
วา มาเรณ วา พุหุมนา วา กุสลสมาทาน วิชชชาเปตุ ๗
ตตุริมานิ วตฺถุณี

ปฺพุเพ กิร มหาปุริโส กลนฺทกโยนิย นิพฺพตฺติ ๗ อถสฺส (๑)
เทเว วุฏฺเฐ โอโฆ อคฺนฺตฺวา กุลาวกํ คเหตุวา สมฺมุตฺตเมว
ปเวเสตี ๗ มหาปุริโส ปุตฺตเก นีหริสฺสามิติ นงฺคุฏฺจ เตเมตฺวา (๒)
สมฺมุตฺโต อุกํ พหิ จิปีติ ๗ (๓) สตฺตเม ทิวเส สกโก อวชฺชิตฺวา
ตตฺถ อากมฺม กิโรสิตี ปุจฺฉิ ๗ โส ตสฺส อโรเจตี ๗ สกโก
มหาสมฺมุตฺโต อุกตฺสฺส ทฺนฺนีหริณฺยภาวํ กเถตี ๗ โพธิสฺตฺโต
ตาทิเสน กุสิเตน สทฺธิ กเถตฺตปิ น วณฺณตฺติ ๗ มา อิชฺติฏฺจาทิ
อปฺสาทฺเตตี ๗ (๔) สกโก อนอมฺปุริเสน คหิตฺคฺคหณฺน น สกกา
วิชชชาเปตฺตฺติ ตฺถุโจ ตสฺส ปุตฺตเก อานตฺวา อทาสี ๗
มหาชนกกาลปี มหาสมฺมุตฺตํ ตฺรมาโน กสฺมา มหาสมฺมุตฺตํ
ตฺรสิตี เทวตฺตาย ปุฏฺโฐ ปารี คนฺตฺวา กุสฺสนตฺเต รณฺเฐ
รชฺชํ คเหตุวา ทานํ ทาคฺ์ ตฺรามิติ อหา ๗ ตโต เทวตฺตาย
อโย มหาสมฺมุตฺโต คมฺภีโร เจว ปุณฺโโล จ ๗ กทา นํ ตฺริสฺสตีตี
วตฺเต (๕) โส อหา ตเวโส มหาสมฺมุตฺตสฺสตีโส ๗ มยฺหํ ปน อชฺฌาสยฺ
อากมฺม ขุทฺทกมาติกา วิย ขายตี ๗ ตฺวํเยว มํ ทกฺขิสฺสตี
๑. ม. อถ ๗ ๒. ม. เตเมตฺวา เตเมตฺวา ๗ ๓. ม. จิปี ๗ ๔. ม. อปฺสาทฺเตตี ๗
๕. ส. ปุฏฺโฐ ๗

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคฺควณณา หน้า ๑๗๒

สมุทฺทํ ตรีตฺวา สมุทฺทปารโต ฌนํ อหริตฺวา (๑) กุสฺสนุตเท
รฎฺฐเ (๑) รัชฺชํ กเหตุวาทานํ ททมานนฺตึฯ เทวตา อโนมปุริเสน
คหิตคฺคหณฺณํ น สกฺกา วิสชฺชาเปตฺตนฺตึ โปชิตตฺตํ อาลึงฺกิตฺวา
หริตฺวา อุตฺตยานเ นิปชฺชาเปสิฯ โส ฉตฺตํ อุตฺตสาเปตฺวา
ทิวเส ทิวเส ปญฺจสตสฺสพฺริจฺจจํ(๒) กตฺวา อปรภาเค
นิกฺขมม ปพฺพชฺชิตฺตํ เอวํ มหาสฺตฺโต น สกฺกา เกนจि สมณเณ
วฯ เปฯ พุทฺทมฺนา วา กุสฺลสมาทานํ วิสชฺชาเปตฺตํฯ เตน
วุตฺตํ ทพฺพสมาทานो อโหสิ กุสฺเลสุ ฌมฺเมสุ อวภูจิต-
สมาทานนฺตึ (๓) ฯ

อิทานิ เยสุ กุสฺเลสุ ฌมฺเมสุ อวภูจิตสมาทานोฯ อโหสิ
เต ทสฺเสตฺตํ กายสุจฺริเตติอาทิมานฯ ทานสํวิภาเคติ เอตฺถ จ
ทานเมว ทิยฺยนฺวเสน ทานํฯ สํวิภาคกรณฺวเสน สํวิภาโคฯ
สีลสมาทานนฺตึ ปญฺจสีลอภฺยฺจสีลทสฺสีลจตุปาริสฺสุทฺธิสีลปฺรณฺกालेฯ (๔)
อุโปสฺถูปวเสติ จาคฺคทฺทสฺสีกาทิมทสฺส อุโปสฺถสฺส อุปวสนกาลेฯ
มตฺเตยฺยตาติ มาตฺตยา กาทพฺพวตฺเตฯ เสสปฺเทสุปี เอเสว
นโยฯ อญฺญตฺรณฺนตฺเรสุ จาติ อญฺญเสสุ จ อญฺญเสสุ จ (๕)
เอวรูปฺเสฯ อธิกุสฺเลสุติ เอตฺถ อตฺถิ กุสฺลาฯ อตฺถิ อธิกุสฺลาฯ
สพฺเพปี กามาวจรกุสฺลา กุสฺลา นาม. รูปาวจฺรา อธิกุสฺลาฯ
อุโปปี เต กุสฺลา นามฯ อรูปาวจฺรา อธิกุสฺลาฯ สพฺเพปี
๑. ม. กุสฺสนุตฺกํ รัชฺชํฯ ๒. ม. ปญฺจสตสฺสพฺริจฺจจ...ฯ ๓. ม. อวตฺถิตฺตสมาทานोฯ
เอวมฺปฺริปีฯ ๔. ม. ปญฺจสีลทสฺสีล...ฯ ๕. ม. อญฺญเสสุ จาติ นตฺถิฯ

*เล่มที่ ๖ ลักษณะสุดท้ายหน้า ๑๗๕

อตุโธ ๑อกุขมฤโยติ (๑) อวิกุขมฤโย ๑น นั โภจิ จานโต
จาเลตุ สกุโกติ ๑ปจจตุติเกนาติ ปฏิปกุขั ยุจจนุเตน ๑ปจจา-
มิตุเตนาติ ปฏิวิรุทฺเชน อมิตุเตน ๑ อุภยมุเปตัง สปัตตเววจนั ๑
อพกนุตเรหิติ อนุโต อญฺจิตะหิ รากาที่หิ ๑

พาหิเรหิติ สมณาทิหิ ๑ ตถา หิ นั พาหิรา เทวทตฺตโกกาลิกาทโย
สมณปิ โสณทตฺตทกฺกทตฺตาทโย พุราหุมนปิ สกุกสทิสา
เทวตปิ สตต วสุธานี อนุพนฺธมาโน มาโรปี พกาทโย
พุราหุมาโนปี วิกุขมฤกิตุ นาสกฺขิสฺ ๑

เอตตาวตทา ภกตทา กมฺมณจ กมฺมสริกฺขณจ ลักษณะจ
ลักษณะานิสฺโส จ วุตโต โหติ ๑กมฺมํ นาม สตสทส-
กปฺปาริกานิ จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ ทพฺหวิริเยน หุตฺวา
กตกมฺมํ ๑ กมฺมสริกฺขกั นาม ทพฺहन กตกมฺมภาวํ (๒)
สเทวโก โลโก ชานาตุติ นิพฺพตฺตํ (๓)สุปฺตัญฺจิตปาทมหาปฺริส-
ลกฺขณํ ๑ ลกฺขณํ นาม สุปฺตัญฺจิตปาททา ๑ลกฺขณานิสฺโส นาม
ปจจตุติเกหิ อวิกุขมฤนียตา ๑

ตตฺเถตํ วุจฺจตีติ ตตฺถ วุตเต กมฺมาทิเกเท อปฺริปี ยุกํ
วุจฺจติ ๑ คาถาพนฺธํ สนฺธาย วุตฺตํ ๑ เอตา ปน คาถา
โปราณกตฺเถรา อานนฺทตฺเถเรน จปีตา วณฺณนาคาถาติ วตฺวา
คตา ๑ อปรภาเค เถรา เอกปฺทโย (๔) อตฺถุทฺธาโรติ อาหํสุ ๑

๑. สී. ย. อวิกุขมฤโย ๑ ๒. ม. ย. กตภาวํ ๑ ๓. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๔. ม. เอกปฺทโก ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคควณณา หน้า ๑๗๖

ตตุถ สจเจติ วจีสจเจฯ ฐมเมติ ทสกุสถกมมปถฐมเมฯ
ทเมติ ยุนุฑริยทมนเนฯ สัยเมติ สีสลัษเมฯ โสเจยยสีลาถยูโปสเถสุ
จาทิ เอตุถ กายโสเจยยาทิ ติวริฯ โสเจยยฯ อาลยภูตฺ สีสเมว
สีลาลโยฯ อุโปสถกมมํ อุโปสโถฯ อหีสายาติ อวิหีสายฯ
สมตฺตมาจรีติ (๑) สกถมาจรีฯ

อนูวรีติ อนูวรีฯ เวยฺยณฺชนิกาทิ ลกฺขณปาจกาฯ ปราภีภูติ
ปเร อภีภวนสมตฺโถฯ สตฺตฺตฺกิตฺติ สปตฺเตหิ อภฺขมฺภีโย โหติ.

น โส กจฺฉติ ชาตุ ขมฺภนฺนติ โส เอกํเสเนว อคฺค-
ปฺคฺคโล วิภขมฺภเกตพฺพตฺติ น กจฺฉติฯ เอสา หิ ตสฺส ฐมฺมตาติ
ตสฺส หิ เอสา ฐมฺมตา อัย สภาโวฯ

ปาทตลจกถกถควณณา

อุพฺเพคอุตฺตาสภยฺนติ อุพฺเพคภยฺญเจว อุตฺตาสภยฺญจฯ
ตตุถ โจรโต วา ราชโต วา ปจฺจตฺติอสุตฺติกโต วา วิโลปน-
พฺนฺธนาทินิสฺสยภํ อุพฺเพโค นามฯ ตมฺหุตฺติกํ จณฺฑาทฺติ
อสุสาทีนํ วา อหฺยภฺขาทโย วา ปฏฺิจจ โลมหฺสนกรํ ภํ
อุตฺตาสภํ นาม. ตํ สพฺพิ อปฺนฺทิตา วุปฺสมิตาฯ สัวิทฺดาติ
สัวิทฺหิตาฯ กถํ สัวิทฺหติฯ อฏฺุวียํ สาสงฺกฏฺุจาเนสุ ทานสาถํ
กาเรตฺวา ตตุถ อากเต โภเชตฺวา มนุสฺเส ทตฺวา อติวาหติฯ
๑. ม. สมตฺตมาจรีติฯ

ตัม จานัม ปวิสติตุ อสกุโกนุตานัม มนุสเส เปเสตวา ปเวเสติ ฯ
นคราทีสุปี เตสุ เตสุ จานเนสุ อารกัม จเปติ ฯ เอว
ลัมวิทติ ฯสปริวารญจ ทาน้อทาสีติ อนุนปานาที ทสวริ
ทานวตถุ ฯ

ตตถ อนุนนติ ยากุภตตัม ฯ ตัม เทนุโต (๑) น ทวาเร
จเปตวา อทาสี ฯ อถโข อนุโตนิเวสเน หริตูปลิตเต จาน
ลาชา เจว ปุปพานิ จ วิกิริตวา อาสนัม ปญญเปตวา วิตานัม
พนุชิตวา คนุชฐปาทีหิ สกุการิ กตวา ภิกขุสัมมัม นิสีทาเปตวา
ยาคค อทาสี ฯ ยาคค เทนุโต จ สพฺยณฺชนัม อทาสี ฯ ยาคุปานา-
วसानเน ปาเท โชวิตวา เตเลน มกฺเขตวา นานปฺปการกัม อนนุต
ขชฺชกัม ทตฺวา ปรีโยसानเน อนนคสุปปี อนนคพฺยณฺชนัม ปณฺนิตโกชน
อทาสี ฯ ปานัม เทนุโต อมฺพปานาทีอญฺจวิธปานัม อทาสี ฯ ตัมปี
ยาคุภตตัม ทตฺวา ฯ วตถัม เทนุโต น สุตฺทวตถุเมว อทาสี ฯ
เอกปญฺญทูปญฺญาทีปโหนกัม ปน วตถัม (๒) ทตฺวา สฺวจีปี อทาสี ฯ สุตฺตัมปี
อทาสี ฯ สุตฺตัมปี วญฺญุเสตี ฯ สฺวจิกรณญฺจาน(๑) ภิกขุณฺ อาสานานิ
ยาคุภตตัม ปาทมกฺขณัม ปิญฺจิมกฺขณัม รชนัม ปญฺญูปลาถัม รชนโทณิกัม
อนนตมโส จีวรรชนกมฺปิ กปฺปิยการกมฺปิ อทาสี ฯ

ยานนติ อุปาหนัม ฯ ตัม เทนุโตปี (๔) อุปาหนตถวิกัม อุปาหน-
๑. ม. ย. ททนุโต ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตถิ ฯ ๓. ม. สฺวจิมมกรณญฺจาน ฯ
๔. ม. ทเทนุโตปี ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๘๐

เอเกกลกขณั ๗ เอวิ สนุเต โย โกจิ พุทุโธ ภเวยยาติ น
โรจยีสุ ๗ อนนุเตสุ ปน จกกวาเพสุ สพเพ สตุตา เอเกกั
กมมึ สตกขตุตุ กเรยย ๗ เอตุตเกหิ ชเนหิ กตกมมึ โพธิสตุโต
เอโกว เอเกกั สตกขณั กตุวา นิพุตตุโต ๗ ตสุมมา สตปญญ-
ลกขโณติ ยุมมตถั โรจยีสุ ๗ มนุสสาสุรสกกรกขสาติ มนุสสา
จ อสุรา จ สกกา จ รกขสา จ.

อายตปนุหิตาหิติลกขณณา

อนุตราติ ปฎิสนุธิโต สรสจติยา อนุตรา ๗ (๑) อธิ กมมึ
นาม ปาณาติปาตา ปฎิวิริติ ๗ (๒) กมมสริกขกั นาม ปาณาติปาตั
กโรนุตา(๓) ปทสททสวนภยา อคคคปาเทหิ อกกมนุตา กนตุวา
ปรี ฆาเตนุติ ๗ (๔) อถ เต ยุมินา การณน เตสั ตั กมมึ
ชโน ชานาตุติ อนุโตวุงกปาทา วา พหิวุงกปาทา วา
อुकुकุกิกปาทา วา อคคโกณฐา วา ปญหิโกณฐา วา
ภวนุติ ๗ อคคคคปาเทหิ(๕) กนตุวา ปรสส อมาริตภาวิ ปน
ตถาคตสส สเทวโก โลโก ยุมินา การณน ชานาตุติ
อายตปนุหิมหาปรีสตกขณั นิพุตตุติ ๗ ตถา ปรี ฆาเตนุตา
อุนนตกาเยน กจจनुตา อญญเว ปสสิสสนุตีติ โอนตา กนตุวา
๑. ม. ย.อนุเตร ๗ ๒. ม. ย. วิริติ ๗ ๓. ม. กโรนุโต ๗ ๔. ม. ปาเตนุติ ๗
๕. ม. อคคคปาเทหิ ๗

ปริ ฆาเตนุติ ๑ อถ เต เอวมิเม คนตุวา ปริ ฆาตยีสูติ
 เนสนุตติ กมมัม ยุมินา การณน ปโร ชานาตุติ ขุชชา วา
 วามนกา (๑)วา ปิจสปปี วา ภวนุติ ๑ ตถาคตสฺส ปน เอว
 คนตุวา ปเรตฺ อฆาติตภาวํ ยุมินา การณน สเทวโก โลโก
 ชานาตุติ พุทฺหมุชฺชคตฺตมหาปฺริสทกฺขณํ นิพฺพตฺตติ ๑ ตถา ปริ
 ฆาเตนฺตา อาวูธํ วา มุคฺคริ วา คณฺหิตฺวา มุฏฺฐิจกตฺตถา
 ปริ ฆาเตนุติ ๑ เต เอว เตสํ ปฺรตฺส ฆาติตภาวํ ยุมินา
 การณน ชโน ชานาตุติ รัสสงฺคฺลิตฺติ วา รัสสทฺถกา วา
 วงฺกงฺคฺลิตฺติ วา ผณฺทฺถกา วา ภวนุติ ๑ ตถาคตสฺส ปน
 เอว ปเรตฺ อฆาติตภาวํ สเทวโก โลโก ยุมินา การณน
 ชานาตุติ ทีฆงฺคฺลิตฺติมหาปฺริสทกฺขณํ นิพฺพตฺตติ ๑ ยฺุทเมตฺถ
 กมฺมสฺสริกฺขํ ๑ ยฺุทเมว ปน ลกฺขณตฺตยํ ลกฺขณํ นาม ๑
 ทีฆายุกฺภาโว ลกฺขณานิสฺสํโส ๑

มรณวธกฺขมตฺตโนติ(๒) เอตฺถ มรณสงฺขาโต วโร(๓) มรณ-
 วโรติ ๑ ภยํ มรณวธกฺขํ ๑ ตํ อตฺตโน ชานิตฺวา ๑ ปฏฺวิโรติ
 ปรีมรณายาติ (๔) ยถา มยฺหํ มรณโต ภยํ มม ชีวิทํ ปิยํ
 เอว ปเรสมฺปีติ ญตฺวา ปริ มรณโต ปฏฺวิโรติ อโหสิ ๑
 สฺจฺริเตนาติ สฺจฺจณฺเนน ๑ สกฺกมคมาสีติ(๕) สกฺกํ คโต ๑

๑. ม. ย. วามนา ๑ ๒. ม. มรณวธกฺขมตฺตโนติ ๑ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร มรณวโรติ ทีสุตติ ๑
 ๔. ที.ปา. ๑๑/๑๓๗/๑๖๕ ๑ ๕. ม. สกฺกมคมาติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๘๒

จวิย ปุณริชากโตติ จวิตวา ปุณ อิชากโต ฯ
ที่มปาสณหิโกติ(๑) ที่มปณหิโก ฯพหุมาว สฺฐติ พหุมาว วิย
สฺฐจฺ อชฺ ฯ

สฺฐชฺติ สฺฐนฺทรภฺช ฯ สฺฐติ มหตฺถกกาเลปี ตฺรณฺรูป ฯ
สฺฐณฺจฺโตติ สฺฐณฺจานสมฺปนฺโน มุทฺตลฺนงฺคฺลฺยสฺสาติ มุทฺ จ
ตฺลฺนา จ องฺคฺลฺโย อสฺส ฯตีภฺติ ตีหิ ฯ ปฺริสฺวารคฺคกฺขณฺเหหฺติ
ปฺริสฺวารสฺส อคฺคกฺขณฺเหหิ ฯ จิริยาปฺนายาติ (๒) จิริ ยาปฺนาย
ที่มายุภกาวย ฯ

จิริ ยาเปตีติ จิริ ยาเปติ ฯ จิรตฺริ ปพฺพชฺติ (๓)ยฺหิ ตโต
หฺติ ยฺหิ ตโต หิ จิรตฺริ ยาเปติ ยฺหิ ปพฺพชฺตีติ อตฺโต ฯ
ยาปยาติ จ วสิทฺธิภวานายาติ วสิปฺตฺโต หุตฺวา ยฺหฺธิภวานาย
ยาเปติ ฯ

สตุตฺสฺสทตฺลลกฺขณณณนา

รตฺติตฺตานนฺติ รสสมฺปนฺนํ ฯ ขาทฺนียานนฺติอาทิสฺ
ขาทฺนียานิ นาม ปิฏฺฐขชฺชกาทีนํ ฯ โภชนฺียานนฺติ (๒) ปญฺจ
โภชนานิ ฯ สายนฺียานนฺติ (๓)สายนฺิตพฺพานิ สปฺปีนฺวณฺิตาทีนํ ฯ
เลหฺนฺียานนฺติ นิลฺเลหฺิตพฺพานิ ปิฏฺฐปายาสาทีนํ ฯ ปานานนฺติ อญฺจ
ปานกานิ ฯ

๑. ม. ที่มปาสณหิโก ฯ ๒. ม. จิริยาปนายาติ ฯ ๓. ม.ยหิ คโตติ ตโต จิรตฺริ ฯ

อิธ กมมัม นาม กปฺปสตตสทสสาธิกานี จตุตตาริ
 อสจฺเจยฺยานิ ทินฺนํ ยฺยํ ปณฺธิตโกชนทานํ ฯ กมมฺมสฺริกฺขกั
 นาม ลฺลวโกชนเน กุจฺฉิกเต โลหิตํ สฺสฺสตี ฯ มํลํ มิลายตี ฯ
 ตสฺมา ลฺลวทายกา สตฺตา ยฺมินา การณฺน เตลฺลํ(๑) ลฺลวโกชนสฺส
 ทินฺนภาวํ ชโน ชานาตุตี อปฺปมํสา อปฺปโลหิตา มนฺุสฺสเปตา
 วีย ทฺลลภนฺนปานา ภวนฺติ ฯ ปณฺธิตโกชนเน ปน กุจฺฉิกเต
 มํลโลหิตํ วทฺลลตี ฯ ปฺริปฺุณฺณกายา ปาสาทิกา อภิรฺูปา
 ทสฺสนียา(๒) โหนฺติ ฯ ตสฺมา ตถาคตสฺส ทีฆมฺรตฺตํ ปณฺธิต-
 โกชนทายกตฺตํ สทฺเวโก โลโก ยฺมินา การณฺน ชานาตุตี
 สตฺตสฺสทมฺหาปฺริสทลภณฺณํ นิพฺพตฺตตี ฯ ลกขณฺณํ นาม สตฺตสฺสท-
 ลกขณเมว ฯ ปณฺธิตลาภิตา อานิสฺสํโส ฯ

ขชฺชโกชนํ(๓) อถ เลหสಾಯิตนฺติ ขชฺชกณฺจ โภชนณฺจ
 เลหนิยณฺจ สายนियณฺจ ฯ อุตฺตมกฺุครสทายโกตี อุตฺตโม อกฺุคร-
 สทายโก ฯ อุตฺตมานํ วา อกฺุครสํนํ ทายโก ฯ

สจฺจ จุสฺสเทตี สจฺจ จ อุสฺสเท ฯ ตทตฺถโชตกนฺติ
 ขชฺชโกชฺชาทิโชตกํ ฯ เตลฺลํ ลากลํวตฺตนิกนฺติ อตฺถโล ฯ ปพฺพชฺหปี
 จาตี ปพฺพชฺมาโนปี จ ฯ ตทาทิกจฺจตีตี ตํ อธิคจฺจตี ฯ
 ลากิริจฺจตมฺนฺติ ลากี อุตฺตมํ ฯ

๑. ม. เนลฺลํ ฯ ๒. ม. อภิรฺูปทสฺสนา ฯ ๓. ม. ขชฺชโกชฺชมถ เลยฺยสಾಯิตํ ฯ

กรจรรณมพุชาตตาลกษณวณณนา

ทานเนาติอาทีสุ เอกจโจ ทานเนา สงคณหิตพโพ โหติ ฯ
ตํ ทานเนา สงคณหิต ฯ ปพพชิตานํ ปพพชิตปริกขารํ ฯ คิหีนํ
คิหิปริกขารํ อทาสี ฯ

ปियวาเจนาติ (๑) เอกจโจ หิ อัย ทาดพัพ ทานํ (๒) นาม
เทติ ฯ เอเกน ปน วจเนน สพัพ มกเขตฺวา นาสติ ฯ กิ
เอตสฺส ทานนฺติ วตฺตา โหติ ฯ เอกจโจ อัย กิณฺจาปี
ทานํ น เทติ ฯ กเถนฺโต ปน เตเลน วिय มกเขตฺติ ฯ
เอโส เทตฺ วา มา วา ฯ วจนเมว ตสฺส สหสฺสํ อคฺฆมติตี วตฺวา
โหติ ฯ เอวรูโป ปุคฺคโล ทานํ น ปจฺจาสิสฺติ ฯ ปियวจนเมว
ปจฺจาสิสฺติ (๓) ฯ ตํ ปियวจนเนน สงคณหิต ฯ

อตฺถจริยาชาติ อตฺถสํวทฺฒนถาย ฯ เอกจโจ หิ เนว
ทานํ ฯ น ปियวจนํ ปจฺจาสิสฺติ ฯ อตฺถโน หิตกถํ (๔) วทฺธิกเมว
ปจฺจาสิสฺติ ฯ เอวรูโป ปุคฺคลํ ยฺทเนเต กาดพัพ ฯ ยฺทํ เต น
กาดพัพ ฯ เอวรูโป ปุคฺคโล เสวิตพโพ ฯ เอวรูโป ปุคฺคโล
น เสวิตพโพติ เอว อตฺถจริยาย สงคณหิต ฯ สมานตฺตตฺตาชาติ
สมานสุขทุกฺษาเวเน ฯ เอกจโจ หิ ทานาทีสุ เอกปี น
ปจฺจาสิสฺติ ฯ เอกาสเน นิสชฺชํ ฯ เอกปลฺลงฺเก สยนํ ฯ เอกโต
๑. ม. เปยฺยวชฺเชน ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓. ม. ปจฺจาสิสฺติ ฯ เอวมฺปริปี ฯ
๔. ส. หิตกถํ ฯ

*เล่มที่ ๖ ลกษณสูตรตวณณา หน้า ๑๘๕

โกชนนติ เอว สมานสุขทุกขตํ ปจจาสี่สตีฯ ตตถ ชาตียา
 หีโน โภเคน อธิโก ทุสสงฺคโห โหติฯ น หิ สกฺกา เตน
 สทฺธี เอกปริโภคํ (๑) กาคฺตุฯ ตถา อกรียมานเ จ โส กุชฺฉติฯ
 โภเคน หีโน ชาตียา อธิโกปี ทุสสงฺคโห โหติฯ โส หิ
 อหํ ชาติมาติ โภคสมฺปนฺเนน สทฺธี เอกปริโภคํ น ยุจฺฉติ
 ตสฺมี กรียมานเ (๒) กุชฺฉติฯ อุโภหิปี หีโน ปน สฺสงฺคโห
 โหติฯ น หิ โส ยุตเรน สทฺธีเอกปริโภคํ ยุจฺฉติฯ น
 อกรียมานเ(๓) กุชฺฉติฯ อุโภหิ สทฺธีโสปี สฺสงฺคโหเยวฯ ภิกฺขุสุ
 ทุสฺสี่โล ทุสสงฺคโห โหติฯ น หิ สกฺกา เตน สทฺธี
 เอกปริโภคํ(๑) กาคฺตุฯ ตถา อกรียมานเว กุชฺฉติฯ สีสฺวา สฺสงฺคโห
 โหติฯ สีสฺวา หิ กรียมานเปี (๔) อกรียมานเปี น กุชฺฉติฯ
 อณฺณํ อตฺตนา สทฺธี ปริโภคํ อกรินฺตมฺปิ น ปาปเกน
 จิตฺเตน ปสฺสตีฯ ปริโภโคปี เตน สทฺธี สฺกโร โหติฯ
 ตสฺมา เอวรूपํ ปุคฺคํ เอว สมานตฺตตฺตย สฺงคฺเหสิฯ

สุสงฺคหิตาสฺส โหนฺตตีติ สฺสงฺคหิตา อสฺส โหนฺติฯ เทตฺ
 วา มาวา เทตฺฯ กโรตฺ วา มา วา กโรตฺฯ สฺสงฺคหิตาว
 โหนฺติฯ น ภิกฺขุชนฺติฯ ยทาสฺส ทาทพฺพิ โหติฯ ตทา เทติฯ
 ยุทานิ มณฺเณ นตฺถิฯ เตน น เทติฯ กิ มยิ ททมานเมว

๑. ม. เอกปริโภโคฯ ๒. ม. อกรียมานเฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร จสทฺโท ทิสฺสตีฯ
 ๔. ม. อหิยมานเปีฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาคุณศัพท์ หน้า ๑๘๖

อุปลุกหามฯ มย อทนต์ (๑)อกโรนต์ น อุปลุกหามาติ เอว
จินเตนติ ฯ

อิช กมมึ นาม ที่ฆรตติ กติ ทานาทีสงคหกมมึ ฯ
กมมสริกขกั นาม โย เอว อสงคาหโก โหติ ฯ โส ยุมินา
การณนสฺส อสงคาหกาวั ชโน ชานาตุติ อิช (๒) ถทชหตุถ-
ปาโท เจว โหติ ฯ วิสมภูจิตตเสว (๓) ลกขโณ จ ฯ ตถาคตตฺส
ปน ที่ฆรตติ สงคาหกาวั สเทวโก โลโก ยุมินา การณน
ชานาตุติ ยุมานิ เทว ลกขณานิ นิพพตฺตนติ ฯ ลกขณึ นาม
ยทเมว ลกขณทวยั ฯสฺสสงคหิตปริชนตา อานิสฺโส ฯ

กริยาติ กริตฺวา ฯ จริยาติ จริตฺวา ฯ อนวมเตนาติ
อนวลญาเตน ฯ อนมเตนาติปิ (๔) ปาโจ ฯ น อปฺปมาเทน น
ทินเนน น วมฺภิตเตนาติ (๕) อตุโธ ฯ

จวิยาติ ฯ จวิตฺวา ฯ อติรุจิริสฺวคฺคทสฺสเนยฺยนฺติ อติรุจิริณจ
สุปาสาทิกิ สฺวคฺคณจ (๖)สุฏฺฐุ เณกั ทสฺสเนยฺยณจ ทฏฺฐพฺพยฺยตฺติ ฯ
สุสุ กุมารโตรี สุฏฺฐุ สุกุมาริ ฯ

ปริชนสฺส โวติ ปริชโน อสฺส โว วจนกโร ฯ วิเชยฺโยติ
กตฺตพฺพากตฺตพฺเพสฺส ยถารุจึ วิเชตพฺโพ ฯ (๗) มหิมฺนฺติ มหึ อิมิ ฯ

๑. ม. ย. อเทนต์ ฯ ๒. ม. ย. อยู่ ปาโจ นตุติ ฯ ๓. ม. วิสมภูจิตตาววลกขโณ ฯ
๔. ส. อนปวาเทมาติปิ ฯ ม. อนปโมเทนาติปิ ฯ ๕. ม. ย. คพฺภิตเตนาติ ฯ
๖. ม. สฺวคฺคจ ฯ ย. สฺวคฺคณจ ฯ ๗. ม. ย. ยถารุจึ วิชิตพฺโพ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคคุณณา หน้า ๑๘๘

ทสเสติ ๑ชมมยาคนฺติ ชมมทานยณฺณิ ๑

อุพฺภมฺปฺปติตโถมวา สโสติ โส เอส อุทฺทคฺคตโถมวา
โหติ ๑ ปาทคณฺจิริหฺติ ปาทโคปฺปกา อหฺสส ๑ สาธฺตณฺจิตาติ
สฺกฺกฺสู สณฺจิตา ๑ มฺสโโลหิตาจิตาติ มฺเสน เจว โลหิตฺเตน จ
อาจิตา ๑ ตโจตฺตถฺฐาติ ตเจนปฺริโยนทฺธา นิคฺคฺคฺพฺหา ๑ วชฺตีติ
คจฺฉติ ๑ อโนมนิกฺกโมติ อโนมวิหารี เสฏฺฐวิหารี ๑

เอณฺชงฺฆลกฺขณวณฺณา

สิปฺปี วาติอาทิสฺสู สิปฺปี นาม เทวปี สิปฺปานิ หินฺณจ
สิปฺปี อุกฺกฏฺจจ สิปฺปี ๑ หินฺน นาม สิปฺปี นพการสิปฺปี
กฺมฺภการสิปฺปี เปสการสิปฺปี นุหฺนสิปฺปี ๑ อุกฺกฏฺจ นาม
สิปฺปี เลขา มุทฺธาคณฺนา ๑ วิหฺชนฺติ (๑) อหิวิหฺชาทิ อเนกวิธา ๑
จรณฺนฺติ ปณฺจสีลํ ทสสีลํ ปาฏฺโฆมฺกฺขสํวรสีลํ ๑ กมฺมนฺติ
กมฺมสฺสกตชานนปฺญญา ๑ กิลิเสยฺยฺนฺติ กิลเมยฺย ๑ อนฺเตวา-
สิทฺทตฺตํ นาม ทฺกฺขํ ๑ ตํ เนลํ มา จิริ อโหสีติ จินฺเตสิ ๑

ราชารหฺณินฺติ รณฺโฆ อนฺรูปานิ หตฺถิอฺสฺสาทีนฺติ ๑ ตานฺนิเยว
रणฺโฆ เสนาย องฺกฏตฺตฺตา ราชงฺกานินฺติ วุจฺฉนฺติ ๑ ราชูปโกถานินฺติ
रणฺโฆ อุปโกถปฺริโกถกณฺฑานิ ๑ ตานฺนิ เจว สตฺตรตฺนานิ จ ๑
ราชานฺจฺฉวนิกานินฺติ รณฺโฆ อนฺจฺฉวนิกานิ ๑ เตลฺลเยว สพฺเพลลํ อิทํ
๑. ม. ปาทโคปฺพกา ๑

คหณั ๑ สมณารหานีติ สมณานั อนรุปานิ ติจีวราทีนิ ๑ (๑)

สมณจกานีติ สมณานั โกฎฐาสฏฐตา จตสุโส ปริสา ๑ สมณ-
ปโกคานีติ สมณานั อุปโกคปริกขารา ๑ สมณานุจจวีกานีติ
เตสัเยว อธิวจัน ๑

อิธ ปน กมมัม นาม ทีฆรตุต สกุกจัน สิปปาทีวจัน ๑
กมมสริกขกั นาม โย เอวั สกุกจัน สิปปั อวาเจนุโต
อนุเววาสิเก อุกุกฎีกาสนชงฆเปสนิกาทีหิ กิลเมติ ๑ ตสส ชงฆมัมสั
ลิจิตวา ปาติตั วิย โหติ ๑ ตถาคตสส ปน สกุกจัน วาจิตภาวั
สเทวโก โลโก ยุมินา การณน ชานาตุติ อนุปุพพอกุคค-
วฎฐิตั เอณิชงฆลกขณั นิพพตตติ ๑ ลกขณั นาม ยุทเมว
ลกขณั ๑ อนุจจวีกลาภิตา อานิสัโส ๑

ยทูปฆาตายาติ ยั สิปปั กสสจิ อุปฆาตาย น
โหติ ๑ กิลิสสตีติ กิลมิสสตี ๑ สุกุมตตโจตถฎฐาติ สุกุมตเจน
ปริโยนทฐา ๑ ที ปน อณเณน กมเมเนน อณณั ลกขณั
นิพพตตตีติ ๑ น นิพพตตติ ๑ ยั ปน นิพพตตติ ๑ ตั อนุพยุณชนั
โหติ ๑ ตสฺมา อิธ วุคตัส ๑

๑. ม. ปาทโกปฬกา ๑

ศุขุมจณวิลกษณวณณนา

สมณั วาติ สมิตปาปฎุเจน สมณั ๗ พุราหุมนั วาติ
พาหิตปาปฎุเจน พุราหุมนั ๗

มหาปญโลติอาทีสุ มหาปญญาทีหิ สมนุนาคโต โหตีติ
อตุโถ ๗ ตตฺรึทำ มหาปญญาทีนั นานตฺตํ ๗

ตตฺถ (๑) กตมา มหาปญญา ๗ มหนฺเต สึลกษณฺเช
ปรึคคณฺหาตีติ มหาปญญา ๗ มหนฺเต สมารึกษณฺเช ปญญา-
กษณฺเช วิมุตตึกษณฺเช วิมุตตฺตวณทสฺสนกษณฺเช ปรึคคณฺหาตีติ
มหาปญญา ๗ มหนฺตานึ จานาจานานึ มหนฺตา วิหาร-
สมาปตฺติโย มหนฺตานึ อริยสจฺจานึ มหนฺเต สติปญฺจานเ
สมมฺปฺปฺชานเ ยฺยทุธิปาเท มหนฺตานึ ยฺยทุธิยานึ พลานึ
โพชฌงฺกานึ (๒)มหนฺเต อริยมกฺเค มหนฺตานึ สามญฺผลานึ
มหนฺตา อภึญญาโย มหนฺตํ ปรมตฺถํ นึพฺพานํ ปรึคคณฺหาตีติ
มหาปญญา ๗

กตมา ปุณฺณปญญา ๗ ปุณฺณานากษณฺเชสุ ฌานั ปวตฺตตีติ
ปุณฺณปญญา ๗ ปุณฺณานาธาตฺตฺสุ ปุณฺณานาอายุตเนสุ ปุณฺณานา-
ปฏึจฺจสมฺปฺปาเทสุ ปุณฺณานาสุญฺจตมฺนุปลพฺเภสุ ปุณฺณานาอตุเถสุ
ธมฺเมสุ นึรุตตีสุ ปฏึภาณเสุ ๗ ปุณฺณานาสึลกษณฺเชสุ ปุณฺ-
ณานาสมารึปญญาวิมุตตึวิมุตตึตวณทสฺสนกษณฺเชสุ ปุณฺณานา-
๑. ขุ. ปฏึ. ๓๑/๖๖๕/๕๓๐ ๗ ๒. ม. มหนฺเต โพชฌงฺเก ๗

*เล่มที่ ๖ ลกขณสตตวณณา หน้า ๑๕๑

จนาจเนสฺ ปุณฺณานาวิหารสมาปัตตีสฺ ปุณฺณานาอริยสจฺเจสฺ
ปุณฺณานาสติปฏฺจจเนสฺ สมมปฺปชานเอสฺ ยุตฺธิปาเทสฺ ยุนฺทุริเยสฺ
พลเอสฺ โพชฌงฺเกสฺ ปุณฺณานาอริยมคฺเคสฺ สามณฺณผลเอสฺ
อภิณฺณวาสฺ ปุณฺณชนสาธารณฺ ฌมฺเม สมตฺติกุมฺม ปรมตฺเต
นิพฺพานฺ ฌานํ ปวตฺตตฺตฺติ ปุณฺณปณฺณวาทํ

กตมา (๑) หาสปณฺณวาทํ ยุชฺเชกฺขโจ หาสพฺหุโล เวทพฺหุโล
ตฺถุจฺพิพฺหุโล ปาโมชฺชพฺหุโล สीलํ ปรีปฺปุเรตฺติ ยุนฺทุริยสํวาริ ปรีปฺปุเรตฺติ
โกชฺชน มตฺตตฺถณฺณตํ ชากรียานฺนโยคิ สीलกฺขนฺธํ
ปณฺณวาทกฺขนฺธํ วิมุตฺตติกฺขนฺธํ วิมุตฺตติฌานทสฺสนกฺขนฺธํ ปรีปฺปุเรตฺติ
หาสปณฺณวาทํ หาสพฺหุโล เวทพฺหุโล ตฺถุจฺพิพฺหุโล ปามชฺชพฺหุโล
จนาจานํ ปฏฺฐวิชฺฌตฺตฺติ หาสปณฺณวาทํ หาสพฺหุโล วิหาร-
สมาปัตตฺติโย ปรีปฺปุเรตฺติ หาสปณฺณวาทํ หาสพฺหุโล อริยสจฺจจนา
ปฏฺฐวิชฺฌตฺตฺติ หาสปณฺณวาทํ สติปฏฺจจเนสฺ สมมปฺปชานฺ ยุตฺธิปาเท
ยุนฺทุริยานิ พลานิ โพชฌงฺกานิ(๒) อริยมคฺคํ ภาเวตฺตฺติ หาส-
ปณฺณวาทํ หาสพฺหุโล สามณฺณผลานิ สจฺจนิกรโรรตฺตฺติ หาสปณฺณวาทํ
อภิณฺณวาโย ปฏฺฐวิชฺฌตฺตฺติ หาสปณฺณวาทํ หาสพฺหุโล เวทตฺถุจฺ-
ปาโมชฺชพฺหุโล ปรมตฺถํ นิพฺพานํ สจฺจนิกรโรรตฺตฺติ หาสปณฺณวาทํ

กตมา ชวนปณฺณวาทํ ยงฺกิลฺลิจิ รูปํ อตฺติตานาคต-
ปจฺจุปฺปนฺนํ ยนฺทุเร สนฺตฺติเก วาฯ สพฺพพฺนตํ รูปํ

๑. บ. ปฏฺฐ. ๓๑/๖๗๔/๕๕๒ ฯ ๒. ม. โพชฌงฺเก ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทวคคณณนา หน้า ๑๕๒

อนิจจโต จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณาฯ ทุกขโต จิปปิ อนตโตโต
 จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณาฯ ยากาจิ เวทนาฯเปฯ ยากาจิ
 สลณญาฯเปฯ เย เกจิ สงขารฯเปฯ ยงกิลลิจิ วิณณณ
 อตีตนาคตปจจุปปนุณฯเปฯ สพพนต วิณณณ อนิจจโต
 ทุกขโต อนตโตโต จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณาฯ จกขุ(๑)ฯเปฯ
 ชรามรณ อตีตนาคตปจจุปปนุณ อนิจจโต ทุกขโต อนตโตโต
 จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณาฯรูป อตีตนาคตปจจุปปนุณ อนิจจ
 ขยญเจน ทุกข กยญเจน อนตตา อสารกญเจนาติ ตลยิตวา
 तीเรตวา(๒) วิภาวยิตวา วิภูต กตวา รูปนโรเช นิพพาน
 จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณาฯเวทนา สลณญา สงขารฯ
 วิณณณ จกขุฯเปฯ ชรามรณ อตีตนาคตปจจุปปนุณ
 อนิจจ ขยญเจนฯเปฯ วิภูต กตวา ชรามรณนโรเช นิพพาน
 จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณาฯ รูป อตีตนาคตปจจุปปนุณ
 อนิจจ(๓) สงขต ปฏิจจสมุปปนุณ ขยชมม วยชมม ีวราค-
 ชมม นโรชชมมตลยิตวา तीเรตวา วิภาวยิตวา วิภูต
 กตวา รูปนโรเช นิพพาน จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณาฯ
 เวทนา สลณญา สงขารฯ วิณณณฯ (๓) จกขุฯเปฯ ชรา-
 มรณ อตีตนาคตปจจุปปนุณ (๔) อนิจจ สงขต ปฏิจจสมุปปนุณ
 # ๑. ม. จกขุฯเปฯ เอวมุปริปิฯเปฯ ๒. ม. तीเรตวาฯเปฯ เอวมุปริปิฯเปฯ ๓. ม. อิม ปาจา นตลยิตวาฯ

ขยชมมัม วยชมมัม วิจารณ์มัม นิโรชชมมุนติ ตูลยิตวา ตีเรตวา
วิภาวยิตวา วิภูตัม กตวา ชรามรณนิโรเช นิพพาเน จิปป์
ชวตีติ ชวนปลยณา ฯ

กตมา ติกขปลยณา ฯ จิปป์ กิเลส ฉินฺทตีติ ติกข-
ปลยณา ฯ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสติ ฯ อุปฺปนฺนํ
พฺยาปาทวิตกฺกํ ฯ อุปฺปนฺนํ วิหีสาวิตกฺกํ ฯ อุปฺปนฺนูปฺปนฺเน
ปาปเก อกฺุสเส ฌมฺเม อุปฺปนฺนํ รากิ โทสํ โมหํ โกรธํ
อุปฺนาหํ มกฺขํ ปรลลํ ยฺสุสํ มจฺจฺริยํ มายํ สาเจยฺยํ ฌมฺภํ
สารมฺภํ มานํ อติมานํ มทํ ปมาทํ สพฺเพ กิเลส สพฺเพ
ทฺวจฺริเต สพฺเพ อภิสงฺขารे สพฺเพ (๑)ภวคามิเก กมฺเม(๑)
นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยฺนฺตีกโรติ อนาภาวงฺกเมตีติ
ติกขปลยณา ฯ เอกมฺหิ อาสเน จตฺตาริ อริยมคฺคา จตฺตาริ
สามลฺยผลานิ จตฺสฺโส ปฏฺิสมฺภิทาโย ฉ จ(๒) อภิญฺญาโย อธิคตา
โหนติ สจฺฉิกตา สฺสูติตา(๓) ปลยณาชาติ ติกขปลยณา ฯ

กตมา นิพเพธิกปลยณา ฯ ยฺเรกจฺโจ สพฺพสงฺขารेषฺสุ
อุพฺเพชฺพหุโล โหติ อุตฺตราสพฺหุโล (๔) อุกฺกณฺจพฺหุโล (๕) อรติพฺหุโล
อนภฺริติพฺหุโล พหิมฺโข น รมติ สพฺพสงฺขารेषฺสุ ฯ อนิพฺพิทฺช-
ปฺพุพฺพิ อปฺทาลิตปฺพุพฺพิ โลกกฺขนฺธิ นิพฺพิชฺชติ ปทาเลตีติ

๑. ม. ย. ภวคามิกมฺเม ฯ ๒. ม. ย. จสฺสุโท นตฺถิ ฯ ๓. ม. สฺสูติตา ฯ ย. ปฺสูติตา ฯ
๔. ม. ย. อุตฺตราสพฺหุโล ฯ ๕. ม. อุกฺกณฺจนพฺหุโล ฯ

อปพพชขมิจุนติ อปพพชข กิหิภาว ยุจุนโต ฯ
มหตี มหินติ มหนต์ี ปจวี ฯ อจณาทนวตถโมกขปาปุรณานนติ(๑)
อจณาทนานญเจว วตถานญจ อุตตมปาปุรณานญจ ฯปนาโสติ
วินาโส ฯ

โกโสหิตวตถคฺยหฺลกฺขณวณณา

มาตรปี ปุตเตน สมานตา อโหสีติ ยุมํ กมมํ รชเช
จิตฺเตน (๒) สกกา กาคู ฯ ตสฺมา โพธิสตุโตปี รชชํ การยมาโน
อนฺโตนคเร จตฺกกาทีสุ จตฺตฺส นคฺรทฺวาเรสุ พหิณคเร จตฺตฺส
ทิสาสฺส ยุมํ กมมํ กโรธาติ มนฺสฺเส จเปตี ฯ เต มাত্র
กฺุหี เม ปุตฺโต ปุตฺตํ น ปสฺสามิตี วิลปนฺตี ปริเยสมานํ
ทิสฺวา เอหิ อมฺม ปุตฺตํ ทกฺขสีตี ตํ อาทาย คนฺตฺวา
นฺหาเปตฺวา โภเชตฺวา ปุตฺตมสฺสา ปริเยสีตฺวา ทสฺเสนฺตี ฯ
เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ

อิช กมมํ นาม ทิฆมฺรตฺตํ ฌาตีนํ สมงฺคิภาวกรณํ ฯ
กมฺมสฺริกฺขกํ นาม ฌาตโย หิ สมงฺคิภูตฺตา อญฺณมญฺญสฺส
วชฺชํ ปฏิจฺจนาเทนฺตี ฯ กิณฺจาปี หิ เต กลหกาเล กลหํ กโรนฺตี
เอกสฺส ปน โทเส อฺปฺปนฺเน อญฺณํ ชานาเปตฺตุํ น ยฺจุนฺตี ฯ
อัย นาม เอกสฺส โทโสตี วุตฺเต สพฺเพ อญฺฺจหิตฺวา เณ
๑. ม. ...ปาปุรณานนฺตี ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๒. ม. ปตฺติจฺจิตฺเตน ฯ

ทิฏฐิ์ เกณ สุตฺ๑ อมหากิ์ ฅาติสฺส เอวรूपิ์ กตฺตา นาม
นคฺคิ์ติ๑ ตถากเตน ปน ติ์ ฅาติสฺสกหิ์ กโรนฺเตน ทีฆรตฺติ์
ยฺหิ์ วชฺชปฏิจฺฅาทนกมฺมึ นาม กตฺติ์ โหติ๑ อถสฺส สเทวโก
โลโก ยฺมินา การณน เอวรूपสฺส กมฺมสฺส กตฺถาวิ์ ชานาคฺคิ์
โกโสหิตวตฺตคฺคฺยฺหลกฺขณึ์ นิพฺพตฺตติ๑ ลกฺขณึ์ นาม ยฺทเมว
ลกฺขณึ์๑ ปหุตฺตปฺตฺตตา อานิสฺโส๑

วตฺตฉาทิยนฺติ(๑) วตฺเตน ฉาทเตตพฺพิ์ วตฺตคฺคฺยฺหิ์๑

อมิตฺตตาปนาติ อมิตฺตาปนึ์ ตาปนา๑ กิหิสฺส ปิตฺติชนนาติ(๒)
กิหิฏฺตสฺส สโต ปิตฺติชนนา๑

ปริมณฺทลอโนนมชณฺณปริมสนลกฺขณวณณา

สมี ชานาติติ อยิ์ ตารุกฺขสโม อยิ์ ปโกฺขรสาติ-
สโมติ เอว เตน เตน สมี ชานาติ๑ สามิ์ ชานาติติ
สยิ์ ชานาติ๑ ปุริสฺส ชานาติติ อยิ์ เสฏฺฐสมฺมโตติ ปุริสฺส
ชานาติ๑ ปุริสฺสวิเสสฺส ชานาติติ มุคฺคิ์ มาเสน สมี อกตฺวา
คฺคฺยวิสิฏฺฐสฺส วิเสสฺส ชานาติ๑ อยมิทมรหติ์ติ อยิ์ ปุริโส
ยฺหิ์ นาม ทานสฺกการิ์ (๑)อรหติ์๑ ปุริสฺสวิเสสฺสโร ปุเร(๔) อโหสิ์ติ
ปุริสฺสวิเสสฺส ฅตฺวา การโก อโหสิ์๑ โย ยิ์ อรหติ์๑ ตสฺเสเวตฺติ
๑. ม. วตฺตฉาทิยนฺติ๑ ๒. ม. ปิตฺติ์ ชนนา๑ ๓. สิ. ทานึ์ มานึ์ สกฺการิ์๑
๔. ม. อยิ์ ปาโจ นคฺคิ์๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิภวคคุณณา หน้า ๑๕๘

อทาสี ๗ โย หิ กหาปณารหสฺส อหุตฺมฺ เทติ ๗ โส ปรสฺส
อหุตฺมฺ นาสเตติ ๗ โย เทว กหาปณเ เทติ ๗ โส อตฺตโน
กหาปณํ นาสเตติ ๗ ตสฺมา ยฺหํ อุกฺยํปี อกตฺวา โย ยํ
อรหติ ๗ ตสฺส ตเทว อทาสี ๗ สทฺธาธนนฺตืออาทิสฺส สมฺปตฺติ-
ปฏฺฐิตาภฺภูเจน สทฺธาทีนํ ฌนภาโว เวทิตฺพุโป ๗

อิธ กมฺมํ นาม ทีฆมฺรตฺตํ ปฺริสฺวิเสตฺถํ ฌตฺวา กตฺถ
สมสงฺคหกมฺมํ ๗ กมฺมสฺริกฺขกํ นาม ตทสฺส กมฺมํ สเทวโก
โลโก ยฺมึนา การณฺน ฆานาตฺตือ ยฺมึนา เทว ลกฺขณานิ
นิพฺพตฺตฺตฺตฺติ ๗ ลกฺขณํ นาม ยฺมึเมว ลกฺขณทฺวยํ ๗ ฌนสมฺปตฺติ
อานิสฺสโธ ๗

ตฺถลียาติ ตฺถลียิตฺวา ๗ ปฏฺฐิวิจยาติ (๑) วิจฺจิตฺวา ๗(๒) มหาชน-
สงฺคาหกนฺตฺติ มหาชนสงฺคหํ ๗ (๓) สมกฺขมาโนติ สมํ เปกฺขมาโน ๗
อภินิพฺพณา มนฺุชาติ อตฺตินิพฺพณา สฺขุมปฺลฺลณา ลกฺขณปาจกา-
มนฺุสฺสา ๗ พหฺุวิวิธา คิหิํ อรหานิติ พหฺุวิวิธานิ คิหิํ อนฺุจฺจ-
วิกานิ ปฏฺฐิลภติ ๗ ททโร สฺสุ กฺมาโรติ อยํ ททโร กฺมาโร
ปฏฺฐิลภิสฺสตีติ พฺุยากรีสฺสุ ๗(๔) มหิปฺตฺติสฺสาติ รัญโธ.

๑. ม. ปฏฺฐิวิจย ๗ ๒. ม. ปฏฺฐิวิจฺจิตฺวา ๗ ๓. ม. มหาชนสงฺคหณํ ๗
๔. ม. พฺุยากํสฺสุ ๗ ๕. ม. มหิปฺตฺติสฺสาติ ๗

สี่หปุพพทุทธกายาทิติลกขณวณณา

โยคกุกเขมกาโมติ โยคโต เขมกาโมฯ ปญญาชาติ กम्मสุส-
กตปญญาตฯ อธิ กम्मํ นาม มหาชนสุส อตุถกามตาฯ
กम्मสริกุกํ นาม ตํ มหาชนสุส อตุถกามตาย วทุฏิกเมว
ปจจาสิสตาภาวํ (๑)สเทวโก โลโก ยุมินา การณนสุส(๒) ชานาตุติ
ยุมานิ สมนตปริปุรานิ อปริหีนานิ ตีณิ ลกขณานิ
นิพพตตุนติฯ ลกขณํ นาม ยุตเมว ลกขณตตยํฯ ธนาทีหิ
เจว สทุธาทีหิ จ อปริหานิ อานิสฺโสฯ

สทุธายาติ โอกปปนสทุธาย ปสาทนสทุธายฯ สีเลนาติ
ปญจสีเลน ทสสีเลนฯ สุตนาติ ปริยตติสวเนนฯ พุทธิยาติ
เอเตสํ พุทธิยาฯ กิณฺติ เอเตหิ วทุฏเยยฺยุนฺติ เอวํ จินฺเตสฺสีติ
อตุโถฯ ฐมฺเมนาติ โลกียฐมฺเมนฯ พหุหิ สารุภีติ อญฺเฬหิปี
พหุหิ อุตตมกฺุณฺเหหิฯ อสทานฐมฺมตฺนฺติ(๓) อปริหานฐมฺมํฯ (๔)
๑. ม. ปจจาสิสตาภาวํฯ ย. ปจจาสิสตีภาวํฯ ๒. ม. การณนฯ
๓. ม. อสทานฐมฺมตฺนฺติฯ ๔. ม. อปริหีนฐมฺมํฯ ย. อสทานฐมฺมํฯ

รสกคสคคิตาลกขณวณณา

สมาธิวาหิณีโยติ(๑) ยถา ติลผลมตุมปี ชิวหุเค จปีตํ
สพพตุด ผรติฯ เอวํ สสมา หุตฺวา วหนฺติฯ อิช กมฺมํ นาม
อโรครณํ (๒) กมฺมํฯ กมฺมสริกฺขกํ นาม ปาณินาทีหิ ปหาร-
ลทฺขสฺส ตตฺถ ตตฺถ โลหิตํ สณฺจาทิฯ คณฺจิ คณฺจิ หุตฺวา
อนฺโต จ ปุพฺพิ คณฺหาติฯ อนฺโต จ กิซฺชติฯ เอวํ โส
พหุโรโค โหติฯ ตถาคเตน ปน ทีฆรตฺตํ ยุมํ อาโรคฺยกรณกมฺมํ (๓)
กตํฯ ตทสฺส สเทวโก โลโก ยุมินา การณน ชานาตุติ
อาโรคฺยกรณํ (๔) รสคคสคคิลกขณํ นิพฺพตฺตติฯ ลกขณํ นาม
ยฺทเมว ลกขณํฯ อปฺปาพารตาอนิสฺโสฯ

มรณวธนาติ เอตํ มาเรถ เอตํ ฆาเตถาติ เอวํ
อาณตฺเตน มรณวธเนฯ อุพฺพารณายาติ พนฺธนาการป-
ปเวสเนนฯ โอชสาติ อุชสาติฯ (๕)

อภินิลเนตฺตโคปฺขุมลกขณวณณา

น จ วิสณฺณฺติ กกฺกฏโก วิย อกฺขิณี นีหริตฺวา น
โกธวเสน เปกฺขิตา อโหสิฯ น จ วิสาวีติ (๖) วงฺกขิโกฏฺฐยา
เปกฺขิตาปี นโหสิฯ น จ ปน วิชเยยเปกฺขิตาติ วิชเยยเปกฺขิตา
#๑. ม. สมาธิวาหิณีโยติฯ ๒. ม. ยฺ. อวิหจณกมฺมํฯ ๓. สฺ. อโรครณํ กมฺมํฯ
๔. ม. ยฺ. อาโรคฺยกรํฯ ๕. ม. อิม ปาจา นตฺถิฯ ๖. สฺ. ยฺ. วิสัจจิตํฯ ม. วิสัจจิตํฯ

ปहुตชีวหาพุรหุมสฺสรลกฺขณวณฺณนา

อาเทยฺวาโจ โหตีติ กเหตุพฺพวจโน โหติฯ อิธ กम्म
 นาม ทีฆรตฺตํ อพฺรฺสฺวาทิตาฯ กम्मสฺริกฺขกํ นาม เย พฺรฺส-
 วาจา โหนฺติฯ เต ยฺมินา การณฺน เนลํ ชิวฺหํ ปฺริวตฺเตตฺวา(๑)
 ปฺริวตฺเตตฺวา พฺรฺสฺวาจา ย กถิตภาวํ ชโน ชานาตุติ กทฺชชีวหา วา โหนฺติ
 กุพฺพชีวหา วา ทฺวิชีวหา(๒) วา มมฺมฺนา วาฯ เย ปน
 ชิวฺหํ ปฺริวตฺเตตฺวา ปฺริวตฺเตตฺวา พฺรฺสฺวาจํ น วทฺนฺติฯ เต
 กทฺชชีวหา วา (๑)กุพฺพชีวหา วา ทฺวิชีวหา วา(๑) น โหนฺติฯ
 มฺหุ เนลํ ชิวหา โหติ รตฺตกมฺพลวณฺณนาฯ ตสฺมา ตถาคตฺส
 ทีฆรตฺตํ ชิวฺหํ ปฺริวตฺเตตฺวา(๔)ปฺริวตฺเตตฺวา พฺรฺสฺยา วาจา
 อกถิตภาวํ สเทวโก โลโก ยฺมินา การณฺน ชานาตุติ ปहुต-
 ชิวหาลกฺขณํ (๕) นีพฺพตฺตติฯ พฺรฺสฺวาจํ กถฺนฺตฺวานญจ สทฺโท
 กิขฺชติฯ เต สทฺทเกทํ กตฺวา พฺรฺสฺวาจา ย กถิตภาวํ ชโน
 ชานาตุติ กิณฺนสฺสรฺวา วา โหนฺติ กิณฺนสฺสรฺวา วา กากสฺสรฺวา
 วาฯ เย ปน สรเกทกริ พฺรฺสฺวาจํ น กถฺนฺติฯเตลํ สทฺโท
 มฐฺโร จ โหติ เปมฺนีโย จ(๑)ฯ ตสฺมา ตถาคตฺส ทีฆรตฺตํ
 สทฺทเกทกราย พฺรฺสฺวาจา ย อกถิตภาวํ สเทวโก โลโก ยฺมินา
 การณฺน ชานาตุติ พุรหุมสฺสรลกฺขณํ นีพฺพตฺตติฯ ลกฺขณํ
 #๑. ม. ปฺริวตฺเตตฺวา ปฺริวตฺเตตฺวาฯ ๒. ม. พุทฺชชีวหาฯ เอวมฺปฺริปีฯ
 ๓. ม. อิมฺปาจา นตฺถิฯ ๔. ม. อัยฺ ปาโจ นตฺถิฯ ๕. ม. ปहुต...ฯ

*เล่มที ๖ ลกขณสุตตวณณา หน้า ๒๐๕

นาม ยุทเมว ลกขณทวยี ๑ อาทยยววจตา (๑) อานิสัโส ๑

อุพพารกรนุติ (๒) อุกโกสยุตตตตา อาพารกรี ๑ พหุชนป-
ปมททนนุติ พหุชนานัน ปมททนี ๑ อพาพหิ คิริ โส น
ภณิ ผรุสนุติ เอตถ อกาโร ปรัตถ ภณิสททเทน โยเขตพุโพ ๑
พาพหุติ พาพหิ พลว อติผรุสั ๑ พาพหิ (๓) คิริ โส น
อภณิติ อยเมตถ อตุโถ ๑ สุตัหิตนุติ (๔) สุกกุ เปมสหิตั ๑ สขิลนุติ
มุกกั ๑ วาจาติ วาจาโย ๑ กณณสุขาติ กณณสุขาโย ๑
กณณสุขนุติปี ปาโจ ๑ ยถา กณณานัน สุกขั โหติ ๑ เอวั
เอรยตีติ อตุโถ ๑ เวทยถาติ (๕) เวทยิตถ ๑ พุรหุมนุสรตตตตต
พุรหุมนุสรตั ๑ พหุโน พหุนุติ พหุชนสุส พหุ ๑ พหุนัน พหุนุติปี
ปาโจ ๑ พหุชนานัน พหุนุติ อตุโถ ๑

สีหหนูลกขณวณณา

อปปริสัโก โหตีติ คุณโต วา จานโต วา ชัเสตุ (๖)
จาเวตุ อสกกุณเยโย ๑ อธิ กมมึ นาม ปลาปกถาย ออกถัน ๑
กมมสริกุกั นาม เย ตั กถนุติ ๑ เตยมินา การณน
เนสั หนุกั จาเลตวา (๗) ปลาปกถาย กถิตภาวั ชโน ชานาตุติ
อนุโตปวิภูจหนุกา วา วุกหนุกา วา ปพุถารหนุกา วา
#๑. ม. ย. อาทยยววจตา ๑ ๒. ม. อุพพาริกั ๑ ๓. ที. ปา ๑๑/๑๖๗/๑๘๘
อิเม ปาจา นตุติ ๑ ๔. ม. สุตัหิตั ๑ ๕. ม. เวทยถาติ ๑ ๖. ม. ปริสัตุ ๑
๗. ม. จาเลตวา จาเลตวา ๑

สโม ฯ ลปนฺชนฺติ มุขํ ฯ ทนฺตฺนฺติ อตุโถ ฯ ทิชฺสมฺสฺกฺกฺสุจฺจิ-
โสภนฺทฺนฺโตติ เทว วาเร ชาตฺตฺตา ทิชฺชามกา สฺกฺกา สุจฺจิ
โสภนา จ ทนฺตา อสฺสาติ ทิชฺสมฺสฺกฺกฺสุจฺจิโสภนฺทฺนฺโต ฯ น
จ ชนปฺทฺตฺทนฺนฺติ โย ตสฺส จกฺกฺวาพริจฺฉินฺโน ชนปฺโท ฯ ตสฺส
อณฺเณน ตฺทณฺํ ปีพา วา อาพาโธ วา นตฺถิ ฯ หิตฺมฺปิ
จ พหุชนฺสุํ จรฺนฺตีติ (๑) พหุ ชนา สฺมานฺสุขฺทฺกฺขา หุตฺวา
ตสฺมี ชนปฺเท อณฺณมณฺณสฺส หิตฺถเจว สฺขณฺจ จรฺนฺติ ฯ
วิปาโปติ วิคตฺปาโป ฯ วิคตฺทรฺถกิลฺมโถติ วิคตฺกાયิกฺทรฺถ-
กิลฺมโถ ฯ มลฺชิลฺลิกฺิเลเสปฺนฺเทภีติ ราคาทิมฺลानณฺเจว ราคาทิ-
จิลานณฺจ โทสกฺลิณณฺจ สพฺพกฺิเลसानณฺจ อปฺนฺเทภิ ฯ เสํ
สพฺพตฺถ อุตฺตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

ลกฺขณสุตฺตวณฺณนา นิฎฺฐิตา ฯ

สฺตฺตมํ ฯ

#๑. ที. ปา. ๑๑/๑๗๑/๑๕๓ ฯ

สิงคาลสุตตวณณา

นิทานวณณน■

เอวมเม สุตนฺติ สิงคาลสุตฺตํ ๑ ตตฺรารยํ อนฺุตฺตานปท-
วณณา เวพฺวน เกลนฺทกนิวาเปติ เวพฺวนนฺติ ตสฺส
อฺยฺยานสฺส นามํ ๑ ตํ กิร เวพูหิ ปริกฺขิตฺตํ อโหสิ
อฺฏฺจารสทฺเตน จ ปากาเรน โคปฺรฎฺฎาลกยฺตฺตํ นีโลภาถิ
มโนรมํ ๑ เตน เวพฺวนนฺติ วุจฺจติ ๑ เกลนฺทกานณฺเจตฺถ นีวาปี
อทฺสุ ๑ เตน เกลนฺทกนิวาไปติ วุจฺจติ ๑

ปฺพุเพ กิร อณฺตโร ราชา ตตฺถ อฺยฺยานกิพนฺตถิ
อากโต สฺรามเทน มตฺโต ทิวา นิทฺทํ โอกมฺมิ ๑ ปฺริชโนปิสฺส
สุตฺโต ราชาทิ ปฺปฺผลาทีหิ ปโลภียมาโน ยฺโต จิตฺ จ
ปฤกามิ ๑ อถ สฺราคนฺเรน อณฺตรสฺมา สฺสิรรุทฺธา กณฺห-
สไปโป นิกฺขมิตฺวา รณฺโธ อภิมุโข อากจฺจติ ๑ ตํ ทิสฺวา
รุทฺขเทวตา รณฺโธ ชีวิตฺ ทมฺมิตฺติ กาทกเวเสน อากนฺตฺวา
กณฺณมฺมุเล สทฺทมกาสิ ๑ ราชา ปฺพุชฺฉมิ(๑) ๑ กณฺหสไปโป
นิวตฺโต ๑ โส ตํ ทิสฺวา ยฺมาย กาทกาย มม ชีวิตฺ
ทินฺนนฺติ กาทกานํ ตตฺถ นีวาปี ปฏฺฐเปสิ ๑ อภยโฆสณฺจ
โฆสาเปสิ ๑ ตสฺมา ตํ ตโต ปฏฺฐติ เกลนฺทกนิวาไปติ สงฺขยิ
#๑. ม. ปฏฺฐิพฺุชฺฉมิ ๑

คตฺ ๑ กลนุทกาทิ หิ กภาพกานํ เอตํ นามํ ๑

เตน โข ปน สมยนาติ ยสฺมี สมเย ภควา ราชคหํ
โคจรคามํ กตฺวา เวพฺพวเน กลนุทกนิวาเป วิหริติ ๑ เตน
สมยเน ๑ สิงคาลโก คหปติปุตฺโตติ สิงคาลโกติ ตสฺส นามํ ๑
คหปติสฺส ปุตฺโตติ คหปติปุตฺโต ๑ ตสฺส กิร ปิตา คหปติ-
มหาสาโล ๑ นิทฺทหิตฺวา จปิตา จสฺส เกहे จตฺตาลีสฺส ธนโกฏิโย
อตุลฺลิ ๑ โส ภควติ นิฏฺจงฺกโต อุปาสโก โสตาปนฺโน ๑ ภริยาปิตฺส
โสตาปนฺนาเยว ๑ ปุตฺโต ปนสฺส อสทฺโธ อปฺปสนฺโน ๑ อถ
นํ มาตาปิตโร อภิกฺขณฺ อเว โอวทฺนฺติ ตาต สตุถาริ
อุปสงฺกม ๑ ฐมฺมเสนาปตี มหาโมคฺคัลลนํ มหากสฺสปี อสีติ-
มหาสาวเก อุปสงฺกมาติ ๑ โส เอวมาห นตุถิ มม ตุมฺหากํ
สมณานํ อุปสงฺกมณิกิจฺจํ ๑ สมณานํ สนฺตํกํ คนฺตฺวา หิ
วณฺทิตพฺพํ โหติ ๑ โอนมิตฺวา วณฺทนฺตสฺส ปิฏฺฐิ รุชฺชติ ๑ ชนฺนุกานิ
ขรานิ โหนฺติ ๑ ภูมฺมียํ นิสิตฺตพฺพํ โหติ ๑ ตตฺถ นิสินฺนสฺส
วตฺถานิ กิลิสฺสนฺติ ชีรฺนฺติ ๑ สมิเป นิสินฺนกาลโต ปฏฺฐาย
กถาสลฺลาโป โหติ ๑ ตสฺมี สติ วิสฺสาโส อุปฺปชฺชติ ตโต
นิมนฺติตฺวา จีวรปณฺฑปตาทีนํ ทาตพฺพานิ โหนฺติ ๑ เอวํ
สนฺเต อตุโถ ปริหายติ ๑ นตุถิ มยฺหํ ตุมฺหากํ สมณานํ
อุปสงฺกมณิกิจฺจนฺติ ๑ ยุตฺติ นํ ยาวชีวํ โอวทฺนฺตาปี มาตาปิตโร
สาสเน อุปเนตฺตุนํ นาสกฺขีสุ ๑

มยาเอตถาติตสุมา ปาโถว นิกขมิตฺวา ราชคหํ ปิณฑาย
ปาวิสิ ฯ ปวิสฺสูโต จ นํ ตเถว อทฺทส ฯ เตน วุฑฺฒิ อทฺทสา
โฆ ภควาติ ฯ เอตทโวจาทิ โส กิร อวิทุเร จิตฺปี สตุถาริ น
ปสุตฺติ ฯ ทิสายเว นมฺสฺสฺติ ฯ อถ นํ ภควา สุริยรสมิสมฺพสุเสน
วิกฺขมานํ มหาปทุมํ วิย มุขํ วิวริตฺวา กิณฺณ(๑) ตฺวํ
คหปติปฺปุตฺตาติอาทิกํ เอตทโวจ ฯ

ฉทิสาวณฺณนา

ยถากถิ ปน ฆนฺเตติ โส กิร ตํ ภควโต วจนํ
สุตฺตวาว จินฺเตสิ ยา กิร มม ปิตฺรา ฉ ทิสานมฺสฺสิตฺตพฺพาติ
วุฑฺฒา ฯ น กิร ตา เตา ฯ อญฺญา กิร อริยสาวเกน
ฉ ทิสานมฺสฺสิตฺตพฺพา ฯ หนฺนทาหิ อริยสาวเกน นมฺสฺสิตฺตพฺพา
ทิสายเว ปุจฺฉิตฺวา นมฺสฺสิสฺสามิตี ฯ (๒) โส ตา ปุจฺฉนฺสูโต ยถากถิ
ปน ฆนฺเตติ อาทิมาย ฯ ตตฺถ ยถาติ นิปาตมตฺตํ ฯ กถิ
ปนาติ ยุกฺกเมว ปุจฺฉาปทํ ฯ กมฺมกิลเสสาติ เตหิ กมฺเมหิ
สตุตฺตา กิลิสฺสนฺติ ฯ ตสฺมา กมฺมกิลเสสาติ วุจฺฉนฺติ ฯ จานเหตี
การณฺเห ฯ อปายมุขานีติ วินาสมุขานิ ฯ โสติ โส โสตาปนฺโน
อริยสาวโก ฯ จุกฺกทสฺปาปกาปคโตติ เอเตหิ จุกฺกทสฺหิ ปาปเกหิ
ตามเกหิ อเปโต ฯ (๓) ฉทิสापฺปฏิจฺฉาทีติ ฉ ทิสานมฺสฺสิตฺตพฺพาติ
๑. ม. เอตถนฺนตฺเร โขติ ทิสฺสฺติ ฯ ๒. ม. นมฺสฺสามิตี ฯ ๓. ม. อปคโต ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคคุณณา หน้า ๒๑๒

อุโภโลกวิชยาชาติ อุภินัน ุชโลกปรโลกานัน วิชินนตถาย ๑
อยณเจว โลโก อารทุโช โหตีติ เอวรุปสฺส หิ อิช โลเก
ปณจ เวรานี น โหนติ ๑ เตนสฺส อยณเจว โลโก อารทุโช
โหติ ปริโตสีโต เจว นิปฺพาทีโต จ ๑ ปรโลเกปี ปณจ เวรานี
น โหนติ ๑ เตนสฺส ปโร จ โลโก อารธาโต โหติ ๑ ตสฺมา
โส กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา สุกตี สกฺคิ โลกั อูปชชติ ๑

อิติ ภควา สงฺเขเปณ มาติกั จเปตฺวา ยุทานิ ตเมว
วิตฺถารณฺโต กตมสฺส จตฺตารโ กมฺมกิลเสชาติ อาทิมาย ๑ กมฺม-
กิลเสตี กมฺมณฺจ ตั กิลเสสมฺปยุตฺตตฺตา กิลโส จาติ กมฺม-
กิลโส ๑ สกิลเสยว หิ ปาณั หนติ ๑ นิกฺกิลโส น หนติ
ตสฺมา ปาณาติปาโต กมฺมกิลเสตี วุตฺโต ๑ อทินฺนาทานาทีสุปี
เอเสว นโย ๑ อถาปรนฺติ อปรปี เอตทตฺถปรีทีปกเมว คากาพฺนุชั
อโวจาทิ อตุโธ ๑

จตุจานวณณา

ปาปกมฺมึ กโรตีติ ยุทฺ ภควา ยสุมา การเก ทสฺสิตเต
อการโก ปากโฏ โหตี ๑ ตสฺมา ปาปกมฺมึ น กโรตีติ มาติกั
จเปตฺวาปี เทสนากุสลตาย ปจฺมตรี การกั ทสฺเสนฺโต อาห ๑
ตตฺถ จนนทาคตี กจฺจนฺโตติ จนนเทน เปเมน อคตี กจฺจนฺโต
อกตตพฺพิ กโรนฺโต ๑ ปรปเทสุปี เอเสว นโย ๑ ตตฺถ โย

อัย เม มิตุโต วา สมภคโต วา สนุทธิภูโจ วา ฌาตโก
 วา ลญจ วา ปน เม เทตติ ฉนทวเสน อสุสามิก สามิก
 กโรติฯ อัย ฉนทาคตี ฉจฉนโต ปาปกมม กโรติ นาม.
 โย อัย เม เวริติ ปกติเวรวเสน วา ตังฉนุปปนุณโกชวเสน
 วา อสุสามิก สามิก กโรติฯ อัย โทสาคตี ฉจฉนโต ปาปกมม
 กโรติ นาม. โย ปน มนุหตตดา โมมุหตตดา ย วา ต
 วา วตวา อสุสามิก สามิก กโรติฯ อัย โมหาคตี ฉจฉนโต
 ปาปกมม กโรติ นาม. โย ปน อัย ราชवलลโก วา
 วิสมนิสสิโต วา อนตถปิ เม กรเยยาดิ ภิโต อสุสามิก
 สามิก กโรติฯ อัย ภยาคตี ฉจฉนโต ปาปกมม กโรติ
 นาม. โย ปน ย กิณจิ ภาเชนโต อัย เม สนุทธิภูโจ
 วา สมภคโต วาติ เปมวเสน อติเรก เทติฯ อัย เม เวริติ
 โทสวเสน โอนก (๑)เทติฯ โมมุหตตดา ทินนาทินน อชานมาโน
 กสฺสจ โอน (๒)กสฺสจ อธิก เทติฯ อัย ยุมสมิ อทियมาเน
 มยหิ อนตถปิ กรเยยาดิ ภิโต กสฺสจ อติเรก เทติฯ โส
 จตุพิโรปิ ยถานุกเมน ฉนทาคติอาทินิ ฉจฉนโต ปาปกมม
 กโรติ นาม.

อริยสาวโก ปน ชีวิตกขย ปาปณโตปิ ฉนทาคติอาทินิ
 น ฉจฉนติฯเตน วุตต ยุมเมหิ จตุหิ จาเนหิ ปาปกมม
 # ๑. ม. อุณกัฯ ๒. ม. อุณัฯ

น กโรตีติ ฯ

นิหียติ ตสฺส ยโสติ ตสฺส อคตคามิโน กิตฺติยโสปี
ปริวารยโสปี นิหียติ ปริหายติ ฯ

นอปลายมุขวณณา

สุราเมรยมุขปมาทภูจกถานนุโยโคติ เอตถ สุราติ ปุวสุรา
ปิฏจสุรา โอทนสุรา กิณณปกฺขิตฺตา สมภการสฺยุตฺตาติ ปณจ
สุรา ฯ เมรยนฺติ ปุปฺผาสโว ผลาสโว มธฺวาสโว กุฬาสโว
สมภการสฺยุตฺโตติ ปณจ อาสวา ฯ ตํ สพฺพิปี มทกรณวเสน
มชฺชํ ฯ ปมาทภูจกถานนฺติ ปมาทการณํ ฯ ยาย เจตนาย ตํ
มชฺชํ ปิวติ ฯ ตสฺสา เอตํ อธิวณฺํ ฯ อนุโยโคติ ตสฺส สุรา-
เมรยมุขปมาทภูจกถานสฺส อนุโยโค(๑) ปุณฺปนฺนํ กรณํ ฯ ยสฺมา
ปนฺนํ เอตํ อนุยุตฺตสฺส อุปฺปนฺนา เจว โภกา ปริหายนฺติ
อนุปฺปนฺนา จ นุปฺปชฺชนฺติ ฯ ตสฺมา โภกานํ อปลายมุขนฺติ วุตฺตํ ฯ
วิกาลวิสิขาจฺรียานุโยโคติ อเวลาย วิสิขาสฺ จฺรียานุยุตฺตตา ฯ

สมชฺชาภิจรณนฺติ นจฺจาทิตฺสสนวเสน สมชฺชาคมณฺํ ฯ
อาลสฺยานุโยโคติ กายาลสฺยิตาย ยุตฺตปฺปยุตฺตตา ฯ

๑. ม. อนุอนุโยโค ฯ

สุราเมรยสุส จอาทีนววณณนา

เอว ฌนฺนํ อปายมุขานํ มาตีกํ จเปตฺวา ยุทานิ ตานิ
 วิภชนฺโต จ โข เม กหปติปฺปุตฺต อาทินฺวาติ อาทิมาย ๑
 ตตฺถ สนฺธิภูจิกาคิ สามํ ปสฺสิตฺตพฺพา ๑ ยฺฐโลกภาวิณี ๑
 ฌนฺชานีติ ฌนฺหานิ ๑ กถปฺปวทฺตณฺนีติ วาจากถหฺสฺส เจว
 หตฺถปฺรามาสาทิกถหฺสฺส(๑) จ ปวทฺตณฺนี ๑ โรคานํ อายตฺนนฺติ
 เตสํ เตสํ อกฺขิโรคานีนํ เขตฺตํ ๑ อกิตฺติสถฺยชนฺนีติ สุรํ ปิวิตฺวา
 หิ มาตฺรปี ปฺหรนฺติ ปีตฺรปี ๑(๒) อณฺณปี พหุํ พหุ (๒) อวตฺตพฺพิ วทฺนฺติ
 อกาทพฺพิ (๓) กโรนฺติ ๑เตน ทรหํปี ทณฺฑมฺปี หตฺถปาทาติจฺเจทฺปี
 ปาปฺณนฺตา ๑ (๔) ยฺฐโลเกปี ปฺรโลเกปี อกิตฺตี ปาปฺณนฺติ ๑ ยฺฐิ
 เตสํ สว สุรา อกิตฺติสถฺยชนฺนี นาม โหติ ๑โกปีนนิทฺสนีติ(๕)
 กุญฺญจฺจานญฺหิ วิวริยมาณํ หิริ โกเปติ วินาสฺติ ๑ ตฺสฺมา
 โกปีนนฺติ วุจฺจติ ๑ สุรามทฺตฺตา จ ตํ ตํ องฺคํ วิวริตฺวา
 วิจฺรนฺติ ๑เตน เตสํ สว สุรา โกปีนสฺส นิตฺฐิสนฺโต โกปีน-
 นิตฺสนีติ วุจฺจติ ๑ ปญฺญา ย พุพฺพลีกรณฺนีติ สากตฺตฺเถรสุส
 วิย กมฺมสุสทฺตปญฺญํ พุพฺพลํ กโรติ ๑ ตฺสฺมา ปญฺญา ย พุพฺพลี-
 กรณฺนีติ วุจฺจติ ๑ มกฺคปญฺญํ ปน พุพฺพลํ กาคฺคํ น สกฺโกติ ๑
 อธิคตฺมกฺคานญฺหิ สว อนฺโตมฺขเมว น ปวิสฺติ ๑จฺญฺจํ ปทฺนฺติ
 # ๑. ม. หตฺถปฺรามาสาทิกถหฺสฺส ๑ ๒. ม. อณฺณปี พหุํปี ๑ ๓. ม. อกตฺตพฺพิ ๑
 ๔. ม. ยฺฐ. ปาปฺณนฺติ ๑ ๕. ม. โกปีนนิทฺสนีติ ๑ ๖. ม. นิตฺ... ๑ เอวมฺปฺริปี ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทวคคุณณา หน้า ๒๑๖

นฏจึ การณึ ฯ

อตตาศปีส อคตฺโต อรกฺขิตฺโต โหตีติ อเวลาย จรฺนโต
 หิ ขาณุกณฺฏกาทีนึปี อกฺกมตฺติ ฯ อหึนาปี ยกฺขาทึหึปี สมากจฺจตฺติ
 ตํ ตํ จานํ กจฺจตฺติติ ฌตฺวา เวรึโนปี นํ นึลึยิตฺวา กณฺหนตฺติ
 วา หนนฺตฺติ วา ฯ เอวํ อตตาศปีส อคตฺโต โหตีติ อรกฺขิตฺโต ฯ
 ปุตฺตทวาราศปี อมฺหากํ ปิตา อมฺหากํ สามึ รตฺตี วิจฺจตฺติ
 กิมจฺกํ ปน มยฺนตฺติ ยุตฺติสฺส ปุตฺตชิตฺโรปี ภริยาปี พหิ
 ปตฺถนํ กตฺวา รตฺตี จรฺนตฺวา อนยพฺยสนํ ปาปฺปณฺตฺติ ฯ เอวํ
 ปุตฺตทวาราศปีส อคตฺโต อรกฺขิตฺโต โหตีติ ฯ สาศปเตยฺยนฺตฺติ ตสฺส
 สปุตฺตทวารปริชนสฺส(๑) รตฺตี จรณกภาวํ ฌตฺวา โจรา สุลฺลํ
 เลหํ ปวิสิตฺวา ยํ ยจฺจตฺติ ฯ ตํ หนนฺตฺติ ฯ เอวํ สาศปเตยฺยมฺปิสฺส
 อคฺคตํ อรกฺขิตํ โหตีติ ฯ สจฺกโย จ โหตีติติ อญฺเณหิ กตฺปาป-
 กมฺเมสฺสปี ยุมึนา กตํ ภวิสฺสตีติ สจฺกิตพฺโพ โหตีติ ฯ ยสฺส ยสฺส
 ฌรทฺวารณ ยตฺติ ฯ ตตฺถ ยํ อญฺเณน โจรกมฺมํ ปฺรทาริก-
 กมฺมํ วา กตํ ฯ ตํ ยุมึนา กตฺนฺตฺติ วุตฺเต อญฺตํ อสนฺตมฺปิ
 ตสฺมึ รุหตี ปตฺติจฺจตฺติ ฯ พหฺนญจ ทฺกขชฺมมานนฺตฺติ เอตฺตํ
 ทฺกขํ ฯ เอตฺตํ โทมนสฺสนฺตฺติ วตฺตํ น สกฺกา ฯ อญฺณสฺมึ ปุคฺคเล
 อาสจฺกิตพฺพํ โหตีติ ตสฺเสว ฯ (๒) ยุตฺติ โส พหฺนํ ทฺกขชฺมมานํ
 ปุรฺกขโต ปุเรคามึ โหตีติ ฯ

กว นจฺจนฺตฺติ กสฺมึ จาเน นฏฺนาฏกาทีนจฺจํ อตฺถิตฺติ
 # ๑. ม. ปุตฺตทวาร... ฯ ๒. ม. ย. อตฺติ สพฺพํ วิกาลจาริมฺหิ อาหริตพฺพํ โหตีติ ฯ

*เล่มที่ ๖ สิงคาลสุตตวณณา หน้า ๒๑๗

ปฺจฉิตฺวา ยสฺมี คามเ วา นิคเม วา ตํ อตฺถิ ฯ ตตฺถ คนฺตพฺพิ
โหติ ฯ ตสฺสเสว นจฺจทสฺสนํ คมิตฺตสํมิตฺติ อชฺช วตฺถกนฺธ-
มลาทีนึ ปฏฺฐิยาเทนฺตสฺเสว สกถทิวสํ กมฺมจฺเจโท โหติ ฯ
นจฺจทสฺสเนน เอกาหํปี ทฺวิหํปี ตีหํปี ตตฺถเว โหติ ฯ อถ วุจฺฉิ-
สมฺปตฺตติยาทีนึ ลภิตฺวาปี วปฺปาติกาลเ วปฺปาทีนึ อกโรนฺตสฺส
อนุปฺปนฺนา โภคา นุปฺปชฺชนฺติ ฯ ตสฺส พหิ คตฺถาวั ฌตฺวา
อนารกฺเข เกเห โจรา ยํ ยฺยจฺจนฺติ ฯ ตํ หรณฺติ ฯ (๑)เตนสฺส
อฺปฺปนฺนาปี โภคา วินสฺสนฺติ ฯ กว กิตฺนฺติ อาทีสุปี เอเสว
นโย ฯ เตสํ นานากรรมํ พุรหฺมชาเล วตฺตเมว ฯ

ชยํ เวรณฺติ ชิตํ มยาติ ปริสฺมชฺเฒ ปริสฺส สากฺกํ
วา เวจฺนํ วา คณฺหาติ ฯ โส ปริสฺมชฺเฒ เม อวมาณํ
กโรสิ ฯ โหตุ ฯ สิग्ขาเปสฺสสํมิ นนฺติ ตตฺถ เวรํ พนฺชติ ฯ
เอวํ ชินนฺโต(๒) เวรํ ปสวติ ฯ ชิโนติ อณฺเณน ชิโต สมานो
ยฺนฺเตน ตสฺส เวจฺนํ วา สากฺโก วา อณฺณํ วา ปน
หิรณฺยสุวณฺณาทีวิตฺตํ กหิตํ ฯ ตํ อนฺุโสจติ อโหสิ วต เม
ตํ ตํ วต เม นตฺถิตฺติ ตปฺปจฺจยา โสจติ ฯ เอวํ โส ชิโน วิตฺต-
มฺนุโสจติ ฯ สภาคตสฺส วจฺนํ น รุหตีติ วินิจฺฉยฺญฺจฺจเน
สทฺธิปฺปญฺจสฺส สโต วจฺนํ(๓) น ปตฺติญฺจฺจติ ฯ อยํ อกฺขโสนฺโท
ชุตฺกโร ฯ มา ตสฺส วจฺนํ คณฺหิตฺถาติ วตฺตาโร ภวณฺติ ฯ
๑. ม. ยฺ. กโรนฺติ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร สยณฺติ ทิสฺสติ ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร น
รุหาตีติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคุณณา หน้า ๒๑๘

มิตตามจจัน ปรีภูโต โหตีติ ตถหิ มิตตามจจาเอว วทนติ
สมม ตุปี นาม กุลปุตโต ชุตกโร ฉินนโก หุตวา ภินนโก
หุตวา วิจรตี ๑ น เต ยุห์ ซาติโคตตจัน อุนรูป ๑ ยุต ปญจาย
มา เอว กรยยาตีตี ๑ โส เอว วุตโตปี เตส วจัน น
กโรตี ๑ ตโต เต เตน สหุธี เอกโต น ตัญจนติ น
นีสันทติ ๑ ตสส การณา สกขิปญจจาปี น กเถนติ ๑ เอว
มิตตามจจัน ปรีภูโต โหตี ๑

อวาวหวิวทานนติ อวาวกา นาม เย ตสส ฆรโต
ทาริกิ กเหตุกามา ๑ วิวาวกา นาม เย ตสส เคเห ทาริกิ
ทาทูกามา ๑ อปุตติโตโหตีติ อนิจฉิตโต โหตี ๑ นาลิ
ทารภรณายาติ ทารภรณาย น สมตโต ๑ เอตสส เคเห
ทาริกา ทินนาปี เอตสส เคหโต อากตาปี อเมหหิ เอว
โปสิตพพา ภวิสสตีเยว ๑

ปาปมิตตตาย ฉอาทีนวณณา

เย (๑) รุตตาคติ อกขรุตตา ๑ โสณฐาติ ยุตถิโสณฐา
ภคตโสณฐา สุราโสณฐา (๒) มุลกโสณฐา ๑ ปีปาสาติ ปาน-
โสณฐา ๑ เนกตีกาติปฏีรูปเกน วณจนิกา ๑ (๓) วณจนิกาติ
สมมุขาวณจนาหิ วณจนิกา ๑ สาหสีกาติ เอกการิกาทีสาหสิก-
๑. ม. อัย ปาโจ นตถิ ๑ ๒. ม. ย. ปุวโสณฐา ๑ ๓. ม. ย. วณจนกา ๑

กมมการิโน ๑ ตยสส มิตตา โหนตติ เต อสส มิตตา
โหนติ ๑ อญเเหหิ สปุริเสหิ สหุธี น รมติ คนธมาลาทีหิ
อลงกริตวา วรสนัน อาโรปีตสุกโร कुถูปมิว ๑ เต ปापमितเตเยว
อุปสงกมติ ๑ ตสฺมา ทิฏฺเฐ เจว ชมฺเม สมฺป्राเย (๑) จ พหุ
อนตถํ นิคจฺจติ ๑

อติสีตฺนติ กมฺมํ น กโรตติ มนุสฺเสหิ กาลสฺเสว วุฏฺจาย
เอถ โภ กมฺมนตํ กจฺจมาติ วุตฺโต อติสีตฺนตา ๑ อฏฺฐิณี
ภิชฺชนติ (๒) กจฺจถ ตฺเมห ปจฺจมา ชานิสฺสามิติ อคฺคิ ตปนฺโต
นีสิตฺติ ๑ เต คนฺตฺวา กมฺมํ กโรนฺติ ๑ ยุตฺรสฺส กมฺมํ
ปฺริหายติ ๑ อติอฺจฺจนฺติ อาทิสฺปิ เอเสว นโย ๑

โหติ ปานสฺขา นามาติ เอกจฺโจ ปานภูจฺจเน สุราเคเหเยว
สหาโย โหติ ๑ ปนฺนสฺขาติปิ ปาโจ ๑ อยมเวตฺโต ๑

สมฺมิมยสมฺมิมโยติ สมฺม สมฺมาติ วทฺนฺโต สมฺมุเขเยว สหาโย
โหติ ๑ ปรมฺมุเข เเวริสฺทิสฺโส โอตารเมว กเวสฺติ ๑ อตฺเถสฺสุ ชาเตสฺสูติ
ตถารุเปสฺสุ กิจฺเจสฺสุ สมฺปฺปนฺเนสฺสุ ๑ เวรฺปฺปสฺงฺโกติ (๓) เวรฺพหฺลตา ๑
อนตฺถตาติ อนตฺถการิตา ๑ สุกทฺริยตาติ สฺกฺกฺจฺจ กทฺริยตา ถทฺช-
มจฺจฺจริยาโว ๑ อุตฺกมิว ยฺญํ วิคาหฺตติ ปาสาณฺเ อุตฺกํ วิย
สฺสฺสฺทฺนฺโต (๔) ยฺญํ วิคาหฺติ ๑

๑. ม. สมฺปฺป्राเยจ ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร วิยาติ ทิสฺสฺติ ๑ ๓. ม. เวรฺปฺปสฺสฺวติ ๑

๔. ยฺญํ สฺสฺสฺทฺนฺโต ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคุณนนา หน้า ๒๒๐

รตฺติมฺภูจฺจนาเทสฺสินาติ รตฺตี อนุจฺจนาสีเลน ๑ อติสายมิตฺ
อหฺตฺติ ยฺมฺ อติสายฺ ชาตฺนฺติ เย เอวํ วตฺวา กมฺมํ น
กโรนฺติ ๑ ยฺมฺ วิสฺสฺสฺจกมฺมฺนฺเตติ เอวํ วตฺวา ปริจฺจตฺตกมฺมฺนฺเต ๑
อตฺถา อจฺเจนฺติ มาณเวติ เอวรฺูเป ปุคฺคเเล อตฺถา อติกมฺนฺติ
เตสฺ น ตฺิฏฺจฺนฺติ ๑

ติณฺา ภิยฺโยติ ตินฺโตปี อุตฺตริ ๑ (๑) โส สฺขํ (๒) น วิหายตีติ
โส ปริโส สฺขํ น ชหตี ๑ สฺขสมฺจฺกิเยว โหติ ๑ ยฺมินฺา กถา-
มกฺเคน ยฺมมตฺถํ ทสฺเสติ (๓) กิหฺิฏฺเตน สตา เอตฺตํ กมฺมํ
น กาทพฺพิ ๑ กโรนฺตสฺส วุจฺจฺมิ นาม นตฺถิ ๑ ยฺชฺ โลกปรโลเก
กรหเมว ปาปฺณาตีติ ๑

มิตฺตปฺฏิรูปกถณฺนา

อิทานิ โย เอวํ กโรโต อนตฺโถ อฺุปฺชชติ ๑ อญฺณานิ
วา ปนฺ ยานิ กานฺจि ภิยานิ เย เกจิ อฺุปฺทฺทวา เย เกจิ
อฺุปฺสกฺคา ๑ สพฺเพ เต พาลํ นิสฺสาย อฺุปฺชชฺนฺติ ๑ ตสฺมา
เอวรฺูปา พาลา น เสวิตพฺพาติ พาลเ มิตฺตปฺฏิรูปเก อมิตฺเต
ทสฺเสตฺถุ จตฺตาโรเม กหปฺติปฺุตฺต อมิตฺตาติ อาทิมาน ๑ ตตฺถ
อญฺณทตฺถุหโรติ สยํ ตฺจฺจหตฺโถ อากนฺตฺวา เอกํเสน ยฺกิณฺจ
หฺรตีเยว ๑ วจฺิปรโมติ วจนฺปรโม วจนมตฺเตเนว ทายโก การโก
๑. ม. อุตฺตริ ๑ ๒. ม. สฺขํ ๑ ๓. ม. ยฺ. ทสฺเสติ ๑

วีย โหติ ฯ อนุปปียภาณิติ อนุปปีย ภาณติ ฯ อปายสหาโยติ

โกคานัน อปาเยสุ สหาโย โหติ ฯ

เอว จตุตาโร อมิตเต ทสเสตวา ปุณ ตตถ เอเกกั
จตุหิ การณหิ วิภชนโต จตุหิ โข คหปติปุตตาทิ อาทิมาท ฯ
ตตถ อณฺณทตฺถุหโร โหตีติ เอกัเสน ทารโกเยว โหติ ฯ
สหายสฺส เกหํ รัตตหตุโธ อากนฺตวา นีวตฺตสาฎกาทีนั วณฺณั
ภาสตี ฯ โส อตีวีย ตฺวํ สมมม ยุมสฺส วณฺณั ภาสตีติ
อณฺณั นีวาเสตวา ตั เทติ ฯ อปฺเปเน พหุมิจฺจตีติ ยงกิญฺจิ
อปฺปกั ทตฺวา ตสฺส สนฺติกา พหุํ ปฏฺเจติ ฯ ภยสฺส กิจฺจ
กโรตีติ อตฺตโน ภเย อฺปฺปนฺเน ตสฺส ทาโส วีย หุตฺวา
ตั ตั กิจฺจ กโรติ ฯ อัย สพฺพทา น กโรติ ฯ ภเย
อฺปฺปนฺเน กโรติ ฯ น เปเมนาติ อมิตฺโต นาม ชาโต ฯ เสวติ
อตฺตการณาติ มิตฺตสนฺนถวเวเสน น เสวติ ฯ อตฺตโน อตฺตเมว
ปจฺจาสิสนฺโต (๑) เสวติ.

อตีเตน ปฏฺิสนฺนถรตีติ สหาเย อากเต หียโย วาเร (๒)น
อากโตสิ ฯ อมฺหากั ยุมสมิ วาเร สสฺสั อตีวีย นิปฺพนัน ฯ พหุนิ
สาลียวพีชาทีนั จเปตฺวา มคฺคั โอโลเกนฺตวา นิสีทิมฺหา ฯ (๓)อชฺช
ปน สพฺพั ชีณฺนติ เอว อตีเตน สงฺกณฺหาติ ฯ อนากเตนาติ
ยุมสมิ วาเร อมฺหากั สสฺสั มนาปํ ภวิสฺสติ ผลการภริตา
๑. ม. ปจฺจาสิสนฺโต ฯ ๒. ม. ย. หียโย วา ปเร วา ฯ ๓. ม. ย. นิสีทิมฺหา ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิภวคควณณา หน้า ๒๒๒

สาลีอาทโยฯ สสสสงคเห กเต ตุมหากัม สงคหัม กาคุ้ สมตถา
ภวิสุสามาติ เอวํ อนาคตน สงคณหาคิฯ นีรตถเกนาติ
หตถิกขนุเช วา อสสปีฏเจ วา นิสินโน สหายิ ทิสวา
เอหิ โภ อธิ นิสีทาติ วทติฯ มนาปี สากุ้ นีวาเสตวา
สหายกสส วต เม อนุจจวิโก อญโย (๑)ปน มยหัม นตถิตติ
วทติฯ เอวํ นีรตถเกน สงคณหาคิ นาม. ปจจูปปนเนสุ
กัจเจสุ พยสนัน ทสเสตติติ สกณฺเณ เม อตถโถติ วุตเต สาธุ
อปีจ (๒) จกุกมสส กิณฺณํฯ อุกโข กิณฺโนติอาทีนึ วทติฯ

ปาปกัมปีสส อนุชานาตีติ ปาณาติปาตาทีสุ ยงฺกิลฺลิจิ
กโรมาติ วุตเต สาธุ สมม กโรมาติ อนุชานาติฯ กุลยาณปี
เอเสวนโยฯ สหาโย โหตีติ อสูกญฺจานเน สุรั ปิวุนติฯ เอหิ
ตตถ คจฺจามาติ วุตเต สาธุติคจฺจติฯ เอส นโย สพฺพตถฯ
อิติ วิญญาयाติ มิตฺตปฏฺฐูปกา เอเตติ เอวํ ชานิตฺวาฯ

สุหตมิตตวณณา

เอวํ น อเสวิตพฺเพ ปาปมิตเต ทสเสตวา ยุทานิ เสวิตพฺเพ
กฺกุลยาณมิตเต ทสเสนฺโต ปุณ จตฺตาโรเม คหปติปฺตฺตาติ-
อาทิมานหฯ ตตถ สุหทาติ สุนฺทรหทยาฯ

ปมตฺตํ รกฺขตีติ มชฺชํ ปิวิตฺวา คามมชฺเช วา คามทฺวาร
๑. ย. อญญํฯ ๒. ม. ย. สาธุ อปีจาคิ อปีจาคิ นตถิฯ

*เล่มที่ ๖ สิงหาคมศตวรรษนา หน้า ๒๒๓

วา มคฺเค วา นิปนฺนํ ทิสฺวา เอวํ นิปนฺนสฺส โกจิเทว
 นิวาสนปารุปนํปี หเรยฺยาติ สมิเป นิสฺสิทฺตฺวา ปพฺพุทฺธกาเล
 คเหตุวา กจฺจติ ฯ ปมตฺตสฺส สาปเตยฺยนฺติ สหาโย พหิ คโต
 วา โหติ สฺรํ ปวิตฺตฺวา วา มตฺโต ฯ (๑) เคหํ อนารกฺขํ ฯ โกจิเทว
 ยงฺกิลฺลจฺ (๒) หเรยฺยาติ เคหํ ปวิสิตฺวา ตสฺส ฐนํ รกฺขติ ฯ
 กิตฺตฺสฺสาติ กิตฺตฺมิลฺลจฺเทว ภเย อุปฺปนฺเน มา ภายิ ฯ มาทิสฺเส
 สหาเย จิตฺเต กิ ภายิสฺสิติ ตํ ภยํ หรณฺโต (๓) ปฏฺฐิสรณํ โหติ ฯ
 ตทฺทฺทิกุณฺณํ โภกนฺติ กิจฺจกรณฺเเย อุปฺปนฺเน สหายํ อตฺตโน
 สนฺติกํ อากตฺมํ ทิสฺวา วทติ กสฺมา อากโตสฺสิติ ฯ ราชกฺุเล
 กมฺมํ อตฺถิติ ฯ กิ ลทฺฐํ วฏฺฏฺฐิตฺติ ฯ เอโก กหาปโณติ ฯ
 นคเร กมฺมํ นาม น เอกกหาปณฺเน นปฺปชฺชติ ฯ (๔) เทว
 คณฺหาหิติ ฯ เอวํ ยตฺตํ วทติ ฯ ตโต ทิกุณฺณํ เทติ ฯ

คฺุยฺหมสฺส อาจิกฺขตีติ อตฺตโน คฺุยฺหํ นิกฺคฺุยฺหิตฺตุํ (๕) ยตฺตํ
 อณฺุสฺส อกเถตฺวา ตสฺเสว อาจิกฺขติ ฯ คฺุยฺหมสฺส ปรีคฺุหตีติ (๖)
 เตน กถิตฺตํ คฺุยฺหํ ยถา อณฺุโย น ชานาติ ฯ เอวํ รกฺขติ ฯ
 อาปทาสุ น วิชหตีติ อุปฺปนฺเน ภเย น ปรีจฺจติ ฯ
 ชีวิตฺตํปีสฺส อตฺถายาติ อตฺตโน ชีวิตฺตํปี ตสฺเสว สหายสฺส
 อตฺถาย ปรีจฺจตฺตเมว โหติ ฯ อตฺตโน ชีวิตฺตํ อคเณตฺวาปี ตสฺส
 # ๑. ม. ปมตฺโต ฯ ๒. ย. เอตฺถนฺนเร วิตฺตฺนฺติ ทิสฺสติ ฯ ๓. ม. พาธนฺโต ฯ
 ๔. ม. นปฺปชฺชติ ฯ ๕. ม. นิกฺคฺุยฺหิตฺตุํ ฯ ๖. ม. ปรีคฺุหตีติ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๒๒๔

กมม กโรติเยว ฯ

ปาปา นิวาเรตีติ อเมหสุ ปสฺสนเตสุ ตฺวํ
เอวํ กาคุํ น ลภสี ฯ ปญจ เวรานี ทส อกุสลกมมปเถ
มา กโรหีตี นิวาเรตี ฯ กลฺยาณเณ นิเวเสตีตี กลฺยาณกมเม
ตีสุ สรณฺเส ปญจสุ สีเลสุ ทสสุ กุสลกมมปเถสุ วตฺตสฺสุ
ทานํ เทหิ ปญฺญํ กโรหิ ฆมฺมํ สุโณหีตี(๑) เอวํ กลฺยาณ
นินโยเชตี ฯ อสฺสํ สวาเวตีตี อสฺสํ ปุพฺพํ สุขุมํ นิปุณฺณํ การณํ
สวาเวตี ฯ สกฺกสฺส มกฺกนฺตี ยุมํ กมมํ กตฺวา สกฺเค
นิพฺพตฺตฺนตีตี เอวํ สกฺกสฺส มกฺกํ อจิกฺขตี.

อภเวนสฺส น นนฺทตีตี ตสฺส อภเวน อวทฺธิยา (๒)
ปุคฺตทวารสฺส วา ปรีชนสฺส วา ตถารูปํ ปารีชฺญณฺํ ทิสฺวา
วา สุตฺวา วา น นนฺทตี ฯ อนตฺตมโน โหตี ฯ ภเวนาตี
วทฺธิยา (๓) ตถารูปสฺส สสฺสาทิสมฺปตฺตี วา(๔) ยุตฺตริยปฏฺฐิลาภํ วา
ทิสฺวา วา สุตฺวา วา นนฺทตี ฯ อตฺตมโน โหตี ฯ อวณฺณํ
ภณฺมานํ นิวาเรตีตี อสุโก วิรูโป น ปาสาทิโก ทุชฺชาติโก
ทุสฺสีโลตี วา วุคฺเต เอวํ มา ภณฺนี ฯ รูปวา จ โส ปาสาทิโก
จ สฺซาโต จ สีลสมฺปนฺโน จาตี อาทิหิ วจเนหิ ปรี อตฺตโน
สหายสฺส อวณฺณํ ภณฺมานํ นิวาเรตี ฯ วณฺณํ ภณฺมานํ
ปัสสตีตี อสุโก รูปวา ปาสาทิโก สฺซาโต สีลสมฺปนฺโนตี

๑. ม. สุนาหิ ฯ ๒. ม. ย. อวทฺธิยา ฯ ๓. ม. วทฺธิยา ฯ ๔. ม. สมฺปตฺตี วา ฯ

*เล่มที่ ๖ สิงหาคมศตวรรษหน้า ๒๒๕

วุดเต อโห สุภูจ วทสิ สุภาสิตํ ตยา เอวเมตํ เอส ปุริโส
รูปวา ปาสาทิกโก สุชาโต สีสสมปนฺโนติ เอวํ อตฺตโน
สหายกสฺส ปรี วรรณํ ภณฺมานํ ปัสฺสตี ฯ

ชลํ อคฺคิวิ ภาสตีติ รตฺตี ปพฺพตมตฺถเก ชลมาโน อคฺคิ
วิย วิโรจตี ฯ

โกเก สํหฺรมาณสฺสาตี อตฺตานํปี ปรีปี อปีเพตฺวา ชมฺเมณ
สเมณ โกเก สมฺปิณฺฑเทณตฺสฺส (๑)ราสี กโรนตฺสฺส ฯ ภมฺรสฺเสว
ยฺริยโตตี ยถา ภมโร ปุปฺพานํ วรรณกนฺธํ อหฺเจยํ (๒) ตฺถเทณปี
ปกฺเขหิปี รชํ (๓) อหฺริตฺวา อนฺนุปฺพเพณ จกฺกปฺปมาณํ มชฺฐปฺภูถํ
กโรตี ฯ เอวํ อนฺนุปฺพเพณ มหฺนตํ โภกราสี กโรนตฺสฺส ฯ โภกา
สนฺนิจยํ ยนฺตีติ ตฺสฺส โภกา นิจยํ กจฺจนฺตี ฯ กถํ ฯ
อนฺนุปฺพเพณ อฺปปจิกาทิ สํวทฺถุณฺนิยมาโน วมฺมิโก วิย ฯ เตนาห
วมฺมิโกวฺปปจียตีติ ฯ (๔) ยถา วมฺมิโก อฺปปจียตี ฯ เอวํ นิจยํ ยนฺตีติ
อตุโล ฯ

สมหาตฺวาตี สมหาหฺริตฺวา ฯ อลฺมตฺโตตี ยฺยตฺตสฺภาโว
สมตฺโต วา ปรียตฺตรูโป ฆฺรราวาสํ สณฺจเปตฺตุ ฯ

อิทานิ ยถา ฆฺรราวาสํ สณฺจเปตฺพุโป ฯ ตถา โอวาทํ
เทนฺโต (๕) จตุธา วิภเช โภเกตี อาทิมาน ฯ ตตฺถ สเว มิตฺตานิ

๑. สี. ย. สํวทฺถุณฺนิยตฺสฺส ฯ ๒. ม. อโปถยํ ฯ ๓. ม. รสี ฯ ๔. ม. วมฺมิโกวฺปปจียตีติ ฯ
๕. ม. ย. โอวาทฺโต ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิภวคคุณณา หน้า ๒๒๖

คณตตีติ โส เอว วิชชโนโต มิตตานิ คณตติ นามฯ
อภิขมานานิ จเปติฯยสฺส หิ โภคา สนฺติฯ โสเอว มิตฺเต
จเปตุํ สกฺโกติฯ น ยุตโร.

เอเคน โภเค ภูณฺเชยฺยาติ เอเคน โภจฺจาเสน โภเค
ภูณฺเชยฺยฯ ทฺวีหิ กมฺมํ ปโยชเยติ ทฺวีหิ โภจฺจาเสหิ
กสิวณฺชชาทิกมฺมํ (๑)ปโยชเยยฺยฯ จตุตถณฺจ นิชาเปยฺยาติ จตุตถํ
โภจฺจาสิํ นิเชตฺวา (๒)จเปยฺยฯ อาปทาสุ ภวิสฺสตีติ กุลานณฺหิ ตํ (๓)
น สพฺพกาลํ เอกสทิสํ วตฺตติฯ กทาจิ ราชาทิวเสน อาปทาปี
อุปฺปชฺชนฺติฯ ตสฺมา เอวํ อุปฺปนฺนาสุ อาปทาสุ ภวิสฺสตีติ เอกํ
โภจฺจาสิํ นิชาเปยฺยาติ อาหฯ ยุมฺมสุ ปน จตุสุ โภจฺจาเสสุ
กตรํ โภจฺจาสิํ กเหตุวา กุสลํ กาทพฺพนฺติฯ โภเค ภูณฺเชยฺยาติ
วตฺตโภจฺจาสิํฯ ตโต คณฺหิตฺวา ภิกฺขุณฺปิ กปณฺทริกาทินฺปิ
ทานํ (๔)ทาทพฺพิ เปสการนฺหาปิตาทินฺปิ เวตฺตนํ ทาทพฺพิ

ฉทิสปาฏิภจฺจาทนคณฺทวณฺณา

อติ ภควา เอตฺตเคน กถามคฺเคน เอวํ คหปติปฺตฺตสฺส
อริยสาวโก จตุหิ การณฺเหหิ อกุสลํ ปหาย ฉหิ การณฺเหหิ
โภคานํ อปายมุขํ วชฺเชตฺวา โสพส มิตตานิ เสวนฺโต ฆราวาสํ
๑. ม. กสิวณฺชชาทิกมฺมํฯ ๒. ม. ย. นิชาเปตฺวาฯ ๓. ม. ตนฺติ นตฺถิฯ
๔. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ

*เล่มที่ ๖ สิงคาลสูตรตวณณา หน้า ๒๒๗

สณฺจเปตฺวา ทารภรณํ กโรนฺโต ชมฺมิเกน อาชีเวน ชีวติ
เทวมนุสฺसानญฺจ อนฺตเร อคฺคิกฺขนฺโธ วิย วิโรจตีติ วชฺชนีย-
ชมฺมวชฺชนตฺถํ เสวิตพฺพชมฺมเสวนตฺถญฺจ โอวาทํ ทตฺวา ยฺุทานิ
นมนฺสฺสิตพฺพา ฉ ทิสฺวา ทสฺเสนฺโต กถญฺจ คหปติปฺุตตาทิ-
อาทิมาย ๗

ตตฺถ ฉทิสฺวาปฺุจฺจมาทิตฺติ ยถา ฉหิ ทิสฺวาหิ อากมนภยํ
น อากจฺฉติ ๗ เขมํ โหติ นิพฺภยํ ๗ เอวํ วิหรนฺโต ฉทิสฺวา-
ปฺุจฺจมาทิตฺติ วุจฺจติ ๗ ปฺุรตฺถิมา ทิสฺวา มาตาปิตโร เวทิตพฺพาทิ-
อาทิสฺสุ มาตาปิตโร ปฺุพฺพูปการิตาย ปฺุรตฺถิมา ทิสฺวาติ เวทิตพฺพา
อาจริยา ทกฺขิณฺเยยฺุคทาย ทกฺขิณฺมา ทิสฺวาติ ๗ ปฺุคฺตทารา ปฺุจฺจโต
อนฺุพฺพนฺชนวเสน ปฺุจฺจมา ทิสฺวาติ ๗ มิคฺตามจฺจา ยสฺมา โสปี
มิคฺตามจฺเจ นิสฺสาย เต เต ทกฺขวิเสเส อุตฺตรติ ๗ ตสฺมา
อฺุคฺตรรา ทิสฺวาติ ๗ ทาสกมฺมกรา ปาทมฺุเล ปติภฺุจฺจานวเสน เหภฺุจฺจมา
ทิสฺวาติ ๗ สมณพฺุราหฺุมณา กุณฺเหหิ อฺุปริ จิตฺภาเวน อฺุปริมา
ทิสฺวาติ เวทิตพฺพา ๗

ภโต เน ภริสฺสามิตฺติ(๑) อหิ มาตาปิตฺุหิ ถญฺญํ ปายตฺวา
หตฺถปาทเว วทฺุเตตฺวา มฺุเขน สิงฺฆาณิกํ อปเนตฺวา นฺุหาเปตฺวา
มณฺุเทตฺวา ภโต ภริโต ชคฺคิโต ๗ สฺุวาทํ(๒) อชฺช เต ชินฺเณ (๓)
๑. ม. ภโต เน ภริสฺสามิตฺติ ๗ ๒. ม. ย. เอตฺถนฺุตเร อชฺชชาติ ทิสฺสติ ๗ ๓. ม. อຍ
ပါ၌ နတ္ထိ ๗

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคควณณา หน้า ๒๒๘

มหลลเก ปาทโชนนุหาปนายาคุกตทานาที่หิ ภริสฺสามิ ฯ

กิจจํ เนลํ ภริสฺสามิตี อหํ(๑) อตฺตโน กम्मํ จเปตฺวา
มาตาปีตุนํ ราชกฺุลาทีสุ อูปฺปนุํ กิจจํ คนฺตุวา ภริสฺสามิ ฯ
กฺุลวํสํ จเปสฺสามิตี(๒) มาตาปีตุนํ สนฺตํ เขตฺตวตฺตฺหิรณฺณสุวณฺณาที
อวินาเสตฺวา รกฺขนฺโตปี กฺุลวํสํ จเปติ (๓) นาม มาตาปีตโร
อธมฺมิกวํสโต หาเปตฺวา ธมฺมิกวํเส จเปนฺโตปี ฯ กฺุลวํเสน
อาคตานิ สลาภกตฺตาทินิ อนุปฺจฉินฺทิตฺวา ปวตเตนฺโตปี กฺุลวํสํ
จเปติ นาม.ยฺุํ สนฺชาย วุตฺตํ กฺุลวํสํ จเปสฺสามิตี ฯ

ทายชฺชํ ปฏฺิพฺชามิตี มาตาปีตโร อตฺตโน โอวาเท
อวตฺตมานเ มิจฺฉาปฏฺิพฺปนเ ทารเก วินิจฺฉยํ ปตฺวา อปฺตเต
กโรนฺติ ฯ เต ทายชฺชารหาน โหนฺติ ฯ โอวาเท วตฺตมาน
ปน กฺุลสนฺตกสฺส สามิเก กโรนฺติ ฯ อหํ เอวํ วตฺตีสฺสามิตี
อธิปฺปาเยน ทายชฺชํ ปฏฺิพฺชามิตี วุตฺตํ.

ทกฺุฉินฺํ อนุปฺปทสฺสามิตี เตลํ ปตฺติทานํ กตฺวา ตตฺติย-
ทิวสโต ปฏฺุจาย ทานํ อนุปฺปทสฺสามิ ฯ ปาปา นิวาเรนฺติตี
ปาณาติปาตาทีนํ ทิฏฺุจธมฺมิกสมฺปรายิกํ อาทีนํ วตฺวา ตาต
มา เอวรूपํ กริตี นิวาเรนฺติ ฯ กตฺปี ทรหนฺติ กฺุลาณ
นิเวเสนฺติตี อนาคตฺตโก วิย ลณฺจํ (๔)ทตฺวาปี สีสฺสมาทานาทีสุ
๑. ม. อหนฺติ นตฺติ ฯ ๒. ม. สณฺจเปสฺสามิตี ฯ ๓. ม. สณฺจเปติ ฯ ๔. ลณฺจํ ฯ
ยฺุ.ลทฺทณฺจ ฯ

*เล่มที่ ๖ สิงคาลสูตรตวณณนา หน้า ๒๒๘

นิเวเสนฺติ ฯ สิปปิ สิกฺขาเปนฺตฺติ อตฺตโน โอวาเท จิตฺภาวํ
ตฺตวา วิสาณฺคตํ (๑) มุทฺทาณณนาทิสิปปิ(๒) สิกฺขาเปนฺติ ฯปฏิรูเปนาติ
กฺลสฺสึรฺูปาทีหิ อนุรฺูเปน ฯ

สมเย ทายชฺชํ นิยุยาเทนฺตฺติ สมเย ฐนํ เทนฺติ ฯ ตตฺถ
นิจฺจสมโย กาลสมโยติ เทว สมยา ฯ นิจฺจสมเย เทนฺติ นาม
อุฏฺฏาย สมฺภูฏาย ยุมํ คณฺหิตพฺพํ คณฺห ฯ อยฺนฺเต ปริพฺพโย
โหติ ฯ ยุมินา กุสลํ กโรหิตฺติ เทนฺติ ฯกาลสมเย เทนฺติ นาม
สิขาปนอวาหวิวาทิสมเย เทนฺติ ฯอปีจ ปจฺจิมเม กाल
มรณฺมณฺเจ นิปนฺนสฺส ยุมินา กุสลํ กโรหิตฺติ เทนฺตาปี สมเย
เทนฺติ นาม ฯ ปฏฺิจฺจนฺนา โหติติ ยํ ปฺรตฺถิมทิสโต ภยํ
อากฺขณฺเยย ฯ ยถา ตํ นากจฺจติ ฯ เอวํ ปิหิตา โหติ ฯ สเจ
หิ ปฺตฺตา วิปฺปฏิปนฺนา อสฺสุ ฯ มาตาปีตโร ทหรกาลโต ปฏฺุจาย
ชฺคฺคณาทีหิ สมฺมาปฏิปนฺนา ฯ เอเต ทารกา ฯ มาตาปีตฺถนํ
อปฺปฏิรูปาติ เอตํ ภยํ อากฺขณฺเยย ฯ ปฺตฺตา สมฺมาปฏิปนฺนา
มาตาปีตโร วิปฺปฏิปนฺนา ฯ มาตาปีตโร ปฺตฺตานํ นานฺรูปาติ
เอตํ ภยํ อากฺขณฺเยย ฯ อุโภสุ วิปฺปฏิปนฺเนสุ ทฺุวิธํปี ตํ
ภยํ โหติ ฯ สมฺมาปฏิปนฺเนสุ สพฺพํ น โหติ ฯเตน วฺุตตํ
ปฏฺิจฺจนฺนา โหติ เขมา อปฺปฏิภยาติ ฯ

เอวณฺจ ปน วตฺวา ภควา สิงคาลกํ เอตทโวจ น โข
๑. ย. วิสาคเต ฯ ๒. ม. มุทฺทาณณนาทิสิปปิ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคคุณณา หน้า ๒๓๐

เตคหปติปุตต ปิตา โลกสมมตํ ปุรตถิมิ ทิสํ นมสสาเปติ ฯ
มาตาปิตโร ปน ปุรตถิมทิสาสทิสเส กตฺวา นมสสาเปติ ฯ อยฺหิ
เต ปิตรา ปุรตถิมา ทิสา อุกฺขาตา ฯ โน อญฺญาติ ฯ

อุฏฺฐาเนนาติ อาสนา อุฏฺฐาเนน ฯ อนฺเตวาสิเกน หิ
อาจริยํ ทูรโตว อากจฺจนตํ ทิสฺวา อาสนา วุฏฺฐาย ปจฺจุคฺคมนํ
กตฺวา หตฺถโต ภาณฺทกํ คเหตุวา อาสนํ ปญฺณเปตฺวา
นีสิตาเปตฺวา วิชนปาทโรชนปาทมกฺขนานิ (๑) กาดพฺพานิ ฯ ตํ
สนฺธาย วุตฺตํ อุฏฺฐาเนนาติ ฯอุปฏฺฐาเนนาติ ทิวสฺสฺส ติกฺขตฺตํ
อุปฏฺฐานคฺคเมเนน ฯ สิปฺปํคฺคหณกาเล (๒) ปน อวสฺสเมว(๓) คนฺตพฺพํ
โหติ ฯ สฺสฺสฺสยาติ สทฺทหิตฺวา สวเนน อสทฺทหิตฺวา สฺจนฺโต
หิ วิเสสํ นาธิคจฺจติ ฯปาริจริยาติ อวเสสขุทฺทกปาริจริยาติ ฯ
อนฺเตวาสิเกน หิ อาจริยสฺส ปาโตว อุฏฺฐาย มุโขทกทนฺตคฺคจฺ
ทตฺวา ภคฺตคิจฺจกาเลปี ปานียํ คเหตุวา ปจฺจุฏฺฐานาทินิ กตฺวา
วณฺทิตฺวา คนฺตพฺพํ ฯกิลิฏฺฐวตฺถาทินิ โรวิทพฺพานิ ฯ สายํ
นฺหาโนทกํ ปจฺจุปฏฺฐเปตพฺพํ ฯ อผาสูกกาเล อุปฏฺฐาตพฺพํ ฯ
ปพฺพชิตเนปี สพฺพํ อนฺเตวาสิกวตฺตํ กาดพฺพํ ฯ ยฺมํ สนฺธาย
วุตฺตํ ปาริจริยาติ ฯ สกฺกจฺจํ สิปฺปปฏฺฐคฺคหณนาติ สกฺกจฺจํ
ปฏฺฐคฺคหณํ นาม โลกํ คเหตุวา พฺหุ วาเร สขฺฆมายกรณํ
เอกปทํปี วิสุทฺธเมว คเหตุพฺพํ ฯ

๑. ม. พีชน... ฯ ๒. ย. สิปป์ คหณกาเล ฯ ๓. ม. อวสฺสกเมว ฯ

*เล่มที่ ๖ สิงคาลสูตรตวณณา หน้า ๒๓๑

สูวินีตํ วิเนนตีติ เอวนุตเต นิสีทิตพัพพะ เอวั จาตพัพพะ เอวั
 ขาทิตพัพพะ เอวั ภูณชิตพัพพะ ปาปมิตตา วชเชตพัพพะ กลุยาม-
 มิตตา เสวิตพัพพาติ เอวั อาจารย์ สิกขาเปนติ (๑) วิเนนตีติ ๑ สุกุกหิตํ
 คหาเปนตีติ ยถา สุกุกหิตํ คณหาติ ๑ เอวั อตถถญจ พุณณชนญจ
 โสเชตวา ปโยกํ ทสเสตวา คณหาเปนตีติ ๑ มิตตามจเจสุ
 ปฏิวเทนตีติ (๒) อัย อมหากํ อนุตเววาสิโก พุยตโต พหุสสุโต
 มยา สมสโม. เอตํ สลลทกเขยยาถาติ เอวั คุณํ กเถตวา
 มิตตามจเจสุ ปติฏฐเปนตีติ ๑

ทิสาสู ปริตตานิ กโรนตีติ สิปปลิกขาปนเนนวาส
 สพททิสาสู รกขํ กโรนตีติ ๑ อุกุกหิตสิปโป หิ ยํ ยํ ทิสํ
 คนตวา สิปโป ทสเสติ ๑ (๓) ตตถ ตตถสส ลากสกกาโร อุปุชชติ
 โส อจริเยน กโต นาม โหติ ๑ คุณํ กเถนโตปิสส มหาชน
 อจริยปาเท โชวิตวา วสิตอนุตเววาสิโก วต อยนตีติ ปจมํ
 อจริยสเสว คุณํ กเถติ ๑ (๔) พุรหุมโลกปมาโณปิสส ลาโก
 อุปุชชมาโน อจริยสนตโกว โหติ ๑ อปัจจ ยํ วิชชํ
 ปริชปิตวา คจจนตํ อฏวิยํ โจราน ปสสนตีติ ๑ อมนุสสา
 วา ทีฆชาติ อาทโย วา น วิเหเจนตีติ ๑ ตํ สิกขาเปนตาปี
 ทิสาสู ปริตตานิ กโรนตีติ ๑ ยํ วา โส ทิสํ คโต โหติ
 ตโต กงขํ อุปปาเทตวา อตตโน สนตีกํ อากตมนุสเส เอติสสํ
 # ๑. สี. ย. สิกขาเปนตา ๑ ๒. ม. ปฏิวเทนตีติ ๑ ๓. ม. ย. ทสเสติ ๑ ๔. ม. ย. กเถนตีติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๒๓๒

ทิสายั อมหากั อนุเตวาสิโก วสติฯ ตสส จ มยฺหณจ ยุมสฺมี
สิปฺเป นานากรณี นตฺติฯ กจฺจถ ตเมว ปุจฺจถาติ เอว
อนุเตวาสิกั ปคฺคณฺหนตฺตาปี ตสส ตตฺถ ลากสฺกการุปรตฺติยา
ปริตฺตาณั กโรนฺติ นามฯ ปติฏฺฐั กโรนฺตีติ อตฺโถฯ เสสเมตฺถ
ปุริมฺนเยเนว โยเชตพฺพั ฯ

ตติยทิสาวเร สมฺมานนายาติ เทวมาเต ติสฺสมาเตติ เอว
สมฺภาวิตกถากถเนน ฯ อวฺมานนายาติ (๑)ยถา ทาสกมฺมกราทโย
โปเถตฺวา (๒) วิเหเสตฺวา กถเนติฯ เอว หีเพตฺวา วิมานเตวา
อถเนน ฯ อนตฺติจริยาयाติ ตั อตฺติกฺกมิตฺวา พหิ อณฺณาย ยุตฺติยา
สทฺฐี ปริจฺจโรโต ตั อตฺติจฺรติ นามฯ ตถา อกรณฺเนน ฯ ยุตฺตรिय-
โวสฺสสฺสเคนาติ ยุตฺติโย หิ มหาตทาปสาชนสทิสฺปี (๓)อากรณั
ลภิตฺวา ภตฺตํ วิจาเรตฺตุ อลภฺมานา กุชฺฌนฺติฯ กญฺจจฺจ หตฺเถ
จเปตฺวา ตว รุจฺยา กโรหีติ ภตฺตเคเห วิสฺฐฺเจ สพฺพั ยุตฺตรियั
วิสฺฐั นาม โหติฯ เอว กรณฺณาติ อตฺโถฯ อลงฺการานุป-
ปทานนาติ อตฺตโน วิภวานุรูปฺเนน อลงฺการทานเนน ฯ

สฺสัวิทกมฺมนฺตาคติ ยาคฺคภตฺตปจฺนกาลาทีนึ อนตฺติกฺกมิตฺวา
ตสฺส ตสฺส สาธุกั กรณฺเนน สฺฐฺจฺจ สัวิทกมฺมนฺตาฯ สฺสจฺจหิต-
ปรีชนาติ(๔) สมฺมานนาทีหิ เจว ปหิณฺนเปสฺนาทีหิ (๕)จฺจ สฺจจฺจหิต-
๑. ม. อนวฺมานนายาติฯ ๒. ย. อัย ปาโจ นตฺติฯ ๓. ม. มหาตตาสทิสฺมปีฯ
๔. ม. สฺจจฺจหิตปรีชนาติฯ ๕. ม. ย. ปหิณฺนเปสฺนาทีหิฯ

ปริชนาฯ อธิ ปริชโน นาม สามิกสุส เจว อตุตโน จ
ฉาติชโนฯ อนติจารินีติ สามิก มุญจิตวา อณณิ มนสาปี
น ปฏูเจติฯ (๑)สมภตุนติ กสิวณิชาทีนิ (๒) กตุวา อากตธน์ฯ
ทกฺขา จ โหตีติ ยาคุตตสมปาทนาทีสุ เจกา นิปุณา โหติฯ
อนลสาติ นิโกสชชาฯ ยถา อณณา กุสีตา นิสินนฏฺจानะ
นิสินฺนาว โหนฺติ จิตฺฏฺจानะ จิตาวฯ เอว อหุตฺวา วิปฺผาริเกน (๓)
จิตฺเตน สพฺพกิจฺจานิ นิปฺผาเทติฯเสสมิธาปี ปริมนเยเนว
โยเชตพฺพํฯ

จตุตฺถทิสาวาเร อวิสิวาทนตยาติ ยสุส ยสุส นาม
กณฺหาติฯ ตํ ตํ อวิสิวาทตฺวา ยฺหํปี อมฺหากํ เกเห อตุติ
ยฺหํปี อตุติฯ คเหตุวา กจฺจนาทีติ เอว อวิสิวาทตฺวา ทาเนนฯ
อปรปฺชา ปิสฺส(๔) ปฏฺิปปุเชนฺตีติ สหายสุส ปุตุตฺธิโร ปฺชา นามฯ
เตสํ ปน ปุตุตฺธิโร จ นตุตา(๕) จ นตุตกา จ อปรปฺชา
นามฯ เต ปฏฺิปปุเชนฺติ เกพายนฺติ มมายนฺติ มงฺคลกฺรณาทิสฺ (๖)
เตสํ มงฺคลาทีนิ กโรนฺติฯเสสมิธาปี ปริมนเยเนว โยเชตพฺพํฯ(๗)

ยถาพลี กมฺมนุตสํวิชานะนาติ ทหเรหิ กาดพฺพํ
มหลฺลเกหิฯ มหลฺลเกหิ วา กาดพฺพํ ทหเรหิฯ ยุตฺถิหิ กาดพฺพํ
๑. ม. ปตุเถติฯ ๒. ม. กสิวณิชาทีนิฯ ๓. ม. วิปฺผาริเตนฯ ๔. ม. อปรปฺชา
จสุสฯ ๕. ม. นตุตฺปนตุตกา ๖. ม. มงฺคลกฺกาลาทิสฺฯ ๗. ย. อัย ปาโจ นตุติฯ
๘. ม. เวทิตพฺพํฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๒๓๔

ปรีเสหิ ฯ ปรีเสหิ วา กาดพัพพิ ยุตถิหิ อการเรตฺวา ตสฺส
 ตสฺส พลानุรูปเนว กมฺมนุตสัวิธานเนน ฯ ฆตฺตเวตนาอนุ-
 ปทานเนาติ(๑) อัยิ ชุทฺทกปฺตฺโต ฯ อัยิ เอกวิหาริตฺติ ตสฺส ตสฺส
 อนุรูปี สลลกฺเขตฺวา ฆตฺตาทานเนน เจว ปรีพฺพทานเนน จ ฯ
 กิลานุปฺภูจนาเนาติ อผาสูกกาเล กมฺมํ อการเรตฺวา สປฺปาย-
 ฆေชฺชชาตินึ ทตฺวา ปฏฺชีชคฺคเนน ฯอจฺฉริยานํ รัสานํ
 สัวิภาเคนาติ อจฺฉริเย มชฺชรเรเส ลภิตฺวา สยเมว อชาติตฺวา
 เตสัปี เตสั (๒)สัวิภาคกรณเนน ฯ สมเย โวสฺสคฺคเนาตีติ นิจฺจสมเย (๓)
 จ กาลสมเย จโวสฺสชฺชเนน ฯ นิจฺจสมเย โวสฺสชฺชนํ นาม
 สกถทิวสั กมฺมํ กโรนฺตฺวา กิลมนฺติ ฯตสฺมา ยถา น
 กิลมนฺติ ฯ เอว เวลั ญตฺวา วิสฺชนํ ฯ กาลสมเย โวสฺสคฺโค
 นาม ฉณนคฺคชฺชตฺกัฟาทิสฺสู อลงฺการภณฺจทาทนึยโกชนึยาทีนึ
 ทตฺวา วิสฺชนํ ฯ

ทินฺนุทาทยิโนติ โจริกาย กิณฺจิ อคฺคเหตุวา สามิเกหิ
 ทินฺนุเนยว(๔)อาทายิโน ฯ สุกตกมฺมกราคิ กึ เอตสฺส กมฺเมน
 กเตน ฯ น มยิ กิณฺจิ ลภามาติ อนุชฺฌายิตฺวา ตฺถุจฺจททยา
 ยถา ตํ กมฺมํ สุกตํ โหติ ฯ เอว การกา ฯ กิตฺติวณฺณหราชิ
 ปรีสมชฺชเณ กถาย สมປฺตฺตาย โโก อมฺหากํ สามิเกหิ สทิสฺโส
 นตฺถิ ฯ (๕)มยิ อตฺตโน ทาสภาวึปี น ชานาม ฯ เตสั สามิกภาวึ (๖)

๑. ม. ฆตฺตเวตนา... ฯ ๒. ม. ยฺ. ตฺโต ฯ ๓. สึ. กิจฺจสมเย ฯ ๔. ม. ทินฺนุสฺเสว ฯ
 ๕. ม. ยฺ. อตฺถิ ฯ ๖. ม. สามิกภาวมึปี ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทวคคควณณา หน้า ๒๓๕

น ชานาม เอว โน อนุกรมปนต์ิติ คุณกถาหารกา ฯ

เสสมิธาปี ปริมนเยเนว โยเชตพัพ ฯ

เมตเตน กายกมฺเมนาติ อาทีสุ เมตตจิตตํ ปจฺจุปฏฺฐเปตฺวา
กตานี กายกมฺมาทีนึ เมตฺตานี นาม วุจฺจนฺติ ฯตตฺถ ภิกฺขุ
นิมนฺเตสฺสามีติ วิหารคมนํ ฯ ฌมฺมกรกํ (๑) คเหตุวา อุทกปริสฺสวานํ
ปิฏฺฐิจฺปริกมฺมปาทปริกมฺมาทิกฺรณญจ เมตฺตํ กายกมฺมํ นาม ฯ
ภิกฺขุ ปิณฺฑทาย ปวิฏฺฐเ ทิสฺวา สกฺกจฺจํ ยาคค เทถ ฯ ภตฺตํ
เทถาติ อาทิวจฺนญฺเจว ฯ สาธุการิ ทตฺวา ฌมฺมสฺสวณญจ สกฺกจฺจํ
ปฏฺฐิสฺนุถารกรณาทินิ จ เมตฺตํ วจิกมฺมํ นาม. อมฺหากํ
กฺลฺลุปกฺตเถราอเวรา โหนฺตุ อพฺยาปชฺฌมาติ เอวํ จินฺตณํ เมตฺตํ
มโนกมฺมํ นาม. อนาวฏฺทวารตยาติ อปีหิตทวารตยา ฯ ตตฺถ
สพฺพทวารานิ วิวริตฺวาปี สีลวณฺตานิ อทายโก อการโก
ปีหิตทวารโธเยว ฯ สพฺพทวารานิ ปน ปีทหิตฺวาปี เตสํ ทายโก
การโก วิวฏฺทวารโธเยว ฯ ยุตติ สีลวณฺเตสฺส เกหทวาริ อากเตสฺ
สฺนตฺถญฺเวย นตฺถีติ อวตฺวา ทาทพัพ ฯ เอวํ อนาวฏฺทวารตา
นาม โหติ ฯ

อามิสานุปฺปทาเนนาติ ปุเรภตฺตํ ปรีภฺญชิตพัพ อามิสํ
นาม ฯ ตสฺมา สีลวณฺตานิ ยาคฺคกฺตฺตสมฺปทาเนนาติ อตฺถโก ฯ
กฺลฺยาณน มนสา อนุกรมปนต์ิติ สพฺเพ สตฺตา สฺวจิตา โหนฺตุ
อเวรา อโรคา อพฺยาปชฺฌมาติ เอวํ หิตฺพรณน ฯ อปีจ

๑. ม. ฌมกรณํ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคคุณณา หน้า ๒๓๖

อุปฏจากานั เกหิ อณเณ สีถวนุเต สพฺรหฺมจารีโน(๑) กเหตุวา
ปวิสนฺตปิ กถยาณน เจตสา อนุกมฺปนฺติ นามฯ สุตํ
ปริโยทเพนฺตีติ ยนฺเตสํ ปกคิยา สุตํ อตฺถิฯ ตสฺส อตฺถิ กเถตฺวา
กงฺขํ วิโนเทนฺติ วาฯ ตถตฺตตาย วา ปฏฺธิปชฺชาเพนฺติฯเสสฺมิธราปี
ปริมนเยเนว โยเชตพฺพํฯ

อลมตฺโตติ(๒) ปุตฺตทธารภรณํ กตฺวา อการี อชฺฌาวสน-
สมตฺโถ.ปณฺฑิโตติ ทิสานมสฺสนญฺจानน ปณฺฑิโต หุตฺวาฯ
สโณหฺติ สฺขุมตฺถทสฺสเนน สณฺหฺวาจาภณเนน วา สโณห
หุตฺวาฯ ปฏฺธิภาณวาติ ทิสานมสฺสนญฺจานน ปฏฺธิภาณวา หุตฺวาฯ
นิวาทวฺตุตฺตีติ นิจฺจวฺตุตฺติฯ อตฺถทฺโรติ ฅมฺภรหิโตฯ อุฏฺจานโกติ
อุฏฺจานวิริยสมฺปโนฯ อนลโสติ นิกโกสชฺโชฯอจฺฉิทฺทวฺตุตฺตีติ (๓)
นिरนฺตรกรณวเสน อชฺฉทวฺตุตฺติฯเมธาวิติ จานุปฺปตฺติยา ปญฺญา
สมนฺนาคโตฯ

สงฺคาหโกติ จตฺตฺหิ สงฺคหฺวตฺตฺตฺหิ สงฺคหฺกโรฯ มิตฺตกโรติ
มิตฺตคเวสโนฯ วทญฺญติ ปุพฺพการินา วุตฺตวจนํ ชานาติฯ
สหายกสฺส ฅริ คตกาเล มยฺหิ สหายกสฺส เวจฺนํ เทถ
สาฏกํ เทถฯ มนุสฺसानํ ภตฺตเวตฺตนํ เทถาติ วุตฺตวจน-
มนุสฺสรนฺโต ตสฺส อตฺตโน เกหิ อากตฺสฺส ตตฺตกํ วา
ตโต อติเรกํ วา ปฏฺธิกตฺตฺตาติ อตฺโถฯ อปีจ สหายกสฺส ฅริ

๑. ม. สพฺรหฺมจารีฯ ๒. สී. อลมตฺโตติฯ ๓. ที.ปา. ๑๑/๒๐๕/๒๐๖ฯ

*เล่มที่ ๖ สิงคาลสุดตวณณา หน้า ๒๓๗

คณตุวา ยุทธิ นาม คณหิสสามิติ อากคั สหายกั ลชชชช
คณหิตุ อสกุโกนตุ อณุจจาริตปี ตสส วาจ ญตวา เยนตเถน
โส อากโตฯ ตั นิปผาเทนุโต วทญญ นาม. เยน เยน
วา ปน สหายกสส โอนั (๑)โหติฯ โอลเกตุวา ตั ตั เทนุโตปี
วทญญเยวฯ เนตาคี ตั ตั อตุถั ทสเสนุโต ปญญา
เนตาฯ วิวิธานิ การณานิ ทสเสนุโต เนติติ วินตาฯ
ปุนปปุน เนติติ อณุเนตาฯ

ตตุถ ตตุถาคี ตสมี ตสมี ปุคกุเลฯ รตสสาณิว ยายโตติ
ยถา อาณิยา สติเยว รโถ ยาคีฯ อสติ น ยาคีฯ เอวั
ยุเมสุ สงกเหตุ สติเยว โลโก วตุตติฯ อสติ น วตุตติฯ
เตน วตุตติ เอเต โข สงกหา โลกเกฯรตสสาณิว ยายโตติ.

น มาตา ปุตุตการณาคี ยทิ มาตา เอเต สงกเห
ปุตุตสส น กเรยยฯ ปุตุตการณา มานั วา ปุชั วา น
ลเกยยฯ

สงกหา เอเตติ อุปโยควจเน ปจจตุตติฯ สงกเห เอเตติ
วา ปาโรฯ สมมเปกขนุตติ สมมา เปกขนุติฯ ปาสัสา จ
ภวนุตติ ปัสสนิยาจ ภวนุติ

อิติ ภกวา ยา ทิสสา สนุชชช เต คหปติปุตุต ปิตา
อาห ตาต(๒) ทิสสา นมสสาติฯ (๑)ยุมมา ตา จ ทิสสาฯ ยทิ
๑. ม. ย. อุณั ๑ ๒. ม. อัย ปาโร นตุถิ ๑ ๓. ม. นมสเสยยาสีติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคคณณนา หน้า ๒๔๐

จ ปณิตตโร จาติ (๑) เอวมาทิสฺ สุนฺทเร ฯ

โก เม วนฺทติ ปาทานิ ฯ ยุทฺธิยา ยสสา ชลฺ ฯ

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน สพฺพา โอภาสยฺ ทิสาคิ

เอวมาทิสฺ อภิรุเป ฯ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ

โคตมาติ (๒) เอวมาทิสฺ อพฺภานูโมทเน ฯ อิธ ปน ขเย ฯ เตน

อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา ฯ ปริกฺชีณาย รตฺติยาติ วุตฺตํ โหติ ฯ

อภิกฺกนฺตวณฺณาติ อิธ อภิกฺกนฺตสทฺโท อภิรุเป ฯ วณฺณ-

สทฺโท ปน ฉวิตฺติกฺลวคฺคการณฺสณฺจานปฺมาณฺรูปายตนาทิสฺ

ทิสฺสติ ฯ ตตฺถ สฺวณฺณวณฺโณสิ ภควาติ (๓)เอวมาทิสฺ ฉวียฺ ฯ

กทา สณฺณพฺหา ปน เต กหฺปติ ยฺเม สมณฺสฺส โคตมสฺส

วณฺณาติ (๔)เอวมาทิสฺ ฤติยฺ ฯ จตฺตาโรเม โภ โคตม วณฺณาติ (๕)

เอวมาทิสฺ กุลวคฺเค ฯ อถ เกน นฺ วณฺเณน คนฺชฺตฺเถโนติ

วฺจจฺตีติ (๖)เอวมาทิสฺ การเณ ฯ มหนฺตํ หตฺถิราชวณฺณํ อภิ-

นิมฺมินฺตฺวาติ (๗)เอวมาทิสฺ สณฺจานเณ ฯตโย ปตฺตสฺส วณฺณาติ (๘)

เอวมาทิสฺ ปฺมาเณ ฯ วณฺโณ คนฺโธ รโส โอชาติ เอวมาทิสฺ

รูปายตเน ฯ โส อิธ ฉวียฺ ทฏฺฐพฺโพ ฯ เตน อภิกฺกนฺต-

วณฺณาติ อภิรุปฺจฺฉวียฺ วุตฺตํ โหติ ฯ

๑. อ.ง. จตฺก. ๒๑/๑๐๐/๑๓๑ ฯ ๒. บ. ส. ๒๕/๓๐๑/๓๔๒ ฯ ๓. ม.ม. ๑๓/๖๐๕/๕๕๓ ฯ

๔. ม.ม. ๑๓/๘๓/๓๘ ฯ ๕. ที.ที. ๕/๑๔๗/๑๒๐ ฯ ๖. ส.ส.๑๕/๗๕๗/๓๐๑ ฯ

๗. ส.ส.๑๕/๔๒๐/๑๕๑ ฯ ๘. วิ. มหาว. ๒/๑๑๕/๑๐๓ ฯ

กบฏไปตี (๑) เอมมาที่สุ ปรณคตุติ ๗ อลงกโต กบฏไปตีเทศมสุสุติ
เอมมาที่สุ เหน่น ๗ กบฏไปตี ทวงคุณกบฏไปตี (๒) เอมมาที่สุ วิกไปตี ๗
อตุติ กบฏไปตี นิปะชิตุนตุติ (๓) เอมมาที่สุ เกลโส ๗ เอมมาที่สุ เวพูนัน
โอภาเสตวาติ เอมมาที่สุ สมณฑภาโว ๗ อธิ ปนสสุ สมณฑภาโว
อตุโต อธิปะโต ๗ ตสุมา เอมมาที่สุ กิซมกฏนตุติ เอตุถ
อนเวสสัน สมณฑโต กิซมกฏนตุติ เอมมาที่สุ ทกฏจฟูโป ๗

โอภาเสตวาติ วตุถมาลาตุงการสรีสมกฏจิตาย อากาย
ผริตวา ๗ จนนทิมา วิย สุริโย วิย จ เอโกภาสัน เอกปะชิต
กริตวาติ อตุโต ๗ เอกมณฑตุ นิสีที่สุติ เทวดานัน ทสพลสสุ
สนตุติเก นิสินนภูจัน นาม น พหุ ๗ ยุมสมิ ปน สตุเต
ปริตุตการวเวสน นิสีที่สุ ๗

เวสสุวโณติ กิยจาปี จตุตาโร มหาราชาโน อาคตา
เวสสุวโณ ปน ทสพลสสุ วิสุสาสิโก กถาปวตุตเน พยุตุโต
สุสิกขิตโต ๗ ตสุมา เวสสุวโณ มหาราชา ภควนตุติ เอตทโวจ ๗
อุพาราติ มหเสกขา อานุกาวยสมุปนนา ๗ ปาณาติปาตาเวรมณียาติ
ปาณาติปาเต ทิฏฐมมิกสมุปรายิกิ อาทินนุ ทสเสตวา ตโต
เวรมณียา ฆมมึ เทเสติ ๗ เสเสสุปี เอเสว นโย ๗ ตตุถ
สนตุติ อุพารา ยกขา นิวาสิโนติ เตสุ เสนาสนนุสนตุติ
อุพารา ยกขา นิพทฐวาสิโน ๗ อากานาญขินตุติ อากานาญา-

๑. บ. สุ. ๒๕/๔๓๔/๕๔๔ ๗ ๒. วิ. จ. ๓. ๗/๖๓๐/๓๕๖ ๗ ๓. ส. ส. ๑๕/๒๕๖/๗๓ ๗

นคเร พนุชตฺตา (๑) เอวันามํ ๑ กิมปฺน ภควโต อปจฺจกฺขมฺโม
นาม อตฺถิติ ๑ นตฺถิ ๑ อถ กสฺมา เวสฺสวโณ อุกคณฺหาตุ
ภนฺเต ภควาติ อาห ๑ (๒) โโอกาสกรณตฺถํ ๑ โส หิ ภควนฺตํ
ยุมํ ปฺริตฺตํ สวาเวตฺถํ โโอกาสํ การนฺโต เอวมาห ๑ สตฺถุ กถิต
ยุมํ ปฺริตฺตํ ครุ ภวิสฺสตีติปิ อาห ๑ ฆาสฺวิหารายาติ คมนฺฎฺจานาทีสุ
จตฺตุสุ ยฺฐิยาปเถสุ สุขวิหาราย ๑

จกฺขมฺนตฺตฺสาติ น วิปฺสฺสีเยว จกฺขมา ๑ สตฺตปิ พุทฺธา
จกฺขมฺนโต ๑ ตสฺมา เอเกกสฺส พุทฺธสฺส เอตานิ สตฺต สตฺต
นามานิ โหนฺติ ๑ สพฺเพปิ พุทฺธา จกฺขมฺนโต ๑ สพฺเพปิ
สพฺพภูฏานุกมฺปิโน ๑ สพฺเพปิ นฺหตฺถิเลตฺตฺตา (๑) นฺหตฺถิกา ๑ สพฺเพปิ
มารเสนปฺมทฺทีโน ๑ (๔) สพฺเพปิ วุสิตวฺนโต ๑ สพฺเพปิ วิปฺมตฺตา ๑ (๕)
สพฺเพปิ องฺคโต รสฺมิมํ นิกฺขนตฺตฺตา องฺคิรสา ๑ น เกวลณฺจ
พุทฺธานํ เอตानฺว สตฺต นามานิ ๑ อสฺงฺเขยฺยานิ นามานิ
สคฺคณฺน มเหสีโนติ วุตฺตํ ๑

เวสฺสวโณ ปน อตฺตโน ปากฺฎฺนามวเสน เอวมาห ๑
เต ชนาติ อธิ จีณาสวา ชนาติ อธิปฺเปตา ๑ อปีสุณาติ (๖)
เทสฺนาสีสมตฺตเมตฺตํ ๑ อมฺสา อปีสุณา อฬฺรฺสา มนฺตภาณิโนติ (๗)
๑. ม. ย. พนุชตฺตา ๑ ๒. ม. อาทิมมาห ๑ ๓. สී. นินฺทกฺิเลตฺตา ๑ ๔. ม. มารเสนปฺมทฺทีโน ๑
ย. มารเสนปฺมทฺทฺนา ๑ ๕. ม. ย. วิมฺตฺตา ๑ ๖. ม. อปีสุณาธาติ ๑ ๗. สී. มตฺตภาณิโนติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๒๔๔

อตุโธ ๑ มหนุตาคิ มหนุตภาวิ ปตุตา ๑ มหตุตาคิปี ปาโจ ๑
มหนุตาคิ อตุโธ ๑ วิตสารทาติ นิสสารทา วิกตโลมหัสา.

หิตนุติ เมตตาดพรณน หิติ ๑ ยิ นมสฺสนุติติ เอตุถ
ยนุติ นิปาตมตุตฺ ๑ มหนุตนุติ มหตุตฺ ๑ อยเมว วา ปาโจ ๑
ยฺหํ วุตุตฺ โหติ เย จาปี นิพฺพุตา (๑) โลเก กิเลสฺนิพฺพานน
นิพฺพุตา ยถาภูตฺ วิปสฺสีสุ ๑ วิชฺชาทิกุณฺสมฺปนฺนญจ หิติ
เทวมนุสฺसानํ โภตมํ นมสฺสนุติ ๑ เต ชนา อปีสุณา ๑ เตตฺปี
นมตฺถุติ ๑ อฏฺจกถายํ ปน เต ชนา อปีสุณาติ เต พุทฺธา
อปีสุณาติ เอวํ ปจฺมกาถาย พุทฺธานํเยว วณฺโณ กถิโต
ตสฺมา ปจฺมกาถา สตฺตุนฺนํ พุทฺธานํ วเสน วุตุตา ๑ ทุติย-
กาถาย โภตมนุติติ เทสนามุขมตฺตเมตฺ ๑ อยมฺปน สตฺตุนฺนํเยว
วเสน วุตุตาคิ เวทิตพฺพา ๑ อยญฺเหตุถ อตุโธ ๑ โลเก ปณฺฑิตา
เทวมนุสฺสา ยิ นมสฺสนุติ โภตมํ ๑ ตสฺส จ ตโต ปุริมาณญจ
พุทฺธานํ นมตฺถุติ ๑

ยโต อุกฺกจฺจตฺตีติ ยโต จานโต อูเทติ ๑ อาทิจฺโจติ
อาทิตฺติยา ปุตุโต ๑ เววจนมตฺตํ วา เอตํ สุริยสทฺทสฺส ๑ มหนุตํ
มณฺฑลํ อสฺสาติ มณฺฑลีมหา ๑ ยสฺส จุกฺกจฺจมานสฺสาติ ยมฺหิ
อุกฺกจฺจมาน ๑ สํวรฺปี นิรุชฺฌตฺตีติ รตฺติ อนฺตรธายติ ๑ ยสฺส
จุกฺกเตติ ยสฺมี อุกฺกเต ๑

๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตุถิ ๑

ชายนุติติ ตตถ อุตตรกรุมหิ มนุสสา ชายนุติ ฯ อมมาติ
วตถาภรณปานโกชนาทีสุปี มมตตวิรหิตา ฯ อปริคคหาคี
ยุดถิปริคคเหน อปริคคหา ฯ เตสั กิร อัย มยหัง ภริยาติ
มมตตัง น โหติ ฯ มาตริ วา ภคินี วา ทิสวา ฉนุทธราโค
น อุปปชชติ.

นปี นียนุติ นงคลาติ นงคลานปี ตตถ กสิกกมมัม
กสิสสามาติ น เขตตัม นียนุติ ฯ อกกุชปากิมนุติ อกกุเจ
ภูมิภาเค อรณเณ สยเมว ชาตัม ฯ ตตถตถุผลนุติ ตตถตถาว
ตตส ผลัม โหติ ฯ

ตตถตถิเกเร ปจิตวานาติ อุกุขลิย อากิริตวา นิทุมมุงกาเรน
อคุคินา ปจิตวา ฯ ตตถ กิร โชติกปาสาณา (๑)นาม โหนุติ ฯ
อถ เต ตโย ปาสาณเจ รเปตวา ตัม อุกุขลิ อารोเปนุติ ฯ
ปาสาณหิ เตโช สมภูจหิตวา ตัม ปจติ ฯ ตโต ภูณชนุติ
โกชนนุติ ตโต อุกุขลิโต โภชนเมว ภูณชนุติ ฯ อณโณ สูป
วา พุยณชนัม วา น โหติ ฯ ภูณชนุตานัม จิตตานุกุโลเยว
จสส รโส โหติ ฯ เต ตังจันน์ สมปตตทานัม เทนุติเยว ฯ
มจจกรียจิตตัม นาม น โหติ ฯ พุทฐปจเจกพุทฐาทโยปี มหิทุทธิกา
ตตถ คนุตวา ปิณทปาตัม คณนุติ ฯ

คาวี เอกขุริ กตวาติ คาวี คเหตุวา เอกขุริ อสสั
๑. สี่. โชติกปาสาณา ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคควณณา หน้า ๒๔๘

วีย(๑) วาहनเมว กตฺวา ๑ ตํ อภิรุษห เวสฺสวณฺสฺส ปรีจาริกา(๒)
ยภฺษา ๑ อนุยฺนติ ทิโสทิสฺนติ(๓) ตาย ตาย ทิสาย อนุจฺรฺนติ ๑
ปสฺส เอกขุริ กตฺวาติ จเปตฺวา คาวิ อวเสสจตุปฺปทชาติกํ ปสฺส
เอกขุริ วาहनเมว กตฺวา ทิโสทิสํ อนุยฺนติ ๑(๔)

อิตุถี วาहनํ กตฺวาติ เขภฺยุเยน คพฺภินี มาตุคามํ
วาहनํ กริตฺวา ๑ ตสฺสา ปฏฺจิชฺย นิสีทิตฺวา จรฺนติ ๑ ตสฺสา
กิริ ปฏฺจิชฺย โอนมิตุ สหติ ๑ อิตฺรา(๕) ยุตฺติโย ยานเ โยเชนฺติ ๑
ปฺริสํ วาहनํ กตฺวาติ ปฺริเส คเหตุวา ยานเ โยเชนฺติ ๑
คณฺหนฺตา จ สมฺมาทิฏฺจิกเ คเหตุํ น สกฺโกนฺติ ๑ เขภฺยุเยน
ปจฺจนฺติมมิลกฺขฺวาสิเก(๖) คณฺหนฺติ ๑ อลฺลตโร กิเรตฺถ ชานปฺโท
เอกสฺส เณสฺส สมเป นิสีทิตฺวา นิทฺทายติ ๑ เณโร อุปาสก
อติวีย นิทฺทายสิติ ปุจฺฉิ ๑ อชฺช ฆนฺเต สพฺพรตฺตี เวสฺสวณ-
ทาเสหิ กิลมิโตมฺหิตี อห ๑

กุมารี วาहनํ กตฺวาติ กุมาริโย คเหตุวา เอกขุริ วาहनํ
กตฺวา รเถ โยเชนฺติ ๑ กุมารวาหนเปี เอเสว นโย ๑ ปจฺจารา
ตสฺส ราชนินฺติ ตสฺส รณฺโณ ปรีจาริกา ๑ หตฺถิยานํ อสฺสยานนฺติ
น เกวลํ โคยานาทีนียเว ๑ หตฺถิอฺสฺสยานาทีนเปี อภิรฺหิตฺวา
วิจรฺนติ ๑ ทิพฺพิ ยานนฺติ อลฺลปปี เนสํ พหฺวิธํ ทิพฺพยานํ
๑. ม. ย. อสฺสํ วียาติ นตฺถิ ๑ ๒. ม. ปรีจาร์กา ๑ ๓. ม. อนุยฺนติ ทิโสทิสฺนติ ๑
๔. ม. จรฺนติ ๑ ๕. ม. อิตฺรา ปน ๑ ๖. ส. ปจฺจนฺติมมิลกฺขฺวาสิเก ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาคุณคุณนา หน้า ๒๕๐

อาคตาคตสฺส มหาชนสฺส ทตฺวา ปุณฺณํ อกาสิ ฯ อวเสส-
สาลาหิ ตตฺถเว พหุตโร อาโย อฏฺฐาสิ ฯ โส เตน(๑) ปสฺสิตฺวา
อวเสสสาลาสฺสปี ออุปฺชชนกํ คเหตุวา วิสตีวสฺสสทฺสทานิ ทานํ
อทาสิ ฯ โส กาลํ กตฺวา จาคุมฺมหาราชิกเสฏฺฐกฺวโร นาม
เทวปฺตุโต ชาโต ฯ อปรภาเค วิสาณาย ราชธานียา รชฺชํ
การสิ ฯ ตโต ปฏฺฐาย เวสฺสวโณติ วุจฺจติ ฯ

ปจฺเจสนฺโต ปกาเสนฺตีติ ปฏฺฐเสนฺโต วิสส วิสส อตฺถ
อุปฺปริกฺขมานา อนุสาสมานา อณฺเณ ทฺวาทส ยกฺขรฏฺฐจิกา
ปกาเสนฺติ ฯ เต กิร ยกฺขรฏฺฐจิกา สาสนํ คเหตุวา ทฺวาทสนนํ
ยกฺขโทวาริกานํ นิเวเทนฺติ ฯ ยกฺขโทวาริกา ตํ สาสนํ
มหาราชสฺส นิเวเทนฺติ ฯ ยฺุทานิ เตสํ ยกฺขรฏฺฐจิกานํ นาม
ทสฺเสนฺโต ตโตลาติ อาทิมาย ฯ เตสฺ กิร เอโก ตโตลา นาม
เอโก ตตฺตลา นาม ฯ เอโก ตโตตลา นาม ฯ เอโก โอสสิ
นาม ฯ เอโก เตชสิ นาม. เอโก ตโตชสิ นาม. สุโรราชาติ
เอโก สุโร นาม ฯ เอโก ราชา นาม. เอโก สุโรราชา
นาม ฯ อริฏฺฐโจ เนมีติ เอโก อริฏฺฐโจ นาม ฯ เอโก เนมี
นาม ฯ เอโก อริฏฺฐจเนมี นาม ฯ

รหโทปี ตตฺถ ธรณี นามาคิ ตตฺถ ปเนโก นามเน
ธรณี นาม อุตฺกรรหโท อตฺถิ ฯ ปณฺณาสโยชนา มหาโปกฺขรณี
๑. ม. โส เตน ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๒๕๒

ตตถ วิจรนติ ๑ กุกกุกกาติ วนุกกุกกา ๑ กุพีรกาติ สุวณณ-
กุกกุกกา ๑ วเนติ ปทุมวเน ๑ โปกุขรสาตกาติ โปกุขรสาตกา
นาม สกุกกา ๑

สุกสาติกสทเหตุธาติ สุกานณจ สาลิกานณจ สทโท
เอตถ ๑ ทณทมาณวทานิ จาติ มนุสสมุขสกุกกา ๑ เต กิร
ทวิหิ หตเถหิ สุวณณทณทํ คเหตุวา เอกํ โปกุขรปตตํ
อกุกमितวา อนนตเร โปกุขรปตเต สุวณณทณทํ นิกุขิปนตา
วิจรนติ ๑ โสภติ สพพกาลํ สาคิ(๑) สวา โปกุขรณิ สพพกาลํ โสภติ ๑
กุเวรณพินิธิ กุเวรสส นพินิ ปทุมสรภูตา ๑ สวา ธรณิ นาม
โปกุขรณิ สทา นิรนตริ โสภติ ๑

ยสส กสสจิติ ยุท เวสสวโณ อาฏานาฎิยิ รกขํ
นิฏฐเปตวา ตสสา ปริกมมํ ทสเสนโต อาห ๑ ตตถ สุกคหิตาติ
อตุถถจ พยณชนณจ ปริโสเชตวา สุกกุ อุกคหิตา ๑ สมตตา
ปரியปุตตาติ ปทพยณชนานิ อหาเปตวา ปริปฺณณา (๒) อุกคหิตา ๑
อตุถมปิ ปาลิมปิ วิสวาเทตวา สพพโส วา ปน อปฺคณิ
กตวา ภณนตสส หิ ปริตตํ เตชวณฺตํ น โหติ ๑ สพพโส
ปฺคณิ กตวา ภณนตสเสว เตชวณฺตํ โหติ ๑ ลากเหตุ
อุกคเหตุวา ภณนตสสาปี อตุถํ น สาเชติ ๑ นิสฺสรณปกุเข
จตวา เมตตํ ปุเรจาริกํ กตวา ภณนตสเสว อตุถาย โหตีติ
๑. ม. โสภติ สพพกาลํ สาคิ ๑ ๒. ม. ปริปฺณณํ ๑

ทสเสติ ๔ยกขปจาโรติ ยกขปริจารโก ๔

วตถถ วาติ ฆรวตถถ วา ๔ วาส์ วาติ ตตถ นัพทฐวาส์
วา ๔ สมิตินุติ สมากม ๔ อนาวยหนูติ น อวาทยุดติ ๔
อวิยหนูติ น วิวาทยุดติ ๔ เตน (๑) สห อวาทวิวาทิ น
กเรยยุหนุติ อตุโถ ๔ อตตาทิปิ ปริปฺณณาหิติ กพารกฺขิ กพาร-
ทนฺตาทิ เอวิ เอเตลล อตตภาวิ อุปเนตฺวา วุตตาทิ ปริปฺณณ-
พฺยชฺชนาหิ ปริภาสาหิ ปริภาเสยฺย ๔ ยกขอกโกเสหิ นาม
อกโกเสยฺยยุหนุติ อตุโถ ๔ รัตตมปี (๒) ปตฺตนฺติ กิกฺขุณฺ ปตฺตสทิสเมว
โลหปตฺตํ โหติ ๔ ตํ ลีเส นิกฺกฺชฺชิตฺติ ยาว กลวาทฺถกา
ภวิสฺสติ ๔(๑) อถ น มชฺฌเอ อโยชิลเณ อาโกฏฺฏเณติ.

จณฺหาติ โภธนา ๔ รุทฺธาติ วิรุทฺธา ๔ รกฺสาติ
กธฺมฺตฺตริยา ๔เนว มหาราชาณฺ อาทิยฺนฺตีติ วจณฺ น กณฺหนุติ
อาณฺ น กโรนฺติ ๔ มหาราชาณฺ ปุริสกาณฺหนุติ อฏฺฐวีสฺติ-
ยกฺขเสนาปตีณฺ ๔ ปุริสกาณฺ ปุริสกาณฺหนุติ ยกฺขเสนาปตีณฺ-
เยวานุสาสกาณฺ ๔(๔) อวรุทฺธา นามาติ ปจฺจามิตฺตา เวรโน ๔
อุชฺฌาเปตพฺพนฺติ ปรีตฺตํ วตฺวา อมนุสฺเส ปฏฺิกฺกมาเปตฺ
อสกโกณฺเตน เอเตลล ยกฺขานํ อุชฺฌาเปตพฺพ ๔ เอเต ชานา-
เปตพฺพาทิ อตุโถ.

๑. ม. เตนสุต ๔ ๒. ม. รัตตมปีสุต ๔ ๓. ม. ย. ภสฺสติ ๔ ๔. ลี. อมนุสฺสา ๔
ม. ย. เอ มนุสฺสา เตลล ๔

นามาติ ปุจฉิตพุโพ ๑ นาม กถิต นามเนว อาลปิตพุโพ ๑
ยุดถนนาม ตยหิ มาลาคนฐาทีสุ (๑) ปตติ ๑ อาสนปุชาย ปตติ
ปิณฑปาเต ปตติ ๑ กิกขุสัเมน ตยหิ ปณณาการตถาย
มหามงคถกถา วุตตา ๑ กิกขุสัเม การเวน เอตัง มุจจาหีตี
โมเจตพุโพ ๑ สเจ น มุจจติ ๑ เทวตานัง อาโรเจตพุพิ ตุมเห
ชานาถ ๑ อัย อมนุสสุโส อมหากัง วจัน น กโรตี ๑ มัย
พุทฐอาณัง กริสสามาติ ปริตตัง กาดพุพิ ๑ เอตัง ตาว กิหีนัง
ปrikมม ๑ สเจ ปน กิกขุ อมนุสเสน กหิตโต โหตี ๑ อาสนานา
โรวิทฺวา สพุพสนนิปาตัง โฆสาเปตฺวา คนฐมาลาทีสุ ปตตี
ทตฺวา ปริตตัง ฆณิตพุพิ ๑ ยุตัง กิกขุนัง ปrikมม ๑

วิกกนุทิตพุพนฺติ สพุพสนนิปาตัง โฆสาเปตฺวา อฎฐ-
วิสตยภษเสนาปตโย กนุทิตพุพา ๑ วิรวิตพุพนฺติ อัย ยกโข
คณฺหาตีตี อาทีนัง ฆณนฺเตน เตหิ สพุธี กเถตพุพิ ๑ ตตถ
คณฺหาตีตี สรีเร อธิมุจจติ ๑ อาวิสตีตี ตสฺเสว เววจัน ๑
อถวา ลกุกคิต น อเปตีตี วุตตัง โหตี ๑ เหเจตีตี อูปฺปนัน
โรคัง วฑฺฒนฺโต พาทติ ๑ วิเหเจตีตี ตสฺเสว เววจัน ๑
หีสตีตี อูปฺปมัสโลหิตัง กโรนฺโต ทุกขาเปตี ๑ วิหีสตีตี ตสฺเสว
เววจัน ๑ น มุจจตีตี สสสมารคคาโ (๒) หุตฺวา มุจจิตฺตุน
ยจฺจติ ๑ เอว เอเตสั วิรวิตพุพิ.

อิทานัง เยสั เอว วิรวิตพุพิ ๑ เต ทสฺเสตฺตु กตเมสั

๑. ย. คนฐมาลาทีสุ ๑ ๒. ส. ย. อปมารคาโ ๑ ม. อูปฺปมาทคาโ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคคุณณา หน้า ๒๕๖

ยขานนุติ อาทิมหาฯ ตตถ ยุนโท โสโมติอาทีนิ เตลั
นามานีฯ เตสุ เวสุสามิตโตติ เวสุสามิตตปพพตวาสิ เอโก
ยโกโยฯ ยุนุรโรติ ยุนุรปพพตวาสิเยวฯ หิริ เนตติ จ
มนุทีโยติ หิริ จ เนตติ จ มนุทีโย จ ฌมณิ มาณิวโร
ทีโฆติ มณิ จ มาณิจโร (๑)จ ทีโฆ จฯ อโถ เสรีสโก สหาคี
เตหิสห อลโธ เสรีสโก นามฯ ยุมลั ยขานัน ฌเปฯ
อุชฎาเปตพพนติ อัย ยโกโย ยุมั เหเจติ วิเหเจติ น มุณจตีติ
เอวั เอเตลั ยกขเสนาปตีนิ อาโรเจตพพิฯ ตโต เต ภิกขุ-
ลัโฆ อตตโน ฌมมอาณั กโรติฯ มยปี อมหากั ยกขราชอาณั
กโรมาติ อุตสุกั กริสสนติฯ เอวั อมนุสสานัน โอกาโส น
ภวิสสตีติฯ พุทธสาวกานัน ฆาสูวิหาโร จ ภวิสสตีติ ทสเสนุโต
อัย โข สามาริส อาฏานาฎิยา รกขาคี อาทิมหาฯ ตั
สพพิฯ ตโต ปรณจ อุตตานตถเมวาติฯ

อาฏานาฎิยสุตตวณณา นิฎิฉิตาฯ

นวมัฯ

#๑. ม. มาณิ จ วโร จฯ

สงคีตีสุดตวณณา

เอวมเม สุตนต์ิ สงคีตีสุดตํ ๑ตตฺรราย อนุปฺพุพพท-
วณณา จาริกญจรมาโนติ นิพทฺชจาริกญจรมาโน ๑ ตทา
กิริ สุตถา ทสทหฺสจกฺกวาเพ ฌาณชาลํ ปตฺถริตฺวา โลกํ
ไวโลกยมาโน ปาวานครวาสีโน มลฺลราชเ ทิสฺวา ยฺเม
ราชานो มยํหิ สพฺพญฺตฌาณชาลสฺส อนฺโต ปญฺญาณนฺติ
กีนฺุโขติ อวชฺเชนฺโต ราชานอ เอกํ สณฺจาคารี การสส
มยิ คเต มงฺคลํ ภาณาเปสฺสนนฺติ ๑ อหํ เตสํ มงฺคลํ วตฺวา
อฺยโยเชตฺวา ภิกฺขุสํฆสฺส ฐมฺมกถํ กเถหีติ สาริปฺุตตํ วกฺขามิ
สาริปฺุตโต ตีหิ ปิฎฺเฑหิ สมฺมสิตฺวา จุทฺทสปญฺหาธิเกน
ปญฺหสทฺสเสน ปฏฺิณฺเฑเตตฺวา ภิกฺขุสํฆสฺส สงคีตีสุดตํ นาม
กเถสฺสติ ๑ สุตฺตนต์ิ อวชฺเชตฺวา ปญจ ภิกฺขุสทานิ สห
ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺนิสฺสนนฺตีติ ยฺมมตฺถํ ทิสฺวา จาริกํ
ปุกฺกนฺโต ๑ เตน วุตฺตํ มลฺลเสสฺ จาริกญจรมาโนติ ๑

อุพทกนทวสนฺจาคารวณณา

อุพทกนฺติ ตสฺส นามํ ๑ อฺจฺจตฺตา วา เอวํ วุตฺตํ ๑
สณฺจาคารนฺติ นครมชเฆ สณฺจาคารสาธา ๑ สมณฺน วาติ
เอตฺถ ยสฺมาฆรวตฺถุปริกฺคหกาเลเยว เทวตา อตฺตโน วสนฺภูจัน
คณฺหนฺติ ๑ ตสฺมา เทเวณ วาติ อวตฺวา สมณฺน วา
พฺราหฺมณฺน วา เกนจิ วา มนุสฺสญฺเตนาติ วุตฺตํ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาคุณคุณนา หน้า ๒๕๘

เยน ภควาฯ เตนุปลสงกมีสูติ ภควโต อากมน์ สุตวา
อเมหิ คนตุวาปี น ภควา อาณีโตฯ พุต์ เปเสตุวาปี น
ปกุโกสาปีโตฯ สยเมว ปน มหาภิกขุสัมปริวาโร อมหากั
วสนภูจันน์ สมปตุโตฯ อเมหิ จ สณจาคารสาลา การิตา
เอตถ มยั ทสพลั อานตุวา มงคัล ภณาเปสสามาติ จินเตตุวา
อุปสงกมีสูฯ

เยน สณจาคารี เตนุปลสงกมีสูติ ตัวิทลั กิร สณจาคาร
จิตตกมมึ นิฏฐเปตุวา อฏฐกา มุตตมตตะ โหนติฯ พุทธา
จ นาม อรณฺชชฎาสา อรณฺชารามาฯ อนฺโตคาเม วเสยย
วา โน วาฯ ตสฺมา ภควโต มนั ชานิตฺวาว ปฏฺิษคฺคิสุสามาติ
จินเตตุวา เต ภควนฺตึ อุปสงกมีสูฯ ยุทานิ ปน ภควโต (๑)
มนั ลภิตฺวา ปฏฺิษคฺคิสุกามา เยน สณจาคารี เตนุปลสงกมีสูฯ
สพฺพสนฺธิรินฺติ ยถา สพฺพั สนฺถภู (๒)โหติฯ เอวึฯ เยน ภควา
เตนุปลสงกมีสูติ เอตถ ปน เต มลฺลราชาโน สณจาคารี
ปฏฺิษคฺคิตฺวา นครวิธิโยปี สมนฺชชาเปตุวา ฐเช อุตฺสาเปตุวา
เคหทฺวารesu ปุณฺณมฺเฏ จ กทฺลโย จ จปาเปตุวา สกถนคฺริ
ทีปมาลาหิ (๓)วิปฺปคฺคิณฺณั ตารกั วิย กตุวา จีรูปเก (๔)ทารเก
จีริ ปาเยถฯ ทหเร กุมารเ ลหุ ลหุ โภชาเปตุวา สยาเปถฯ
๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๒. ม. ย. สนฺถตึฯ ๓. ม. ทีปมาลาทีหิฯ
๔. ม. ย. จีรปายเกฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๕๘

อุจจาสทฺหิ มา กริตฺต ๑ อชฺช เอกรตฺตี สตุถา อนุโตคาเม
วสิสฺสตี ๑ พุทฺธา นาม อปฺปสทฺทกามา โหนฺตีตี เกรณ-
จาราเปตฺวา สยฺ ทณฺฑทฺทีปฺกั อาทายเยน ภควา เตนฺอุป-
สงฺกมฺีสุ ๑

ภควนฺตฺเชว ปฺรกุขตฺวาตี ภควนฺตฺ ปฺรโต กตฺวา ๑ ตตฺถ
ภควา ภิกฺขุณฺณเจว อุปาสกานณฺจ มชฺฌเณ นิสินฺโน อตีวีย
วิโรจตี ๑ สมฺนตฺปาสาทีโก สุวณฺณวณฺโณ อภิรุโป ทสฺสนีโย ๑
ปฺริมกายโต (๑) สุวณฺณวณฺณา รสฺมิ อุฏฺฐหิตฺวา อสีตีหตฺถิ จานฺ
คณฺหาตี ๑ มชฺฌิมกายโต ๑ (๒) ทกฺขินฺนหตฺถโต ๑ วามหตฺถโต สุวณฺณ-
วณฺณา รสฺมิ อุฏฺฐหิตฺวา อสีตีหตฺถิ จานฺ คณฺหาตี ๑ อฺปฺริ
เกสฺนตฺโต ปฏฺจาย สพฺพเกสฺวาฏฺเฐหิ โมรรีวณฺณา รสฺมิ
อุฏฺฐหิตฺวา คคณฺตเล อสีตีหตฺถิ จานฺ คณฺหาตี ๑ เภฏฺจา
ปาทตเลหิ ปวาพวณฺณา รสฺมิ อุฏฺฐหิตฺวา ฆนฺปจวีย อสีตีหตฺถิ
จานฺ คณฺหาตี ๑ เอวํ สมฺนตา อสีตีหตฺถมตฺถิ จานฺ นพฺพณฺณา
พุทฺธรสฺมิโย วิชิตฺมานา วิปฺพนฺทมานา วิธาวนฺตี ๑ สพฺเพ
ทิสภาคา สุวณฺณจมฺปกปฺุเพหิ วิกิริยมานา วีย สุวณฺณจมฺภูโต
นิกฺขนฺตฺสุวณฺณรชฺชาราหิ สิบฺจมานา วีย ปสฺสริตฺสุวณฺณ-
ปฏฺปริกฺขิตฺตา วีย เวรมฺภวาทสมฺภูจิตฺทีสุกคณฺณการปฺุพฺจณฺณ-
สโมกิณฺนา (๓) วีย จ วิปฺปกาสนฺตี ๑

๑. ยู. ปฺรตฺติมา ๑ ๒. ม. ยู. ปฺจณฺิมกายโต ๑ ๓. ม. ยู. ...สมากิณฺณา ๑

ภควโตปี อสีตอินุพยุชณพยามปปรภาทวตฺตีสวรรลกษณ-
สมุชชลั สรีริ สมุคคตตารกั วย คคณตลั ฯ วิกสิตมิว ปทุมวณณั (๑)
สพพพาลีผลุโล (๒) วย โยชนสติโก ปาจรจตุตโก ปฏิปาฎิยา
จปีตานั ทวตฺตีสสุรียานั ทวตฺตีสจนุทานั ทวตฺตีสจกกวตฺตีนั (๓)
ทวตฺตีสเทวราชานั ทวตฺตีสมหาพुरुหมานั สิริยา สิริ อภิภวมานั
วย วิโรจติ ฯ ปรีวารेतวา นิสินุนา ภิกุชูปิ สพเพว อปปีจณา
สนตุฎฐา ปวีวิตตา อัสตฎฐา อารทวิริยา วตฺตาโร วจนกขมา
โจทกา ปาปครหิโน สีสสมปนุนา สมာธिसมปนุนา (๔) ปณฺญา-
สมปนุนา วิมุตติสมปนุนา วิมุตติฉาณทสฺสนสมปนุนา ฯ (๕) เตหิ
ปรีวาริโต ภควา รตฺตกมฺพลปรีกขิตฺโต วย สุวณฺณกขนุโช ฯ
รตฺตปทุมวณสณฺทมชฺฉคตา วย สุวณฺณนาวา ฯ ปวาพเวทิกาย
ปรีกขิตฺโต (๕) วย สุวณฺณปาสาโท วิโรจิตฺล ฯ

อสีติมหาเถราปี (๖) นั เมฆวณณั ปัสสุกฺลั ปารุปีตวา
มณฺีวมมิกา (๗) วย มหานาคา ปรีวารยีสุ วนฺตฺราคา ภินฺนกิเลสา
วิชฎิตชฎา ฉินฺนพนุชนา กุเล วา คณฺเ วา อลคฺคา ฯ ยุตติ
ภควา สยั วิตฺราโค วิตฺราเคหิ ปรีวาริโต ฯ (๘) วิตฺโทโส วิต-
โทเสหิ ฯ วิตฺโมโห วิตฺโมเหหิ ฯ นิตฺตโนห นิตฺตญฺเหหิ ฯ นิกฺกิลเโส
๑. ม. ย. ปทุมวณั ฯ ๒. ม. สพพพาลีผลุโล ฯ ๓. ม. ...จกกวตฺติราชานั ฯ
๔. ม. ปณฺญาวิมุตติวิมุตติฉาณทสฺสนสมปนุนา ฯ ๕. ม. ปวาพเวทิกายปรีกขิตฺโต ฯ
๖. ม.เอตฺถนฺตเร นนฺติ ทิสฺสติ ฯ ๗. ม.มณฺีวมมววมมิตา ฯ ๘. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๖๑

นิกฤลเสหิ ๑ สยั พุทโธ พุทสูตพุทเชหิ ปริวารีโต ปตต-
ปริวารีตัง วิย เกสรัง ๑ เกสรปริวารีตา วิย กณณิกา ๑ อญฺจนาก-
สทสูตปริวารีโต วิย จททนุโต นาคราชา ๑ นวุตฺทิสทสูต-
ปริวารีโต วิย ฐตฺรภูโจ หัสตราชา ๑ เสนงคปริวารีโต วิย จกุก-
วตฺตริราชา ๑ มรुकณปริวารีโต วิย สกุกโก เทวราชา ๑ พุรหุม-
คณปริวารีโต วิย หาริตมหาพุรหุม(๑) อสเมน พุทฐเวเสน
อปริมาณน พุทฐวิลาสน คสฺสํ ปรีสติ (๒) นิสินฺโน ปาเวยฺยก
มลฺลเ พุทเทว รตฺตี ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา อฺยุโยเชลฺลิตฺ ๑

เอตถ จ ฐมฺมกถา (๓)นาม สณฺจการอนฺุโมทนปฏิตฺยุตฺตา
ปกิณณกถา เวทิตพุพา ๑ ตทา หิ ภควา อากาสกงฺกั
โอตารนุโต วิย ปจโวชฺ อากทฺเฒนุโต วิย มหาฐมฺพพ มตฺถเก
คเหตุวา จาเลนุโต วิย โยชนียํ มรुकณฺํ จกุกยฺนุเตน ปิเพตฺวา
มรฺุปานํ ปายมาโน วิย จ ปาเวยฺยกานํ มลฺลนํ หิตฺสูขาวหิ
ปกิณณกถํ กเถลฺลิตฺ ๑

ตฺถุหิภูตํ ตฺถุหิภูตฺนติ ยํ ยํ ทิสํ อนฺุวิโลเกติ ๑ ตตฺถ
ตตฺถ ตฺถุหิภูตเมว ๑ อนฺุวิโลเกตฺวาติ มํสจกฺขุนา ทิพฺพจกฺขุนาติ
ทฺุวิหิปี จกฺขุหิ ตโต ตโต วิโลเกตฺวา ๑ มํสจกฺขุนา หิ เนลฺลํ
พหิทฺฐา ยฺุรียาปลํ ปริกฺคเหลฺลิตฺ ๑ตตฺถ เอกสฺส ภิกฺขุสฺสาปี
เนว หตฺถกฺกุกฺจํ อโหสิ น ปาทกฺกุกฺจํ ๑ น โกจฺลิตฺสมฺกฺขิปี ๑
๑. ม. หาริตโต มหาพุรหุม ๑ ๒. ส. ย. ปรีสติ ๑ ๓. ม. ย. ฐมฺมิกถา ๑

ภินุณนิกณจวตุถวณณนา

ตสฺส กาลกิริยาชาติ อาทิสฺส ยํ วตุตพฺพํ ๑ ตํ สพฺพํ เหฏฺฐา
วตุตเมว ๑

อามนฺเตสฺสิตฺติ ภณฺฑนาทิวูปสมกรํ สุวากุขาตํ ชมมํ
เทเสตุกาโม อามนฺเตสฺสิตฺติ ๑

เอกกถวณณนา

ตตุถาติ ตสฺมํ ชมเม. สงฺกายิตพฺพนฺติ สมกฺเคหิ สงฺกายิตพฺพํ ๑ (๑)
เอกจเนหิ อวิรุทฺทจเนหิ ภณฺฑิตพฺพํ ๑ (๒) น วิวิทิตพฺพนฺติ อตุเถ
วา พยฺยชเน วา วิวาโท น กตพฺโพ ๑ เอโก ชมฺโมติ เอกก-
ทุกกติกาทิวเสน พหุชา สามกฺคิรํสํ ทสฺเสตุกาโม ปจฺมํ ตาว
เอโก ชมฺโมติ อาห ๑ สพฺเพ สตุตชาติ กามภวาทิสฺส สณฺณิ-
ภวาทิสฺส (๓) เอกโวการภวาทิสฺส จ สพฺพภเวสุ สพฺเพ สตุตา ๑
อาหารภูจิติกาคิ อาหารโต จิตฺติ เอเตสนฺติ อาหารภูจิติกา ๑ ยุตฺติ
สพฺพสตุตตานํ จิตฺติเหตุ อหาโร นาม เอโก ชมฺโม อมฺหากํ
สตุถารา ยถาวโต ญตฺวา สมมทกฺขาโต อาวุโสติ ทีเปติ ๑

นनु จ เอวํ สนฺเต ยํ วตุตํ อสณฺณสตุตา เทวา
อเหตุกา อนาหารา อสฺสสกาติ (๔)อาทิ ๑ ตํ วจันํ วิรุชฺฌตฺติติ ๑
๑. ม. ย. คายิตพฺพํ ๑ ๒. สฺ. ย. ภวิตพฺพํ ๑ ๓. ม.ย. สณฺณภวาทิสฺส ๑
๔. อภิ. วิ. ๓๕/๑๐๕๕/๕๖๔ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคุณนนา หน้า ๒๖๔

น วิรุชฌติ ๑ เตสยหิ ฌานัน อหาโร โหติ ๑ เอว สนุเตปี
 จตุตาโรเม ภิกขเว อหารา ภูตานิ วา สตุตานิ จิตฺยา
 สมภเวสินัน วา อนุคฺคหยา ๑ กตเม จตุตาโร ๑ กพพีกาโร
 อหาโร โอพาริกโก วา สุขุโม วา ๑ ผลุโส ทฺติโย ๑ มโน-
 สยเจตนา ตติยา ๑ วิญญาณัน จตุตฺถนฺติ (๑) ยฺหํปี วิรุชฌตีติ ๑
 ยฺหํปี น วิรุชฌติ ๑ เอตฺตมฺมิตฺติ สุตฺเต นิปฺปริยาเยน อหาร-
 ลกฺขณาว ฌมฺมา อหาราติ วุตฺตา ๑ อธิปน ปริยาเยน
 ปจฺจโย อหาโรติ วุตฺโต ๑ สพฺพฌมฺมานนฺติ ปจฺจโย ลทฺฐุ
 วฏฺฐติ ๑ โส จ ยํ ยํ ผลํ ฌเนติ ๑ ตํ ตํ อหารติ นาม ๑
 ตสฺมา อหาโรติ วุจฺจติ ๑ เตเนวาท อวิชฺชมฺปาหํ ภิกขเว
 สาหารํ วทามิ ๑ โน อนาหารํ ๑ โโก จ ภิกขเว อวิชฺชาย
 อหาโร ๑ ปญฺจ นีวรณาตีสฺส วจฺนียํ ๑ ปญฺจนีวรณปาหํ
 ภิกขเว สาหารํ วทามิ ๑ โน อนาหารํ ๑ โโก จ ภิกขเว
 ปญฺจนัน นีวรณานํ อหาโร ๑ อโยนิโสมนสิกาโรตีสฺส
 วจฺนียนฺติ (๒) อยํ อธิปฺเปโต ๑

เอกสมฺมิตฺติ (๑) ปจฺจยาหารํ คหิตํ ปริยาหาโรปี
 นิปฺปริยาหาโรปี สพฺโพ คหิตฺว โหติ ๑ ตตฺถ อสยฺลภเว
 ปจฺจยาหาโร ลทฺฐติ ๑ อนุปฺปนฺเน หิ พุทฺเธ ติตฺถายตเน
 ปพฺพชิตา วาโยกสิณํ ปริกมฺมํ กตฺวา จตุตฺถชฺฌานัน

๑. ส. น. ๑๖/๒๘/๑๔ ๑ ๒. อ. พ. ๒๔/๖๑/๑๒๑ ๑ ๓. ม. เอกสมฺมิตฺติ ๑

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๖๕

นิพพตเตตฺวา ตโต วุฏฺฐาย ฐิ จิตฺตํ ฐิวเตตฺตํ (๑) จิตฺตํ จิตฺตสฺส
 นาม อภาโวเยว สาธุฯ จิตฺตณฺหิ นิสฺสาย วรพฺนฺธาทีปจฺจยํ
 ทุกฺขํ อุปฺปชฺชติฯ จิตฺเต อสฺติ นตฺถตฺตฺนฺติ ขนฺตี รุจี
 อุปฺปาเทตฺวา อปริหีนชฺฌานา กาลํ กตฺวา อสณฺณภเว
 นิพพตฺตฺนฺติฯ โย ยสฺส ยฺริยาปโถ มนุสฺสโลเก ปณฺหิโต อโหสิ
 โส เตน ยฺริยาปเถน นิพพตฺเตตฺวา ปญฺจ กปฺปสฺตานิ จิโต
 วา นิสฺสินฺโน วา นิปฺนฺโน วา โหติฯ (๒)เอตฺตํ อทฺธานํ สยิโต
 วย โหติฯ(๒) เอวรฺูปานํปี สตฺตานํ ปจฺจยาหาโร ลพฺภติฯ
 เต หิ ยํ ฌานํ ภาวตฺวา นิพพตฺตาฯ ตเทว เนลฺลํ ปจฺจโย
 โหติฯ ยถา ชฺยาเวเคน จิตฺตสโร ยาว ชฺยาเวโค อตฺถิฯ ตาว
 กจฺจติฯ เอวํ ยาว ฌานปจฺจโย อตฺถิฯ ตาว ติฏฺฐนฺติฯ
 ตสฺมี นินฺนุจฺเจเต ชฺยเวโค สโร วย ปตฺนฺติฯ เยน ปนฺ เต
 เนรยิกา เนว อฏฺฐานผลฺลุปชฺวี น ปุณฺณผลฺลุปชฺวีติ วุตฺตาฯ เตลฺลํ
 โโก อหาโรติฯ เตลฺลํ กมฺมเมว อหาโรฯ ก็ ปญฺจ อหารา
 อตฺถิติ เจฯ ปญฺจฯ น ปญฺจาติ ยฺทํ น วตฺตพฺพิฯ นนฺ
 ปจฺจโย อหาโรติ วุตฺตเมตฺตํฯ ตสฺมา เยน กมฺเมน เต นฺริเย
 นิพพตฺตาฯ ตเทว เตลฺลํ จิตฺตปจฺจยตฺตา อหาโร โหติฯ ยํ
 สนฺธาย ยฺทํ วุตฺตํ น จ ตาว กาลํ กโรติฯ ยาว
 น ตํ ปาปกมฺมํ พุยนฺตี โหตีติฯ(๓)
 # ๑. ม. ฐิพพเตตฺตํฯ ๒. ม. อิม ปาจา นตฺถิฯ ๓. ม. อ. ๑๔/๕๑๕/๓๔๔ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๖๗

วรรณุตติฯ วินา ปจฺจเยน ฌมฺโม นาม นตฺถิฯ ตตฺถ
 อนินฺทฺริยพฺทฺชสฺส ตินฺรูกฺขลตาทิโน ปจฺวีโรส อโปรโส จ
 ปจฺจโย โหติฯ เทเว อวสฺสนเต หิ ตินฺนาทินิ มิลายนฺตฺติฯ
 วสฺสนเต จ ปน หริตานิ โหนฺตฺติฯ ยุตฺติ เตสํ ปจฺวีโรส อโปรโส
 จ ปจฺจโย โหติฯ ยุนฺทฺริยพฺทฺชสฺส อวิชฺชา ตณฺหา กมฺมํ
 อหาโรติ เอวมาทโย ปจฺจยาฯ ยุตฺติ เหฏฺฐา ปจฺจโยเยว
 อหาโรติ กถิตฺติฯ อิศฺสงฺขาโรติ อยเมเวตฺถ วิเสโสฯ

อัย โข อวฺโสติ อวฺโส อมฺหากํ สตฺถารา มหาโพธิ-
 มณฺเฑ นิสีทิตฺวา สยํ สพฺพพฺลณฺตณฺนาณน สจฺฉิกตฺวา อัย
 เอกฌมฺโม เทสิโตฯ ตตฺถ เอกฌมฺเม ตฺวเมหิ สพฺเพเหว
 สงฺคายิตฺตพฺพํ น วิวทิตฺตพฺพํฯ ยถยิทํ พุรฺหมจฺริยนฺติ ยถา
 สงฺคายนานันํ ตฺวเมหิ ยถํ สาสนพฺรหฺมจฺริยํ อทฺธนียํ
 อสฺส จิรญฺจิตฺติกํฯ เอเกน หิ ภิกฺขุณา อตฺถิ โข อวฺโส เอโก
 ฌมฺโม สมฺมทกฺขาโตฯ กตฺโม เอโก ฌมฺโมฯ สพฺเพ สตฺถา
 อหาโรจฺฉิตฺติกาฯ สพฺเพ สตฺถา สงฺขารญฺจิตฺติกาติ กถิตฺเต ตสฺส
 กถํ สุตฺวา อญฺโล กเถสฺสตีฯ ตสฺสปี อญฺโลติ เอวํ
 ปรมฺปรกถานียเมน ยถํ พุรฺหมจฺริยํ จิรํ ติฏฺฐมานํ สเทวกสฺส
 โลกสฺส อตฺถาย หิตาย ภวิสฺสตีติ เอกกเวสน ฌมฺมเสนาปติ
 สารีปุตฺตตฺถโร สามคฺคีรํสํ ทสฺเสสตีติฯ

เอกกวณณา นิฏฺฐิตา.

ทูกวณณา

อิติ เอกกเวสน สามคฺคีรสํ ทสฺเสตฺวา ยุทานิ ทูกวเสสน
ทสฺเสตฺถุ ปุณ เทสนํ อารภิฯ ตตฺถ นามรูปทูกे นามนฺติ
จตฺตารโ อรูปิโน ขนฺธา นิพฺพานญจฯ ตตฺถ จตฺตารโ ขนฺธา
นามนฺนฺเจน นามํฯ นามนฺนฺเจนาติ นามกรณฺนฺเจนฯ ยถา
หิ มหาชนสมฺมตตฺตา มหาสมฺมตสฺส มหาสมฺมโตติ นามํ
อโหสิฯ ยถา วา (๑)มาตาปิตโร อัยฺยํ ดิสฺโส นาม โหตุ
ปฺสุโส (๒) นามโหตุติ เอวํ ปฺสุตฺตสฺส กิตฺติมนามํ กโรนฺติฯ ยถา
วา ชมฺมกถิโก วินยฺชโรติ คฺคณฺโต นามํ อากจฺฉติฯ น เอวํ
เวทนาทีนํฯ เวทนาทโย หิ มหาปจฺวีอาทโยวีย อตฺตโน
นามํ กโรนฺตาว อุปฺปชฺชนฺติฯ เตสฺสุ อุปฺปนฺเนสฺสุ เตสํ นามํ
อุปฺปนฺนเมว โหติฯ น หิ เวทนํ อุปฺปนฺนํ ตฺวํ เวทนา
นาม โหหิติฯ โภจิ ภณฺติฯ น จสฺสา เชนเกนจิ การณฺน
นามคฺคหณฺกิจฺจํ อตฺถิฯ ยถา ปจฺวียา อุปฺปนฺนนาย ตฺวํ
ปจฺวี นาม โหหิติ นามคฺคหณฺกิจฺจํ นตฺถิฯ จกฺกวาพสิเนรุมฺหิ
จนฺทิมสฺสุริยนกฺขตฺเตสฺสุ อุปฺปนฺเนสฺสุ ตฺวํ จกฺกวาพํ นามฯฯ เปฯ
ตฺวํ นกฺขตฺตํ นาม โหหิติ นามคฺคหณฺกิจฺจํ นตฺถิฯ นามํ
อุปฺปนฺนเมว โหติฯ โอปฺปาตिका ปญฺญตฺติ นิปตฺติฯ เอวํ เวทนาย
อุปฺปนฺนนาย ตฺวํ เวทนา นาม โหหิติ นามคฺคหณฺกิจฺจํ นตฺถิฯ
๑. ม. ย. วาสทฺโท นตฺถิฯ ๒. ม. สฺสุโสฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๒๓๐

อภิธมเม วิตุถาริตา ๗วิภาวทิกุจิจิ วิภาโว วุจจติ อัจเจทำ
อัจเจทวเสน อุปปชชนกทิกุจิจิ ๗สาปี ตตถ กตมา วิภาวทิกุจิจิ
น ภวิสสติ อตฺตา จ โลโก จาติ ยา เอวรูปา ทิกุจิจิ
ทิกุจิจิตนฺติ อาทินา นเยน ตตฺเถว วิตุถาริตา ๗

อหิริกนฺติ ยํ น หิริยติ หิริยิตพฺเพนาติ (๑)เอวํ วิตุถาริตา
นิลลชชตา ๗ อนฺตตฺตปฺปนฺติ ยํ น โอตฺตปฺปติ โอตฺตปฺปิ-
ตพฺเพนาติ เอวํ วิตุถาริตฺโต อภายนอากาโร ๗ (๒)

หิริ(๓) จ โอตฺตปฺปญฺจาติ ยํ หิริยติ หิริยิตพฺเพน
โอตฺตปฺปติ โอตฺตปฺปิตพฺเพนาติ (๔) เอวํ วิตุถาริตานิ หิริ-
โอตฺตปฺปานิ ๗ อปีเจตฺถ อชฺฉตฺตสมฺภูจานา หิริ ๗ พหิทฺฐาสมฺภูจานํ
โอตฺตปฺปํ ๗ อตฺตาธิปเตยฺยา หิริ ๗ โลกาธิปเตยฺยํ โอตฺตปฺปํ ๗
ลชฺชสาสภาวสณฺจिता หิริ ๗ ภยสภาวสณฺจิตํ โอตฺตปฺปํ วิตุถาร-
กถา ปเนตฺถ สพฺพาการเณ วิสุทฺธิมคฺเค วุตฺตา ๗

โทวจสฺสตาติ ทุกุขํ วโจ เอตฺสมี วิปฺปฏิกุลคคามิหิ
วิปฺจจฺนิกฺสาเต อนาทเร ปุคฺคเลติ ทพฺพโจ ๗ ตสฺส กมฺมํ
โทวจสฺสํ ๗ ตสฺส ภาวो โทวจสฺสตา ๗ วิตุถาริตฺโต ปเนสา ตตฺถ
กตมา โทวจสฺสตา ๗ สหรมฺมิเก วุจจมาเน โทวจสฺสายนฺติ
อภิธมเม อากตา ๗ สา ๗ อตฺถโต สงฺขารกฺขนฺโธ โหติ ๗

๑. อภ. สจ. ๓๔/๘๕๐/๓๒๕ ๗ ๒. ม. อภายนกอากาโร ๗ ๓. ม. หิริ ๗ เอวมฺปฺริปี ๗

๔. อภ. สจ. ๓๔/๘๕๑/๓๓๐ ๗

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๗๑

จตุณณจ ขนุธานี เอเตนากาเรน ปวตตานัน เอตัง อธิวจนนุติ
วทนุติฯ ปาปมิตตตาดิ ปาปา อสสุทฐาทโย ปุคฺคลา เอตสฺส
มิตตตาดิ ปาปมิตฺโตฯ ตสฺส ภาโว ปาปมิตตตาดิ วิตถารโต
ปเนสา ตตฺถ กตมาปาปมิตตตาดิฯ เย เต ปุคฺคลา อสสุทฐา
ทุสฺสีลา อปฺปสฺสตา มจฺจรีโน ทุปฺปญฺญาฯ ยา เตสํ เสवนา
นีสฺเสวนา ตํเสวนา ภขนา สมภขนา ภตฺติ สมภตฺติ
ตํสมฺปวงฺกตาดิ (๑) เอวัง อากตาฯ สามี อตฺถโต โทวจสฺสตา
วिय ทฎฺฐพฺพา

โสวจสฺสตา จ กลฺยาณมิตตตาดิ จ วุตตปฏฺฐิปกฺขนเยน
เวทิตพฺพาฯ อุโภปิ ปเนตา อธิโลกิยโลกุตฺตรมิตฺสกา กถิตาฯ

อาปตฺติกฺุสฺสตาติ ปญฺจปี อาปตฺติกฺุขนุธา อาปตฺติโย
สฺสฺสฺสปี อาปตฺติกฺุขนุธา อาปตฺติโยฯ ยา ตาสํ อาปตฺตินัน
อาปตฺติกฺุสฺสตา ปญฺญา ปชานนาติ (๒) เอวัง วุตฺโต อาปตฺติ-
กฺุสฺสภาโวฯ

อาปตฺติวุฎฺฐานกฺุสฺสตาติ ยา ตาหิ อาปตฺตีหิ วุฎฺฐาน-
กฺุสฺสตา ปญฺญา ปชานนาติ (๒) เอวัง วุตฺตา สห กมฺมวาจา
อาปตฺตีหิ วุฎฺฐานปริจฺเจทชานนา ปญฺญาฯ

สมาปตฺติกฺุสฺสตาติ อตฺถิ สวิตกฺุทสฺวิจารา สมาปตฺติ
อตฺถิ อวิตกฺุทสฺวิจารมุตฺตา สมาปตฺติฯ อตฺถิ อวิตกฺุทสฺวิจารา

๑. อภิ. สจ. ๓๔/๘๕๓/๓๓๐ ฯ ๒. อภิ. สจ. ๓๔/๘๕๔/๓๓๑ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๗๓

โลกียโลกุตตรมิตฺตกา ฯ ปฏิจฺจสมุปฺปาทกุสลตาติ อวิชฺชาปจฺจยา
สงฺขารารุเป ฯ สมุทโย โหตีติ ยา ตตฺถ ปญฺญา ปชานนาติ (๑)
เอวํ วุตฺตา ทฺวาทสนฺนํ ปจฺจยาการานํ อุกฺคหาทิวเสน ปวตฺตา
ปญฺญา ฯ

จฺานกุสลตาติ เย เย ชมฺมา เยสํ เยสํ ชมฺมานํ เหตุ
ปจฺจยา อุปาทาย ตํ ตํ จฺานนฺติ ยา ตตฺถ ปญฺญา ปชานนาติ (๑)
เอวํ วุตฺตา จกฺขุญฺจ วตฺถถ กตฺวา รูปี อารมฺมณํ กตฺวา
อุปฺปนฺนสฺส จกฺขุวิญฺญาณสฺส จกฺขุรูปํ จฺานนฺเจว การณญฺจาติ
เอวํ จฺานปริจฺฉินฺนทนสมตฺถา ปญฺญา ฯ อญฺจฺานกุสลตาติ เย
เย ชมฺมา เยสํ เยสํ ชมฺมานํ น เหตุ น ปจฺจยา
อุปาทาย ตํ ตํ อญฺจฺานนฺติ ยา ตตฺถ ปญฺญา ปชานนาติ (๒)
เอวํ วุตฺตา จกฺขุญฺจ วตฺถถ กตฺวา รูปี อารมฺมณํ กตฺวา
โสทฺวิญฺญาณาทินิ น อุปฺปชฺชนฺติ ฯ ตสฺมา เตสํ จกฺขุรูปํ น
จฺานํ น การณนฺติ เอวํ อญฺจฺานปริจฺฉินฺนทนสมตฺถา ปญฺญา ฯ
อปีจฺจ เอตสฺมี ทฺุเก กิตฺตาวตฺตา ปน ฆนฺเต จฺานาจฺานกุสโล
ภิกฺขุติ อลํ วจฺนทายาติ ฯ ยฺุชานนฺท ภิกฺขุ อญฺจฺานเมตํ อนวกาโส
ยํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล กิณฺจิ สงฺขารํ นิจฺจโต อุปคฺจฺญेषฺย
เนตํ จฺานํ วิชฺชตีติ ปชานนาติ ฯ จฺานญฺจ โข เอตํ วิชฺชติ
ยํ ปุณฺชฺชโน กิณฺจิ สงฺขารํ นิจฺจโต อุปคฺจฺญेषฺยาติ (๓) อิมินาปี
สุตฺเตน อตฺถโล เวทิตฺพุโป ฯ

๑. อภ. สจ. ๓๔/๘๕๖/๓๓๒ ฯ ๒. อภ. สจ. ๓๔/๘๕๘/๓๓๒ ฯ
๓. อภ. วิ. ๓๕/๘๓๕/๔๕๔ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาควคณณนา หน้า ๒๓๔

อาชชวณฺติ(๑) โคมุตตวงคตา จนทวงคตา นงคตโกฏิวงคตาติ
 ตโย อนชชวฯ เอกจฺโจ หิ ภิกขุ ปจฺมวเย เอกวีตติยา
 อนเสนาสุ ฆสฺสจ อโศจเรสุ จรติฯ มชฺฌิมปจฺฉิมวเยสุ ลชฺชี่
 กุกฺกจฺจโก สิกฺขาภาโม โหติฯ อัย โคมุตตวงคตา นาม.
 เอโก ปจฺมวเยปี ปจฺฉิมวเยปี จตุปาริสฺสุทฺธิสํ ปุเรติฯ ลชฺชี่
 กุกฺกจฺจโก สิกฺขาภาโม โหติฯ มชฺฌิมวเย ปุริมสทิสฺโสฯ อัย
 จนทวงคตา นาม. เอโก ปจฺมวเยปี มชฺฌิมวเยปี จตุปาริ-
 สฺสุทฺธิสํ ปุเรติฯ ลชฺชี่ กุกฺกจฺจโก สิกฺขาภาโม โหติฯ ปจฺฉิมวเย
 ปุริมสทิสฺโสฯ อัย นงคตโกฏิวงคตา นาม. เอโก สพฺพเมตฺ
 วงคตํ ปหาย ติสฺสุปี เวสฺส เปสฺโส ลชฺชี่ กุกฺกจฺจโก สิกฺขาภาโม
 โหติฯ ตสฺส โย โส อชฺชภาโวฯ ยฺมํ อาชฺชวํ นาม. อภิธมฺเมปี
 วุตฺตํ ตตฺถ กตโม อาชฺชโวฯ ยา อาชฺชวตา (๒) อชฺชมฺหตา
 อวงคตา อภฺภูตตาฯ อัย วุจฺจติ อาชฺชโวติฯ (๓) ลชฺชวณฺติ ตตฺถ
 กตโม ลชฺชโวฯ ยฺ(๔) หิริยติ หิริยิตฺตพฺเพน หิริยติ ปาปกาณํ
 อกฺกุสลาณํ ฐมฺมานํ สมาเป็นฺตติยาฯ อัย วุจฺจติ ลชฺชโวติ เอวํ
 วุตฺโต ลชฺชี่ภาโวฯ

ขณฺตีติ ตตฺถ กตมา ขณฺติฯ ยา ขณฺติ ขมนตา
 อธิวาทนตา อจฺฉนฺตีกํ อนสฺสุโรโป อตฺตมนตา จิตฺตสฺสาติ (๔)
 # ๑. ม. อชฺชวณฺติฯ เอวมุปริปิฯ ๒. ม. อชฺชวตาฯ ๓. อภิ.สงฺ. ๓๔/๘๕๕/๓๓๓ฯ
 ๔. ม. โยฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๒๗๖

นาม. ตั กโรนุเตน มาตาปีตุนัน ภิภุขคติกสส เวยยาวจจกรสส
รณโธ โจรานณจ อคคั อคคเหตุวาปี ทาคุ วัณฺณติ ฯ
อามสิตวา ทินฺเน หิ ราชาน โจ โจรา จ อนตถปิ กโรนุติ
ชีวิตกขมปิ ปาเปนุติ ฯ อนามสิตวา ทินฺเน อตตมณา โหนุติ ฯ
โจรนาควตถูอาทีนึ เจตถ วัตถุณึ กเถตพพานึ ฯ ตานึ สมนต-
ปาสาทิกาย วินยภูจกถาย วิตถาริตานึ ฯ สกุกจัน อุกุเทศทานัน
पालิวนณณา ชมมกถากถนนุติ เอวั ชมฺเมน สงฺกโห ชมฺม-
ปฏิสนุตาโร นาม ฯ

อวิหีสาคิ กรุณาปี กรุณาปฺพุพภาโคปี ฯ วัตตมปิ เจตติ
ตตถ กตมา อวิหีสาคิ ฯ ยา สตเตสฺส กรุณา กรุณายนา
กรุณายิตตติ กรุณาเจโตวิมุตติ ฯ อัย วุจจติ อวิหีสาคิ ฯ
โสเจยฺยนุติ เมตตตาย จ เมตตปฺพุพภาคสฺส จ วเสน
สุจิกาวโ ฯ วัตตมปิ เจตติ ตตถ กตมํ โสเจยฺยํ ฯ ยา สตเตสฺส
เมตติ เมตตายนนา เมตตายิตตติ เมตตเจโตวิมุตติ ฯ ยุกํ วุจจติ
โสเจยฺยนุติ ฯ

มฺภูจสจฺจนุติ สติวิปฺปวาโส ฯ ยถาห ตตถ กตมํ
มฺภูจสจฺจํ ฯ ยา อสติ อนนุสฺสติ อปฺปฏิสฺสติ ฯ อสติ อสรณตา ฯ (๑)
อธารณตา ปีลาปนตา สมฺมุสฺสนตา ฯ ยุกํ วุจจติ มฺภูจสจฺจนุติ ฯ (๒)
อสมฺปชฺฌนุติ ตตถ กตมํ อสมฺปชฺฌนํ ฯ ยํ อญฺญานํ

๑. ม. อสฺสรณตา ฯ ๒. อภิ. สจฺ. ๓๔/๘๖๔/๓๓๕ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงฆ์ธรรมวินัย หน้า ๒๗๗

อหิสสนํ ๗เป ๗ อวิชชาลจฺจํ โมโห อกุสลมฺลนฺติ (๑) เอวํ วุตฺตา
อวิชชาเยว ๗สตี สตีเยว ๗สมฺปชฌณํ ฌาณํ ๗

อินฺทุริเยสุ อคฺคตทวารตาติ ตตฺถ กตฺมา ยฺนฺทุริเยสุ
อคฺคตทวารตา ๗ ยฺเรกฺกโจ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา นิमितฺตคฺคาหิ
โหตีติ (๒) อาทินา นเยน วิตุถาริโต ยฺนฺทุริยสํวรเกโท ๗ โภชเน
อมตฺตณฺณตาติ ตตฺถ กตฺมา โภชเน อมตฺตณฺณตา ๗ ยฺเรกฺกโจ
อปฺปฏิสงฺขา อโยนิโส อาหาริ อหารเถติ ทวาย มทาย
มณฺฑนาย วิภูสนาย ๗ ยา ตตฺถ อสนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อปฺปฏิสงฺขา โภชเนติ (๓) เอวํ อากโต โภชเน อมตฺตณฺณกาโว ๗
อนนฺตรทฺโถ วุตฺตปฺปฏิปกฺขนเยเนว เวทิตฺตฺตฺต ๗

ปฺปฏิสงฺขานพลนฺติ ตตฺถ กตฺมํ ปฺปฏิสงฺขานพลํ ๗ ยา
ปญฺญา ปชานนาติ เอวํ วิตุถาริตํ อปฺปฏิสงฺขาย อกมฺปน-
ฌาณํ ๗ ภาวนาพลนฺติ ภาวเนตฺตฺตฺต อฺปฺปนฺนพลํ ๗ อตฺถโต
วิริยสมฺโพชฌนฺตฺตฺตฺตฺต สตฺตฺต โปชฌนฺตฺตฺต โหเนติ ๗ วุตฺตมฺปิ เจตํ
ตตฺถ กตฺมํ ภาวนาพลํ ๗ ยา กุสลานํ ฌมฺมานํ อาเสวนา
ภาวนา พหุสํกมฺมํ ๗ ยฺมํ วุจฺจติ ภาวนาพลํ ๗ สตฺตฺตฺต โปชฌนฺต
ภาวนาพลนฺติ ๗(๔)

สตีพลนฺติ อสตียา อกมฺปนวเสน สตีเยว ๗ สมာธิพลนฺติ
อุทฺตฺตฺต อกมฺปนวเสน สมာธิเยว ๗ สมโถ สมာธิ ๗ วิปฺสฺสนา
๑. อภิ. สจฺ. ๓๔/๘๖๔/๓๓๕ ๗ ๒. อภิ. สจฺ. ๓๔/๘๖๓/๓๓๔ ๗
๓. อภิ. สจฺ. ๓๔/๘๖๒/๓๓๔

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาวคฤณณา หน้า ๒๓๘

ปณณาฯ สมโถว ตั อาการ์ กเหตุวา ปุณ (๑) ปวตเตตพพสส
สมถสส นิมิตตวเสน สมถนิมิตตัม ฯ ปคคาหนิมิตตเตปี เอเสว
นโย ฯ ปคคาโห วิริยัม ฯ อวิกเขโปเอกคคตา ฯ ยุมเหติ ปน
สติ จ สมปชฌณณจ ปฐิสงขานพลณจ ภาวนาพลณจ
สติพลณจ สมာธิพลณจ สมโถ จ วิปัสสนา จ สมถ-
นิมิตตณจ ปคคาหนิมิตตณจ ปคคาโห จ อวิกเขโป จาติ
ณหิ ทูเกหิ ปรัต สีสทิกุจิสมปทาทุเกณ จ โลกียโลกุตตร-
มิสสุกา ฌมมา กถิตา ฯ

สีลวิปตตีติ ตตถ กตมา สีลวิปตตี ฯ กายิโก
วิติกุกโม ฯ เป ฯ สพพมปี ทุสสีลยัม สีลวิปตตีติ (๒) เอว วุตโต
สีลวินาสโก อสัวโร ฯ ทิกุจิวิปตตีติ ตตถ กตมา ทิกุจि-
วิปตตี ฯ นตถิ ทินนัม นตถิ ยิกุจันติ (๒) เอว อากตา
สมมาทิกุจิวินาสิกา มิจฉาทิกุจิ ฯ

สีลสมปทาติ ตตถ กตมา สีลสมปทา ฯ กายิโก
อวิติกุกโมติ (๓) เอว ปุพเพ วุตตัม โสรจจเมว สีลสส สมปาทนโต
ปริปุรณโต สีลสมปทาติ วุตตัม ฯ เอตถ จ สพโพปี สีลสัวโร
สีลสมปทาติ ยุตัม มานสิกสส ปรียาทานตถัม วุตตัม ฯ ทิกุจิ-
สมปทาติ ตตถ กตมา ทิกุจิสมปทา ฯ อตถิ ทินนัม อตถิ
ยิกุจัม ฯ เป ฯ สจจิกคตวา ปเวเทนตตีติ ยา เอวรูปา ปณณา
๑. ย. ปุณปุณัน ฯ ๒. อภ. สจ. ๓๔/๘๓๐/๓๓๓ ฯ ๓. อภ. สจ. ๓๔/๘๓๑/๓๓๓ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๗๕

ปชานนาคี เอว อากตํ ทิฏฐิปปาริปฏิภูตํ ฌาณํ ฯ

สีลวิสุทฺธิติ วิสุทฺธิ ปาเปตฺถ สมนฺตํ สีลํ ฯ อภิธมฺเม
ปนายํ ตตฺถ กตฺมา สีลวิสุทฺธิ ฯ กายิโก อวิตฺกุกโม วาจสิโก
อวิตฺกุกโม กายิกวาจสิโก อวิตฺกุกโม. อยํ วุจฺจติ สีลวิสุทฺธิติ
เอวํ วิทฺตฺตา ฯ ทิฏฐิวิสุทฺธิติ วิสุทฺธิ ปาเปตฺถ สมนฺตํ ทสฺสนํ ฯ
อภิธมฺเม ปนายํ ตตฺถ กตฺมา ทิฏฐิวิสุทฺธิ ฯ กมฺมสฺสกตฌาณํ
สจฺจานุโลมิกฌาณํ (๑) มคฺคสมฺภุสฺส ฌาณํ ผลสมฺภุสฺส ฌาณนฺติ (๑)
เอวํ วุทฺตฺตา ฯ เอตฺถ จ ติวริธํ ทฺวจฺจริตํ อตฺตนา กตฺมปิ ปเรน กตฺมปิ
สกกมฺมํ(๒) นาม น โหติ อตฺถสมฺภุชฺชนโต ฯ (๓)
สฺวจริตํ สกกมฺมํ นาม อตฺถชนนโตติ เอวํ ชานนํ กมฺมสฺสกต-
ฌาณํ นาม ฯ ตสฺมี จตฺวา พหุ วัฏฏคามิกมฺมํ อายูหิตฺวา
สุขโต สุขเนว อรหตฺตปฺปตฺตานํ คณฺนา(๔) วิทิวตฺตา ฯ
วิปสฺสนาฌาณํ ปน วจิสฺสจฺจ อนุโลเมติ ฯ ปรมตฺถ-
สจฺจจฺจ น วิโลเมตีติ สจฺจานุโลมิกํ ฌาณนฺติ วุทฺตํ ฯ

ทิฏฐิวิสุทฺธิ โข ปน ยถา ทิฏฐิสฺส จ ปชานนฺติ
เอตฺถ ทิฏฐิวิสุทฺธิติ ฌาณทสฺสนํ กถิตํ ฯ ยถา ทิฏฐิสฺส จ
ปชานนฺติ ตํสมฺปยุตฺตเมว วิริยํ ฯ อปิจ ปุริมปเทน จตฺมคฺค-
ฌาณํ ฯ ปจฺจิมปเทน ตํสมฺปยุตฺตํ วิริยํ ฯ อภิธมฺเม ปน

๑. ย. สมนฺมานุโลมิกํ ฌาณํ ฯ ๒. ม. สกํ ฯ ๓. ม. ย. อตฺถภุชฺชนโต ฯ ๔. ม. อรหตฺตํ
ปตฺตา คณนปถํ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๒๘๐

ทิจุจวิสุทฐิ โข ปนาติ ยา ปณณา ปชานนา อโมโห
ชมมวิจโย สมมาทิจุจฯ ยถา ทิจุจิสฺส จ ปชานนฺติ โย
เจตสีโก วิริยารมฺโภ สมมาวาयाโมติ (๑) เอวํ อัยํ ทุโก
วิกตโตฯ

 ถัเวโค จ ถัเวชนียะสุ จาเนสุติ เอตุถ ถัเวโคติ ชาติภยั
ชราภยั พยาธิภยั มรณภยนฺติ (๒) เอวํ ชาติอาทีนึ ภยโต
ทสฺสนณณัฯ ถัเวชนียั จานนฺติ ชาติชราพฺยาธิมรณัฯ เอตานิ
หิ จตุตาริ (๓) ชาติทุกุขั ชราทุกุขั พฺยาธิทุกุขั มรณทุกุขนฺติ (๓)
เอวํ ถัเวคฺอุปตฺติยา การณฺตฺตา ถัเวชนียั จานนฺติ วุตฺตานึฯ
ถัวิกุสฺส จ โยนิโส ปชานนฺติ เอวํ ถัเวคชาตฺสฺส อุปายปชานัฯ
อิช ภิกขุ อนุปฺปนฺนानั ปาปกาณั อกฺสลาณั ชมฺมานั
อนุปฺปาทาย ฉนฺทึ ชเนตีติ (๔) เอวํ อากตฺวิริยฺสฺเสตํ อธิวจันํฯ

 อสนฺตฺตฺตฺจิตฺตา จ กุสเลสุ ชมฺเมสุติ ยา กุสลาณั ชมฺมานั
ภาวนาย อสนฺตฺตฺตฺจิสฺส ภิกขุโยกมฺยตาฯ ตาย หิ สมงฺคีฏฺโต
ปฺกุคฺโล สึลลํ ปฺเรตฺวา ฉานันํ อุปฺปาเทติฯ ฉานันํ ลภิตฺวา
วิปฺสฺสนันํ อารภติฯ อารทฺทวิปฺสฺสโก อรหฺตฺตํ อคฺคเหตฺวา
อนฺตรา โวสาณันํ นาปชฺชติฯ อปฺปฏฺวีวานิตฺตา จ ปชานสมฺมึนฺติ
ยา (๕) กุสลาณั ชมฺมานันํ ภาวนาย สกฺกจฺจกิริยตา สาทจฺจกิริยตา

๑. อภิ. สจฺ. ๓๔/๘๖๓/๓๓๘ฯ ๒. อภิ. สจฺ. ๓๔/๘๖๔/๓๓๘ฯ ๓. ม. ชาติ ทุกฺขา
ชรา ทุกฺขา พฺยาธิ ทุกฺโข มรณั ทุกฺโขฯ ๔. อภิ. สจฺ. ๓๔/๘๖๔/๓๓๘ฯ ๕. ม. อัยํ ปาโจ
นตฺถิฯ

*เล่มที ๖ สงคีตีสุดตวณณา หน้า ๒๘๑

อฎจิตกิริยา อโนลีนวุตติตา อนิกขิตตณนุตา อนิกขิตตฐรตา
อาเสวนาภาวณา พหุล็กมมุนติเอวิ วุตตา รตติณทิว จ
โกฎฐาเส กตวา ซาครียานูโยควเสน อารทุเช ปธานสมึ
อรหตต์ อปปตวา อนิวตตนา.

วิซชาติ ติสโส วิซซาฯ วิมุตตีติ เทว วิมุตติโยฯ จิตตสส
จ อธิมุตติฯ นิพพานญฯ เอตถ จ อฎฐ สมาเป็นติโย
นีวรณาทีหิ สฎฐ มุตตตตตา อธิมุตติ นามฯ นิพพาน
สพพสงขตโต วิมุตตตตตา (๑) วิมุตตีติ เวทิตพพิฯ

ขเย ฉาณนติ กิเลสกขยเกร อริยมกเค ฉาณิฯ
อนุปปาเท ฉาณนติ ปฎิสนุธิวเสน อนุปปาทฎเต ตัมมกควชฌ-
กิเลสานัน วา อนุปปาทปรีโยसानะ อุปปนเน อริยผล ฉาณิฯ
เตเนวาท ขเย ฉาณนติ มกคสมงคิสส ฉาณิฯ (๖) อนุปปาเท
ฉาณนติ ผลสมงคิสส ฉาณนติฯ (๒)

อิเม โข อากุโสติ อาทิ เอกเก วุตตนเยเนว โยเชตพพิฯ
ยติ (๑) ปณจตีสาย ทูกานัน วเสน เถโร สามคคีรสั ทสเสสีติฯ

ทูกวณณา นิฎจिता.

๑. ม. ย. มุตตตตตตาฯ ๒. อภิ. สง. ๓๔/๘๓๗/๓๓๕ฯ ๓. ปาลิยมปิ อธิฎฐกถายมปิ
เตตตีเสวฯ สงคณิยึ ปน สสจจเจททีฎฐิ อนตวานนตวาทีฎฐิ ปุพพนตาปรนตานุทีฎฐิ
จาทิ ทุกตตยึ ทิสสติ อวิหีสาโสเจยทุกัก จ สติสมาธิพลทุกัก จ น ทิสสติฯ ต
เจ ทุกตตยึ ปกขิปติ ทีฎฐิวิสุทฐิ โข ปน ยถาททีฎฐิสส จ ปธานนติ อิทถจ วิสุทุกัก
น นณติ ปณจตีจ ปรีปณณานิฯ

ติกวณณา

อติ ทุกวเสน สามคฺคีรํสํ ทสฺเสตฺวา ยุทานิ ติกวเสน
ทสฺเสตฺตํ ปฺน เทสนํ (๑) อารภิฯ ตตฺถ ลฺพุกฺคิตี โลภิฯ อุกฺสฺตณฺจ
ตํ มฺลณฺจฯ อุกฺสฺตานํ วา มฺลนฺติ อุกฺสฺตมฺลํฯ ทสฺเสตฺตี โทโสฯ
มฺยฺหตฺตี โมโหฯ เตสํ ปฺฏิปกฺขนเยน อโโลภาทโย เวทิตฺตพฺพาฯ

ทฺฏฺฐ จริตานิฯ วิรูปานิ วา จริตานํตี ทฺจฺจริตานิฯ
กายน ทฺจฺจริตํฯ กายโต วา ปวตฺตํ ทฺจฺจริตฺนฺติ กายทฺจฺจริตํฯ
เสเสสฺสุปี เอเสว นโยฯ สฺฏฺฐ จริตานิฯ สฺนฺทฺรานิ วา จริตานํตี
สฺจฺจริตานิฯ เทวปี เจเต ติกา ปณฺณตฺตฺติยา วา กมฺมปฺเถหิ
วา กเถตฺตพฺพาฯ ปณฺณตฺตฺติยา ตาว กายทฺวารे ปณฺณตฺต-
สิกฺขาปทสฺส วิตฺกฺกโม กายทฺจฺจริตํฯ อวิตฺกฺกโม กายสฺจฺจริตํฯ
วจิทฺวารे ปณฺณตฺตฺตฺติกฺขาปทสฺส วิตฺกฺกโม วจิทฺจฺจริตํฯ อวิตฺกฺกโม
วจิสฺจฺจริตํฯ อุกฺยตฺถ ปณฺณตฺตฺตฺสฺส สิกฺขาปทสฺส วิตฺกฺกโมว
มโนทฺจฺจริตํฯ อวิตฺกฺกโม มโนสฺจฺจริตํฯ อัย ปณฺณตฺตฺติกาฯ
ปาณาติปาตาทโย ปน ติสฺโส เจตนา กายทฺวารेปี วจิทฺวารेปี
อุปฺปนฺนา กายทฺจฺจริตํฯ จตฺสฺโส มฺสวาทาเทเจตนา วจิ-
ทฺจฺจริตํฯ อภิชฺฌา พฺยาปาโท มิจฺจฺจาทิฏฺฐิตฺติ ตโย เจตนา-
สมฺปยุตฺตา ฐมฺมา มโนทฺจฺจริตํฯ ปาณาติปาตาทีหิ วิรมนฺตฺสฺส
อุปฺปนฺนา ติสฺโส เจตนาปี วิตฺติโยปี กายสฺจฺจริตํฯ มฺสวาทาทีหิ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ

วิรมนุตสส จตสฺโส เจตนาปี วิรติโยปี วิสฺสุจริตฺ ๑ อนภิขุณา
อพฺยาปาโท สมฺมาทิฏฺฐิตฺ ตโย เจตนาสมฺปยุตฺตา ฌมฺมา มโน-
สุจริตฺนฺติ อัยฺ กมฺมปถกถา ๑

กามปฏิสฺยฺตุโต วิตฺกโก กามวิตฺกโก ๑ พฺยาปาทปฏิสฺยฺตุโต
วิตฺกโก พฺยาปาทวิตฺกโก ๑ วิหีสฺยาปฏิสฺยฺตุโต วิตฺกโก วิหีสฺยา-
วิตฺกโก ๑ เตสฺส เทว สตฺเตสฺสปี สงฺขารสฺสปี อุปฺปชฺชนฺติ ๑
กามวิตฺกโก หิ ปิเย มฺนาเป สตฺเต วา สงฺขารे วา
วิตฺกเกนฺตสฺส อุปฺปชฺชติ ๑ พฺยาปาทวิตฺกโก อปฺปิเย อมฺนาเป
สตฺเต วา สงฺขารे วา กุชฺฉิตฺวา โอลอกนกาลโต ปฏฺจาย
ยาว วินาสนา อุปฺปชฺชติ ๑ วิหีสฺยาวิตฺกโก สงฺขารสฺส น
อุปฺปชฺชติ ๑ สงฺขารो หิ ทุกฺขาเปตพฺโพ นาม นฺตฺติ ๑ ยฺเม
สตฺตา หณฺณนฺตฺ วา อฺจฺฉิชนฺตฺ วา วินสฺสนฺตฺ วา มา
วา อหฺสนฺติ จินฺตฺนกาลे ปน สตฺเตสฺส อุปฺปชฺชติ ๑

เนกขมฺมปฏิสฺยฺตุโต วิตฺกโก เนกขมฺมวิตฺกโก ๑ โส อสุภ-
ปุพฺพภาเค กามาวจโร โหติ ๑ อสุภชฺชมาเน รุปาวจโร ๑ ตํ
ฉานํ ปาทกํ กตฺวา อุปฺปนฺนํคฺคผลกาลे โลกุตฺตโร ๑
อพฺยาปาทปฏิสฺยฺตุโต วิตฺกโก อพฺยาปาทวิตฺกโก ๑ โส เมตฺตา-
ปุพฺพภาเค กามาวจโร โหติ ๑ เมตฺตาฉานเน รุปาวจโร ๑ ตํ ฉานํ
ปาทกํ กตฺวา อุปฺปนฺนํคฺคผลกาลे โลกุตฺตโร ๑ อวิหีสฺยา-
ปฏิสฺยฺตุโต วิตฺกโก อวิหีสฺยาวิตฺกโก ๑ โส กรุณฺณาปุพฺพภาเค

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคคุณณา หน้า ๒๘๔

กามาจโร โหติ ๑(๑) กรุณาณาเน รุปาจโร ๑ ตั ฌานั ปาทกั
กตุวา อุปฺปนุณมคคผลกาเล โลกุตฺตโร ๑ ยทา อโลโก สีสั
โหติ ๑ ตทา ยุตเร เทว ตทนุวยิกา ภวนุติ ๑ ยทา เมตฺตา
สีสั โหติ ๑ ตทา ยุตเร เทว ตทนุวยิกา ภวนุติ ๑ ยทา
กรุณา สีสั โหติ ๑ ตทา ยุตเร เทว ตทนุวยิกา ภวนุตีติ ๑
กามสงฺกปฺปาทย วุตฺตเนเยเนว เวทิตพฺพา ๑ เทสนามตฺตเมว
เหตึ ๑ (๒) อตฺถโต ปน กามวิตกฺกาทีนญจ กามสงฺกปฺปาทีนญจ
นानากรรม นตฺถิ ๑

กามปฺฐิสฺยตฺตา สลฺยา กามสลฺยา ๑ พฺยาปาทปฺฐิสฺยตฺตา
สลฺยา พฺยาปาทสลฺยา ๑ วิหีสปฺฐิสฺยตฺตา สลฺยา วิหีสป-
สลฺยา ๑ ตาสมฺปิ กามวิตกฺกาทีน วิย อุปฺปชฺชนากาโร
เวทิตพฺโพ ๑ ตัสมฺปฺยตฺตาเยว หิ เอตา ๑เนกขมฺมสลฺยาทโยปี
เนกขมฺมวิตกฺกาทีสมฺปฺยตฺตาเยว ๑ ตสฺมา ตาสมฺปิ ตเถว
กามาจราทีภาโว เวทิตพฺโพ ๑

กามชาตฺวาทีสุ กามปฺฐิสฺยตฺโต ตกฺโก วิตกฺโก มิจฺฉา-
สงฺกปฺโป ๑ อัย วุจฺจติ กามชาตฺ ๑ สพฺเพปี อกฺุสลา ฐมฺมา
กามชาตฺติ อัย กามชาตฺ ๑ พฺยาปาทปฺฐิสฺยตฺโต ตกฺโก วิตกฺโก
มิจฺฉาสงฺกปฺโป ๑ อัย วุจฺจติ พฺยาปาทชาตฺ ๑ทสฺสุ อาฆาต-
วตฺถุสฺสุ จิตฺตสฺส อาฆาโต ปฏฺิฆาโต อนตฺตมนตา จิตฺตสฺสาตี
๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. ย. โหติ ๑

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๘๕

อัย พุยาปาทธาตุฯ วิหีสัปภูสิยุดโต ตกโก วิตกโก มิจญา-
 สงกปโปฯ อัย วุจติ วิหีสธาตุฯ ยุทธกจโจ ปาณินา วา
 เลทพพนา วา ทณฺฑน วา สตุเถน วา รชชยา วา
 อณฺณตรณฺณตเรน วา สตุเต วิเหเจตตี อัย วิหีสธาตุฯ
 ตตุถ เทว ถา สพฺพสงฺคาหิกา จ อสมฺภินฺนา จฯ ตตุถ
 กามธาตุยา คหิตาย ยุตฺรา เทว คหิตาว โหนฺติฯ ตโต ปน
 นีหริตฺวา อัย พุยาปาทธาตุ อัย วิหีสธาตุติ ทสฺเสตตี (๑)
 อัย สพฺพสงฺคาหิกถา นาม. กามธาตุ กเถนโต ปน
 ภควา พุยาปาทธาตุ พยาปาทธาตุฏฺฐาเนฯ วิหีสธา-
 ธตุ วิหีสธาตุฏฺฐาเน จเปตฺวา อวเสตํ กามธาตุ นามาติ กเถตตี
 อัย อสมฺภินฺนถา นามฯ

เนกขมฺมธาตุอาทิสฺสุฯ เนกขมฺมปฏฺฐิสฺยุดโต ตกโก วิตกโก
 สมฺมาสงกปโปฯ อัย วุจติ เนกขมฺมธาตุฯ สพฺเพปิ กุสลา
 ธมฺมา เนกขมฺมธาตุติ อัย เนกขมฺมธาตุฯ อพฺยาปาท-
 ปฏฺฐิสฺยุดโต ตกโกฯ เปฯ อัย วุจติ อพฺยาปาทธาตุฯ ยา สตุเตสุ
 เมตฺติฯ เปฯ เมตฺตาเจโตวิมุตฺตตีติ อัย อพฺยาปาทธาตุฯ อวิหีสธา-
 ปฏฺฐิสฺยุดโต ตกโกฯ เปฯ อัย วุจติ อวิหีสธาตุฯ ยา สตุเตสุ
 กรุณาฯ เปฯ กรุณาเจโตวิมุตฺตตีติ อัย อวิหีสธาตุฯ ยุธาปี
 เภฏฺฐโต (๒) วุตฺตนเยเนว เทว ถา เวทิตพฺพาฯ
 # ๑. ม. ย. ทสฺเสตตีฯ ๒. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๘๗

วิภวตณหาฯ อวเสสา ตณหา กามตณหาติฯ (๑) ปุณ กาม-
ตณหาทีสุ ปญจกามคณโก ราวโค กามตณหาฯ รูปรูปภเวสุ
ฉนุทราวโค ยุตราว เทว ตณหาฯ อภิธมเม ปเนสา (๒) กาม-
ธาตูปฐิสฺยุตโตฯ เปฯ อรูปธาตูปฐิสฺยุตโตติ (๓) เอว วิตุถาริตาฯ
ยุมินา วาเรน ก็ ทสฺเสติฯ สพเพปี เตภูมิกา ธมมา รชนี-
ยภูเจน ตณหาเวตถุกาติ สพพตณหา กามตณหาย ปริยาทียิตวา
ตโต นีหริตวา ยุตราว เทว ตณหา ทสฺเสติฯ (๔) รูปตณหาทีสุฯ
รูปภเว ฉนุทราวโค รูปตณหาฯ อรูปภเว ฉนุทราวโค อรูป-
ตณหาฯ อจฺเจททิกฺกุจิสหคโต ราวโค นีโรชตณหาฯ

สยโลชนตติเก วภูฏสฺมี สโยชยนฺติ (๕) พนฺชนฺตีติ
สยโลชนานาฯ สติ รูปาทีเกเท กายะ ทิกฺกุจิสฺย วิชฺชมานา
วา กายะ ทิกฺกุจิสฺย สกฺกายทิกฺกุจิสฺย วิจฺจินฺนฺโต เอตาย กิจฺจตติ
น สกโกติ สนนฺนิจฺจานํ กาคฺชนฺติ วิจิจฺจนาฯ สีสลยจ วตฺตยจ
ปฺรามสตีติ สีสลพตฺตปฺรามาสฺยฯ อตฺถโต ปน รูปํ อตฺถโต
สมนฺนุสฺสตีติ (๖) อาทีนา นเยน อาคตา วีสตีวตฺถุกา ทิกฺกุจิสฺย
สกฺกายทิกฺกุจิสฺย นามฯ สตฺถริ กงฺขตีติ อาทีนา นเยน อาคตา
อภูจวตฺถุกา วิมตี วิจิจฺจนา นาม. ยฺเชกฺกโจ สีสเลน สฺทฺธิ
วตฺเตน สฺทฺธิ สีสลพตฺเตน สฺทฺธิตี สีสล ปฺรามสตีฯ วตฺตํ

๑. อภิ. วิ. ๓๕/๕๓๓/๔๕๔ ฯ ๒. ม. ย. ปเนตา ฯ ๓. อภิ. วิ. ๓๕/๕๓๓/๔๕๔ ฯ
๔. ย. ทสฺเสตี ฯ ๕. ย. โยชยนฺติ ฯ ๖. อภิ. วิ. ๓๕/๕๓๒/๔๕๓ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๘๘

อตฺถิ อาสวา มนุสฺสโลกคามินิยาฯ อตฺถิ อาสวา เทวโลก-
 คามินิยาติ เอวํ ปญฺจ ๗จกุกนิปาเต อาหุเนยฺยสุตฺเต อตฺถิ
 ภิกฺขเว อาสวา สํวราปฺหตพฺพาฯ อตฺถิ อาสวา ปฏฺฐิเสวนา
 ปฺหตพฺพาฯ อตฺถิ อาสวา ปรีวชฺชนา ปฺหตพฺพาฯ อตฺถิ
 อาสวา อธิวสนา ปฺหตพฺพาฯ อตฺถิ อาสวา วิโนทนา
 ปฺหตพฺพาฯ อตฺถิ อาสวา ภาวนา ปฺหตพฺพาติ เอวํ จ ๗
 สพฺพาสวปริยาเย เตยฺเว ทสฺสนาปฺหตพฺเพหิ สทฺธิ สตฺต ๗
 ยุมสฺมี ปน สงคีตีสุตฺเต ตโย อากตาฯ ตตฺถ โย กามสฺ
 กามจฺจนฺโทติ (๑) เอวํ วุตฺโต ปญฺจกามคฺฉนฺนิโก ราโค กามาสโว
 นาม. โย ภเวสฺส ภวจฺจนฺโทติ (๒) เอวํ วุตฺโต สสฺสตฺทิกฺกฺจิสฺสทฺโค
 ราโค ๗ ภวเวสนา วา ปตฺถนา ภวสโว นาม. ทุกฺเข
 อญฺญาณนฺติ (๒) อาทินา นเยน อากตา อวิชฺชา อวิชฺชาสโว
 นามาติ ๗ กามภวาทโย กามธาคฺคาทิวเสน วุตฺตาเยว ๗

กามเสนาทิสฺส ตตฺถ กตฺมา กามเสนาฯ โย กามสฺ
 กามจฺจนฺโท กามชฺโฆสฺสานํ ๗ อัย วุจฺจติ กามเสนาติ (๓) เอวํ
 วุตฺโต กามคเวสนราโค กามเสนา นาม. ตตฺถ กตฺมา
 ภเวสนาฯ โย ภเวสฺส ภวจฺจนฺโท ภวชฺโฆสฺสานํ ๗ อัย
 วุจฺจติ ภเวสนาติ (๓) เอวํ วุตฺโต ภวคเวสนราโค ภเวสนา
 นาม. ตตฺถ กตฺมา พุรฺหมจฺริเยเสนาฯ สสฺสโต โลโกติ

๑. อภ. วิ. ๓๕/๕๓๑/๕๔๒ ๗ ๒. อภ. วิ. ๓๕/๕๓๑/๕๕๒ ๗
 ๓. อภ. วิ. ๓๕/๕๓๖/๕๕๕ ๗

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๒๕๐

วาฯเปฯ เนว โหติ น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ
 วาฯ ยา เอวรูปา ทิฏฺฐิ ทิฏฺฐิคตํ วิปริเยตคฺคาโหฯ อัย
 วุจฺจติ พุรหุมฺจริเยสณาติ (๑) เอวํ วุตฺตา ทิฏฺฐิคตฺติกสมฺมตฺส
 พุรหุมฺจริยสฺส กเวสนทิฏฺฐิ พุรหุมฺจริเยสณา นามน เกวลญจ
 ภวราคทิฏฺฐิโยวฯ ตเททญฺจํ กมฺมํปี เอสนาเยวฯ วุตฺตญฺเหหตํ
 ตตฺถ กตฺมา กามเสนาฯ กามราโค ตเททญฺจํ อกฺุสฺสํ กายกมฺมํ
 วจิกมฺมํ มโนกมฺมํฯ อัย วุจฺจติ กามเสนาฯ ตตฺถ กตฺมา
 ภเวสนาฯ ภวราโค ตเททญฺจํ อกฺุสฺสํ กายกมฺมํ วจิกมฺมํ
 มโนกมฺมํฯ อัย วุจฺจติ ภเวสนาฯ ตตฺถ กตฺมา พุรหุม-
 จริเยสณาฯ อนตฺคฺคาทิกา ทิฏฺฐิ ตเททญฺจํ อกฺุสฺสํ กายกมฺมํ
 วจิกมฺมํ มโนกมฺมํฯ อัย วุจฺจติ พุรหุมฺจริเยสณาติฯ (๑)

วิชาสุ กถํวิธํ สีลวณฺตํ วทนฺติฯ กถํวิธํ ปญฺญวณฺตํ
 วทนฺตฺติ อาทิสฺส อาการสณฺจานํ วิชา นาม. เอกวิเชน ฌาณ-
 วตฺถุ ทฺวิเชน ฌาณวตฺถุติ(๒) อาทิสฺส โภจฺจฺจาโสฯ เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ
 วิชาคิ อาทิสฺส มาโน วิชา นาม. อธิโส อธิปฺเปโตฯ มาโน
 หิ เสยฺยาทิวเสน วิทหนโต วิชาคิ วุจฺจติฯ เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ
 ยฺมินา เสยฺยสทิสหีนานํ วเสน ตโย มานา วุตฺตาฯ
 สทิสหีนฺสฺสปี เอสเว นโยฯ

อยญฺหิ มาโน นาม เสยฺยสฺส ติวโรฯ สทิสสฺส ติวโร
 # ๑. อภ. วิ. ๓๕/๕๓๖/๔๕๕ฯ ๒. อภ. วิ. ๓๕/๓๕๖/๔๒๐ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๕๑

หีนสฺส ติวโรติ นววิโร โหติ ฯ ตตฺถ เสยฺยสฺส เสยฺโยหฺมสฺมิตฺติ
มาโน ราชุนญเจว ปพฺพชิตานญจ อุปฺปชฺชติ ฯ

ราชา หิ ฐฏฺเฐน วา ฐเนน วา พาหเนน (๑)วา
โก มยา สทิสฺโสอตฺถิตฺติ เอตํ มานํ กโรติ ฯ ปพฺพชิตฺติ
สึลฐตฺถกาทีหิ โก มยา สทิสฺโสอตฺถิตฺติ เอตํ มานํ กโรติ ฯ
เสยฺยสฺส สทิสฺโสหฺมสฺมิตฺติ มาโนปี เอเตสฺสเยว อุปฺปชฺชติ ฯ ราชา
หิ ฐฏฺเฐน วา ฐนพาหเนหิ วา อญฺเญหิ ราชูหิ สทฺฐี
มยฺหํ กีนานากรรมนฺติ เอตํ มานํ กโรติ ฯ ปพฺพชิตฺติ
สึลฐตฺถกาทีหิ อญฺเญน ภิกฺขุณา มยฺหํ กีนานากรรมนฺติ เอตํ
มานํ กโรติ ฯ เสยฺยสฺส หิโนหฺมสฺมิตฺติ มาโนปี เอเตสฺสเยว
อุปฺปชฺชติ ฯ ยสฺส หิ ฐฏฺเฐน วา ฐนพาหนาทีนํ วา
นาตีสมฺปนฺนानํ โหณฺติ ฯ โส มยฺหํ ราชาดิ โวหารสงฺฆา-
มตฺตเมว ฯ (๒)กึ ราชา นาม อหฺนฺติ เอตํ มานํ กโรติ ฯ
ปพฺพชิตฺติ อุปฺปลาภสฺสกาโร อหํ ฐมฺมกฺกิกโก พหุสฺสุโต
มหาเถโรติ กถามตฺตเมว ฯ กึ ฐมฺมกฺกิกโก นามาทึ กึ พหุสฺสุโต
กึ มหาเถโร ยสฺส เม ลากสฺสกาโร นตฺถิตฺติ เอตํ มานํ
กโรติ ฯ สทิสฺสฺส เสยฺโยหฺมสฺมิตฺติ มานาทโย อมฺจฺจาทีนํ
อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อมฺจฺโจ(๓) หิ ฐฏฺเฐน วา โภคยานวาหนาทีหิ
๑. สึ. ฐเนน วา พาหเนน วา ฯ ม. ฐนพาหเนหิ ฯ ๒. ม. โวหารมฺขมตฺตเมว ฯ
ย. โวหารสฺขมตฺตเมว ฯ ๓. ม. อมฺจฺโจ วา ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๒๕๒

โก มยา สทิส อลโย ราชปฐิส อตถิติ วา มยหิ
อลเยหิ สทฐิ กีนานากรรมนติ วา อมจโจติ นามมตตเมว (๑)
มยหิ ๑ ฆาสจจนาทนมตตปิเม นตถิ ๑ ก็ อมจโจ นามาหนติ
วา เอต(๒) มานัน กโรติ ๑

หีนสส เสยโยหมสมิติ มานาทยอ ทาสาทินัน ออุปชชนติ ๑
ทาส หิ มาติโต วา ปิติโต วา โก มยา สทิส อลโย
ทาส นาม อตถิ ๑ อลเย ชีวิตุ อสกุโกนตา กุจฉิเหตุ
ทาสา ชาตา ๑ อหิ ปน ปเวณิอาคตตตทา เสยโยติ วา
ปเวณิอาคตภาเวน อุกโต สทฐิกทาสตเตน อสูกทาสเนน นาม
สทฐิ ก็ มยหิ นานากรรมนติ วา กุจฉิวเสนาหิ ทาสพย
อุปคโต ๑ มาตาปีตุโกฎิยา ปน เม ทาสฏจันน นตถิ ๑ ก็
ทาส นาม อหนติ วา เอเต มานเน กโรติ ๑ ยถา จ
ทาส ๑ เอว ปุกกุสจจทาลาทโยปี เอเต มานเน กโรนติเยว ๑

เอตถ จ เสยยสส เสยโยหมสมิติ จ ๑ สทิสสส สทิส-
หมสมิติ จ ๑ หีนสส หิโนหมสมิติ จ ยูเม ตโย มานา
ยถาว มานา นาม อรหตตมคควชฉา ๑ เสสา ฐมมา (๓)
อยถาว มานา นาม ปจम्मคควชฉ ๑

ตโย อทฐาติ ตโย กาลา ๑ อตีโต อทฐาติอาทิสู
เทว ปரியยา สุตตตตปரியโย จ อภิฐมมปரியโย จ ๑
สุตตตตปரியเยน ปฐิสนฐิโต ปุพเพอตีโต อทฐา นาม ๑
๑. ม. ย. นามเมว ๑ ๒. ม. ย. เอเต มานเน ๑ ๓. ม. ย. ฉ มานา ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคุณณา หน้า ๒๕๔

ตสุมมา อณฺณทกฺขสภาววิโรโต สงฺขารทกฺขตาติ วุตฺตาฯ วิปริณาม-
ทกฺขตาติ วิปริณามเม ทกฺขตาฯ สุขเวทนาเยติ นามํฯ สุขสฺส
หิ วิปริณามเม ทกฺขํ อุปฺปชฺชติฯ ตสุมมา สุขํ วิปริณามทกฺขตาติ
วุตฺตํฯ อปิ จเปตฺวา ทกฺขเวทนี สุขเวทนนฺจ สพฺเพปิ เตภูมิกา
ธมฺมา สพฺเพ สงฺขารว ทกฺขตาติ (๑) วจนโต สงฺขารทกฺขตาติ
เวทิตพฺพาฯ

มิจฺจตฺตนิยโตติ มิจฺจาสภาโว หุตฺวา นียโตฯ นียต-
มิจฺจาทิกฺขจฺจยา สทฺธิ์ อนนฺตรियกมฺมสฺเสติ (๒) นามํฯ สมฺมาสภาเว
นียโต สมฺมตฺตนิยโตฯ จตฺตุนัน อริยมกฺกานัน เอติ นามํฯ
น นียโตติ อนียโตฯ อวเสสานัน ธมฺมานัน เอติ นามํฯ

ตโย ตมาติ ตมนุชกาโร สมฺโมโห อวิชฺโชโฆ มหากโยติ
วจนโต อวิชฺชา ตโม นามฯ อิธ ปน อวิชฺชาสีเสน วิจิกิจฺจ
วุตฺตาฯ อารพฺภาติ อากมฺม. กงฺขตีติ กงฺขํ อุปฺปาเทติฯ
วิจิกิจฺจตีติ วิจินฺนโต กิจฺจํ อปฺชฺชติฯ สนนฺนิฏฺฐาตุํ น
สกุโกติฯ นามิฏฺฐตีติ ตตฺถ อธิมฺจฺจิตฺตํ น สกุโกติฯ น
สมฺปสีทตีติ ตํ อารพฺภ ปสาทํ อาโรเปตฺตํ น สกุโกติฯ

อรกฺเขยฺยานีติ น รกฺขิตพฺพานิฯ ตีสุ ทฺวารสฺสุ ปจฺเจกํ
รกฺขณกิจฺจํ นตฺถิฯ สพฺพานิ สติยาเอว รกฺขิตานีติ ทีเปติฯ
นตฺถิ ตถาคตฺตสฺสาติ ยฺหํ นาม เม สหสา อุปฺปนฺนํ

๑. พ. ฐ. ๒๕/๓๐/๕๑ฯ ๒. ม. ย. อานนฺตรिय...ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๒๕๗

ทุจจริตาภาโว เวทิตพุโพ ฯ อฏฐารส พุทฺธชมฺมา นาม นตฺถิ
ตถาคตฺสฺส กายทุจจริตฺ ฯ นตฺถิ วจิทุจจริตฺ ฯ นตฺถิ มโนทุจจริตฺ
อตีเต พุทฺธสฺส อปฺปฏิหตฺ ฅาณฺ ๑ อนาคเต ฯ ปจฺจุปฺปนฺเน
พุทฺธสฺส อปฺปฏิหตฺ ฅาณฺ ๑ สพฺพิ กายกมฺมํ พุทฺธสฺส ภควโต
ฅาณานุปริวตฺติ ฯ สพฺพิ วจีกมฺมํ ๑ สพฺพิ มโนกมฺมํ พุทฺธสฺส
ภควโต ฅาณานุปริวตฺติ ฯ นตฺถิ ฉนฺทสฺส หานิ ๑ นตฺถิ
วิริยสฺส หานิ ๑ นตฺถิ สติยา หานิ ๑ นตฺถิ ทวา ๑ นตฺถิ
รวา ๑ นตฺถิ ขลิตฺ ๑ (๑)นตฺถิ สหสา ๑ นตฺถิ อพฺยวโต มโน
นตฺถิ อกฺุสํ จิตฺตนฺติ ๑

กิญจนาติ ปฺลิโพธา ๑ ราโค กิญจนฺนติ ราโค อฺุปฺปชฺชมาโน
สฺสฺสฺสเต พนฺธติ ปฺลิพนฺธติ ๑ (๒) ตสฺมา กิญจนฺนติ วุจฺจติ ๑ ยุตเรสุปี
ทฺวิสุ นโย ๑

อฺุคฺคิตฺติ อฺุนฺทหนฺนฺเจน อฺุคฺคิตฺ ๑ รากคฺคิตฺติ ราโค อฺุปฺปชฺชมาโน
สฺสฺสฺสเต อฺุนฺทหฺติ ฅาเปตี ๑ ตสฺมา อฺุคฺคิตฺติ วุจฺจติ ๑ ยุตเรสุปี
ทฺวิสุ (๓) เอเสว นโย ๑ ตตฺถ วตฺถุณี เอกา ทฺทรภิกฺขุณี
จิตฺตลปฺพุทฺทวิหारे อฺุโปสฺถาคารํ คนฺตฺวา ทฺวารปาลรฺูปกํ
โอโลกยมาณา จิตฺตา ๑ อถสฺสา อฺุนฺโต ราโค อฺุปฺปนฺโน ๑
สาเตเนวฅายิตฺวา กาลมกาสิ ๑ ภิกฺขุณีโย จ (๔) คจฺจมาณา

๑. ม. จลิตฺ ๑ ย. ผลิตฺ ๑ ๒. ม. ปฺลิพนฺธติ ๑ ๓. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ๑
๔. ม. จสทฺโท นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๒๕๘

อัย ทหระ จิตาฯ ปกุโกสถ นนฺติ อาหํสุฯ เอกา คนฺตุวา
กสฺมา จิตาสีติ หตฺเถ คณฺหิฯ คหิตมตฺตา ปรีวตฺเตตฺวา (๑)
ปปฺตาฯ ยฺหํ ดาว ราคสฺส อนุทหนตฺยา วตฺถถฯ(๒) โทสสฺส
ปน อนุทหนตฺยา มโนปโทสิกา เทวาฯ โมหสฺส อนุทหนตฺยา
จิทฺททาปโทสิกา เทวา ทฏฺฐพฺพาฯ โมหวเสน หิ เตสํ (๓)
สตีสมโมโส โหติฯ ตสฺมา จิทฺททาวเสน อหารกาถํ
อตีวตฺติตฺวา กาลํ กโรนฺติฯ

อาหุเนยฺยคฺคิตฺติอาทิสฺสุ อาหุณํ วุจฺจติ สกฺกาโรฯ อาหุณํ
อรหนฺตฺติ อาหุเนยฺยาฯ มาตาปิตโร หิ ปฺตฺตานํ พหุปรการตฺยา
อาหุณํ อรหนฺติฯ เตสุ วิปฺปฏิปชฺชมานา ปฺตฺตา นีรยาทิสฺสุ
นิพฺพตฺตนฺติฯ ตสฺมา กิณฺจาปี มาตาปิตโร น อนุทหนฺติ
อนุทหนสฺส ปน ปจฺจยา โหนฺติฯยฺหํ อนุทหนญฺเจน
อาหุเนยฺยคฺคิตฺติ วุจฺจนฺติฯสฺวามตฺโถ มิตฺตวินฺทกวตฺถุณา (๔)
เวทิตพฺโพ

มิตฺตวินฺทโก หิ มาตรา ตาต อชฺช อุโปสถิโก หุตฺวา
วิหารเ สพฺพรตฺตี ฌมฺมสฺสวณฺํ สฺถนฺฯ สหสฺสเนเต ทสฺสามิตฺติ
วฺตุโต ฌนโลเกน อุโปสถํ สมาทาย วิหารํ คนฺตุวา ยฺหํ
จันํ อฏฺโถภยนฺติ สลฺลภฺเขตฺวา ฌมฺมาสนสฺส เหฏฺฐา นิปนฺโน
สพฺพรตฺตี นินฺททายิตฺวา ฌริ อคฺมาสิฯ มาตา ปาโตว ยาคุ

๑. ม. ย. ปรีวตฺติตฺวาฯ ๒. ม. ย. วตฺถุฯ ๓. ม. ตาสํฯ ๔. ม. ย. มิตฺตวินฺทกวตฺถุณาฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณาหน้า ๒๕๕

ปจิตวา อุปนาเมสิ ฯ โส สหสฺสํ คเหตุวาว ปิวิ ฯ อตฺต
เอตทโหสิ ฌนํ สํหริสฺสามิติ ฯ โส นาวาย สมุทฺทํ ปกฺขนฺทิตฺ-
กาโม อโหสิ ฯ อถ นํ มาตาตาด ยุมสฺมึ กุเล จตฺตาลีส-
โกฏฺฐนํ อตฺถิ ฯ อลํ คมเนนาติ นิวาเรสิ ฯ โส ตสฺสา วจฺนํ
อนาทิยิตฺวา กจฺจติเอว ฯ มาตา ปุโรโต อฏฺฐาสิ ฯ อถ ฌนํ
กฺขมิตฺวา อยํ มยฺหํ ปุโรโต ติฏฺฐตฺติ ปาเทน ปหริตฺวา
ปาติตฺติ (๑)มาตริ (๒)อนตฺริ กตฺวา อคมาสิ ฯ

มาตา อุฏฺฐหิตฺวา มาทิสาย มาตริ เอวรूपํ กมฺมํ
กตฺวา กตฺสฺส เม (๓)กตฏฺฐาเน สฺขํ ภวิสฺสตีติ เอวํ สณฺณิ
นาม ตฺวํ ปุตฺตาทิ อาห ๑ตฺสฺส นาวํ อารุยฺห กจฺจโต
สจฺจตเม ทิวเส นาวา อฏฺฐาสิ ฯ อถ เต มนุสฺสา อทฺธา
เอตฺถ ปาปปุริโส อตฺถิ ฯ สลากํ เทถาติ อาหํสุ ฯ สลากา
ทियมานา ตสฺเสว ติกฺขตฺตํ ปาปฺณิ ฯ (๔)เต ตสฺส อพฺมุเป ทตฺวา
ตํ สมุทฺเท ปกฺขิปิสุ ฯ โส เอกํ ทิปิ คนฺตฺวา เวมานเปตีหิ (๕)
สทฺธิ สมฺปตฺตี อนุภวฺนฺโต ตาหิ ปุโรโต ปุโรโต มา อคมาสิติ
วฺจจมาโน ฯ ตทฺทิกฺขณํ ตทฺทิกฺขณํ สมฺปตฺตี ปสฺสนฺโต อนุปฺพุเพน
ขุรจกฺกธริ เอกํ อทฺทส ๑ ตสฺส ตํ จกฺกํ ปทฺมปฺพุฝิ วिय
๑. ม. ยฺ. ปตฺติตํ ๑ ๒. ม. ยฺ. อยํ ปาโจ นตฺถิ ๑ ๓. ม. เต ๑ ๔. ม. ปาปฺณาติ ๑
๕. ม. วิมานเปตีหิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺคความณฺณา หน้า ๑๐๐

อุปฏฺฐาสิ ฯ โส ตํ อหา อมฺโห ยฺมํ ตยา ปิณฺธุตปทุมํ
มยฺหํ เทหิตี ฯ น ยฺมํ สามิ ปทุมํ ฯ ชุรจกํ เอตฺนฺติ ฯ
โส วณฺเจสิ (๑) ตฺวํ กิํ มยา ปทุมํ น ทิฏฺฐปฺพุพฺพฺนฺติ (๒) วตฺวา
ตฺวํ โลหิตจฺนฺทํ วิลิมฺปิ ตฺวา ปิณฺธุตํ ปทุมปฺพุพฺมํ มยฺหํ น
ทาทฺคาโมติ อหา ฯ โส จินฺเตสิ อัยฺปิ มยา กตฺสทิสํ กมฺมํ
กตฺวา ตสฺส ผลํ อนฺุภวิ ตฺคาโมติ ฯ อถ นํ หนฺท เทหิตี (๓)
วตฺวา ตสฺส มตฺถเก จกํ ปกฺขิปี ฯ เตน วุตฺตํ

จตุพฺภิ อฏฺฐชฺฌกมา อฏฺฐจาภิปี จ โสพส
โสพสหาสิ จ พตฺตีส อตฺริจฺฉํ จกฺกมาสโท
ยฺจฺฉาหตฺสส โปสสส จกํ ภมฺติ มตฺถเกติ ฯ

คหปตีติ ปน เคหสามิโก วุจฺจติ ฯ โส มาตุคามสฺส
สยฺนวตฺถาลงฺการาธิอนฺุปฺปทาเนน พหุปกฺาโร ฯ ตํ อติจฺรณฺโต
มาตุคาโม นิรยาทิสฺสู นิพฺพุตฺตติ ฯ ตสฺมา โส ปฺริมนเยเนว
อนฺุทหนฺญฺเจน คหปตฺคฺุคิตฺติ วุตฺโต ฯ
ตตฺถ วตฺถถ กสฺสปฺพุทฺธกาเล โสตาปฺนฺนสฺส อฺุปาสกสฺส
ภริยา อติจาร์ (๔) จรฺติ ฯ (๕) โส ตํ ปจฺจกฺขโต ทิสฺวา กสฺมา
เอวํ กโรตีติ อหา ฯ สวา สจาหํ เอวรูปํ กโรมิ
อัย เม สฺนฺโข วิลฺมฺปมาโน ขาทตฺติ วตฺวา กาลิํ กตฺวา
๑. ม. ยฺ. วณฺเจสิ มํ ฯ ๒. ม. อทิฏฺฐปฺพุพฺพฺนฺติ ฯ ๓. ม. เรติ ฯ ๔. ม. โสปี ฯ
๕. ม. อติจาร์นิ อโหสิ ฯ ๖. ม. วิลฺมฺปมาโน ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๓๐๒

ตสมึ มิจญาปฏิปนา คีหิ ภิกขุสังฆํ อุกโกสิตวา ปริภาสิตวา
นिरยาทีสุ นิพพตฺตุนฺติ ฯ ตสฺมา โสปี ปุริมนเยเนว อนฺุทหนฺภูเจน
ทกฺขิณฺเยยฺยคฺคิตฺติ วุตฺโต ฯ ยุมสฺส ปนฺตฺตสฺส วิภาวนตฺถํ
เวมานเปตีวตฺถถปี วิตุถาเรตพฺพํ ฯ

ติวฺเชน รูปสงฺคโหติ เอตฺถ ติวฺเชนาติ ตีหิ โภฏฺฐาเสหิ ฯ
สงฺคโหติ ชาติสลฺลชาติกิริยคณฺนวเสน จตฺตพฺพิโซ สงฺคโห ฯ ตตฺถ
สพฺเพ ขตฺติยา อากจฺจนฺตฺติ อาทีโก ชาติสงฺคโห ฯ สพฺเพ
โกสลกาติ อาทีโก สลฺลชาติสงฺคโห.สพฺเพ หตฺถาโรหาติ-
อาทีโก กิริยสงฺคโห ฯ จกฺขวายตฺนํ กตฺมกฺขนฺุชคณฺนํ คจฺจตฺติตี ฯ
จกฺขวายตฺนํ รูปกฺขนฺุชคณฺนํ คจฺจตฺติตีตี ฯ (๑) หนฺจจิ จกฺขวายตฺนํ
รูปกฺขนฺุชคณฺนํ (๒) คจฺจตฺติ เตน วต เร วตฺตพฺเพ จกฺขวายตฺนํ (๒)
รูปกฺขนฺุชเรน สงฺคหิตนฺติ (๓)อัย คณฺนสงฺคโห ฯ โส อีธ
อธิปฺเปโต ฯ ตสฺมา ติวฺเชน รูปสงฺคโหติ ตีหิ โภฏฺฐาเสหิ
รูปคณฺนาติ อตฺถโธ ฯ

สนิทสฺสนาทีสุ อตฺตทานํ อารพฺภ ปวตฺเตน จกฺขุ-
วิญฺญาณสงฺขาเตน สห นิตฺสฺสเนนาติ สนิทสฺสนํ ฯ จกฺขุ-
ปฺปฏิหนนสมตฺถโต สห ปฺปฏิเมนาติ สปฺปฏิงฺฆํ ฯ ตํ อตฺถโต
รูปายตฺนเมว ฯ จกฺขุวิญฺญาณสงฺขาตํ นาสฺส นิตฺสฺสนนฺติ
อนิทฺสฺสนํ ฯ โสตปฺปฏิหนนสมตฺถโต (๔) สห ปฺปฏิเมนาติ สปฺปฏิงฺฆํ ฯ
๑. ม. คจฺจตฺติตี ฯ ๒. ม. อีเม ปาจา นตฺถิ ฯ ๓. อภิ. ก. ๓๓/๑๑๒๘/๓๖๓ ฯ
๓. ม. โสตาทีปฺปฏิหนนสมตฺถโต ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๓๐๔

ภาวนามโย ปุณณภิสงขารโติ อัย สงเขปเทศนา ฯ

จิรราทีสุ ปน จตุสุ ปจฺจเยสุ รูปาทิสฺ วา ฌสุ
อารมฺมณฺเสุ อนฺนาทิสฺ วา ทสฺสุ ทานวตฺตฺตฺส ตํ ตํ เทนตฺส
เตสํ อูปาทนโต ปฏฺจาย ปุพฺพภาเค ฯ ปริจฺจาคกาเล ฯ ปจฺจนา
โสมนตฺสจิตฺเตน อนฺุสรณฺเ จาติ ตีสุ กาลฺเสุ ปวตฺตา เจตนา
ทานมยา นาม ฯ สิลปฺรณฺตถาย ปน ปพฺพชิตฺสามีติ วิหาริ
กจฺจนตฺส ฯ ปพฺพชนตฺส มโนรถํ มตฺถกํ ปาเปตฺวา ปพฺพชิต
ตมฺหิ สาธุ สฺสุจฺจติ (๑) อวชฺเชนตฺส ฯ (๑) ปาฎิโมกฺข์ สํวรนตฺส
จิรราทโย ปจฺจเย ปจฺจเวกฺขนตฺส ฯ อาปาดคเตสุ รูปาทิสฺ
จกฺขุทวาราทินิ สํวรนตฺส ฯ อาชีโว โสเชนตฺส จ ปวตฺตา
เจตนา สิลมยา นาม .

ปฏิสฺมภิกายํ วุตฺเตน วิปฺสฺสนามกฺเคน จกฺขุ อนิจฺจโต
ทฺกฺขโต อนตฺตโต ภาเวนตฺส มนํ รูปเ ชมฺเม ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ
มโนวิญฺญาณํ ฯ จกฺขุสมฺพสฺสํ มโนสมฺพสฺสํ . จกฺขุสมฺพสฺสํ เวทนํ
มโนสมฺพสฺสํ เวทนํ ฯ รูปสฺสณํ ฯ ชรามรณํ อนิจฺจโต
ทฺกฺขโต อนตฺตโต ภาเวนตฺส ปวตฺตาเจตนา ภาวนามยา
นามาติ อัย วิตุถารกถา ฯ

อปุณฺโณ จ โส อภิสงขารโ จาติ อปุณฺณภิสงขารโ ฯ
อกุสฺลจิตฺตสมฺปยุตฺตานํ (๒) เจตนา นํ เอตํ อธิวจนํ ฯ วุตฺตํปี เจต
๑. ม. สาธุติ อวชฺชนตฺส ฯ ๒. ม. ทฺวาทสอกุสฺลจิตฺต... ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๐๕

ตตถ กตโม อปฺลณภิสงฺขาโร ฯ อกุสลเจตนา กามาวจรา ฯ อัย
วฺจจติ อปฺลณภิสงฺขาโรติ ฯ อานนฺชํ นิจฺจลํ สนฺตํ วิปាកภูตํ
อรูปรเมว อภิสงฺขโรตฺติติ อานนฺชภิสงฺขาโร ฯ จตฺตุนฺนํ อรฺูปราวจร-
กุสลเจตนาณํ เอตํ อธิวจฺนํ ฯ ยถาห ตตถ กตโม อานนฺชภิ-
สงฺขาโร ฯ กุสลเจตนา อรฺูปราวจรา ฯ อัย วฺจจติ อานนฺชภิ-
สงฺขาโรติ ฯ (๑)

ปฺกุกคตตฺติเก สตฺตวิโร ปริสฺปฺกุกโล ฯ ติสฺโส สิกฺขา
สิกฺขตฺติติ เสกฺโข ฯ จินฺนาสโว สิกฺขิตฺติกฺขตฺตา ปฺน น สิกฺขตฺติติ (๒)
อเสกฺโข ฯ ปฺกุกฺชฺชนํ สิกฺขาหิ ปริพาหิรตฺตา (๓) เนวเสกฺโข
นาเสกฺโข ฯ

เถรตฺติเก ชาติมหฺลลโก คิหิชาติตฺเตโร นาม ฯ
จตฺตาโรเม ภิกฺขเว เถรกรณฺา (๔) ฐมฺมา ฯ อธิ ภิกฺขเว เถโร
สีลวา โหติ ฯ พหุสฺสุโต โหติ ฯ จตฺตุนฺนํ ฌานานํ ลาภิ โหติ
อาสวานํ ขยา ฯ เป ฯ อุปฺสมฺปฺชฺช วิหฺรติ ฯ ยฺยูเม โข ภิกฺขเว
จตฺตาโร เถรกรณฺา ฐมฺมาติ (๕) เอวํ วฺุตเตสฺสุ ฐมฺเมสฺสุ เอเกน
วา อนนฺเถหิ วา สมนฺนาคโต ฐมฺมตฺเตโร นาม ฯ อญฺญตโร
เถรนามโก ภิกฺขุติ เอวํ เถรนามโก วา ฯ ยํ วา ปน มหฺลลก-
กาลเอ ปพฺพชิตํ สามเณราทโย ทิสฺวา เถโร เถโรติ วทฺนฺติ

๑. อภิ. วิ. ๓๕/๒๕๓/๑๘๑ ฯ ๒. ม. สิกฺขิตฺติตฺติติ ฯ ๓. ม. ปริพาหิยตฺตา ฯ
๔. สී. ม. ยฺยู. เถรกรณฺิยา ฯ ๕. อญฺ. จตฺตูก . ๒๑/๒๒/๒๕ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๓๐๖

อัย สมมตติเถโร(๑) นาม ๕

ปุลลทกริยาวตถุสุ ทานเมว ทานมย ๕ ปุลลทกริยา

จ สทา เตสั(๒) อานิสัสานั วตถุ จาติ ปุลลทกริยาวตถุ ๕

ยุตเรสุปี ทวีสุ เอเสวน โย ๕ อตถโต ปน ปุพเพ วุตตทานมย-

เจตนาทีนั วเสเนว สทธี ปุพเพภาคอปรรภาคเจตนาหิ ยุมานี

ตีณิ ปุลลทกริยาวตถุณี เวทิตพพานิ ๕ เอกเมกณเจตถ ปุพเพ-

ภาคโต ปญจาย กาเยน กโรนตสส กายกมมั โหติ ๕ ตทตถั

วัจ นิจจนาเรนตสส วจิกมมั ๕ กายงควาจงคั อโจเปตวา

มนสา จินตเนนตสส มโนกมมั ๕ อนุนาทีนั เทนตสส วาปี(๓)

อนุนทานาทีนั เทมีติ วา ทานปารมี อวชเชตวา วา

ทานกาเล ทานมย ปุลลทกริยาวตถุ โหติ ๕ วตตสีเส (๔) จตวา

ททโต สิลมย ๕ ขยโต วยโต สมมสนั ปญจเปตวา ททโต

ภาวนามย ปุลลทกริยาวตถุ โหติ ๕

อปรานปี สตต ปุลลทกริยาวตถุณี อปจิติสหคตั ปุลลท-

กริยาวตถุ ๕ เวยยาวจจสหคตั ๕ ปตตานุปปทานั ๕ ปตตพุกนุโมทนั

เทสนามย ๕ สวณมย ๕ ทิกุจจชคตั ๕ (๕) ปุลลทกริยาวตถุตี ๕ ตตถ มหุลลคั

ทิสวา ปจจुकคมนปตตจิวร- ปฏิกคทณอภิวาทนมคคสมปทานาที-

วเสน อปจิติสหคตั เวทิตพพิ ๕ วุฑฒตรานั วตตปฏิปตติ-

๑. ม. สมมตติเถโร ๕ ๒. ม. เตสั เตสั ๕ ๓. ม. จาปี ๕ ๔. ม. ย. วตตสีเส ๕

๕. ม. ทิกุจจชคตั ๕ เอวมุปรปี ๕

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๐๗

กรณวเสน ฯ คามิ ปิณฑาย ปวิญจํ ภิกขุํ ทิสฺวา ปตฺตํ คเหตุวา
 คามเ ภิกขุํ สฺมาทเปตฺวา อุปสัทรณวเสน ฯ คจฺจ ภิกขุณิ
 ปตฺตํ อหฺราติ สุตฺวา เวเคน กนฺตฺวา ปตฺตาหฺรณาทิวเสน
 จ เวยฺยาวจฺจสหคตํ เวทิตพฺพํ ฯ จตฺตาโร ปจฺจเย ทตฺวา
 สพฺพสฺตฺตานํ ปตฺติ โหตุติ ปวตฺตฺนวเสน ปตฺตานุปฺปทานิ
 เวทิตพฺพํ ฯ ปเรหิ ทินฺนํ ปตฺติยา สาธุ สฺมุจฺจติ อนุโมทน-
 วเสน ปตฺตพฺภนฺนุโมทนํ เวทิตพฺพํ ฯ เอโก เอวํ มํ ชมฺมกถิโกติ
 ชานิสฺสนฺตํติติ ยฺจฺฉาย จตฺวา ลากกรฺโก หุตฺวา เทเสติ ฯ ตํ
 น มหปฺผลํ ฯ เอโก อตฺตโน ปคฺคณฺชมฺมํ อปฺจจาสิสฺมาโน (๑)ปเรตี
 เทเสติ ฯ ยฺทํ เทสนามยํ ปุณฺณกิริยวตฺถุ นาม.เอโก สฺมณฺโถ
 ยฺติ มํ สทฺโธติ ชานิสฺสนฺตํติติ สฺมณฺติ ฯ ตํ น มหปฺผลํ ฯ
 เอโก เอวํ เม มหปฺผลํ ภวิสฺสตีติ หิตฺพรณฺน(๒) มุทฺจิตฺเตน
 ชมฺมํ สฺมณฺติ ฯ ยฺทํ สวณฺมยํ ปุณฺณกิริยวตฺถุ ฯ ทิฏฺฐชฺชคตํ ปน
 สพฺเพสํ นิยมลกฺขณํ ฯ ยํกิณฺจิจิ ปุณฺณํ กโรนฺตสฺส หิ ทิฏฺฐิจิยา
 อฺชฺชภาเวเนว มหปฺผลํ โหติ ฯ

อิตฺติ ยฺเมสํ สตฺตฺนุณิ ปุณฺณกิริยวตฺถุณิ ปฺริเมหฺว ตีหิ
 สฺงคโห เวทิตพฺโพ ฯ เอตฺถ หิ อปฺจิตฺติเวยฺยาวจฺจานิ สีสฺมเย ฯ
 ปตฺติทานปตฺตพฺภนฺนุโมทนานิ ทานมเย ฯ เทสนาสวณานิ
 ภาวณามเย ฯ ทิฏฺฐชฺชคตํ ตีสฺสุปี สฺงคหํ คจฺจติ ฯ

๑. ม. อปฺจจาสิสฺมาโน ฯ ๒. ม. หิตปฺพรณฺน ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๐๕

กามาติ ปเรหิ นิมนิตกามาฯ เตสญหิ มนั ฌตฺวา ปเร
ยถารุจิตํ กามโกคํ นิมนินนฺติฯ เต ตตฺถเว วสั วตฺเตนฺติฯ
กถํ ปรสฺส มนั ชานนฺตฺติฯ ปกตฺเสวนวเสนฯ ยถา หิ
กฺสโล สฺวโท รณฺโณ ภูณฺชนตฺสฺส ยั ยั โส พหุํ กณฺหาติ
ตํ ตํ ตฺสฺส รุจฺจตีติ ชานาติฯ เอวํ ปกตฺยา อภิรุจิตารมฺมณั
ฌตฺวา ตาทิสกัเยว นิมนินนฺติฯ เต ตตฺถ วสั วตฺเตนฺติ
เมถุนั เสวนฺติฯ เกจิ ปน เถรา หสิตมตฺเตน โอลกิต-
มตฺเตน อาลึงกิตมตฺเตน จ เตสั กามกิจฺจํ ยฺชฺชตีติ วทนฺติ
ตํ อฏฺจกถายั เอตฺ(๑) นตฺถีติ ปฏิกฺขิตฺตํฯ น หิ กาเยน
อมุสนตฺสฺส โฝฏฺจพฺพิ กามกิจฺจํ สาเชติฯ ฉนฺนํปี หิ กามา-
วจฺรานํ กามา ปากตฺิกาเอวฯ วุตฺตํปี เจตํ

ฉ เอเต กามาจฺจรา สพฺพกามสมิทฺธิโน
สพฺเพสั เอกสงฺฆาตํ อายุ ภาวตี กิตฺตกนฺติ (๒)

สุขุปฺปตฺติโยติ สุขุปฺภูติลาภาฯ อุปฺปาเทตฺวา อุปฺปาเทตฺวา
สุขั วิหรนฺตฺติเต เหนฏฺฐา ปจฺมชฺชมานสุขั นิพฺพตฺเตตฺวา อุปริ
วิปากชฺชมานสุขั อนฺนภวณฺตฺติ อตฺถโลฯ สุขเณ อภิสนฺนาติ
ทฺติยชฺชมานสุขเณ ตินฺตาฯ ปริสฺนนาติ สมฺนตฺโต ตินฺตาฯ
ปริปฺุราติ ปริปฺุณฺณาฯ ปริปฺุญฺญาติ ตฺสฺเสว เวจฺจันฯ ยฺทํปี
วิปากชฺชมานสุขเมว สนฺธาย วุตฺตํฯ อโห สุขั อโห สุขนฺติ
๑. ม. เอตํ ปนฯ ๒. อภิ. วิ. ๓๕/๑๑๐๖/๕๗๐ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทวคควณณา หน้า ๓๑๐

เตสั กิร ภาวโลโก มหา อุปปุชชติ ฯ ตสุมา กทาจิ กรหจิ
เอวံ อุทานัน อูทานนตติ ฯ สนนตเตวาติ ปณิตเมว ฯ สัตตีสิตาติ(๑)
ตโต อุตตริ สุขสส อปุปุจันโต สนนตจจา หุตวา ฯ สขั(๒)
ปฏิเวเทนตติ ตติชชมานสขั อนุภานตติ ฯ

เสกขา ปณณาติ สตต อริยปณณา ฯ อรหโต ปณณา
อเสกขา ฯ อวเสสา ปณณา เนวเสกขา นาสเสกขา ฯ

จินตามยาทีสุ อัย วิตถาโร ตตถ กตมา จินตามยา
ปณณา ฯ โยควิทเตสุ วา กมมายตเนสุ โยควิทเตสุ วา
สิปายตเนสุ โยควิทเตสุ วา วิชชจจาเนสุ (๑) กมมสสกตัง วา
สจจानุโลมิกัง วา รุปัง อนิจจันตติ วา ฯ เป ฯ วิณณานัน อนิจจันตติ
วา ยั เอวรूपัง(๔) อนุโลมิกัง ขนตติ ทิฏฐิจัง รุจัน มณี เปกขัง
ชมมนิชชมานกขนตติ ปรัต อสสุตวา ปฏิลภตติ ฯ อัย วุจจติ
จินตามยา ปณณา ฯ ตตถ กตมา สุตมยา ปณณา ฯ โยควิทเตสุ
วา กมมายตเนสุ ฯ เป ฯ ชมมนิชชมานกขนตติ ปรัต สุตวาว
ปฏิลภตติ ฯ อัย วุจจติ สุตมยา ปณณา ฯ ตตถ กตมา ภาวนา-
มยา ปณณา (๕) สพพาปี สมาเป็นนสส ปณณา ภาวนามยา
ปณณาติ ฯ (๖)

๑. ม. ตติสิตาติ ฯ ๒. ที.ปา. ๑๑/๒๒๘/๒๓๐ จิตตสขั ฯ ๓. ม. วิชชาจจาเนสุ ฯ
๔. วิชชายตเนสุ ฯ ๕. ม. เอวรूपัง ฯ ๖. อภ. วิ. ๓๕/๘๐๘/๔๓๕ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิภควคควณณา หน้า ๓๑๒

ชานนภูต (๑) ยุนทุริย ๑ โสตาปตติผลโต ปฏุจาย จสุ จาเนสุ
ฌาณสุเสต อธิวจน ๑ อญญาตาวินทุริยนติ อญญาตาวีส
ชานนกิจจปรีโยสานปุตเตสุ ฐมเมสุ ยุนทุริย ๑ อรหตตผล-
ฌาณสุเสต อธิวจน ๑

มัสจกขุ จกขุปสาโท ๑ ทิพพจกขุ อาโลกนีสสิต ฌาณ ๑
ปลญจกขุ โลกียโลกุตตรา ปลญา ๑

อธิสิลสิกขาทีสุ อธิสิลญจ ต สิกขิตพพโต สิกขา จาคิ
อธิสิลสิกขา ๑ ยุตระสุมี ทวยเปิ เอเสว นโย ๑ ตตถ สील อธิสิล
จิตต อธิจิตต ๑ ปลญา อธิปลญาติ อัย เกโท (๒) เวทิตพโพ ๑

สีล นาม ปลญจสีลทสสีลانی ๑ ปาฏิโมกขสัวโร อธิสิล
นาม ๑ อฏฐ สมาเป็นติโย จิตต ๑ วิปัสสนาปาทกขุฌาน
อธิจิตต ๑ กम्मสสกตฌาณ ปลญา ๑ วิปัสสนา อธิปลญา ๑
อนุปนเนปี หิ พุทฐุปปาเท ปวตตตติ(๓) ปลญจสีลทสสีลانی
สีลเมว ๑ ปาฏิโมกขสัวรสีล พุทฐุปปาเทเยว ปวตตตติ อธิสิล ๑
จิตตปลญาสุปี เอเสว นโย ๑ อปีจ นิพพานัน ปตถยนเตน
สมาทินัน ปลญจสีลมปี ทสสีลมปี อธิสิลเมว ๑ สมาเป็นนา
อฏฐ สมาเป็นติโยปี อธิจิตตเมว ๑ สพพ วา โลกีย สีลเมว
โลกุตตร อธิสิล ๑ จิตตปลญาสุปี เอเสว นโย ๑

ภาวนาสุ จีณาสวสส ปลญจทวาริกกาโย กายภาวนา

๑. ม. อาชานนภูต ๑ ๒. ม. ย. ปเกโท ๑ ๓. ม. ปวตตตติ ๑

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๑๓

นามฯ อฏฐ สฬาปคตโย จิตตภาวณา นาม. อรหคตผล-
ปณณา ปณณาภาวณา นามฯ จีณาสวสส หิ เอกนเตเนว
ปณจทวาริกกาโย สุภาวิท โหติฯ อฏฐ สฬาปคตโย จสส
น อณเฐส วิย ทพพลาฯ ตสเสว จ ปณณา ภาวิตา
นาม โหติ ปณณาเวปุลลปคตยาฯ ตสมา เอว วุตตํฯ

อนคตริยสุ วิปสสนา ทสสนานคตริยํฯ มคโค ปฏฺิ-
ปทานคตริย(๑) ผลํ วิมุตตานคตริยํฯ ผลํ วา ทสสนานคตริยํ
มคโค ปฏฺิปทานคตริยํฯ นิพพานํ วิมุตตานคตริยํฯ นิพพานํ
วา ทสสนานคตริยํฯ ตโต อคตริณหิ ทฏฐพพิ นาม นคถิ
มคโค ปฏฺิปทานคตริยํฯ ผลํ วิมุตตานคตริยํฯ อนคตริยนติ
อคตมํ เชฏฐกํฯ

สมาธิสุ ปจมชฌานสมาธิ สวิตกุกสวิจาโร ปณจ-
กนเขน ทุคิยชฌานสมาธิ อวิตกุกวิจามตโตฯ เสโส อวิตกุก-
อวิจาโรฯ (๕๐)

สุญญตาทีสุ ติวิธา กถา อากมนโต สคฺณโต
อารมมณโตติ. อากมนโต นาม เอโก ภิกขุ อนคตโต
อภินิวิสติวา อนคตโต ทิสวา อนคตโต วุฏฐาติฯ ตสส
วิปสสนา สุญญตา นาม โหติฯ กสฺมาฯ อสุญญตการกานํ (๒)
กิลีสานํ อภาวาฯ วิปสสนาคมนเนน มคฺคสมาธิ สุญญโต นาม
๑. ม. ปฏฺิปทานคตริยํฯ ๒. ม. อสุญญตคตการกานํฯ

โหติ ๑ มคคากมเนน ผลสมาริ สุลลโต นาม อปโร อนิจจโต
อภินวิสิตวา อนิจจโต ทิสวา อนิจจโต วุจจาทิ ๑ ตสส วิปัสสนา
อนิมิตตา นาม โหติ ๑ กสมมา ๑ นิมิตตการกเกเสสาภาวา ๑
วิปัสสนากมเนน มคคสมาริ อนิมิตโต นาม โหติ ๑ มคคา-
กมเนน ผล์ อนิมิตต์ นาม. อปโร ทุกขโต อภินวิสิตวา
ทุกขโต ทิสวา ทุกขโต วุจจาทิ ๑ ตสส วิปัสสนา อปป์ณิหิตา
นาม โหติ ๑ กสมมา ๑ ปณิธิการกเกเสสาภาวา ๑ วิปัสสนา-
กมเนน มคคสมาริ อปป์ณิหิตโต นาม โหติ ๑ มคคากมเนน
ผล์ อปป์ณิหิตี นามาติ อัย อากมนโต กถา ๑ มคคสมาริ
ปน รากาทีหิ สุลลตตวา สุลลโต ๑ รากนิมิตตาทีน อภาวา
อนิมิตโต ๑ รากปณิธิอาทีน อภาวา อปป์ณิหิตติ อัย สคคโต
กถา ๑ นิพพาน์ รากาทีหิ สุลลตตวา รากาทีนนิมิตตปณิธิเนญจ
อภาวา สุลลตตเจว อนิมิตตเจว อปป์ณิหิตเจว ๑ ตทารมมโณ
มคคสมาริ สุลลโต อนิมิตโต อปป์ณิหิตโต ๑ อัย อารมมณโต
กถา ๑

โสเจยยานีติ สจิจภาวกรา โสเจยยปฏิปทา ฐมมา ๑
วิตถาโร ปเนตถ ตตถ กตม์ กายโสเจยย ๑ ปาณาติปาตา-
เวรมณิธิอาทีนา นเยน วุตตาน์ คิณณ์ สจจิทาน์ วเสน
เวทิตพุโพ ๑

โมเนยยานีติ มุณีภาวกรา โมเนยยปฏิปทา ฐมมา ๑ เตลั

*เล่มที่ ๖ สงคีติสูตรตวณณา หน้า ๓๑๕

วิตุถาโร ตตถ กตมัม กายโมเนยฺยํ ๑ ติวริทกายทฺวจฺจริตฺตสฺส ปหานํ
กายโมเนยฺยํ ๑ ติวริท กายสุจฺจริตฺติ กายโมเนยฺยํ ๑ กายารมฺมณฺณํ (๑)
ณณํ กายโมเนยฺยํ ๑ กายปริณฺญา(๒) สหคฺโต มคฺโค กายโมเนยฺยํ
กายสุมฺมึ ฉนฺทฺรคคฺคปฺปหานํ กายโมเนยฺยํ ๑ กายสงฺขารนิโรธา
จตุตฺถชฺฌมานสมฺมาปตฺติ กายโมเนยฺยํ ๑ ตตถ กตมัม วจฺจิมอเนยฺยํ
จตุพฺพิท วจฺจิทฺตสฺส ปหานํ วจฺจิมอเนยฺยํ ๑ (๓)จตุพฺพิท วจฺจิสฺจฺจริตฺติ
วาคารมฺมณฺณํ ณณํ วาจปริณฺญาสหคฺโต (๓)มคฺโค ๑ วาจสุมฺมึ (๔)
ฉนฺทฺรคคฺคปฺปหานํ ๑ วจฺจิสงฺขารนิโรธา ทฺตฺถิชฺฌมานสมฺมาปตฺติ
วจฺจิมอเนยฺยํ ๑ ตตถ กตมัม มโนโมเนยฺยํ ๑ ติวริทมโนทฺวจฺจริตฺตสฺส
ปหานํ มโนโมเนยฺยํ ๑ (๕)ติวริท มโนสุจฺจริตฺติ มนารมฺมณฺณํ ณณํ
มโนปริณฺญาสหคฺโต มคฺโค ๑(๕) มนฺทฺมึ ฉนฺทฺรคคฺคปฺปหานํ จิตฺต-
สงฺขารนิโรธา สลฺยาเวทิตฺตนิโรธสมฺมาปตฺติ มโนโมเนยฺยนฺนุติ ๑

โกสฺสเลสุ อายิตฺติ วุทฺถุณฺณิ ๑ อปาโยติ อวฺวทฺถุณฺณิ ๑ ตสฺส
ตสฺส การณํ อฺปาโย ๑เตสํ ปชานนา โกสฺสลลฺลํ ๑วิตุถาโร
ปน วิภงฺเก วุทฺโตะเยว ๑

วฺวตฺตญฺเहेตฺตํ: ตตถ กตมัม อายโกสฺสลลฺลํ ๑ ยฺเยเม เม(๖) ฐมฺเม

- # ๑. ม. ยฺ. กายารมฺมณฺณ ๑ ๒. ม. กายปริณฺญา กายโมเนยฺยํ กายปริณฺญา สหคฺโต ๑
- ๓. ม.จตุพฺพิท วจฺจิสฺจฺจริตฺติ วจฺจิมอเนยฺยํ วาคารมฺมณฺณ ณณํ วจฺจิมอเนยฺยํ วาจปริณฺญา
วจฺจิมอเนยฺยํ ปริณฺญาสหคฺโต มคฺโค ๑ ๔. ม. วาจาย ๑ ๕. ม. ติวริท มโนสุจฺจริตฺติ มโนโมเนยฺยํ
มนารมฺมณฺณ ณณํ มโนโมเนยฺยํ มโนปริณฺญา มโนโมเนยฺยํ ปริณฺญาสหคฺโต มคฺโค ๑
- ๖. ม. อโย ปาโง นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๓๑๖

มนสิกโรโต อนุปฺปนฺนา เจว อกุสลา ชฺมมา น อุปฺปชฺชนฺติ
 อุปฺปนฺนา จ อกุสลา ชฺมมา นิรุชฺฌนฺติ ฯ ยฺเม วา ปน เม
 ชฺมเม มนสิกโรโต อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา ชฺมมา อุปฺปชฺชนฺติ
 อุปฺปนฺนา จ กุสลา ชฺมมา ภิโยภาวาย เวปฺตุลา ย ภาวนาย
 ปาริปุริยา สํวตฺตนฺตํติ ฯ ยา ตตฺถ ปญฺญา ปชานนา ฯ เป ฯ
 สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ ยฺมํ วุจฺจติ อายโกสลลํ ฯ ตตฺถ กตฺมํ อปายโก-
 สลลํ ฯ ยฺเม เม ชฺมเม มนสิกโรโต อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา
 ชฺมมา น อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อุปฺปนฺนา จ กุสลา ชฺมมา
 นิรุชฺฌนฺติ ฯ ยฺเม วา ปน เม(๑) ชฺมเม มนสิกโรโต อนุปฺปนฺนา
 เจว อกุสลา ชฺมมา อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อุปฺปนฺนา จ อกุสลา ชฺมมา
 ภิโยภาวาย เวปฺตุลา ย ภาวนาย ปาริปุริยา สํวตฺตนฺตํติ ฯ ยา
 ตตฺถ ปญฺญา ปชานนา ฯ เป ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ ยฺมํ วุจฺจติ
 อปายโกสลลํ ฯ สพฺพาปี ตตฺตฺรฺปายา ปญฺญา อฺปายโกสลลนฺติ ฯ (๒)
 ยฺมํ ปน อจฺจา ยิกกิ จ เจ วา ภเย วา อุปฺปนฺเน ตสฺส
 ติกิ จฺจนฺตํ จานฺุปฺตฺติยา การณฺชานนฺวเสเนว เวทิตพฺพํ ฯ
 มทาทิ มชฺชนาการวเสน ปวตฺตมานา ฯ เตสุ อหํ
 นิโรโต สญฺจํ วา สตฺตติ วา วสฺसानิ อติกกนฺตานิ ฯ น เม
 หริตฺถิ ขณฺทมฺปิ ขาทิตพฺพํ ฯ ยฺเม ปนญฺเณ อสุกํ นาม
 จานํ รุชฺฌติ ฯ เกสชฺชํ ขาทามาติ วิจฺรณฺติ ฯ โก อญฺโณ
 # ๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. อภ. วิ. ๓๕/๘๐๓/๔๔๐ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๑๗

มาทิส ไนโรโค นามาติ เอวี่ มานกรณั อารุคยอมโท ฯ
มหลลกกาเล ปุณณั กริสสามฯ ทหรมหา ตาวาติ โยพพเน
จตุวา มานกรณั โยพพนมโท ฯ จิริ ซิวี่ จิริ ซิวามี จิริ
ซิวีสสามิ ฯ สุขั ซิวี่ สุขั ซิวามี สุขั ซิวีสสามิติเอวี่ มานกรณั
ซิวิตมโท ฯ

อาธิปเตยเยสุ อธิปตีโต อากคั อาธิปเตยยั ฯ เอตตโกมฺหิ
สีเลน สมานินา ปญญาช วิมุตติยาฯ น เม เอคั ปญฺฐูปนฺติ
เอวี่ อตฺตทานั อธิปตีเชฏฺฐกั กตฺวา ปาปสฺส อกรณั อตฺตธาธิ-
ปเตยยั นาม. โลกั อธิปตี กตฺวา อกรณั โลกาธิปเตยยั
นาม. โลกุตฺตรชมฺมึ อธิปตี กตฺวา อกรณั ชมฺมาธิปเตยยั
นามฯ

กถาวตฺถุนีติ กถาการณานิ ฯ อตีตํ วา อทฺธานนฺติ อตีตํ
ชมฺมกตฺตี ฯ (๑) อตีเต ขนฺเชติ อตุโล ฯ อปัจจ ยั ภิกฺขเว รุปั
อตีตํ นีรุตฺถึ วิปริณตํ ฯ อโหสีติ ตสฺส สงฺขา ฯ อโหสีติ ตสฺส
ปญฺญตฺติ อโหสีติ ตสฺส สมญฺญา ฯ น(๒) ตสฺส สงฺขา ภวิสฺสตีติ
น ตสฺส สงฺขา (๒) อตฺถีติ (๓) เอวี่ อากเตน นีรุตฺติปถสฺสเตน เจตฺถ
อตุโล ทีเปตพุโป ฯ

วิชชาติ ตมวิชฌนญฺเจน วิชชา ฯ วิทิตกรณญฺเจนาปี
๑. ม. ชมฺมึ ฯ ๒. ม. น ตสฺส สงฺขา อตฺถีติ น ตสฺส สงฺขา ภวิสฺสตีติ ฯ
๓. สั. ข. ๑๗/๑๓๔/๘๘ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสถิตวณณา หน้า ๓๑๕

กตตุกมยต์ ชเนติ ๑ วายมตีติ วายามิ กโรติ ๑ วีริย อารภตีติ
วีริย ชเนติ ๑ จิตต์ ปกคณหตีติ จิตต์ อุปตตมเมติ ๑ อยเมตถ
สงเขโป ๑ วิตุถาโร ปน สมมปฺปชานวิภงฺเก อากโตเยว ๑

อิทธิปาเทสุ ฉนฺทํ นิสฺสาย ปวตฺโต สมာธิ ฉนฺท-
สมာธิ ๑ ปชานภูตา สงฺขารธา ปชานสงฺขารธา ๑ สมนฺนาคตฺนฺติ
เตหิ ชฺมเมหิ อุปตฺตํ ๑ ยฺยทฺธิยา ปาทำ ๑ ยฺยทฺธิภูตํ วา ปาทนฺติ
ยฺยทฺธิปาทำ ๑ เสเสสุปี เอสฺว นโย ๑ อยเมตถ สงฺเขโป ๑ วิตุถาโร
ปน ยฺยทฺธิปาทวิภงฺเก อากโตเยว ๑ วิสุทฺธิมคฺเค ปนสฺส อตฺโถ
ทีปิตฺโต ๑ ฉานกถาปี วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริตาว ๑

ทิฏฺฐชฺมมฺสุขวิหารายาติ ยฺมสฺมีเยว อตฺตภาเว สุข-
วิหารตฺถาย ๑ อิธ ผลสมปาตฺตติชฺฌานานิ ๑ จินฺนาสวสฺส อปรภาเค
นิพฺพตฺตติชฺฌานานิ จ กถิตานิ ๑

อาโลกสฺสณฺณํ มนสิกรตีติ ทิวา วา รตฺตี วา สุริยฉนฺท-
ปโชตมณฺเฑอทีนํ อาโลกํ อาโลโกติ มนสิกรตีติ ๑ ทิวาสฺสณฺณํ
อริฏฺฐาตีติ เอวํ มนสิกรตฺวา ทิวาติ สฺสณฺณํ จเปสิ ๑ (๑)ยถา
ทิวา ตถา รตฺตินฺติ ยถา ทิวา ทิฏฺฐโธ อาโลโก ๑ ตเถว
รตฺตี มนสิกรตีติ ๑ ยถา รตฺตี ตถา ทิวาติ ยถา รตฺตี
อาโลโก ทิฏฺฐโธ ๑ เอวเมว ทิวา มนสิกรตีติ ๑ ยฺยติ วิวญฺเณ
เจตฺสาติ เอวํ อปีหิตฺเตน จิตฺเตน ๑ อปรโยนทฺเชนาติ สมนฺตโต
๑. ม. ย. จเปติ ๑

*เล่มที ๖ ปาฎีกวคควณณนา หน้า ๓๒๐

อนทุเรน ๑ สปปภาสณุตติ สโภาส๑ ฅาณทสฺสนปฏิลากายาติ
 ฅาณทสฺสนปฏิลากตฺถาย ๑ ยุมินา ที กถิต๑ ฅินมิทฐวิโนทน-
 อาโลโก (๑)กถิตโต ปริกมมอาโลโก วา ๑ ยุมินาปี ที กถิต
 โหติ ๑ ฅินาสาสฺส ทิปพจกฺขุฅาณ๑ ๑ ตสฺมี วา อาคเตปี
 อนาคเตปี ปาทกขุฅานสมาปตฺติเมว สนุชาย สปปภาส๑ จิตฺต
 ภาเวตีติ วุตฺต๑ ๑ สติสมปฺชฅณณายาติ สตตฏฺจานิกสฺส สติ-
 สมปฺชฅณณสฺส อตฺถาย ๑ วิทิตาเวทนา อุปฺปชฺชนตฺติอาทิสฺ
 ฅินาสาสฺส วตฺถุ วิทิต๑ โหติ อารมมณ๑ วิทิต๑ ๑(๒) วตฺถา-
 รมมณวิทิตตาย เอว เวทนา อุปฺปชฺชนตฺติ ๑ เอว ติฏฺฐนตฺติ ๑ เอว
 นิรุชฅนตฺติ ๑ น เกวลลจ เวทนาเอว อธิ วตฺถุตา ๑ สลฺยนาทโยปี
 (๓)วิทิตาว (๔) อุปฺปชฺชนตฺติ เจว ติฏฺฐนตฺติ จ นิรุชฅนตฺติ จ ๑ อปีจ
 เวทนาย อุปฺปาโท วิทิตโต โหติ ๑ อุปฏฺฐาน๑ วิทิต๑ โหติ ๑
 อวิชฺชาสมุทฺทยา เวทนาสมุทฺทยो ๑ ตณฺหาสมุทฺทยา กมฺมสมุทฺทยา (๕)
 ผสฺสสมุทฺทยา เวทนาสมุทฺทยो ๑ นิพฺพตฺติลกฺขณ๑ ปสฺสนโตปี
 เวทนาภุชฺชนุสฺส สมุทฺทยํ ปสฺสตี ๑ เอว เวทนาย อุปฺปาโท
 วิทิตโต โหติ ๑ ถถ เวทนาย อุปฏฺฐาน๑ วิทิต๑ โหติ ๑ อนิจฺจโต มนสิกรโต
 # ๑. ม. มิทฐวิโนทนอาลาโก ๑ ๒. ม. เอตฺถนตฺเร วตฺถารมมณ๑ วิทิตนตฺติ ทิสฺสตี ๑
 ๓. ม. เอตฺถนตฺเร อาวตฺถาเจตนาทโยปีติ ทิสฺสตี ๑ ๔. ม. วิทิตา ๑ จ ๑
 ๕. ม. ย. กมฺมสมุทฺทยอ ๑

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๒๑

ภยคูปฏจัน วิทิต โหติ ฯ ทุกขโต มนสิกรโต ภยคูปฏจัน

วิทิต โหติ ฯ เอว เวทนาย อุปฏจัน วิทิต โหติ ฯ ขยโต

ภยโต สุลลโต ชานาติ ฯ กถ เวทนาย อตถงคโม วิทิต

โหติ ฯ อวิชขานโรธา เวทนานโรธา ฯเป ฯ เอว เวทนาย

อตถงคโม วิทิต โหติ ฯ ยมินาปี นเยเนตถ อตถโถ เวทิตพุโพ ฯ

อิตติ รูปนติ อาทิ วุตตนยเมว ฯ อัย อาวุโส สมာธิภาวนาติ

อัย อาสวาน ขยณาสส ปาทกชฎานสมာธิภาวนา ฯ

อปปมณณาติ ปมาณ อคคเหตุวา อเสสพรณวเสน (๑)

อปปมณณา ว (๒) อนุปทวณณา (๓) ทสสนภาวนา (๓) สมာธิวิธานณจ

เอตาสวิสุทิมกเค วิตุถาริตเมว ฯ อรูปกถาปี วิสุทิมกเค

วิตุถาริตาว ฯ

อปสเสนานิติ อปสสยานิ ฯ สงขายาติ ณาณน ฌตวา ฯ

ปฏิเสวตีติ ณาณน ฌตวา เสวิตพุพยุตตกเมว เสวติ ฯ ตสส

จ วิตุถาโร ปฏิสงขา โยนิโส จีวร ปฏิเสวตีติ (๔) อาทิณา

นเยน เวทิตพุโพ ฯ สงขาเยก อธิวาเสตีติ ณาณน ฌตวา

อธิวาเสตพุพยุตตกเมว อธิวาเสติ ฯ วิตุถาโร ปเนตถ ปฏิสงขา

โยนิโส ขโม โหติ สีสสชาติ (๕) อาทิณา นเยน เวทิตพุโพ ฯ

ปริวชเชตีติ ณาณน ฌตวา ปริวชเชตุ ยุตตเมว ปริวชเชติ ฯ

๑. ม. อคเหตุวา อนวเสสพรณวเสน ฯ ๒. ม. อปปมณณา ว ฯ ๓. ม. อนุปทวณณา

ปน ภาวนา ฯ ๔. ม. ม. ๑๒/๑๔/๑๓ ฯ ๕. ม. ม. ๑๒/๑๕/๑๘ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๓๒๒

ตสส วิตุถาโร ปฏิสงฆา โยนิโส จณฺห์ หตฺถิ ปริวชเชตฺติ (๑)
อาทินา นเยน เวทิตพุโพ ฯ วิโนเทตฺติ ฌาณน ฌตฺวา
วิโนเทตพุพเมว วิโนเทติ ฯ ปนฺทติ (๒) นีหริติ อนุโต วสิตต(๓) น
เทติ ฯ ตสส วิตุถาโร อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสตฺติ (๔)
อาทินา นเยน เวทิตพุโพ ฯ

อริยวํสจตุกควณณา

อริยวํสชาติ อริยานํ วัสา ฯ ยถา หิ ขตฺติยวํโส
พฺรหฺมณวํโส เวสสวํโส สุตฺทวํโส สมณวํโส กุลวํโส ราชวํโส
เอวํ อยมฺปิ อญฺจโม อริยวํโส อริยตฺนฺติ อริยปฺปเวณฺณี นาม
โหติ ฯ โส โข ปนํยํ อริยวํโส ยฺเมสํ วัसानํ มฺลคฺนฺชาทินํ
กาพานฺุสําริกคฺนฺชาทโย วีย อคฺคฺมกฺขายติ ฯ เก ปนฺ เต
อริยา เยสํ เอเต วัสาติ ฯ อริยา วุจฺจฺนฺติ พุทฺธา จ ปจฺเจก-
พุทฺธา จ ตถาคตสาวกา จ ฯ เอเตสํ อริยานํ วัสาติ
อริยวํสา ฯ ยฺโต ปุพฺเพ หิ สตสฺส หสฺส กปฺปํ ปาธิกานํ จตฺนุนํ
อสงฺเขยฺยานํ มตฺถเก ตณฺหํกโร เมชงฺกโร สรณงฺกโร ทีปงฺกโรติ
จตฺตาโร พุทฺธา อุปฺปนฺนา ฯ เต อริยา ฯ เตสํ อริยานํ วัสาติ
อริยวํสา ฯ เตสํ พุทฺธานํ ปรีนิพฺพานโต อปรภาเค เอกํ อสงฺเขยฺยํ
อติกฺกมิตฺวา โกณฺทณฺโณ นาม พุทฺโธ อุปฺปนฺโน ฯ เป ฯ อิมสฺมี
๑. ม. ม. ๑๒/๑๕/๑๘ ฯ ๒. ม. ย. นุทติ ฯ ๓. ม. ปวิสิตฺตุ ฯ ๔. ม. ม. ๑๒/๑๗/๑๘ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๒๔

อิติ(๑) ยุมะ ตโย สนุโตเส สนุชย สนุตุฏโจ โหติ ฯ ยุตริตเรน
จิวเรน (๑)ยถาลทฐาทีสุ เยน เกนจิจิวเรน สนุตุฏโจ โหตีติ
วุตฺตี.

เอตถ จ จิวริ ชานิตพัพพี ฯ จิวรกเขตตฺตี ชานิตพัพพี ฯ ปัสสุกฺกั
ชานิตพัพพี ฯ จิวรสนุโตโส ชานิตพัพโป ฯ จิวรปฏิตฺตฺยุตตานิ ชุตงฺกานิ
ชานิตพัพพานิ ฯ ตตถ (๒)จิวริ ชานิตพัพพนฺติ โขมาทีนํ จ จิวรานิ
ทูกฺกาทินิ จ อนุโลมจิวรานิ ชานิตพัพพานิ ฯ ยุมานิ ทฺวาทส
กปฺปิยจิวรานิ ฯ กุสจิวริ วากจิวริ ผลกจิวริ เกสกมฺพลํ วาลกมฺพลํ
โปตฺถโก จมฺมํ อุลลुकปกฺขํ รุกฺขทฺสฺสํ ลตาทฺสฺสํ เอรกทฺสฺสํ
กทลิตฺสฺสํ เวพฺพทฺสฺสนฺติ เอวมาทีนํ ปน อกปฺปิยจิวรานิ ฯ
จิวรกเขตตฺนฺติ สัมมโต วา กณฺโถ วา ฅาติโต วา มิตฺตโต
วา อตฺตโน วา ฅเนน ปัสสุกฺกั วาติ เอวํ อูปฺปชฺชนโต
จ เขตตานิ ฯ อฏฺฐนฺนญจ มาติกานํ วเสน อฏฺฐเขตตานิ
ชานิตพัพพานิ ฯ ปัสสุกฺกนฺติ โสสานิกํ ฯ ปาปณฺณิกํ ฯ รัตติกํ (๓)สงฺการ-
โจพฺกํ ฯ (๔)โสตฺถิยํ ฯ สีนานํ ฯ ติตฺถํ ฯ คตปจฺจาคตํ ฯ อคฺคิททฺธํ ฯ โคชยิตฺตํ
อูปฺจิกชยิตฺตํ ฯ อุนฺนุชฺชชยิตฺตํ ฯ อนฺตจฺฉินฺนํ ฯ ทสจฺฉินฺนํ ฯ ฅชาหฺมฺมํ ฯ ฅูปี
สมณจิวริ ฯ สามทฺทฺธิยํ ฯ อากิเสกิกํ ฯ (๕) ปนฺณิกํ ฯ วาตาหฺมฺมํ ฯ ยฺยทฺธิมฺยํ
เทวทฺตฺตฺยนฺติ เตวีสตี ปัสสุกฺกานิ เวทิตพัพพานิ ฯ

๑. ม. ย. อิติสทโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. เอตถนฺตเร ตตฺถาติ ทิสฺสตี ฯ ๓. ม. ย. รัตติยํ ฯ
๔. ม. สงฺการกฺกุกํ ฯ ๕. ม. ย. อากิเสกียํ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๒๖

ปัสสูถิกคตเถรสทิสเณ ภาวิตพพ.

เถโร กิร เจตียปพุตติหาวเร เจตีย วนุทิสสามิติ อากโต
 เจตีย วนุทิตวา จินเตสิ มยหิ จิวริ ชินณิ พนุณิ
 วสนภูจานเน ลภิสสามิติ ๗ โส มหาวิหาริ คนตุวา สัมตเถริ
 ทิสวา วสนภูจานัน ปุจจิตวา ตตถ วุฏโจ ปุนทิวเส จิวริ
 อาทาย อากนตุวา เถริ วนุทิต ๗ เถโร ก็ อากุโสติ อาห ๗
 คามทวาริ ฆนเต คมิสสามิติ ๗ อหมปาวิโส คมิสสามิติ ๗
 สาธู ฆนเตติ คจณนโต มหาโพธิทวารโกฏจเก จตุวา ปุณณ-
 วนุदानัน วสนภูจานเน มนาปี ลภิสสามิติ จินเตตุวา อปริสุทโธ
 เม วิตถโกติ ตโตว ปฏินิวตติ ๗ ปุนทิวเส อมพงคณสมิปี คโต ๗ (๑)
 ปุนทิวเส มหาเจตียสส อุตตรทวารโต ๗ ตเถว ปฏินิวตติตุวา
 จตุตถทิวเสปี เถรสส สนุติกั อคมาสิ ๗ เถโร ยุมสส ภิกขุโน
 วิตถโก น ปริสุทโธ ภาวิสตีติ จิวริ คเหตุวา เตน สทธีเยว
 ปณหิ ปุจจมาโน คามิ ปาวิสิ ๗ ตถจ รตตี เอโก มนุสุโส
 อจจจารปธิพุทโธ สาฏเญเยว วจจิ กตุวา ตั สงการภูจานเน
 ฉทเทสิ ๗ ปัสสูถิกคตเถโร ตั นิลมกขิกกาหิ สมปริกณณิ ทิสวา
 อณชลี ปคคเหสิ ๗ มหาเถโร ก็ อากุโส สงการภูจานสส
 อณชลี ปคคณหาสิตี ๗ นานิ ฆนเต สงการภูจานสส อณชลี
 ปคคณหามิ ๗ มยหิ ปิตุ ทสพลสส ปคคณหามิ ๗ ปุณณทาสิยา
 # ๑. ม. อมพงคณสมิปีโต ๗ ย. ปปณหมพงคณสมิปีโต ๗

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๒๗

สรีร์ ปารูปิตวา จฑฑิต์ ปัสกุก์ ตุมพมตเต ปาณเก วิฐนิตวา
สุสานโต คณนุเตน ทุกกร์ กตัง ฆนเตติ ๗ มหาเถโร
ปรีสุทโธ วิตโกปัสกุกิถสชาติ จินเตสิ ๗ ปัสกุกิถเถโรปี
ตสมิเยว จาน จิต วิปัสสนั วฑฑิตวา ตีณิ ผลานิ ปตโต
ตัง สากุก์ คเหตุวา จีวร กตวา ปารูปิตวา ปาจिनฆนฑฑราชี
คณตวา อคคผลิ อรหตตัง ปาปณิ ๗

จีวรตถาย คจณนตตส ปน กตถ ลภิสสามิติ อจินเตตวา
กम्मฏจानสิเสเนว คมนั คมนสนโตโส นาม ๗

ปรีเยสนนตตส ปน เยน วา เตน วา สทฐิ อปรีเยสิตวา
ลฑฑิ เปสลิ ภิกขุ คเหตุวา ปรีเยสนัน ปรีเยสนสนโตโส นาม.

เอวั ปรีเยสนนตตส อหริยมานัน จีวร ทูโรติ ทิสวา
เอตัง มนาปี ภวิสสติ ๗ เอตัง อมนาปนติ เอวั อวิตถเกตวา
ถูลสุขุมาทิสู ยถาลทุเชเนว สนตตสนัน ปฎิลาภสนโตโส นาม ๗

เอวั ลทฐิ คณนตตสปี เอตตัง ทุปฏิสส ภวิสสติ
เอตตัง เอกปฏิสสชาติ อตตโน ปโหนกมตเตเนว สนตตสนัน มตต-
ปฎิคคหณสนโตโส นาม.

จีวร ปรีเยสนนตตส ปน อสูกสส ฆรทวารเ มนาปี
ลภิสสามิติ อจินเตตวา ทวารปฎิปาฎิยา จรณัน โลลุป-
วิวชชนสนโตโส นาม ๗

ลฐปณิเตสุ เยน เกนจิ ยาเปตु สกุกิณตตส ยถาลทุเชเนว

ยาปนั ยถาลาสนุโตโส นาม.

อตุตโน ถามั ชานิตฺวา เยน ยาเปตุ สกโกติ ฯ เตน

ยาปนั ยถาพลสนุโตโส นาม.

มณาปี อณฺณสฺส ทตุวา อตุตนา (๑) เยน เณจึ ยาปนั
ยถาสารุปลสนุโตโส นาม ฯ

กตุถ อุทกั มณาปี ฯ กตุถ อมณาปนฺติ อวิจาเรตุวา เยน
เณจึ โรวฺนุปกเณ (๒) อุทเกณ โรวฺนั อุทกสนุโตโส นาม ฯ
ปณฺฑุมตฺติกเกรุกปฺตติณปณฺณรตสํกิลิฏฺจานี (๓) ปน อุทกานี
วชฺเชตุ วฏฺฏติ ฯ

โรวฺนตฺส ปน มุคฺคราทีหิ อปฺหริตุวา หตุเถหิ มทุทิตฺวา
โรวฺนั โรวฺนสนุโตโส นาม ฯ ตถา อสุชฺฉนฺตํ ปณฺณานิ
ปกฺขิปิตฺวา ตาปีตฺอุทเกนาปี โรวิตฺตุ วฏฺฏติ ฯ

เอว โรวิตฺวา กโรนฺตฺส ยฺทํ ญฺลั ฯ ยฺทํ สุชฺชมฺนฺติ
อโกเปตุวา ปโหนกนึหาเรเนว กรณั กรณฺสนุโตโส นาม.

ติมณฺทลปฏิจฺจาทนมตฺตฺสเสว กรณั ปริมาณฺสนุโตโส
นาม ฯ

จีวฺรกรณฺตถาย ปน มณาปี สุตฺตํ ปริเยสิสฺสามิตี
อวิจริตุวา รติกาทีสุ วา เทวฏฺจानเ วา อหริตุวาว
ปาทมฺเเล วา จปีตํ ยงฺกิลฺยจิทเวว สุตฺตํ คเหตุวา กรณั

๑. ม. ย. อตุตโน ฯ ๒. ม. โรวฺนุปกเณ ฯ ๓. ม. ...ปฺตติปณฺณรตสํกิลิฏฺจานี ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๒๘

สุตตสนุโตโส นาม ฯ

กุสิพนุชนกาลเ ปน องกุลมตเต สุตตวาเร วิชฌิตพัพ ฯ(๑)
เอวํ กโรนุตตส หิ โย ภิกขุ สหาโย น โหติ ฯ ตสส
วตตเกโทปี นตฺถิ ฯ ตีองกุลมตเต (๒)ปน สุตตวาเร วิชฌิตพัพ ฯ
เอวํ กโรนุตตส มคฺคปฺปฏิปนฺเนนาปี สหาเยน ภวิตพัพ ฯโย
น โหติ ฯ ตสส วตตเกโท ฯอัย สิปฺพนสนุโตโส นาม.

รชนเตน ปน กภาพจกกาทีนิ ปรีเยสนเตน น
จริตพัพ ฯ (๓) โสแมวกุลาทีสุ ยํ ลภติ ฯ เตน รชิตพัพ ฯ อลภนเตน
ปน มนุสเสหิ อรณฺเเว วากํ คเหตุวา ฉทฺทิตฺรชนํ วา ภิกขุหิ
ปจิตฺวา ฉทฺทิตกสฺมํ วา คเหตุวา รชิตพัพ ฯ อัย รชนสนุโตโส
นาม.

นึลททฺทกภาพสามเสสุ ยงฺกิลฺยจิ คเหตุวา หตฺถิปิฏฺเฐ
นึสินฺนสฺส ปญฺญายมานกปฺปกรณํ กปฺปสนุโตโส นาม ฯ

หิริโกปีนปฺปิจฺฉาทนมตฺตวเสน ปรีภุชฺชนํ ปรีโกคสนุโตโส
นาม ฯ

ทุสฺสมฺปน ลภิตฺวา สุตตํ วา สฺวจี วา การกํ วา
อลภนเตน จเปตฺตุ วญฺญติ ฯ ลภนเตน น วญฺญติ ฯ กตมปี สเจ
อนฺเตวาสิกาทีนํ ทาทฺตุกาโม โหติ เต จ อสนฺนิหิตา ยาว
อากมฺนา จเปตฺตุ วญฺญติ ฯ อากตมตฺเตสุ ทาทพัพ ฯ ทาคฺตุ

๑. ม. น วิชฌิตพัพ ฯ ๒. สී. ทวงกุลมตเต ฯ ม. ตีวงกุลมตเต ฯ ๓. ม. รชิตพัพ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๑๓๐

อสกโกนุเตน อธิฐฐาตพพิ ฯ อณณสมมี จิวเร สติ ปจจตุถรณมปี
อธิฐฐาตุ วฏฐติ ฯ อนธิฐฐิตเมว หิ สนนธิ โหติเยว ฯ อธิฐฐิตัง
น โหตีติ มหาสิวัตเถโร (๑) อาท ฯ อัย สนนธิปริวชชนสนโตโส
นาม ฯ

วิสชชนเตน ปน มุขัง(๒) โอลเกตุวา น ทาตพพิ ฯ สาราณีย-
ชมเม จตุวา วิสชชิตพพนติ อัย วิสชชนสนโตโส นาม ฯ

จิวรปฏิตยุตทานิ ชุตงคานิ นาม ปัสกุลิกงคณเจว
เตจิวริกงคณจ เตส วิตุถารกถา วิสทุทธิมคคโต เวทิตพพา ฯ
ยติ จิวรสนโตสมหาอริยวัต ปูรยมาโน ภิกขุ ยุมานิ เทว
ชุตงคานิ โคเปติ ฯ ยุมานิ โคเปนโต จิวรสนโตสมหาอริยวัต-
วเสน สนตุญโจ โหติ ฯ

วณณวาทีติ เอโก สนตุญโจว โหติ ฯ สนโตสสส วณณัง
น กเถติ ฯ เอโก น สนตุญโจ โหติ ฯ สนโตสสส วณณัง
กเถติ ฯ เอโก เนว สนตุญโจ โหติ ฯ น สนโตสสส วณณัง
กเถติ ฯ เอโก สนตุญโจ เจว โหติ ฯ สนโตสสส จ วณณัง
กเถติ ฯ ตัง ทสเสตุ ยุตริตรจิวรสนตุญจिया จ วณณวาทีติ
วตุตัง ฯ

อนสนนติ ทูเตยูปหีนคมนานุโยคปปเกทัง นานปปการัง
อนสนนัง ฯ อปปปฏิรูปนติ อยตุตัง ฯ อลทฐา จาติ อลภิตวา ฯ
๑. ม. มหาสิวัตเถโร ฯ ๒. ม. วิสชชชนเตน ปน น มุขัง ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๓๑

ขถา เอกจโจ กถึ นุ โข จีวรึ ลภิสสามิติ ปุณณวนเตหิ
 ภิกขุหิ สทฐีเอกโต หุตฺวา โภหณณั กโรนุโต อุตฺตสฺสติ
 ปฺริตสฺสติฯ สนนฺตุญฺโ จ ภิกขุเอวํ อลทฺธา จ จีวรึ น
 ปฺริตสฺสติฯ ลทฺธา จาติ ฐมฺเมน สเมน ลภิตฺวาฯ อคฺธิโตติ
 วิคตโลภกิทฺโธ. อมฺจฺฉิโตติ อธิมตฺตตณฺหาย มฺจฺฉิ อนาปนฺโนฯ
 อนชฺฌาปนฺโนติ ตณฺหาย อนฺตถโณ อปฺริโยนทฺโธ. อาทึนว-
 ทสฺสาวีติ อนေနนาปฺตฺตฺยจฺจ คฺริตลาภปฺริโภเก (๑) จ อาทึนว
 ปฺสฺสมาโนฯ นิสฺสรณปฺลโยติ ยาวเทว สีสฺส ปฺฏิฆาตยาติ (๒)
 วุตฺตํ นิสฺสรณเมว ปฺชานนฺโตฯ

อิตฺริตฺรจิวฺรสนฺตุญฺจฺยาติ เยน เกนจฺ จิวฺเรน สนนฺตุญฺจฺยาฯ
 เนวตฺตนาณุกํเสตีติ อหิ ปฺสฺกุลิกโกฯ มยา อฺปสมฺปทฺมาเพเยว
 ปฺสฺกุลิกงฺคํ กหิตฺฯ โภ มยา สทฺโธ อตฺถิติ อตฺตูกํสนํ น
 กโรติฯ น ปฺริ วมฺภตฺตีติ ยฺเม ปนณฺเณ ภิกขุ น ปฺสฺกุลิกาติ
 วา ปฺสฺกุลิกงฺคมตฺตมฺปิเอเตสํ นตฺถิติ วาเอวํ ปฺริ น
 วมฺภตฺตีฯ โย หิ ตตฺถ ทกฺโขติ โย ตสฺมี จิวฺรสนฺโตเส
 วณฺณวาทิตาทีสุ วา ทกฺโข เณโก พฺยตฺโตฯ อนลโสติ สาทจฺจ-
 กิริยาย อาลสิยวิริทฺโตฯ สมฺปชาโน ปฺฏิสฺสโตติ สมฺปชานน-
 ปณฺณาย เจว สติยา จ ยุตฺโตฯ อริยวํเส จิตฺติ อริยวํเส
 ปตฺติจฺฉิตฺโตฯ

๑. ม. เกรตฺตปฺริโภกฯ ๒. ม. ม. ๑๒/๑๔/๑๗ฯ

อิตริตเรน ปิณฺฑปาเตนาคิ เยน เกนจิ ปิณฺฑปาเตน ฯ
เอตถาปี ปิณฺฑปาโต ชานิตพุโพ ฯ ปิณฺฑปาตกเขตต์ ชานิตพุพิ
ปิณฺฑปาตสนฺโตโส ชานิตพุโพ ฯ ปิณฺฑปาตปฏิสฺยุตต์ ชุตงฺก
ชานิตพุพิ ฯ ตตถ ปิณฺฑปาโตติ โอทโน กุมฺมาโส สตตุ
มจฺโจ มัสสิ จิริ ทธิ สปปี นวณิตฺ เตลฺล มชฺฐ ฆานิตฺ
ยาคุ ขาทนียํ สายนียํ เลหนียนฺติ โสฬส ปิณฺฑปาตา.

ปิณฺฑปาตกเขตฺตุนฺติ ตัมภตฺตํ ฯ อุทฺเทสภตฺตํ ฯ นิมนฺตณํ ฯ
สลาภภตฺตํ ฯ ปกฺขิกํ ฯ อุโปสถิกํ ฯ ปาฎิปปทิกํ ฯ อาคนฺตภตฺตํ ฯ คมิกภตฺตํ
กิลานภตฺตํ ฯ กิลานุปฏฺจาภตฺตํ ฯ ชุรภตฺตํ ฯ กุฎฺฐภตฺตํ ฯ วารภตฺตํ
วิหารภตฺตุนฺติ ปณฺณรส ปิณฺฑปาตกเขตฺตานิ.

ปิณฺฑปาตสนฺโตโสติ ปิณฺฑปาเต วิตกฺกสนฺโตโส ฯ คมน-
สนฺโตโส ฯ ปริเยสนสนฺโตโส ฯ ปฏฺฐิลาภสนฺโตโส ฯ ปฏฺฐิกุคฺคหนสนฺโตโส
มตฺตปฏฺฐิกุคฺคหนสนฺโตโส ฯ โลลุปฺปวิวชฺชนสนฺโตโส ฯ ยถาลาภสนฺโตโส
ยถาพลสนฺโตโส ฯ ยถาสารุปฺปสนฺโตโส ฯ อุปการสนฺโตโส ฯ ปริมาณ-
สนฺโตโส ฯ ปริภอกสนฺโตโส ฯ สนนฺธิปริวชฺชนสนฺโตโส วิตชฺชน-
สนฺโตโสติ ปณฺณรส สนฺโตสา ฯ

ตตถ สาทโก ภิกฺขุ มุขํ โธวิตฺวา วิตกฺกเกติ ฯ ปิณฺฑ-
ปาติเกน ปน คเณน สทฺธิ จรเกน (๑) สายํ เถรูปฏฺฐานกาเล
เสว กตฺถ ปิณฺฑายจริสฺสามาติ อสุกคามे ภนฺเตติ เอตฺตํ
๑. ม. ยู. จรตา ฯ

จินฺเตตฺวา ตโต ปฏฺจาย น วิตฺกฺเกตฺพุทฺฑํ ๑ เอกจาริเกน
วิตฺกฺกมาพเก จตฺวา วิตฺกฺเกตฺพุทฺฑํ ๑ ตโต ปริ วิตฺกฺเกนฺโต
อริยวสา จูโต โหติ ปริพาหิโร ๑ อัย วิตฺกฺกสนฺโตโส นาม ๑

ปิณฺฑาย ปวิสฺนฺเตน ปน (๑) กุหิ ลภิสฺสามิติ อจินฺเตตฺวา
กมฺมฏฺจานสีเสน คนฺตพุทฺฑํ ๑อัย कमฺนสนฺโตโส นาม ๑
ปริเยสนฺเตน ยิ วา ตํ วา อคฺคเหตุวา ลขฺซี เปสฺลเมว
คเหตุวา ปริเยสิตฺพุทฺฑํ ๑อัย ปริเยสนฺสนฺโตโส นาม.

ทฺูโรโตว อาริหฺยมาณํ ทิสฺวา เอตํ มนาปี ๑ เอตํ
อมฺนาปนฺติ จิตฺตํ น อุปฺปาเทตฺพุทฺฑํ ๑อัย ปฏฺิลาภสนฺโตโส
นาม ๑

อิทํ(๒) มนาปี คณฺหิสฺสามิ ๑ อิทํ(๒) อมฺนาปี น คณฺหิสฺสามิติ
อจินฺเตตฺวา ยงฺกิลฺลิจิ ยาปนฺมตฺตํ คเหตุพุทฺเมว ๑ อัย ปฏฺิคฺคหณ-
สนฺโตโส นาม ๑

เอตฺถ ปน เทยฺยธฺมฺโม พหุ ๑ ทายโก อปฺปํ ทาคฺกาโม
อปฺปํ คเหตุพุทฺฑํ ๑ เทยฺยธฺมฺโม พหุ ๑ ทายโกปี พหุ ทาคฺกาโม
ปฺมาณฺเนว คเหตุพุทฺฑํ ๑ เทยฺยธฺมฺโม น พหุ ๑ ทายโกปี อปฺปํ
ทาคฺกาโม ๑ อปฺปํ คเหตุพุทฺฑํ ๑ เทยฺยธฺมฺโม น พหุ ๑ ทายโก
ปน พหุ ทาคฺกาโม ๑ ปฺมาณฺเนว คเหตุพุทฺฑํ ๑ ปฏฺิคฺคหณสมฺมิตฺติ
มตฺตํ อชานฺนฺโต มนฺุสฺสานํ ปสาทํ มกฺเขติ ๑ สทฺธาเทยฺย
๑. ม. ปนสทฺโท นตฺถิ ๑ ๒. ม. อิมิ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๑๓๔

วินิปาเตติฯ สาสัน น กโรติฯ วิชิตมาตุยาปี จิตต์ คเหตุ
น สกโกติฯ ยุตี มตุตต์ ชานิตุวาว ปฏิกคเหตุพพนติ อัย
มตุตตปฏิกคเหตุสนุโตโส นามฯ

อเหตุตถกถานิเยว (๑) อคนตุวา ทวารปฏิปาฏิยา คนตุตพพิฯ
อัย โลกูปปริวชชนสนุโตโส นาม.ยถาลกสนุโตสาทโย จิวเร
วตุตตนาเยวฯ

ปิณฑปาตติ ปริกคชิตุวา สมณชมม ออนุปาเลสุสามิติ เอวิ
อูปการิ ฤตุวา ปริกคชชน อูปการสนุโตโส นาม.

ปตุตติ ปุเรตุวา อานิตติ น ปฏิกคเหตุพพิฯ ออนุปสมปนเน
สติ เตน กาทาเปตพพิฯ อสติ หาราเปตุวา ปฏิกคเหตุมตุตติ
คเหตุพพิฯ อัย ปริมาณสนุโตโส นาม.

ชิกจฉาย ปฏิวินอนันนุ ยุตเมตถ นิสสรณนติ เอวิ
ปริกคชชน ปริโกคสนุโตโส นาม.

(๒)นิทหิตุวา นิทหิตุวา น ปริกคชิตพพิฯ อัย สนนธิ-
ปริวชชนสนุโตโส นามฯ

มุขิ อโนโลกตุวา สาราณิชมเม จิตเตน วิสชเชตพพิฯ
อัย วิสชชนสนุโตโส นาม.

ปิณฑปาตติปฏิสยุตตานิ ปน ปณจ ฐตุงกานิ ปิณฑ-
ปาตติกุงคิ สปัตทานจาริกุงคิ เอกาสนิกุงคิ ปตุตตปิณฑิกุงคิ

๑. ม. สททกถานิเยวฯ ๒. ม. นิทหิตุวา น ปริกคชิตพพนติฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๓๕

ขลุปจณาภคตีกงคนุตติ ๑ เตลั วิตถารกถา วิตุทธิมกเค วุตตา ๑
ยุดิ ปิณทปาตสนุโตสมหาอริยวัลั ปุรยมาโน ภิกขุ ยุมานิ ปญจ
ชุตงคานิ โคเปติ ๑ ยุมานิ โคเปนุโต ปิณทปาตสนุโตสมหา-
อริยวัเสน สนุคฺกุโจ โหติ ๑ วณณวาทีติ อาทีนิ วุตตนเยเนว
เวทิตพพานิ ๑

เสนาสนเนนาติ อธิ เสนาสนันุ ชานิตพพิ ๑ เสนาสนกเขตต์
ชานิตพพิ ๑ เสนาสนสนุโตโส ชานิตพโพ ๑ เสนาสนปฏิสยุดต์
ชุตงคัง ชานิตพพิ.ตตถ เสนาสนนุติ มณฺโโจ ๑ ปิจัง ๑ ภิสี ๑
พิมโพหนัง ๑ วิหาโร ๑ อทฺธโยโค ๑ ปาสาทิ ๑ หมุมิยั ๑ กุหา ๑ เลณิ
อฏฺโฏ ๑ มาโพ ๑ เวพฺพคฺมุโพ ๑ รุกขมฺมุลิ ๑ ยตถ วา ปน ภิกขุ
ปฏิกกมณฺตีติ ยุมานิ ปณฺณรส เสนาสนานิ.

เสนาสนกเขตตนุติ สัมโต วา คณโต วา ฅาติโต วา
มิตฺตโต วา อตฺตโน วา ฅเนน ปัสกฺกุลั วาติ ฉ เขตฺตานิ ๑

เสนาสนสนุโตโสติ เสนาสนเน วิตกกสนุโตสาทโย ปณฺณรส
สนุโตสา ๑เต ปิณทปาเต วุตตนเยเนว เวทิตพพานิ ๑ เสนาสน-
ปฏิสยุดตานิ ปน ปญจ ชุตงคานิ อารณฺณิกงคัง ๑ รุกขมฺมุลิคงคัง
อพฺโภกาสิกงคัง ๑ โสสานิกงคัง ๑ ยถาสนุตติกงคนุตติ ๑เตลั วิตถาร-
กถา วิตุทธิมกเค วุตตา ๑ ยุดิ เสนาสนสนุโตสมหาอริยวัลั
ปุรยมาโน ภิกขุ ยุมานิ ปญจ ชุตงคานิ โคเปติ ๑ ยุมานิ
โคเปนุโต เสนาสนสนุโตสมหาอริยวัเสน สนุคฺกุโจ โหติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๓๓๖

คิถานปจโย ปน ปิณฑปาเตเยว ปวิญโชฯ ตตถ ยถา-
ลาภยถาพลยถาสารูปสนโตเสเนว สนตฺตสิตพฺพํ ฯ เนสชฺชกงกํ
ภาวนารามอริยวํสํ ภชติ ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ

ปญจ เสนาสนเน วุตฺตา ปญจ อาหารนิสฺสิตา
เอโก วิริยสํยุตโต เทว จ จีวรนิสฺสิตาติ

อิติ อายสฺมา ฆมฺมเสนาปติ สาริปุตฺตตฺเถโร มหาปจวี (๑)
ปตฺถรมาโน วิย สาคกรกฺขณิ ปฺรยมาโน วิย อากาสํ
วิตฺถารยมาโน วิย จ ปจฺมํ จีวรสนโตสอริยวํสํ กเถตฺวา จนฺทํ
อฺภูจฺจาเปนฺโต วิย สุริยํ อุลลงฺฆเนนฺโต วิย จ ทฺตฺติยํ ปิณฑ-
ปาตสนโตสอริยวํสํ (๒)กเถตฺวา สิเนรร อุกฺขิปนฺโต วิย ตตฺติยํ
เสนาสนสนโตสอริยวํสํ กเถตฺวา ยฺุทานิ สหสฺสนยปฏฺิมนฺทิตํ
จตฺตถํ ภาวนารามอริยวํสํ กเถตฺุ ปฺน จ ปรี อวฺุโส ภิกฺขุ
ปหานาราโม โหตีติ เทสนํ อารภิ ฯ

ตตฺถ อารมนํ อาราโมฯ อภิรตีติ อตฺุโถฯ ปญจวิเช
ปหาน อาราโม อสฺสาติ ปหานาราโม. กามจฺจนฺทํ ปชฺชนฺโต
รมติฯ เนกฺขมฺมํ ภาวนฺโต รมติฯ พฺยาปาทํ ปชฺชนฺโต รมติฯ เปฯ
สพฺพกิเลเส ปชฺชนฺโต รมติฯ อรหตฺตมคฺคํ ภาวนฺโต รมตีติ เอวํ
ปหาน รโตติ ปหานรโตฯ วุตฺตนเยเนว ภาวนาย อาราโม
อสฺสาติ ภาวนาราโม. ภาวนาย รโตติ ภาวนารโต.

๑. ม. ยฺ. ปถวีฯ ๒. ม. ยฺ. ปิณฑปาตสนโตสํ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณฺณา หน้า ๓๓๖

อิเมสุ ปน จตุสุ อริยวเสสุ ปุริเมหิ ดาว (๑)ตีหิ เทรสนนํ
ชฺตงฺคานํ จตฺตจฺยสนฺโตสฺส จ วเสน สกฺลํ วินยปิฏกํ
กถิตํ โหติ ๑ภาวนารามเณ อวเสสํ ปิฏกทฺวยํ กถิตํ โหติ ๑ (๒)
อิมมฺปน ภาวนารามอริยวสํ (๑) กเถนฺเตน ภิกฺขุณา ปฏฺฐิสฺมภิกฺขา-
มคฺเค เนกฺขมฺมปาติยา กเถตฺตพฺโพ ๑ ทีฆนิกาย ทสฺสตรสฺสฺตฺตฺต-
ปริยาเยน กเถตฺตพฺโพ ๑ มชฺฌิมนิกาย สติปิฏฺจานสฺสฺตฺตฺต-
ปริยาเยน กเถตฺตพฺโพ ๑อภิธมฺเม นิตฺตฺตปริยาเยน กเถตฺตพฺโพ ๑

ตตฺถ ปฏฺฐิสฺมภิกฺขามคฺเค เนกฺขมฺมปาติยาติ โส เนกฺขมฺมํ
ภาเวนฺโต รมติ ๑ กามจฺจนฺทํ ปชฺหนฺโต รมติ ๑ อพฺยาปาทํ
พฺยาปาทํ ๑อาโลกสฺสณฺํ ๑ ถินมิทฺธํ ๑อวิกฺเขปํ ๑ อุตฺทจฺจํ ๑ ฐมฺม-
วฏฺฏจฺานํ ๑ วิจิจฺจณฺํ ๑ ฉานฺณํ ๑ อวิชฺชํ ๑ ปามุชฺชํ ๑ อรตี ๑ ปจฺมชฺฌานํ
ปฺลยจ นีวรเณ ๑ ทฺตฺติชฺฌานํ ๑ วิตกฺกวิจาเร ๑ ตตฺติชฺฌานํ ๑ ปีตี
จตฺตฺถชฺฌานํ ๑ สุขทฺกฺเข ๑อาภาสฺสณฺญายตฺนสฺมาปตฺตี ภาเวนฺโต
รมติ ๑ รูปสฺสณฺญํ ปฏฺฐิสฺสณฺญํ นานตฺตสฺสณฺญํ ปชฺหนฺโต รมติ ๑
วิญฺญาณญายตฺนสฺมาปตฺตี ๑เป ๑ เนวสฺสณฺญานาสฺสณฺญายตฺน-
สฺมาปตฺตี ภาเวนฺโต รมติ ๑ อากิณฺญญายตฺนสฺสณฺญํ ปชฺหนฺโต
รมติ ๑ อนิจฺจานุปฺสฺสนํ ภาเวนฺโต รมติ ๑ นิจฺจสฺสณฺญํ ปชฺหนฺโต
รมติ ๑ ทฺกฺขานุปฺสฺสนํ ๑ สุขสฺสณฺญํ ๑อนตฺตฺตานุปฺสฺสนํ ๑ อตฺตสฺสณฺญํ
นิตฺตฺตานุปฺสฺสนํ ๑ นนฺทํ ๑วิราคานุปฺสฺสนํ ๑ ราคํ ๑ นโรธานุปฺสฺสนํ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. ม. ย. กถิตํ โหตีตี นตฺถิ ๑ ๓. ม. ย. ภาวนารามตํ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคฺควณฺณา หน้า ๑๓๘

สมุทฺถํ ฯ ปฏฺินิสฺสคฺคานุปฺสฺสนํ ฯ อาทานํ ฯ ขยานุปฺสฺสนํ ฯ ฆนสฺสยฺฉิ
วยานุปฺสฺสนํ ฯ อายูหนํ ฯ วิปริณามานุปฺสฺสนํ ฯ ฐวสฺสยฺฉิ ฯ อนิมิตฺตทา
นุปฺสฺสนํ ฯ นิमितฺตํ ฯ อปฺปณฺนิหิตานุปฺสฺสนํ ฯ ปณฺธิ ฯ สฺสยฺฉิตานุปฺสฺสนํ
อภินิเวสํ ฯ อธิปฺลยฺฉาธมฺมวิปฺสฺสนํ ฯ สาราทานาภินิเวสํ ฯ ยถาภูต
ฉาณทฺสฺสนํ ฯ สมฺโมหาภินิเวสํ ฯ อาทึนฺวานุปฺสฺสนํ ฯ อาลยาภินิเวสํ
ปฏฺิสงฺขานุปฺสฺสนํ ฯ อปฺปฏฺิสงฺขํ ฯ วิวฏฺฏานุปฺสฺสนํ ฯ สํโยคาภินิเวสํ
โสตาปตฺติมคฺคํ ฯ ทิฏฺฐเจกฺกฺเจ กิเลสํ ฯ สกทาคามิมคฺคํ ฯ โอฟาริเก
กิเลสํ ฯ อนาคามิมคฺคํ ฯ อณฺุสฺสทฺสฺสนํ กิเลสํ ฯ อรหตฺตมคฺคํ ภาเวนุโต
รมติ ฯ สพฺพกิเลสํ ปชฺชนุโต รมติติ เอวํ ปฏฺิสมฺภิทามคฺเค
เนกขมฺมปาเลีย กถตฺตพฺโพ ฯ

ทีฆนิกาย ทสฺสุตฺตรสฺสุตฺตฺนตฺตปริยาเยน กถตฺตพฺโพติ (๑) เอกํ ฌมฺมํ
ภาเวนุโต รมติ ฯ เอกํ ฌมฺมํ ปชฺชนุโต รมติ ฯ เป ฯ ทส
ฌมฺเม ภาเวนุโต รมติ ฯ ทส ฌมฺเม ปชฺชนุโต รมติ ฯ กตมํ
เอกํ ฌมฺมํ ภาเวนุโต รมติ ฯ กายคตาสตี สาดสฺสทฺตํ ฯ ยมฺ
เอกํ ฌมฺมํ ภาเวนุโต รมติ ฯ กตมํ เอกํ ฌมฺมํ ปชฺชนุโต
รมติ ฯ อสฺมิมานํ ฯ ยมฺ เอกํ ฌมฺมํ ปชฺชนุโต รมติ ฯ กตเม
เทว ฌมฺเม ฯ เป ฯ กตเม ทส ฌมฺเม ภาเวนุโต รมติ ฯ ทส
กสิณายตฺตานานิ ฯ ยมฺ ทส ฌมฺเม ภาเวนุโต รมติ ฯ กตเม
ทส ฌมฺเม ปชฺชนุโต รมติ ฯ ทส มิจฺจตฺเต ฯ ยมฺ ทส ฌมฺเม
๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๓๕

ปชหนุโต รมติ ฯ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ ภาวนาราโม โหตีติ
เอว ทีมนิกาเย ทสุตฺตรสุตฺตฺนตฺปรียาเยน กเถตพุโพ ฯ

มชฺฉิมนิกาเย สติปฏฺจฺจานสุตฺตฺนตฺปรียาเยน กเถตพุโพติ (๑)
เอกายโน อัย (๒)ภิกขเว มคฺโค ฯเป ฯ ยาวเทว ฅาณมตฺตฺตาย
ปฏฺฐิสฺสตีตฺตฺตาย อนิสฺสโต จ วิหฺรติ น จ กิลฺยจิ โลเก
อุปาทียตี ฯ เอวมฺปิ ภิกขเว ภิกขุ ภาวนาราโม โหตี ภาวนารโต
ปหานาราโม โหตี ปหานรโต ฯ ปฺน จปรี ภิกขเว ภิกขุ
คจฺจนฺโต วา คจฺฉามิตี ปชานาติ ฯเป ฯ ปฺน จปรี ภิกขเว
ภิกขุ เสยฺยถาปี ปสฺเสยฺย สรีริ สิวภฺจิกาย ฉทฺทิตฺติ ฯเป ฯ
ปฺฐิตินิ จฺฉณกชาตานิ ฯ โส ยุมเมว กายํ อุปสฺสฺหฺรตี ฯ อยมฺปิ
โฆ กาโย เอวฺธมฺโม เอวฺภาวี เอวฺอนตีโตติ ฯ ยฺตุติ อชฺฉตฺตฺติ
วา กายเย กายานุปสฺสฺสี วิหฺรตี ฯเป ฯ เอวฺปิ โข ภิกขเว
ภิกขุภาวนาราโม โหตีติ เอว มชฺฉิมนิกาเย สติปฏฺจฺจาน-
สุตฺตฺนตฺปรียาเยน กเถตพุโพ ฯ

อภิธมฺเม นินฺทฺเทสปรียาเยนาติ สพุเพปี สงฺขเต ฐมฺเม (๓)
อนิจฺจโต ทฺกฺขโต โรคฺโต คณฺหาโต ฯเป ฯ สงฺกิลฺลิกฐมฺมโต
ปสฺสนฺโต รมติ ฯ อัย โข ภิกขเว ภิกขุ ภาวนารามโต โหตีติ
เอว นินฺทฺเทสปรียาเยน กเถตพุโพ ฯ

เนว อตฺตฺตานุกฺกเสตีติ อชฺช เม สภฺจฺจ วา สตฺตฺติ วา
๑. ม. ยฺ. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. อยฺนฺติ นตฺถิ ฯ ๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๓๔๐

วสุธานี อนิจจํ ทุกขํ อนตฺตาติ วิปสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺตสฺส
โก มยาสทิสฺส อตฺถิติ เอวํ อตฺตูกกัสนํ น กโรติ ฯ
น ปรัวมเกตฺตีติ อนิจจํ ทุกขํ อนตฺตาติ (๑) วิปสฺสนามตฺตกมฺปิ
นตฺถิ ฯ ก็ ยฺเม วิสฎฺฐกมฺมฎฺฐานา จรณฺตฺติ เอวํ ปรัวมกนํ
น กโรตฺตีติ ฯเสถํ วุตฺตนยเมว ฯ

ปธานานีติ อุตฺตมวิริยานิ ฯ สัวรปธานนฺติ จกฺขวาทีนิ
สัวรนตฺสส อฺปฺปนฺนวิริยิ ฯ ปหานปธานนฺติ กามวิตกฺกาทโย
ปชนตฺสส อฺปฺปนฺนวิริยิ ฯ ภาวนาปธานนฺติ โพชฺฌนฺเจ
ภาเวนตฺสส อฺปฺปนฺนวิริยิ ฯอนุรกฺขนापธานนฺติ สมာชนิมิตฺตํ
อนุรกฺขนตฺสส อฺปฺปนฺนวิริยิ ฯ

วิเวกนิสฺสิตนฺติ อาทิสฺสุ วิเวโก วิราโค นิโรชฺโติ ติณฺปิ
นิพฺพานสฺส นามานิ ฯ นิพฺพานญฺหิ อฺปฺธิวิเวกตฺตา วิเวโก
ตํ อากมฺม รากาทโย วิรชฺชนฺตฺติ วิราโค ฯ นิรชฺฌนฺตฺติ
นิโรชฺ. ตสฺมา วิเวกนิสฺสิตนฺติ อาทิสฺสุ อารมฺมณฺวเสน วา
อริคนตฺตพฺพวเสน วา นิพฺพานนิสฺสิตนฺติ อตฺถโถ ฯ ไวสฺสคฺค-
ปริณามินฺติ เอตฺถ เทว ไวสฺสคฺคา ปรีจจาคไวสฺสคฺโค จ
ปฺกฺขนฺทนไวสฺสคฺโค จ ฯ ตตฺถ วิปสฺสนาตทงฺควเสน กิเลเส
จ ขนฺธฺจ ปรีจจตฺตีติ ปรีจจาคไวสฺสคฺโค ฯ มคฺโค
อารมฺมณฺวเสน นิพฺพานํ ปฺกฺขนฺทตฺตีติ ปฺกฺขนฺทนไวสฺสคฺโค ฯ
ตสฺมา ไวสฺสคฺคปริณามินฺติ ยถา ภาวียมาโน สติสมฺโพชฺฌนฺโค
๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสถิตวณณา หน้า ๓๔๑

ไวสุศกคตุถาย ปริณามติ ฯ วิปัสสนาภาวณจ มคฺคภาวณจ
ปาปฺปณาติ ฯ เอว ภาเวตฺติ อยเมตฺถ อตุโถ ฯ เสสฺสเปเตสุปี
เอเสว นโย ฯ

ภทฺทกนฺติ ภทฺทกั(๑) สมารินิมิตฺตํ วุจฺจติ ฯ อฏฺฐิกสณฺญาที-
วเสน อธิคโต สมาริเยว ฯ อนฺนรฺกขตฺติ สมาริ ปริปนฺนิก-
ชฺมเม (๒)ราคโทสโมเห โสเชนฺนโต รกฺขติ ฯ เอตฺถ จ อฏฺฐิก-
สณฺญาทิกา ปญฺเจว สณฺญา วุตฺตา ฯ ยุมสฺมี ปน จาน
ทสปี อสุภานิ วิตุถาเรน (๓)กเถตพฺพานิ ฯ เตสํ วิตุถาโร วิสุทฺธิ-
มคฺเค วุตฺโตเยว ฯ

ชฺมเม ฅาณนฺติ เอกปฏฺฐิเวชฺวเสน จตุสจฺจชฺมเม ฅาณํ
จตุสจฺจพฺภนฺตเร นิโรชชฺมเม ฅาณณฺจ ฯ ยถาห ตตฺถ กตมํ
ชฺมเม ฅาณํ ฯ จตุสมฺกฺเคสุ จตุสุ ฆเลสุ ฅาณนฺติ ฯ (๔)อนฺวเย
ฅาณนฺติ จตฺตาริ สจฺจานิ ปจฺจกฺขโต ทิสฺวา ยถา ยฺทานิ
เอวํ อตฺเตปี อนาคเตปี ยฺเมเยว ปญฺจกฺขนฺธา กุญฺชสจฺจํ อยเมว
ตณฺหา สมฺมทสจฺจํ ฯ อยเมว นิโรโช นิโรชสจฺจํ ฯ อยเมว มคฺโค
มคฺคสจฺจนฺติ เอวํ ตสฺส ฅาณสฺส อนฺนคตฺธิยํ ฅาณํ ฯ เตนาน
โส ยฺมินา ชฺมเมน ฅาเตน ทิฏฺฐเณ ปตฺเตน วิทิตฺเตน
ปริโยคาพฺพฺพน อตฺตทานาคเต นยํ เนตฺติ ฯ (๕) ปริจฺเฉเท (๕) ฅาณนฺติ
๑. สี่ ภทฺทิกนฺติ ลทฺฐกั ฯ ม. ภทฺทรกนฺติ ภทฺทกั ฯ ๒. สี่. สมาริปาริปกฺขิกชฺมเม ฯ
ม. สมาริปริพนฺชกชฺมเม ฯ ๓. ม. วิตุถาเรตฺวา ฯ ๔. อภิ. วิ. ๓๕/๘๒๕/๔๔๕ ฯ
๕. อภิ. วิ. ๓๕/๘๒๕/๔๔๕ ปริจฺเฉทฅาณํ ฯ ม. ปรีเย ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๑๔๒

ปรเรถั จิตตปริจเจเท ฌาณั ๑ ยถาห ตตถ กตมัม ปริจเจเท
ฌาณั ๑ อธิ ภิกขุ ปรสตุตถานัน ปรปุกคถานัน เจตสา เจโต
ปริจจ ปชานาตีติ(๑) วิตุถาเรตพัพพิ ๑ จเปตวา ปน ยุมานิ ตีณิ
ฌาณานิ อวเสถั สมมตติฌาณั (๒) นาม ๑ ยถาห ตตถ กตมัม
สมมตติฌาณั ๑ จเปตวา ฐมเม ฌาณั จเปตวา อนนุเว ฌาณั
จเปตวา ปริจเจเท ฌาณั อวเสถั สมมตติฌาณนติ ๑(๓)

ทุกุเข ฌาณาทีหิ อรหตุตัม ปาเปตวา เอกสส ภิกขุโน
นิคมนัน จตุสจจกมมฏฐานัน กถิตัม ๑ ตตถ เทว สจจจานิ วฏฐั
เทว วิวฏฐั ๑ วฏฐเ อภินิเวโส โหติ ๑ โน วิวฏฐเ ๑ทวิสุ
สจเจสุ อจารยสนนติเก ปริยตตี อุกคเหตุวา กมมัม กโรติ ๑
ทวิสุ สจเจสุ นิโรธสจจัน นาม สุนนุทธิ (๔) ยฎฐัน กนตัม มนาปัม
มคคสจจัน นาม ยฎฐัน กนตัม มนาปนนติ สวณนเวสน กมมัม
กโรติ ๑ ทวิสุ สจเจสุ อุกคหปริปุกคถา สวณนเวสนสมมสน-
ปฏิวเวโร วฏฐติ ๑ ทวิสุ สวณนปฏิวเวโร วฏฐติ ๑ ตีณิ กิจจเวสน
ปฏิววิษณติ ๑ เอกัม อารมมณนเวสน ๑ เทว สจจจานิ ทททสตุตา
คมมกัรานิ ๑ เทว คมมกัรตุตา ทททททานิ ๑

๑. อภิ. วิ. ๓๕/๘๒๕/๔๔๕ ๑ ๒. ม. ย. สมมตติฌาณั ๑ เอวมุปริปิ ๑ ๓. อภิ. วิ.
๓๕/๘๒๕/๔๔๖ ๑ ๔. ม. ย. อัย ปาโจ นตถิ ๑

โศตปตฺตยงฺคาคาทิจตฺกถวณฺณนา

โศตปตฺตยงฺคานีติ โศตปตฺตยงฺคา องฺคานี ๗ โศตปตฺตย-
มคฺคสฺส ปฏฺฐิตาภการณานีติ อตฺถโถ ๗ สปฺปปริสสํเสโวติ พุทฺธาทีนํ
สปฺปปริสสานํ อุปสงฺกมิตฺวา เสวนํ ๗ สทฺธมฺมสฺสวณฺณนํติ สปฺปายสฺส
เตปิฏกสฺส ฐมฺมสฺส สวณฺ ๗ โยนิโสมนสิกาโรติ อนิจฺจาทีวเสน
มนสิกาโร ๗ ฐมฺมานุชฺชมฺมปฏิปตฺตตีติ โลกุตฺตรฐมฺมสฺส อนุชฺชม-
ภูตฺตาย ปุพฺพภากปฏฺฐิตยฺยา ปฏิปชฺชนํ ๗

อเวจฺจปฺปสาเทนาติ อจฺลปฺปสาเทน ๗ ยฺยตีปิ โส
ภควาติ อาทีนํ วิสุทฺธิมคฺเค วิตฺถาริตานํ ๗ ผลธาคฺคาหาร-
จตฺกถานํ อุตฺตทานตฺถาเนว ๗ อปีเจตฺถ ลฺลขปณฺธิตวตฺถวเสน
โอพาริกสฺสขุมตา เวทิตพฺพา ๗

วิญฺญาณภูจฺจตีโยติ วิญฺญาณํ เอตาสฺส ติฏฺฐจฺจตีติ วิญฺญาณภู-
จฺจตีโย ๗ อารมฺมณภูจฺจตีวเสเนตํ วุตฺตํ ๗ รุปรูปายนฺติ รูปํ อุปคตํ
หุตฺวา ๗ ปณฺจโวการภวสฺสมิณฺหิ อภิสงฺขารวิญฺญาณํ รูปกฺขนฺธํ
นิสฺสาย ติฏฺฐจฺจตี ๗ ตํ สนฺชยาเยตํ วุตฺตํ ๗ รูปารมฺมณนฺติ รูปก-
ขนฺธโรจจํ ๗ (๑) รูปปฺปตฺติฏฺฐจฺจตีติ รูปเป ปตฺติฏฺฐจฺจตี (๑) หุตฺวา ๗ นนฺทุป-
เสจฺจนนฺติ โลกสฺสทคฺคสมฺมยฺยตฺถาย นนฺทุทียาว อุปสฺสิตํ (๒) หุตฺวา ๗
อิตรํ อุปนินฺตสยโกภฺยยา ๗ วุทฺธมฺหิ วิรุพฺพหิ เวปฺพลํ อปชฺชจฺจตี
สภฺฐจฺจตีปี สจฺจตฺตปิ วสฺสทานิ เอวํ ปวตฺตมฺมานํ วุทฺธมฺหิ วิรุพฺพหิ

๑. ม. รูปปตฺติฏฺฐจฺจตี ๗ ๒. ม. อุปสฺสิตํ ๗

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๓๔๔

เวปุลลํ อปาชชติ ฯ เวทนูปายาทีสุปี เอเสว นโย ฯ ยุมเหิ ปน
ตีหิ ปเทหิ จตุโวการภเว อภิสงขารวิญญาณํ วุตตํ ฯ ตสฺส
ยวตยาอํกํ ปตตตุนวเสน วุฑฺฒี วิรุฬฺหี เวปุลลํ อปาชชนา
เวทิตพฺพา ฯ จตฺกุกวเสน ปน เทสนาย อาคตตฺตา วิญญาณูปายนฺติ
น วุตตํ ฯ เอวํ วุจฺจมาโน (๑) จ กตมํ นฺ โข เอตฺถ
กम्मวิญญาณํ ฯ กตมํ วิปากวิญญาณนฺติ สมโมโหว ภเวย
ตสฺมาปี น วุตตํ ฯ อคติคมนานิ วิตุถาริตานว ฯ

จิวรเหตุติ กตฺถ มนาลี จิวิริ ลภิสฺสามิติ จิวรการณา
อุปฺปชชติ ฯ ยุตติกวาภเวเหตุติ เอตฺถ ยุตฺติ นิตฺสฺเสน (๒) นิปาโต ฯ
ยถา จิวราทิเหตุ ฯ เอวํ กวาภเวเหตุติ (๓) อตุโถ ฯ กวาภโวติ
เจตฺถ ปณฺธิตปณฺธิตฺตรานิ เตลมธฺฐผาณิตาทีนํ อธิปฺเปตานิ ฯ
ยุมสํ ปน จตฺนุนํ ตณฺหุปฺปาทานํ ปหานตฺถาย ปฏฺธิปาฎิยาว
จตฺตาโร อริยวฺสา เทสิตาติ เวทิตพฺพา ฯ ปฏฺธิปทาจตฺกํ เหฏฺฐา
วุตฺตเมว ฯ อกฺขมาทีสุ ปธานกรณกาเล สีตาทีนํ น ขมตีติ
อกฺขมา ฯ ขมตีติ ขมา ฯ ยุนฺทฺริยทมนํ ทมา ฯ อุปฺปนํ
กามวิตกฺกํ นาธิวาเสตีติ (๔) อาทีนา นเยน วิตกฺกสมนํ สมา ฯ

ธมฺมปทานิตี ธมฺมโกฏฺฐาसानิ ฯ อนภิชฺฐา ธมฺม-
ปทานนาม อโลโก วา อโลภสีเสน อธิตฺตชฺฆานวิปฺสฺสนา-
๑. ม. วุจฺจมาเน ฯ ๒. ม. นิตฺสฺเสนตฺถ ฯ ๓. ม. กวาภเวเหตุปีติ ฯ
๔. ม. มฺ. ๑๒/๑๓/๑๕ ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๔๕

มคฺคผลนินฺพพานาน วาฯ อพฺยาปาโท ฃมฺมปทฺนนาม อโกโป
วา เมตฺตาสีเสน อธิคตชฺฃณานาทีนินิ วาฯ สมฺมาสติ ฃมฺม-
ปทฺนนาม สุปฺภูจิตฺตฺสฺสตี วา สติสี่เสน อธิคตชฺฃณานาทีนินิ วาฯ
สมฺมาสมาธิ ฃมฺมปทฺนนาม สฺมาปตฺติ วา อฏฺฐสมฺมาปตฺติวเสน
อธิคตชฺฃณานวิปฺสฺสนามคคฺคผลนินฺพพานานินิ วาฯ ทสฺสาสุภวเสน
วา อธิคตชฺฃณานาทีนินิ อนภิชฺฃณา ฃมฺมปทฺ ๑ จตฺตฺพฺรหฺมวิหาร-
วเสน อธิคตานิ อพฺยาปาโท ฃมฺมปทฺ ๑ ทสฺสานุสฺสตีอาหาเร-
ปฏฺฐิกฺคตสฺสณาวเสน อธิคตานิ สมฺมาสติ ฃมฺมปทฺ ๑ ทสฺกสิณ-
อานาปานวเสน อธิคตานิ สมฺมาสมาธิ ฃมฺมปทฺนินิ ๑

ฃมฺมสมาทานesu ปจฺมํ อเจลกปฏฺฐิปทาฯ ทฺตฺติยํ ตินฺพพ-
กิลตฺสฺส อรหฺตฺตํ กเหตุํ อสฺกโกนฺตฺสฺส อสฺสุมฺขสฺสาปี รุทโต
ปฺริสฺทฺทฺพฺรหฺมจฺริยจฺรณํ ๑ ตฺตฺติยํ กามesu ปาตพฺยตาฯ จตฺตฺถํ
จตฺตฺตฺวาโร ปจฺจเย อลภฺมานสฺสาปี ฃณานวิปฺสฺสนาวเสน สุข-
สมงฺคิโน สาสฺนพฺรหฺมจฺริยํ ๑

ฃมฺมกฺขนฺธาติ เอตฺถ กุณฺณฺจฺโจ ขนฺนฺจฺโจฯ สีสฺลกฺขนฺโฑติ
สีลฺกฺโณฯ เอตฺถ จ ผลสีลํ อธิปฺเปตฺ ๑ เสสฺปเทสฺสปี เอเสว
นโยฯ ยฺตฺติ จตฺตฺสฺสปี จาเนสฺส ผลเมว วุตฺตํ ๑

พลานินิติ อุปฺตฺถมฺภนฺณฺจฺเรน อกมฺปิยฺณฺจฺเรน จ พลานินิ ๑ เตสฺ
ปฏฺฐิปกฺเขหิ โกสฺชฺชาทีหิ อกมฺปนียฺตา เวทิตพฺพาฯ สพฺพานินิ
สมถวิปฺสฺสนามคคฺควเสน โลกิยโลภฺคฺตฺรานเว กถิตานินิ ๑

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๔๕

หุตวา นิพพตตุนติ ฯ โอปปาติกา โสฬสวสุตฺตเทสิกา หุตวา ฯ
 มนุสฺเสสฺส หิ ภูมฺมเทเวสุ จ ยฺมา จตฺสโสปี โยนิโย
 ลพฺภนฺติ ฯ ตถา ตีรจฺฉาเนสุ สุปฺณณาคาทีสุ ฯ วุตฺตญฺเหติ
 ตตฺร (๑) ภิกฺขเว อณฺฑชา สุปฺณณา อณฺฑเช นาคเ นนฺนฺติ
 น ชาลาพฺุเช น สํเสทเช น โอปปาติเกติ ฯ (๒) จาตุมฺมหาราชิกโต
 ปฏฺุจาย อุปฺริทฺวา โอปปาติกาเยว ฯ ตถา เนรยิกา ฯ เปเตสุ
 จตฺสโสปี ลพฺภนฺติ ฯ กพฺภาวกฺกนฺติโย สมฺปสาทนิเย กถิตาเอว ฯ
 อตฺตภาวปฏฺิลาเกสุ ปจฺโม จิฑฺฐาปโทสิกวเสน เวทิตพฺุโพ ฯ
 ทฺุติโย โอรมฺภิกาทิหิ ฉาติยมานอฺรุมภาทิวเสน ฯ ตติโย มโน-
 ปโทสิกวเสน ฯ จตฺตโธ จาตุมฺมหาราชิกเ อุปาทาย อุปฺริ
 เสสเทวตาวเสน ฯ เต หิ (๓) เทวา เนว อตฺตสญฺเจตนาย มรฺนฺติ
 น ปฺรสนฺเจตนาย ฯ

ทกฺขินาวิสฺสุทฺธาติจตฺกถวณณา

ทกฺขินาวิสฺสุทฺธิโยติ ทานสงฺฆาตา ทกฺขินา วิสฺสุชฺฉนฺติ
 มหปฺผลา โหนฺติ เอตาหิตี ทกฺขินาวิสฺสุทฺธิโย ฯ

ทายกโต วิสฺสุชฺฉติ ฯ โน ปฏฺิกฺคาหโกติติ ยตฺถ ทายโก
 สีลวา โหติ ฯ ฐมฺเมน อุปฺปนฺนํ เทยฺยฐมฺมํ เทติ ฯ ปฏฺิกฺคาหโก
 ทฺุสฺสีโล ฯ อยฺม ทกฺขินา เวสฺสนฺตรมหาราชสฺส ทกฺขินาสทิสฺสา ฯ

๑. ม. ย. ตตฺถ ฯ ๒. ส. ข. ๑๗/๕๓๑/๓๐๕ ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร เทวาติ ทิสฺสตติ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคคุณณา หน้า ๓๕๐

ปฏิกุคาหกโต วิสุขมตติ โน ทายกโตติ ยตถ ปฏิกุคาหกโก
สีลวา โหติ ฯ ทายโก ทุสสีโล ฯ อธมเมนุปฺปนฺนํ เทติ ฯ อัย ทกฺขินา
โจรฆาตกสฺส ทกฺขินาสทิสสา ฯ เนว ทายกโต วิสุขมตติ ฯ โน
ปฏิกุคาหกโตติ ยตถ อุโภปี ทุสสีลา ฯ เทยฺยธมฺโมปี อธมฺเมน
นิพฺพตฺโต ฯ วิปริยาเยน จตฺตถาเวทิตพฺพา ฯ

สงคหตถุณฺตี สงคหการณานิ ฯ ตานิ เหฏฺฐา
วิกตฺตนาเนว ฯ อนริยโวหาราติ อนริยานํ ลามกานํ โวหารา ฯ
อริยโวหาราติ อริยานํ สปฺปริสานํ โวหารา ฯ ทิฏฺฐวาทิตาติ
ทิฏฺฐํ มยาติ เอวฺวาทิตา ฯ เอตถ จ ตํตํสมฺภูจฺจปกเจตนาเวสเน
อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ

อตฺตนฺตปาทิจตฺตกคุณณา

อตฺตนฺตปาทิสฺส ปจโหม อเจตโก ฯ ทฺตติโย โอรฺมภิกาทิสฺส
อณฺตโร ฯ ตติโย ยณฺตยาชโก ฯ จตฺตโถ สาสเน สมฺมา-
ปฏฺธิปฺนโน ฯ

อตฺตหิตาย ปฏฺธิปฺนนาทิสฺส ปจโหม โย สยํ สีลาทิ-
สมฺปฺนโน ฯ ปรี สีลาทิสฺส น สมาทเปติ อายสฺมา วกฺกฺลิตฺเตโร
วีย ฯ ทฺตติโย โย อตฺตนา น สีลาทิสฺสมฺปฺนโน ฯ ปรี สีลาทิสฺส
สมาทเปติ อายสฺมา อุปฺนฺนโท วีย ฯ ตติโย โย เนว อตฺตนา
สีลาทิสฺสมฺปฺนโน ฯ น ปรี สีลาทิสฺส สมาทเปติ เทวทฺตโต วีย ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๕๑

จตุตโถ โย อุตตนา จ สีลาทิสมนุโน ๑ ปรณจ สีลาทิส
สมาทเปติ อายสุมา มหากสุสโป วีย ๑

ตมาทิสู ตโมติ อนุชการภูโต ๑ ตมปรายโนติ ตมเมว
ปรี อยน คติ อสุตาคิ ตมปรายโน ๑ เอว สพพปะเทสุ อตุโถ
เวทิตพโพ ๑ เอตถ จ ปจโม นีเจ จณทาลาทิกูเล ทุชชีวิต
หีนตตภาเว นิพพตติตวา ตีณิ ทุจจรัตนนิ ปริปุเรติ ๑ ทุตโย
ตถาวโร หุตวา ตีณิ สจรัตนนิ ปริปุเรติ ๑ ตติโย อุพาร (๑)
ขตติยาทิกูเล (๒) พหูนนปाने สมปนฺนตตภาเว นิพพตติตวา
ตีณิ ทุจจรัตนนิ ปริปุเรติ ๑ จตุตโถ ตาทิสว หุตวา ตีณิ
สจรัตนนิ ปริปุเรติ ๑

สมณมจโลติ สมณอจโล ๑ มกาโร ปทสนฺนิมตฺต ๑
โส สโตตปนฺโน เวทิตพโพ ๑ สโตตปนฺโน หิ จตุหิ วาเตหิ
ยุทฺทจิลो วีย ปรปฺปวาเทหิ อกมฺปิโย ๑ อจลสทฺทชาย สมณฺนาคโตติ
สมณมจโล ๑ วุตตมฺปิ เจตฺ กตโม จ ปุคฺคโล สมณมจโล
ยุเชกฺจโจ ปุคฺคโล ตินฺณํ สลฺโยชนานํ ปริกฺขยาติ (๓) วิตฺถาโร ๑
รากลโถสานํ ปน ตนฺนุจตตฺตา สกทากามี สมณปฺทโม นาม.
เตนาห กตโม จ ปุคฺคโล สมณปฺทโม ๑ ยุเชกฺจโจ ปุคฺคโล
สทิกเทว ยุมํ โลกํ อากนฺตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กโรติ ๑ อัย วุจฺจติ
ปุคฺคโล สมณปฺทโมติ ๑ รากลโถสานํ อภาวา จิปฺปเมว

๑. ย. อุพาริเก ๑ ๒. ม. ขตติยกุล ๑ ๓. อภ. ปุ ๓๖/๑๔๐/๒๑๕ ๑

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสถิตวณณา หน้า ๓๕๓

สุกตทุกกฐาที่หิ คนุตพพาติ คติโยฯ นิรโยติ นิรสุตาโทฯ
สโหกาเสน ขนุชา กถิตาฯ อโตะ (๑)ปเรสุ ตีสู ปเทสุ (๒) นิพพตตฤ-
ขนุชาว วุตตาฯจตุตเถ โอกาโสปีฯ

อวาเส มจฺจริยฺฯ อวาสมจฺจริยฺฯ เตน สมฺนฺนาคโต
ภิกฺขุ อากนฺตุํ ทิสฺวา เอตฺถ เจตฺยสฺส วา สํฆสฺส วา
ปริกฺขารโ จปีโตติอาทีนํ วตฺวา สํฆิกมฺปิ อวาตํ นิวาเรติฯ
โส กาลํ กตฺวา เปโต วา อชฺคโร วา หุตฺวา นิพพตฺตติฯ
กุเล มจฺจริยฺ กุลมจฺจริยฺฯ เตน สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ เตหิ
เตหิ (๓) การณฺเห อตฺตโน อฺปฏฺฐจากรุเล อญฺเณสํ ปเวสนมฺปิ
นิวาเรติฯ ลาภ มจฺจริยฺ ลาภมจฺจริยฺฯ เตน สมฺนฺนาคโต
ภิกฺขุ สํฆิกมฺปิ ลากํ มจฺจรายนฺโต ยถา อญฺเณ น ลภนฺติ
เอวํ กโรติฯ วณฺเณ มจฺจริยฺ วณฺณมจฺจริยฺฯ วณฺโณติ เจตฺถ
สริรวณฺโณปี कुณวณฺโณปี เวทิตพฺโพฯ ปริยตฺติชฺมเม มจฺจริยฺ
ชฺมมมจฺจริยฺฯ เตน สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ ยมํ ชฺมมํ ปริยา-
ปฺมุติตฺวา เอโส มํ อภิกฺวิสุสฺสตีติ อญฺเณสฺส น เทติฯ โย
ปน ชฺมฺมานุกฺคเหเน วา ปุคฺคลานุกฺคเหเน วาน เทติ น
ตํ มจฺจริยฺฯ

จิตฺตํ นิวาเรนฺติ ปรีโยนทฺฐนฺตฺติ นีวณฺณานิฯ กามจฺจนฺโท
นีวณฺณปฺปฺโต อรหฺตฺตมคฺควชฺโณฯ กามราคานุสโย กามราค-
๑. ม. ย. ตโตฯ ๒. ม. ย. ปเทสุติ นตฺถิฯ ๓. ม. อัย ปาโง นตฺถิฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคควณณา หน้า ๑๕๔

สญโชนปฺปตฺโต อนาคามิมคฺควชฺโฌ ๑ ถีนํ จิตฺตเคลตฺตณํ ๑
มิทฺฐิ ขนฺธตฺตยเคลตฺตณํ ๑ อุภยมฺปิ อรหตฺตมคฺควชฺฌ ๑ ตถา
อุทฺทจฺจํ ๑ กุกฺกจฺจํ อนาคามิมคฺควชฺฌ ๑ วิจิกิจฺจนา ปจฺจมมคฺค-
วชฺฌา ๑

สญโชนานีติ พนฺธนาณี ๑ เตหิ ปน พนฺธเสสุ ปุคฺคเสสุ
รูปารูปภเว นิพฺพตฺตา โสตาปนฺนสกทาคามิโน อนฺโต พนฺธา (๑)
พหิ สยิตา นาม.เตสญฺหิ กามภเว พนฺธนํ ๑ กามภเว
อนาคามิโน พหิ พนฺธา อนฺโต สยิตา นาม๑ เตสญฺหิ
รูปารูปภเว พนฺธนํ ๑ กามภเว โสตาปนฺนสกทาคามิโน อนฺโต
พนฺธา อนฺโต สยิตา นาม. รุปารูปภเว อนาคามิโน พหิ
พนฺธา พหิ สยิตา นาม๑ จินาสโว สพฺพตฺถ อพนฺธโน ๑

สิกฺขิตพฺพิ ปทํ สิกฺขาปทํ ๑ สิกฺขาโกฏฺฐาโสติ อตฺโถ ๑
สิกฺขาเย วา ปทํ สิกฺขาปทํ ๑ อธิจิตฺตอธิปญฺญาสิกฺขาเย
อธิคฺมุปาโยติ อตฺโถ ๑ อยเมตฺถ สงฺเขโป ๑ วิตุถารโต ปน
สิกฺขาปทกถา วิงฺคคฺคปฺปกรณฺเ สิกฺขาปทวิงฺคเ อาคตาเยว ๑
๑. ม. ย. พนฺธา ๑ เอวมฺปรีปี ๑

อกพพภูจาทิปญจกถณณา

อกพโพ อาวุโส จีณาสโว ภิกขุ สญจิจจ ปาณนุติอาทิ
เทศนาสีสเมว ฯ โสตาปนุนาทโยปิ ปน อกพพา ฯ ปุณฺณชน-
จีณาสวานันฺ นิหทาปัสสตุถมปิ เอวํ วุตฺตํ ฯ ปุณฺณชนโน นาม
การโยห ฯ มาตุฆาตาทีนปิ กโรติ ฯ จีณาสโว ปน ปาสฺโส
กุนฺถกิปิลกฆาตาทีนปิ (๑) น กโรตีติ ฯ

พฺยสเนสุ พฺยสตีติ (๒) พฺยสนัน ฯ หิตสุขํ ชิปติ วิหฺธเสตีติ
อดุโธ ฯ ฌาตีนํ พฺยสนัน ฌาติพฺยสนัน ฯ โจรโรคภยาทีหิ ฌาติ-
วินาโสติ อดุโธ ฯ โภคานัน พฺยสนัน โภคพฺยสนัน ฯ ราชโจราทิ-
วเสน โภควินาโสติ อดุโธ ฯ โรโคเอว พฺยสนัน โรคพฺยสนัน ฯ
โรโค หิ อาโรคฺย พฺยสตี วินาเสตีติ พฺยสนัน ฯ สีลสฺส พฺยสนัน
สีลพฺยสนัน ฯ พุสฺสียสฺสเสตฺติ นามัน ฯ สมฺมาทิฏฺฐี วินาสยมานา
อุปฺปนฺนา ทิฏฺฐิเยว พฺยสนัน ทิฏฺฐิพฺยสนัน ฯ เอตฺถ จ ฌาติ-
พฺยสนาทีนํ ตีณิ เนว อกฺุสลานิ น ติลกฺุขณาหตานิ ฯ
สีลทิฏฺฐิพฺยสนทฺวยํ อกฺุสลํ ติลกฺุขณาหตํ ฯ เตเนว นาวุโส
สตุตา ฌาติพฺยสนเหตุ วาติอาทิมาห ฯ

ฌาติสมฺปทาติ ฌาตีนํ สมฺปทา ปาริปุริ พหุภาโว ฯ
โภคสมฺปทายปิ เอเสว นโย ฯ อาโรคฺยสฺส สมฺปทา อาโรคฺย-

๑. ม. กุนฺถกิปิลกฆาตาทีนปิ ฯ ย. สญจิจจ กุนฺถกิปิลกฆาตาทีนํ ฯ ๒. ม. วิยสฺสตีติ ฯ
ย. วยสฺสตีติ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๕๖

สมปทา ๑ (๑) ทีฆมรตต์ อโรคตา ๑ สีสทัญจิสมปทาสูปี เอเสว
นโย ๑ ยุทธาปี (๒) ฌาติสมปทาทย โน กุสลา ๑ น ติลกขณาหตา ๑
สีสทัญจิสมปทา กุสลา ๑ ติลกขณาหตา ๑ เตเนว นาวุโส สตุตา
ฌาติสมปทาเหตุ วาติอาทิมาห ๑

สีสวิปตติสีสสมปตติกถา มหาปรินิพพานะ วิตุถาริตาว ๑

โจทเกนาติ วตตุสัสนุทสุสนา ๑ อาปตติสัสนุทสุสนา ๑ สัวาส-
ปฏิกุเขโป ๑ สามิจิปฏิกุเขโปติ จตุหิ โจทนาวตตุหิ โจทยมาเนน ๑
กาเลน วกขามิ โน อกาเลนาติ เอตุถ จุทิตกสุส กาโล
กถิโต ๑ น โจทกสุส ๑ ปรี โจเทนุเตน หิ ปริสมชฺเฒ วา
อุโปสถปวารณकुเค วา อาสนสาลาโกชนสาลาทีสุ วา น
โจเทตพุพิ ๑ ทิวาญฺจानะ นิสินฺนกาเล กโรตายสุมา โอกาสิ ๑ อหิ
อายสุมนตฺติ วตตุกาโมติ เอว โอกาสิ การेतฺวา โจเทตพุพิ ๑
ปुकคฺล ปน อุปปริกฺขิตฺวา โย โลลปुकคฺล อญฺตฺติ วตฺวา
ภิกฺขุณฺ อยสิ आरोเปติ ๑ โส โอกาสมมฺ วินาปี โจเทตพุโพ ๑
ญฺเตนาติ ตจฺเจน สภาเวน ๑ สญฺเฆนาติ มญฺเจน มุทฺเตน.
อตุถสญฺหิตฺเตนาติ อตุถกามตาย หิตกามตาย อุปเตน ๑
๑. ม. เอตุถนุเตเร ปาริปุริติ ทิสฺสติ ๑ ๒. ย. อิมานิ ๑

ปรานียงคปญจกณณนา

ปรานียงคานีติ ปรานัน วุจติ ปทหนภาโวฯ (๑) ปรานมสฺส
 อตุถิติ ปรานียโยฯ ปรานียสฺส ภิกฺขุโน องฺคานี ปรานียงคานีฯ
 สทฺโรติ สทฺธาย สมนฺนาคโตฯ สทฺธา ปเนสา อากมนสทฺธา
 อธิคมนสทฺธาฯ โอกปฺปนสทฺธาฯ ปสาทสทฺธาติ จตุพฺพิธาฯ ตตฺถ
 สพฺพณฺณโพธิสตฺตานัน สทฺธา อภินีหารโต ปญฺจาย (๒) อากตตฺตา
 อากมนสทฺธา นาม. อริยสาวกานัน ปญฺเญเวเชน อธิคตตฺตา
 อธิคมนสทฺธา นามฯ พุทฺโธ ฌมฺโม ลมฺโหติ วุจฺเต อจลภาเวน
 โอกปฺปนัน โอกปฺปนสทฺธา นามฯ ปสาทฺปฺปติ ปสาทสทฺธา
 นามฯ อธิ โอกปฺปนสทฺธา อธิปฺเปตาฯ โพธิณฺติ จตุตฺถ-
 มกฺคณณํฯ ตํ สฺปฏฺวีทฺธํ ตถาคเตนาติ สทฺทฺหติฯ เทสณา-
 สีสเมว เจตฺฯ ยุมินา ปน องฺเคน ตีสฺปิ รตนสฺส สทฺธา
 อธิปฺเปตาฯ ยสฺส หิ พุทฺธาทีสฺส ปสาโท พลวาฯ ตสฺส
 ปรานวิริยํ ยุชฺฌติฯ อปฺปาปาโรติ อโรโคฯ อปฺปาตงฺโกติ
 นิทฺทฺทุกฺโขฯ สมเวปากินิยาติ สมวิปาจนิยาฯ (๓) กณณิยาติ กมฺมช-
 เตชฺธาตฺยาฯ นาคีสีตาย นาจฺจณฺหาयाติ อติสฺตีคฺคหณฺนิโก หิ (๔)
 สีสฺทฺริ (๕) โหติฯ อจฺจณฺหคฺคหณฺนิโก อจฺจณฺทฺริ (๖) โหติฯ เตสํ ปรานัน น
 ยุชฺฌติฯ มชฺฌิมคฺคหณฺนิกสฺส ยุชฺฌติฯ เตนาห มชฺฌิมาย
 # ๑. ม. ย. ปทหนัน ๑ ๒. ม. อัย ปาโร นตฺถิ ๑ ๓. ย. สมวิปากินิยาฯ ๔. ม. หิสทฺโท
 นตฺถิ ๑ ๕. ม. สีสฺทฺริ ๑ ๖. ม. อจฺจณฺทฺริ โหติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๓๕๘

ปธานกขมายาติ ๑ ยถาภูตํ อตฺตทานํ อาวิกตฺตยาติ ยถาภูตํ
อตฺตโน อคฺคณํ ปกาเสตา ๑ อุตฺตคฺคคามินิยาติ อุตฺตยจฺจ อตฺตงฺคมยจ
คณฺตุํ ปริจฺฉินฺนิตฺตุํ สมตฺถาย ๑ เอเตน ปญฺญาสลฺกขณฺปรึคฺคาหํ
อุตฺตยพฺพยวณฺณํ วุตฺตํ ๑ อริยาตาติ ปริสุทฺทราย ๑ นิพฺเพธิกาตาติ
อนิพฺพิทฺทรปฺพเพ โลกกขนฺนราทโย นิพฺพิชฺฉิตฺตุํ สมตฺถาย ๑
สมฺมาทูกกขยคามินิยาติ ตทงฺควเสน กิเลสานํ ปหีนตฺตา ยํ
ยํ ทูกํ จิยติ ๑ ตสฺส ตสฺส ทูกขสฺส ขยคามินิยา ๑ ยฺยติ
สพฺเพหิปี (๑) ยฺเมหิ ปเทหิ วิปฺสฺสนาปญฺจาว กถิตา ๑ ทฺวปฺปญฺจสฺส
หิ ปธานํ น ยฺชฺชติ ๑

สุทฺทราวาสาทีปญจกวณณา

สุทฺทราวาสาติ สุทฺทรา อิช อาวสีสุ อาวสนฺติ อาวสีสุสนฺติ
วาติ สุทฺทราวาสา ๑ สุทฺทราติ กิเลสมฺลรหิตา อนาคามีชีณาสวา ๑
อวิหาติ อาทีสุ ยํ วตฺตพฺพํ ๑ ตํ มหาปทานे วุตฺตเมว ๑

อนาคามีสุ आयุโน มชฺฉณํ อนตฺติกฺกมิตฺวา อนุตฺตราว
กิเลสปรินิพฺพานํ อรหตฺตํ ปตฺโต อนุตฺตราปรินิพฺพายี นาม.
มชฺฉณํ อุปฺพจฺจ อตฺติกฺกมิตฺวา ปตฺโต อุปฺพจฺจปรินิพฺพายี นาม ๑
อสงฺขารเณ อปฺปโยเคน อกิลมฺนฺโต สุเขน ปตฺโต อสงฺขาร-
ปรินิพฺพายี นาม ๑ สสงฺขารเณ สปปโยเคน กิลมฺนฺโต ทุกฺเขน
๑. ม. ย. ปิสทฺโท นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๕๕

ปตุโต สสงขารปรินิพพายี นามฯ ยุมะ จตุตถาโร ปณจสุปี
 สุตทฐาวาเสสฺส ลพฺภนฺติ ฯ อุทฺธโรโตอกนิฏฺฐคามินิ เอตฺถ ปน
 จตุกกัំ เวทิตพฺพั ฯ โย หิ อวิหาโต ปฏฺฐาย จตุตถาโร เทวโลเก
 โสเชตฺวา อกนิฏฺฐั กนฺตฺวา ปรินิพพายติ ฯ อัยฺย อุทฺธโรโต
 อกนิฏฺฐคามินิ นาม. โย อวิหาโต ปฏฺฐาย (๑)ทฺตฺยิ วา ตตฺติยิ
 วา จตฺตถั วา เทวโลกั กนฺตฺวา ปรินิพพายติ ฯ อัยฺย อุทฺธโรโต
 น อกนิฏฺฐคามินิ นาม. โย กามภวโตว อกนิฏฺฐเสสฺส นิพฺพตฺติตฺวา
 ปรินิพพายติ ฯ อัยฺย น อุทฺธโรโต อกนิฏฺฐคามินิ นามฯ โย
 เภฏฺฐา จตฺตฺส เทวโลเกสฺส ตตฺถ ตตฺถเวว นิพฺพตฺติตฺวา ปรินิพพายติ ฯ
 อัยฺย น อุทฺธโรโต น อกนิฏฺฐคามินิ นามาติ ฯ

เจโตขีลปณจกาวณณา

เจโตขีลาติ จิตฺตสฺส ฌทฺฐภาวาฯ (๒) สตฺถริ กงฺขตฺติ สตฺถ
 สรีเร วา กุณฺเณ วา กงฺขติ ฯ สรีเร กงฺขมาโน ทฺวคฺคีส-
 มหาปฺริสวรสกฺขณปฏฺิณณฺฑิตั นาม สรีริ อตฺถิ นฺุโข นตฺถิตฺติ
 กงฺขติ ฯ กุณฺเณ กงฺขมาโน อตฺถิตานาคตปจฺจุปฺปนฺนชานนสมตฺถั
 สพฺพญฺญตฺถาณั อตฺถิ นฺุโข นตฺถิตฺติ กงฺขติ ฯ อาตปฺปายาติ
 วิริยกรณฺตฺถาย ฯ อนุโยคฺายาติ ปฺนปฺปฺนั โยคฺาย ฯ สาทจฺจายาติ
 สตตฺถิริยาฯ ปฺชานายาติ ปฺทหนฺตฺถาย ฯ อัยฺย ปจฺโม เจโตขีโลติ
 # ๑. ม. อัยฺย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ยฺ. ฌทฺฐภาโว ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทวคคุณณา หน้า ๓๖๐

อัย สตุถริ วิจิกิจฆาสงขาโต ปจโม จิตตสส ถทฐภาโวฯ
ธมเมติ ปริยตติธมเม จ ปฏิวธธมเม จฯ ปริยตติธมเม
กขมาโน เตปฏิกั พุทฐวณั จตุราสีติ ธมมกขนุทธสหานีติ
วทนุติฯ อตุถิ นุโข เอตัง นตุถิตติ กขติฯ ปฏิวธธมเม
กขมาโน วิปัสสนานิสสนุโท มคโค นามฯ มคคณิสสนุโท
ผลัง นามฯ สพพสงขารปฏินิสสคโค นิพพานัง นามาติ วทนุติ
ตัง อตุถิ นุโข นตุถิตติ กขติฯ ตังเม กขตติ อชุปฏิ-
ปนุโนติ อาทีนัง ปทานัง วเสน เอวรूपัง ปฏิปทัง ปฏิปนุโน จตุตาโร
มคคภูจา จตุตาโร ผลภูจาติ อภูจนนัง ปุคคถานัง สมุหภูโต
ตังโฆ นาม อตุถิ นุโข นตุถิตติ กขติฯ สิกขาย กขมาโน
อธิสัสสิกขา นามฯ อธิจิตตสิกขา นามฯ อธิปญญาสิกขา นามาติ
วทนุติฯ สว อตุถิ นุโข นตุถิตติ กขติฯ อัย ปญจโมติ
อัย สพุรหุมจารีสุ โกปสงขาโต ปญจโม จิตตสส ถทฐภาโว
กจวรรภาโว ขาณุกภาโวฯ

เจตโสวินีพนุชาติปญจกณณนา

เจตโสวินีพนุชาติ จิตต์ พนุชิตวา มุญจิชย กตวา วีย
คณหนุตีติ เจตโสวินีพนุชาฯ กามเมสุติ วตตุกามาปี กิเลส-
กามาปีฯ กายติ อตตโน กรชกาเยฯ (๑)รูปติ พหิทุธารูเปฯ
ยาวทตถนุติ ยตตกั ยุจติฯ ตตตกัฯ อุทราวเทहनุติ อุทร-
ปุริฯ ตณหิ อุทร อวเทहनโต อุทราวเทहनุติ วุจติฯ
เสยยสุขนุติ มณจปีจสุฯ ปสสุขนุติ ยถาสุฯ (๒)สมปริวตตกั
สยนตสส ทกขินปสสุ สยน วา วามปสสุ วา สยน (๓)สุฯ
โหติฯ เอว อูปปนัน สุฯ มิทสุขนุติ นิททาสุฯ อนยุตโตติ
ยตตปยุตโต วิหริติฯ ปณิชายาติ ปญจยิตวาฯ (๔)พหุหุมจริเยนาติ
เมถุนวิริติพหุหุมจริเยนฯ เทโว วา ภาวิสุสามิติ มเสทกขเทโว
วา ภาวิสุสามิฯ เทวณตโร วาติ อปเปสทกขเทเวสุ วา
อณตโรฯ

อินุทริเยสุฯ ปจมปญจเก โลกียาเนว กถิตานิฯ พุติย-
ปญจเก ปจมพุติยจตุถานิ โลกียานิฯ ตติยปญจมานิ โลกีย-
โลกุตุตรานิฯ ตติยปญจเก สมถวิปสสุสนามคฺควเสน โลกีย-
โลกุตุตรานิฯ

๑. ม. ย. กายฯ ๒. ม. ย. ยถาฯ ๓. ม. ย. ทกขินปสสุวามปสสุสนันฯ

๔. ม. ปตฺถยิตวาฯ

นิสฺสรณียปญจกถณณา

นิสฺสรณียาติ นิสฺสฎา วิสณฺณตฺตาฯ ธาตุโยติ อตฺต-
 สณฺณสภาวาฯ กาม(๑) มนสิกโรโตติ กามํ มนสิกโรนฺตสฺส
 อสฺสขณฺณนโต วุฏฺฐาย อคทํ คเหตุวา วิสํ วิมฺสนฺโต วิย
 วิมฺสนตฺถํ กามาภิมุขํ จิตฺตํ เปเสนฺตสฺสชาติ อตฺโถฯ น
 ปกฺขนฺทตฺติติ น ปวิสติฯ น ปสฺสีทตฺติติ ปสฺทาทำ นاپชฺชติฯ น
 สนฺติภูจตฺติติ น ปตฺติภูจหติฯ (๒) น วิมุจฺจตฺติติ นาธิมุจฺจติฯ ยถา
 ปน กุกฺกฏปตฺตํ วา นฺหารุททฺทูลํ วา อคฺคิมฺหิ ปกฺกจิตฺตํ
 ปฏฺฐิตฺยติ ปฏฺฐิกฺกฏฺฐติ ปฏฺฐิวุฏฺฐติ น สมฺปสฺสارىยติฯ เหวํ ปฏฺฐิตฺยติ
 น สมฺปสฺสارىยติฯ (๓) เนกฺขมมํ โข ปนาติ อธิ เนกฺขมมํ
 นาม ทสฺส อสฺสเกสฺส ปจฺมชฺชณฺณนํฯ ตมสฺส มนสิกโรโต จิตฺตํ
 ปกฺขนฺทติฯ ตสฺส ตํ จิตฺตนฺติ ตสฺส ตํ อสฺสขณฺณนจิตฺตํฯ
 สุกฺคนฺติ โคจเร คตฺตตฺตา สฺสฏฺฐ คตฺฯ สฺสภาวิตนฺติ อหान-
 ภาคิยตฺตา สฺสฏฺฐ ภาวิตฺฯ สฺสวิภูจิตนฺติ กามโต สฺสฏฺฐ วุฏฺฐิตฺฯ
 สฺสวิมุตฺตนฺติ กามะหิ สฺสฏฺฐ วิมุตฺตํฯ กามปจฺจยา อาสวา นาม
 กามเหตุกา จตฺตาโร อาสวาฯ วิฆาตาคิ ทุกฺขาฯ ปริพาหาคิ
 กามราคปริพาหาคิ น โส ตํ เวทนํ เวทตฺติติ โส ตํ
 กามเวทนํ วิฆาตปริพาหเวทนญจ น เวทยติฯ ยุตฺมกฺขาคิ
 กามานํ นิสฺสรณฺนติ ยุตํ อสฺสขณฺณนํ กามะหิ นิสฺสฏฺฐตฺตา
 # ๑. ม. กามะฯ ๒. ม. ปตฺติภูจติฯ ๓. ม. ปสฺสارىยติฯ

กามานํ นิสฺสรณนฺติ อุกฺขาตํ โย ปน ตํ ฌานํ ปาทกํ
กตฺวา สงฺขารे สมฺมสนฺโต ตตฺถิยํ มคฺคํ ปตฺวา อนาคามีผลเณ
นิพฺพานํ ทิสฺวา ปุณฺ กามา นาม นตฺถิติ ชานาติฯ ตสฺส
จิตฺตํ อจฺจนตฺตนิสฺสรณเมวฯ เสสฺสเปหฺสฺสปี เอเสว นโยฯ

อโย ปน วิเสโสฯ ทุตฺติยวเร เมตฺตตามานานิ พฺยาปาทสฺส
นิสฺสรณํ นามฯ ตตฺถิยวเร กรุณฺตามานานิ วิหีสาย นิสฺสรณํ
นามฯ จตฺตตฺตวเร อรุปฺชฌานานิ รูปานํ นิสฺสรณํ นามฯ
อจฺจนตฺตนิสฺสรณเณ เจตฺถ อรหตฺตผลํ โยเชตพฺพิฯ

ปญฺจมวเร สกฺกายํ มนสิโกโรโตติ สฺสทฺธสํขาร
ปริกฺคณฺหิตฺวา อรหตฺตํ ปตฺตสฺส สฺสทฺธวิปฺสฺสทฺธสฺส ผลสฺมา-
ปตฺติโต วุฏฺฐาย วิมฺสนตฺถํ ปญฺจูปาทานกฺขนฺธาภิมุขํ จิตฺตํ
เปเสนตฺตสฺสฯ ยฺมทฺมกฺขาตํ สกฺกายสฺส นิสฺสรณนฺติ ยฺมํ อรหตฺต-
มคฺคเณ จ ผลเณ จ นิพฺพานํ ทิสฺวา จิตฺตสฺส ภิกฺขุโน ปุณ
สกฺกาโย นตฺถิติ อุปฺปนฺนํ อรหตฺตผลสฺมาปตฺติจิตฺตํ สกฺกายสฺส
นิสฺสรณนฺติ อุกฺขาตํฯ

วิมุตตายนตนปญจกถณนา

วิมุตตายนตนานีติ วิมูจจนการณานิ ๑ อตุลปฏิสัเวทินนติ
 ปาลีอตุล ฆานนตุสสุ ๑ ฆมมุปฏิสัเวทินนติ ปาลี ฆานนตุสสุ ๑
 ปาโมฆชนนติ ตรณปิตี ๑ ปิตีติ ตูฏจการกฐตา พลวปิตี ๑ กาโยติ
 นามกาโย ปสฺสมภตติ ๑ (๑) สฺขั เวเทตตีติ สฺขั ปฏิลภตติ ๑ จิตต
 สมาริยตีติ อรหตุตผลสมารินา สมาริยติ ๑ อยลหิ ตั ฆมม
 สฺจนนโต อากตาคตฏจानเน ฉานวิปสฺสนามกุกผลลاني ฆานาติ
 ตสฺส เอว ฆานโต ปิตี อุปปชชติ ๑ โส ตสฺสา ปิติยา
 อนตุตรา โอสกุกิตฺตุน เทนโต อุปจารกมุฏจานนิกโก หุตฺวา
 วิปสฺสนัน วฑฺฒเตตฺวา อรหตุตฺตํ ปาปฺณาติ ๑ ตั สนุชาย วุตต
 จิตตํ สมาริยตีติ ๑ เสเสสฺสุปี เอเสว นโย ๑ อัย ปน วิเสโส ๑
 สมารินิมิตฺตุนติ อฏฺฐตีสาย อารมฺมณฺเส อลฺลตโร สมาริเยว
 สมารินิมิตฺตํ ๑ สุกหิตํ โหตีติ (๒) อจริยสฺส สนฺตึเก กมุฏจานัน
 อุกุกณฺหนเตน สฺฏฺฐจฺจ กหิตํ โหติ ๑ สฺมนสิกตฺตุนติ (๓) สฺฏฺฐจฺจ (๔)
 มนสิกตํ ๑ สฺูปชาริตฺตุนติ สฺฏฺฐจฺจ อุปชาริตํ ๑ สฺูปปฏิวิทฺธิ ปญฺญาชาติ
 ปญฺญาช สฺฏฺฐจฺจ ปจฺจกขั กตํ ๑ ตสฺมี ฆมฺเมติ ตสฺมี กมุฏจาน-
 ปาลีฆมฺเม.

วิมุตติปริปาจนียาติ วิมุตติ วุจจติ อรหตุตฺตํ ๑ ตั ปริปาเจนตีติ
 # ๑. ม. ย. ปฏิปสฺสมภตติ ๑ ๒. ม. โหตีติอาทิสฺ ๑ ๓. ม. สฺฏฺฐจฺจมนสิกตฺตุนติ ๑
 ๔. ม. อิม ปาจา น ทิสฺสนติ ๑

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๖๕

วิมุตติปริปาจนียาฯ อนิจฺจสยฺหาติ อนิจฺจานุปฺสฺสนาณาณ
อุปฺปนฺนสยฺหาฯ อนิจฺเจ ทฺกฺขสยฺหาติ ทฺกฺขานุปฺสฺสนาณาณ
อุปฺปนฺนสยฺหาฯ ทฺกฺখে อนตฺตสยฺหาติ อนตฺตานุปฺสฺสนาณาณ
อุปฺปนฺนสยฺหาฯ ปฺหฺนสยฺหาติ ปฺหฺนานุปฺสฺสนาณาณ
อุปฺปนฺนสยฺหาฯ วิราคสยฺหาติ วิราคานุปฺสฺสนาณาณ
อุปฺปนฺนสยฺหาฯ

อิเม โข อวฺโสติอาทิ วุตฺตฺนเยเนว โยเชตพฺพํฯ ยฺติ
ฉพฺพิสฺติยา ปญฺจกานํ วเสน ตีสฺสตปฺเยห กเถนฺโต เถโร
สามคฺคิรํ ทสฺเสสิตีฯ

ปญฺจกวณณา นิฏฺฐิตาฯ

นคฺกวณณา

อิติ ปญฺจกวเสน สามคฺคิรํ ทสฺเสตฺวา ยฺทานิ นคฺก-
วเสน ทสฺเสตฺํ ปฺน เทสนํ อารภีฯ ตตฺถ อชฺมตฺติกานีติ
อชฺมตฺตชฺมตฺติกานีฯ พาหิรานีติ ตโต อชฺมตฺตชฺมตฺตโต พหิ-
ภูตานิฯ วิตุถารโต ปน อายตฺนถา วิสุทฺธิมคฺเค กถิตาวฯ
วิญฺญาณกาयाติ วิญฺญาณสมฺมาฯ จกฺขุวิญฺญาณนฺติ จกฺขุปฺสาท-
นีสฺสิตํ กุสลาคุสลวิปากวิญฺญาณํฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถฯ
จกฺขุสมฺมสฺสโตติ จกฺขุณีสฺสิโต สมฺมสฺสโตฯ โสตสมฺมสฺสตาทีสุปี
เอเสว นโยฯ มโนสมฺมสฺสโตติ ยฺเม ทส สมฺมสฺเส จเปตฺวา

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคฺควณณา หน้า ๑๖๖

เสโส สพุโพ มโนสมุสสุโส นาม. เวทนาจกฺกปิ เอเตเนว
นเยน เวทิตพุพิ รูปสญฺญาติ รูปิ อารมฺมณิ กตฺวา อุปฺปนฺน-
สญฺญา ฯ (๑) เอเตนฺอุปายเณ เสสาปิ เวทิตพุพา ฯ เจตนาจกฺกเป
เอเสว นโย ฯ ตถา ตณฺหาจกฺเก ฯ

อการโวติ การววิโรติ ฯ อุปฺปติสฺโสติ อุปฺปติสฺโส
อนิจฺจตุติ ฯ เอตถ ปน โย ภิกฺขุ สตุถริ ธรรมาเน ติสฺ
กาเลสฺ อุปฺภูจฺจัน น ยาติ ฯ สตุถริ อนฺุปาหเน จงฺกมนฺเต
สอุปฺาหโน จงฺกมฺติ ฯ นิเจ จงฺกเม (๒) จงฺกมนฺเต อุจฺเจ จงฺกมฺติ
เหฏฺฐา วสนฺเต อุปฺริ วสติ ฯ สตุถฺ ทสฺสนฺภูจฺจาเน อุโภ อํเส
ปารุปฺติ ฯ ฌตฺติ ฐาเรติ ฯ อุปฺาหนํ ฐาเรติ ฯ นฺุหายติ ฯ อุจฺจาร์
วา ปสฺสาวํ วา กโรติ ฯ ปรีนิพฺพุเต วา (๑) ปน เจตฺยิ วนฺุทิตฺ
น คจฺจติ ฯ เจตฺยิสฺส ปญฺญาณฺภูจฺจาเน สตุถฺ ทสฺสนฺภูจฺจาเน
วตุติ สพุพิ กโรติ ฯ อัย สตุถริ อการโว นาม ฯ โย ปน
ธมฺมสฺสวเน สํฆุญฺเจ สกฺกจฺจํ น คจฺจติ สกฺกจฺจํ ฐมฺมํ
น สฺญาติ ฯ สมฺมุลฺปนฺโต นิสิตฺติ ฯ สกฺกจฺจํ น คณฺหาติ ฯ น
วาเจติ ฯ อัย ฐมฺเม อการโว นาม. โย ปน เถเรน ภิกฺขุณา
อนชฺฉินฺุโจ ฐมฺมํ เทเสติ ฯ นิสิตฺติ ฯ ปญฺหิ กเถติ ฯ วุฑฺฒเ ภิกฺขุ
จฺญเณฺนโต คจฺจติ ฯ ตินฺุจฺจติ ฯ นิสิตฺติ ฯ ทสฺสปลฺลตฺติกํ วา หตฺถ-
ปลฺลตฺติกํ วา กโรติ ฯ สํฆมฺชเณ อุโภ อํเส ปารุปฺติ ฯ ฌตฺตฺปาหนํ
๑. ม. อุปฺปนฺนา สญฺญา ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓. ม. วาสทฺโท นตฺถิ ฯ

ชาเรติฯ อัย สัมเม อการโว นาม. เอกภิกขุสมึปี หิ อการเว
กเต สัมเม อการโว กโตว โหติฯ ติสฺโส สิกขา ปน
อปรุยมาโนว สิกขาย อการโว นามฯ อปรุปมาทลภุณ
อนนุพฺรุหยาโน อปรุปมาเท อการโว นาม. ทูวิธิปี ปฏิสนฺถาริ
อกโรนฺโต ปฏิสนฺถาเร อการโว นามฯ ฉ คารโว วุตต-
ปฺปฏฺธิปกฺขวเสน เวทิตพฺโพฯ

โสมนสฺสุปฺจาราติ โสมนสฺสสมฺปยุตฺตา วิจाराฯ
โสมนสฺสฏฺธานิยนฺติ โสมนสฺสการณฺภูตึฯ อุปฺวิจรตีติ วิตฺกฺเกน
วิตฺกฺเกตฺวา วิจาเรน ปริจฺฉินฺนฺทติฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถฯ
โทมฺนสฺสุปฺจาราปี เอวเมว เวทิตพฺพาฯ ตถา อุเปกฺขุป-
วิจाराฯ สาราณียชฺมฺมา เหฏฺฐา วิตฺถาริตาฯ ทิฏฺฐิสามณฺณ-
คโตติ ยุมินา ปน ปเทน โกสมฺพิทฺสฺสุเต ปจฺมมคฺโค กถิตฺฯ
อิธ จตฺตาโรปี มคฺคาฯ

วิวาทมูลภกฺกวณณา

วิวาทมูลานีติ วิวาทสฺส มูลานีฯ โกรโชนฺติ กุชฺฉนลภุชฺฉน
โกเชน สมฺนฺนาคโตฯ อุปฺนาหีติ เวรอปฺปฏฺธินฺตฺสคฺคลภุชฺฉน
อุปฺนาเห น สมฺนฺนาคโตฯ อหิตาย ทฺกฺขาย เทวมนุสฺसानฺนฺติ
ทฺวินฺนํ ภิกฺขุณฺ วิวาทอ กถึ เทวมนุสฺसानํ อหิตาย ทฺกฺขาย
สํวตฺตติฯ โกสมฺพิทฺสฺสุทฺถเก วีย ทฺวิสฺส ภิกฺขุสฺส วิวาทํ อาปฺนฺเนสฺ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคความณณา หน้า ๑๖๘

ตสมี วิหาระ เตลั อนุเตวาสิกา วิวทนต์ ๑ เตลั โอวาทำ คณหนุโต
ภิกขุณีลัโฆ วิวทติ ๑ ตโต เตลั อุปฏจากา วิวทนต์ ๑ อถ
มนุสสานัน อารกขเทวดา เทว โกฎจาสา โหนติ ๑ ตตถ
ธมมวาทีนั อารกขเทวดา ธมมวาทีนัโย โหนติ อธมมวาทีนั
อธมมวาทีนัโย ๑ ตโต อารกขเทวดานัน มิตดา กุมมา เทวดา
ภิกขุชนต์ ๑ เอวั ปรมปรา ยาว พุรหุมโลกา จเปตวา อริยสาวเก
สพเพ เทวมनुสสา เทว โกฎจาสา โหนติ ๑ ธมมวาทีนั ปน
อธมมวาทีนัว พุตตรา โหนติ ๑ ตโต ยั พหุเกหิ คหิตั ๑ ตั
อิจจนติ (๑) ธมม วิสขเซตวา พุตตราว อธมม คณหนุติ ๑เต
อธมม ปุรกขิตวา (๒) วทนต์ตา อปาเยสุ นิพพตตนต์ ๑ เอวั ทวินัน
ภิกขุณั วิวาโท เทวมनुสสานัน อหิตาย ทุกขาย โหติ ๑

อหุตตติ วาติ ตุมหากั อพุกนตตรปรัสาย ๑ พหิทฐาติ(๓)
ปเรลั ปรัสาย ๑

มกขิตติ ปเรลั คณมกขนลกขณน มกขน สมนนาคโต ๑
ปพาสิตติ ยุกคคาหลกขณน ปลาเสน สมนนาคโต ๑ ยุสสุกิตติ
ปรสการาทินิ ยุสสาชนลกขณาย ยุสสาช สมนนาคโต ๑
มจจรีติ อาวาสมจจเรียทีนั สมนนาคโต ๑ สโจติ เกรากุโก ๑
มายาวีติ กตปาปปฏิจจาทโก ๑ปาปิจโจติ อสนตสมภาวนิจจายโก (๔)

๑. ม. ตจจนติ ๑ ย. คณหนุติ ๑ ๒. ม. ปุรกขิตวา ๑ ๓. ม. พหิทฐา วาติ ๑
๔. ม. ย. อนตตสมภาวนิจจ โโก ๑

ทฺสฺสึโล ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิตินตฺติกวาทิ อเหตุกวาทิ อภิรียวาทิ ฯ
สนฺทฺธิฏฺฐิปรามาสีติ สยฺ ทิฏฺฐิเมว ปรามสติ ฯ อาชานคฺคาหีติ
ทพฺพคฺคาหี ฯ ทฺพปฺปฺปฺนิสฺสคฺคีติ น สกฺกา โหติ คหิตํ
วิสขฺขาเปตฺตุ ฯ (๑)

ปจฺจวิชาตฺตติ ปตฺติฏฺฐาชาตฺตุ ฯ อาโปชาตฺตติ อาพนฺธชนชาตฺตุ ฯ
เตโชชาตฺตติ ปรีปฺจาจนชาตฺตุ ฯ วาโยชาตฺตติ วิตฺถมฺภนชาตฺตุ ฯ
อากาสชาตฺตติ อสมฺมุฏฺฐชาตฺตุ ฯ วิณฺณณชาตฺตติ วิชานนชาตฺตุเยว ฯ

นิสฺสรณียกฺกวณฺณา

นิสฺสรณียา ชาตฺโตติ นิสฺสฎฺฐา ชาตฺโตโย ฯ ปรียาทาย
ติฏฺฐิตีติ ปรียาทียิตฺตวา หาเปตฺตวา ติฏฺฐิตฺติ ฯ มา เหวณฺตฺตนิสฺส
วณฺนีโยติ ยสฺมา อภฺตํ พฺยากรณฺํ พฺยากรโรติ ฯ ตสฺมา มา
เอวํ ภาณฺตี วตฺตพฺโพ ฯ ยทฺธิทํ เมตฺตเตจฺโตวิมฺตฺตตีติ ยา อยฺ
เมตฺตเตจฺโตวิมฺตฺตตี ฯ ยฺทํ นิสฺสรณฺํ พฺยาปาทสฺส ฯ พฺยาปาทโต
นิสฺสฎฺฐาติ อตฺโต ฯ โย ปน เมตฺตเตย ติกจฺตฺตฺกชฺฌมานโต วุฏฺฐิตฺโต
สงฺขารे สมนฺนสฺสิตฺตวา ตตฺติยมฺคฺคํ ปตฺตวา ปฺน พฺยาปาโท นตฺถิตฺติ
ตตฺติยผลน นินฺพพานํ ปสฺสตี ฯ ตสฺส จิตฺตํ อจฺจนฺตนิสฺสรณฺํ
พฺยาปาทสฺส ฯ เอเตนฺนฺปาเยน สพฺพตฺถ อตฺโต เวทิตฺตพฺโพ ฯ

อนิมิตฺตเตจฺโตวิมฺตฺตตีติ อรหตฺตผลสฺมาปตฺตตี ฯ สฺวา หิ

๑. ย. นิสฺสขฺขาเปตฺตุ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคคุณณา หน้า ๑๗๐

รากนิมิตตาทีนญเจว รูปนิมิตตาทีนญจ นิจจนิมิตตาทีนญจ
 อภาวา อนิมิตตาติ วุตตาฯ นิมิตตานุสารีติ วุตตปฺปเกทำ
 นิมิตตํ อนุสรตีติ นิมิตตานุสารีฯ อสุมิตี อสุมิมาโนฯ
 อยมหมสมิตี ปญจสุ ขนฺเชสุ อยฺนนาม อหํ อสุมิตี เอตฺตาวตา
 อรหตฺตํ พุยาภตฺติ โหตีฯ วิจิจฺจจากถกถาสลฺลนฺตี วิจิจฺจจากถ
 กถกถาสลฺลํฯ มา เหวนตีสฺส วจนีโยตี สเจ เต ปจฺมมคฺควชฺฌา
 วิจิจฺจจา อุปฺปชฺชตีฯ อรหตฺตพฺยากรณํ มิจฺจจา โหตีฯ ตสฺมา
 มา อภุตฺติ ภณฺตีติ วาเรตพฺโพฯ อสุมิ มาณสมฺมุจฺมาโตตี(๑)
 อรหตฺตมคฺโคฯ อรหตฺตผลวเสน(๒) หิ นิพฺพานे ทิฏฺฐเจ ปฺน
 อสุมิมาโน นตฺถิตฺติ อรหตฺตมคฺโค อสุมิมาณสมฺมุจฺมาโตตี วุตฺโตฯ

อนุตฺตริยาทิจกคุณณา

อนุตฺตริยานีติ อนุตฺตรานิ เชฏฺฐกานิฯ ทสฺสเนสุ อนุตฺตริย
 ทสฺสณานุตฺตริยํฯ เสสฺสเปสฺสปี เอสฺเสว นโยฯ ตตฺถ หตฺถิรตนาทีน
 ทสฺสณํ น ทสฺสณานุตฺตริยํฯ นิวิฏฺฐสทฺทสฺส ปน นิวิฏฺฐเปม-
 วเสน ทสฺสพลสฺส วา ภิกฺขุสํฆสฺส วา กสิณอสฺสุภนิมิตฺตาทีน
 วา อณฺณตฺรสฺส ทสฺสณํ ทสฺสณานุตฺตริยํ นามฯ ขตฺติยาทีน
 คุณกถาสวณํ น สวณานุตฺตริยํฯ นิวิฏฺฐสทฺทสฺส ปน นิวิฏฺฐ-
 เปมวเสน ตินฺณํ วา รตนานํ คุณกถาสวณํ เตปิฏฺฐกพฺพุทฺธ-
 # ๑. ม. อสุมิมาณสมฺมุจฺมาโตฯ ๒. ม. อรหตฺตมคฺคผลวเสนฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๗๑

วจนสุสวนัน วา สวณานุตตริย นามฯ มณิรตนาทิตาโก น
ลาภานุตตริยฯ สตตวิธอริยชนลาโก ปน ลาภานุตตริย นาม.
หตฺถิสิปฺปาทิสิกฺขณฺ น สิกฺขานุตตริยฯ สิกฺขตฺตยปฺรณฺ ปน
สิกฺขานุตตริย นาม. ขตฺติยาทีนํ ปาริจรียา น ปาริจรียา-
นุตตริยฯ ตินฺณํ ปน รตนาณํ ปาริจรียา ปาริจรียานุตตริย
นามฯ ขตฺติยาทีนํ คุณานุตฺตรณฺ น อนุสฺสรณานุตตริยฯ(๑)
ตินฺณํ ปน รตนาณํ คุณานุตฺตรณฺ อนุสฺสรณานุตตริย นามฯ

อนุสฺสตีโยว อนุสฺสตีภูจกถานานิ นามฯ พุทฺธานุตฺสตีติ พุทฺธสฺส
คุณานุตฺตรณฺฯ เอวํ อนุสฺสรโต หิ ปีติ อุปฺปชฺชติฯ โส
ตํ ปีตี ขยโต วยโต ปฏฺฐเปตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณาติฯ
อุปจารกมฺมภูจกถานํ นามตํ กิหิณฺปิ ลพฺภติฯ เอเสว นโย
สพฺพตฺตฯ วิตุถารกถา ปเนตฺถ วิสุทฺธิมกฺเค วุตฺตณเยเนว
เวทิตพฺพาฯ

สตตวิหารจกถวณณา

สตตวิหาราติ จีณาสวสฺส นิจฺจวิหาราฯ จกฺขุณา รูปี
ทิสฺวาติ จกฺขุทวารารมฺมณเ อาปาถคเต ตํ รูปี จกฺขุวิญญาณน
ทิสฺวา ชวนกฺขณเ ยฺยฺยฺเจ อรชฺชนโต เนว สุมโน โหติฯ อนิฏฺฐเ
อทฺสฺสนโต น ทุมฺมโนฯ อสมเปกฺขเน โมหิ อนุปฺปาเทนโต
๑. ม. นานุตฺตตานุตตริยฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิภควคควณณา หน้า ๑๗๒

อุเปกขโก วิหริติ มชฺชตฺโต ฯ สติยา ยุตตตฺตา สโต ฯ สมปชณฺเณน
ยุตตตฺตา สมปชาโน ฯ เสสฺสเปตฺตฺปิ เอเสว นโย ฯ ยุตติ ฉฺตฺตฺปิ
ทฺวาเรสุ อุเปกขโก วิหริตีติ ฯ ยุมินา ฉพฺงฺกุเปกฺขา กถิตา ฯ
สมปชาโนติ วจนโต ปน จตฺตารี ฅาณสมปยุตตจิตฺตานี
ลพฺภนฺติ ฯ สตตฺตฺวิหริตีติ วจนโต อญฺจปี มหาจิตฺตานี ลพฺภนฺติ ฯ
อรชฺชนโต อทฺตฺสนฺโตติ วจนโต ทสฺสปี จิตฺตานี ลพฺภนฺติ ฯ
โสมนสฺสํ กถํ ลพฺภตีติ เจ ฯ อาเสวนโต ลพฺภตีติ ฯ

อภิชาติภกควณณา

อภิชาติโยติ ชาติโย ฯ กณฺหาภิชาติโก สมานนฺติ กณฺเฬ
นิจฺกุลเ ชาติ หุตฺวา ฯ กณฺหํ ฅมฺมํ อภิชาติตีติ กาทํ
ทสฺสทฺตฺสึลยฅมฺมํ ปสวตี กโรตี ฯ โส ตํ อภิชาติตฺวา นิริเย
นินฺพตฺตตี ฯ สุกกํ ฅมฺมนฺติ อหํ ปุพฺเพปิ ปุณฺณานํ อกตฺตฺตา
นิจฺกุลเ นินฺพตฺโตติ ฯ ยฺุทานี ปุณฺณํ กโรมีตีติ ปุณฺณสงฺฆาตํ
ปณฺฑิตฅมฺมํ อภิชาติติ ฯ โส เตนฺ สกฺเค นินฺพตฺตตีติ ฯ อกณฺหํ
อสูกกํ นินฺพพานนฺติ นินฺพพานนฺตี สเจ กณฺหํ ภเวยฺย ฯ กณฺห-
วิปากํ ทเทยฺย ฯ สเจ สูกกํ ฯ สูกกวิปากํ ทเทยฺย ฯ ทฺวินฺนํปี
อปฺปทานโต ปน อกณฺหํ อสูกกนฺติ วุตฺตํ ฯ นินฺพพานนฺจ
นาม ยุมฺสฺมี อตฺเต อรหตฺตํ อธิปฺเปตํ ฯ ตณฺหี กิเลส-
นินฺพพานนฺเต ชาติตฺตฺตา นินฺพพานํ นาม ฯ ตํ เอส อภิชาติ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๗๓

ปสวติ กโรติฯ สุกกาภิชาติโก สมานนติ สุกเก อัจจุเก ชาโต
หุตวา ฯเสถ์ วุตตนเยเนว เวทิตพัพ ฯ

นิพเพชภาคิยฉกกวณณา

นิพเพชภาคิยาติ นิพเพโช วุจติ นิพพานํ ฯ ตํ ภชนติ
อุปคจณตตีติ นิพเพชภาคิยาฯ อนิจจสยณาทโย ปญจเก
วุตตาฯ นิโรธานุปสสนาณาณ สยณา นิโรธสยณา นาม ฯ
อิม โข อาวุโสติอาทิ วุตตนเยเนว โยเชตพัพ ฯ ยุตติ
ทวาวิสติยา ฉกกานํ วเสน ทวตตีสสตปญเห กเถนโต เถโร
สามคสิรส์ ทสเสสตีติ ฯ

ฉกกวณณา นิฏจिताฯ

สตุตทวณณา

อิตติ ฉกกวเสน สามคสิรส์ ทสเสตฺวา ยุทานิ สตุตทวเสน
ทสเสตฺ ปุณ เทสนํ อารภิ ฯ
ตตุถ สมปตฺติปฏิลาภญฺเจน สทฺธาเอว ธนํ สทฺธารณํ ฯ
เอเสว นโย สพฺพตฺถ ปญฺญาธณํ ปเนตฺถ สพฺพเสฏฺฐิ ฯ
ปญฺญา ย หิ จตฺวา ตีณิ สฺจจริตานิ ปญฺจ สีลานิ ทส สีลานิ
ปุเรตฺวา สคฺคูปคา โหนติ ฯ สวากปารมีธณํ ฯ ปจฺเจกโพธิ-
ธณํ ฯ สพฺพญฺญุตตวณณฺจ ปฏฺวิชฺฌนฺติ ฯ ยุมาสํ สมปตฺตินํ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิทกคควณณา หน้า ๑๗๔

ปฏิลาภการณโต ปณณา ชนนุติ วุตตาฯ สตุตปี เจตานิ
โลกียโลกุตตรมิตฺตกาเนว กถิตานิ ฯ โพชฌงคกถา กถิตาว ฯ
สมาธิปริขาราคิ สมาธิปริวาราว ฯ สุมมาทิจฺจาทินิ
วุตตตถาเนว ฯ ยุมะ หิ (๑) สตุต ปริขวา โลกียโลกุตตราว
กถิตา ฯ

อสนฺตี ชมฺมา อสนฺตา วา ชมฺมา ลามกา
ชมฺมาติ อสทฺชมฺมา ฯ วิปริยาเยน สทฺชมฺมา เวทิตพฺพา ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมว ฯ สทฺชมฺเมสุ ปน สทฺชาทโย สพฺเพปิ
วิปฺสสกเสว กถิตา ฯ เตสุปี ปณณา โลกียโลกุตตราว ฯ อัย
วิเสโส ฯ

สปรฺริสํ สุมฺมาติ สปรฺริสชฺมฺมา ฯ ตตฺถ สุตฺตเคยฺยาทิกิ
ชฺมมํ ชานาตีติ ชฺมมณฺญฺ ฯ ตสฺส ตสฺเสว ภาสิตสฺส อตฺถิ
ชานาตีติ อตฺถณฺญฺ ฯ เอตฺตโกมฺหิ สีเลน สมာชิโน ปณฺญาชาติ
เอวํ อตฺตานํ ชานาตีติ อตฺถณฺญฺ ฯ ปฏิกุคฺคหณปริโกเคสุ มตฺถิ
ชานาตีติ มตฺถณฺญฺ ฯ อัย กาลอ อุกฺทเทสสฺส ฯ อัย กาลอ
ปรฺริจฺญาเย ฯ อัย กาลอ โยคสฺส อธิคฺมาชาติ เอวํ กาลิ
ชานาตีติ กาลณฺญฺ ฯ เอตฺถ จ ปณฺจ วสุธานี อุกฺทเทสสฺส
กาลอ ฯ ทส ปรฺริจฺญาเย ฯ ยุกฺท อติสมฺพาริ ฯ ทส วสุธานี
อุกฺทเทสสฺส กาลอ ฯ วิสตี ปรฺริจฺญาเย ฯ ตโต ปริ โยเค กมฺมํ
๑. ม. ย. อิมปิ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๗๘

ตตถ สัเมน วา สัเม วุปลเมตฺตํ อสกุโกนุเต ตตถเว
 อุพฺพาหิกาย สมฺมตปุคฺคเลหิ วา วินิจฺฉิตฺตํ สมฺมตฺติฯ เอิ
 สมฺมมานเ จ ปเนตสฺมี ยา สัสมฺมุขตา ฐมฺมสมฺมุขตา
 วินยสมฺมุขตา ปุคฺคตสมฺมุขตาฯ อัย สมฺมุขาวิโนโย นามฯ

ตตถ จ การกสัสมสฺส สัสมสามคฺคิเวเสน สมฺมุขีภาโว
 อัย (๑) สัสมสมฺมุขตาฯ สมตพฺพสฺส วตฺถุโน ฐตฺตา ฐมฺม-
 สมฺมุขตาฯ ยถา ตํ สมตพฺพํฯ ตถเว สมฺมสนํ (๒) วินย-
 สมฺมุขตาฯ โย จ วิวตฺติฯ เยน จ วิวตฺติฯ เตสํ อุภินฺนํ
 อตฺตปจฺจตฺติกานํ สมฺมุขีภาโว ปุคฺคตสมฺมุขตาฯ อุพฺพาหิกาย
 วุปลเม ปเนตถ สัสมสมฺมุขตาปริหายติฯ เอิ ดาว
 สมฺมุขาวิโนยเณว สมฺมตฺติฯ

สเจ ปเนวปี น สมฺมตฺติฯ อถ นํ อุพฺพาหิกาย สมฺมต
 ภิกฺขุ น มยํ สกุโกม วุปลเมตฺตุนฺติ สัสมสฺเสว นิชฺยาเตนฺติฯ
 ตโต สัสม ปณฺจกสมฺนฺนาคตํ ภิกฺขุํ สลากคฺคาหาปํ
 สมฺมมฺนฺติฯ เตน กุพฺพหกวิวฏฺกสกณฺณชฺปฺเปสฺส ตีสุ สลากคฺคา-
 เหลสุ อณฺณตฺรวเสน สลากํ คหาเปตฺวา สมนฺนปฺติตฺตปริสาย
 ฐมฺมวาทีนํ เขภฺยฺยตาย ยถา เต ฐมฺมวาทีโน วทนฺติฯ เอิ
 วุปลสนฺตํ อธิกรณํ สมฺมุขาวิโนยเณ จ เขภฺยฺยสีกาย จ วุปลสนฺตํ
 โหติฯ

๑. ม. อัย. ปาโฐ นตฺถิฯ ๒. ม. สมฺมมํฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๗๕

ตตถ สมมุขาวินโย วุตตนโยเอวฯ ยํ ปน (๑)เยภุยฺยสีกาย (๑)
กम्मสฺส กรณํฯ อัยฺเยภุยฺยสีกานาม.เอวํ วิวาทาธิกรณํ
ทวิหิ สมเถหิ สมมตฺติฯ

อนฺวาทาธิกรณํ จตฺตฺหิ สมเถหิ สมมตฺติ สมมุขาวินเยน จ
สตฺติวินเยน จ อมฺพฺหวินเยน จ ตสฺสปาปิยสีกาย จฯ
สมมุขาวินเยเนว สมฺมมานํ โย จ อนฺวาทฺติฯ ยถจ อนฺวาทฺติ
เตถํ วจันํ สุตฺวา สเจ กาจิ อาปตฺติ นตฺติฯ อุโก ขมา-
เปตฺวาฯ สเจ อตฺติฯ อัยฺ นามेतฺถ อาปตฺตีติ เอวํ วินิจฺฉิตฺ
วูปสมมตฺติฯ ตตถ สมมุขาวินยลกฺขณํ วุตตนยเมวฯ ยथा ปน
จิณฺสาสวสฺส ภิกฺขุโน อมฺลิกาย สีลวิปตฺติยา อนฺนุทฺธิตสฺส
สตฺติวินยํ ยาจมานสฺส สํโฆ ฅตฺติจตฺตฺเถน กมฺเมน สตฺติวินยํ
เทติฯ ตथा สมมุขาวินเยน จ สตฺติวินเยน จ วูปสนฺตํ โหติฯ
ทินฺเน ปน สตฺติวินเย ปน ตสฺมี ปุคฺคเล กสฺสจि อนฺวาทो
น รุหฺติฯ

ยथा อุมฺมตฺตโก ภิกฺขุ อุมฺมาทวเสน อสฺสามณฺเ
อชฺฉาจาเร สรตายสฺมา เอวรूपิ อาปตฺตินฺติ ภิกฺขุหิ โจทฺทีย-
มาโน อุมฺมตฺตเกน เม อาวุโส เอตํ กตฺติฯ นาหนฺตํ สรามิตี
ภณฺนฺโตปิ ภิกฺขุหิ โจทฺทียมาโนว ปน อโจทฺนตฺถาย อมฺพฺหวินยํ
ยาจติฯ สํโฆ จสฺส ฅตฺติจตฺตฺเถน กมฺเมน อมฺพฺหวินยํ เทติฯ

๑. ม. เยภุยฺยสีกากम्मสฺสฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคควณณา หน้า ๑๘๐

ตทา สมมุขาวินเยน จ อมฺพหวินเยน จ วุปฺสนุตฺโต โหติ ฯ
ทินฺเน ปน อมฺพหวินเเย ปฺน ตสฺมี ปุคฺคเต กสฺสจิปฺปจฺจยา
อนฺวาทิ น รุหติ ฯ

ยทา ปน ปาราชิเกน วา ปาราชิกสามนฺเตน วา
โจทียมานสฺส อณฺเณณณฺณํ ปฏิจฺจโรโต ปาปฺสฺสนุนตาย ปาปฺยสฺส
ปุคฺคตสฺส สจายฺ ยฺจฺฉินฺนฺมฺโล ภวิสฺสตี ฯ สมฺมาว วตฺติตฺวา
โอสารณํ ลภิสฺสตี ฯ สเจ ฉินฺนฺมฺโล อยเมวสฺส นาสนา
ภวิสฺสตีติ มณฺณมาโน สฺโฆ ลตฺติจตฺตฺเถน กมฺเมน ตสฺส
ปาปฺยสิกํ กโรติ ฯ ตทา สมมุขาวินเยน จ ตสฺสปาปฺยสิกา
จ วุปฺสนุตฺโต โหตีติ ฯ เอวํ อนฺวาทาธิกรณํ จตฺตฺหิ สมเถหิ
สมฺมตี ฯ อาปตฺตฺธาธิกรณํ ตีหิ สมเถหิ สมฺมตี สมมุขาวินเยน
จ ปฏฺิณฺณวาทกรเณน จ ตินฺนวตฺตฺถารเกน จ ฯ ตสฺส สมมุขา-
วินเยนว วุปฺสโม นตฺติ ฯ ยทา ปน เอกสฺส วา ภิกฺขุโน
สนฺตฺติเก สํฆคณฺมชฺเณสุ วา ภิกฺขุ ลหุกํ อาปตฺตี เทเสตี
ตทา อาปตฺตฺธาธิกรณํ สมมุขาวินเยน จ ปฏฺิณฺณวาทกรเณน
จ วุปฺสสมฺมตี ฯ

ตตฺถ สมมุขาวินเเย ตาว โย จ เทเสตี ฯ ยสฺส จ
เทเสตี ฯ เตสํ สมมุขีภาโว ปุคฺคตสมฺมุขตา ฯ เสสํ วุตฺตฺนยเมว ฯ

ปุคฺคตสฺส จ คณฺสฺส จ เทสนากาเล สํฆสมฺมุขตา
ปริหายตี ฯ ยํ (๑) ปเนตฺถ อหํ ภนฺเต ยุตฺตฺนนามํ อาปตฺตี

๑. ม. ย. ยา ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณฺณา หน้า ๓๘๑

อาปนฺโนติ จ อาม ปสฺสามีติ จ (๑) ปฏฺิณฺญาฯ ปฏฺิณฺญาฯ อายตี
สํวเรยฺยาสีติ กรณํฯ ตํ ปฏฺิณฺญาตกรณํ นามฯ สํฆาติเสเสหิ
ปริวาทายจนา ปฏฺิณฺญาฯ ปริวาทินํ ทานํ ปฏฺิณฺญาตกรณํ
นามฯ เทวปฺกฺชชาตา ปน ภาณฺฑนการกา ภิกฺขุ พหุ
อสฺสามณฺกํ อชฺฌาจริตฺวา ปฺน ลชฺชิมเม อุปฺปนฺเน สเจ มยํ
ยฺมาหิ อาปตฺตีหิ อณฺณมณฺณํ กรเยยาม (๒) สียาปี ตํ อธิกรณํ
กกฺชพตฺยา สํวตฺเตยฺยาติ อณฺณมณฺณํ อาปตฺติยา การापเน โทสํ
ทิสฺวา ยทา ตินฺนวตฺถารกมฺมํ กโรนฺติฯ ตทาอาปตฺตาทิ-
กรณํ สมฺมุขาวินเยน จ ตินฺนวตฺถารเกน จ สมฺมติ.

ตตฺถ หิ ยตฺตกา หตฺถปาสุปคตา น เม ตํ ขมตีติ
เอวํ ทิฏฺฐจาวิกมฺมํ อกตฺวา นิตฺุทํปี โอกฺกนฺตา โหนฺติฯ
สพฺเพสํ จเปตฺวา อณฺณวชฺชณฺจ คิหิปฏฺิยฺยตฺตณฺจ สพฺพปาปตฺติโย
วฺกฺชหนฺติฯ เอวํ อาปตฺตาทิกรณํ ตีหิ สมเถหิ สมฺมติฯ
กิจฺจาทิกรณํ เอเกน สมเถน สมฺมติ สมฺมุขาวินเยเนวฯ
ยฺมานิ จตฺตาริ อธิกรณานิ ยถานฺรูปํ ยฺเมหิ สตฺตหิ
สมเถหิ สมฺมนฺติฯ เตน วุตฺตํ อุปฺปนฺนุปรฺปนฺนํ อธิกรณานํ
สมถาย วุปรสฺมาย สมฺมุขาวินโย ทาทพฺโพ ๑เป ๑ ตินฺน-
วตฺถารโกติฯ อยเมตฺถ วินิจฺจนโยฯ วิตฺถาโร ปน สมถก-
ขนฺธเก อากโตเยว ๑วินิจฺจโยปิสฺส สมฺนตฺปาสาทิกาย วุตฺโตฯ

อิเม โข อาวุโสติอาทิ วุตฺตนเยเนว โยเชตพฺพํ ๑ อิติ
๑. ม. เอตฺถนฺตเร ปฏฺิณฺญา ตายาติ ทิสฺสตีฯ ๒. ม. การเสฺสาม ๑

จุททสนนั สตุตถกานั วเสณ อฎุทธนวุติปะเญห กเถนุโต เถโร
สามคคัรส์ ทสเสสัตี ๕

สตุตถกคณณนา นัฎุทธิตา ๕

อฎุทธกคณณนา

อิตี สตุตถกคณณนา สามคคัรส์ ทสเสตวา ยุทานิ อฎุทธก-
วเสณ ทสเสตปุ ปน เทสนั อารภิ ๕ ตตุถ มัจจตุตถาติ อยาดาวา
มัจจนาสภาวา ๕ สมมุตถาติ ยาดาวา สมมาสภาวา ๕

กุกัธวตถุณัตี กุกัธตสส อลลสส วตถุณิ ๕ ปตติฎุทธา โกสชช-
การณานัตี อตุโถ ๕ กมมุ กตตพพั โหตีตี จัวรรวิการณาทิ-
กมมุ กตตพพั (๑) โหตี ๕ น วิริยั อารภตีตี ทุวิธมุปี วิริยั
นารภตี ๕ อปปตตสสาตี ฉานวิปัสสนามคคผลธมุสส อปปตตสส
ปตติยา ๕ อนนคคตสสาตี ตสเสว อนนคคตสส อธิคคณนตถาย ๕
อสจจกคคตสสาตี ตสเสว อปปจจกคคตสส สจจกคคณนตถาย ๕
ยุทั ปจจมนุติ ยุทั หนุทาคั นัปะชชามีตี เอวั ออสัทนั ปจจมุ
กุกัธวตถุ ๕ ยุมินา นเยน สพพตถอ อตุโถ เวทิตพพัโพ ๕
มาสาจัตติ มณเณตี เอตถ ปน มาสาจัตตุนนาม ตินนตมาโส ๕
ยถา ตินนตมาโส ครุโก โหตี ๕ เอวั ครุโกตี อธิปะปาโย ๕
คิลานวุฎุทธิตุ โหตีตี คิลานอ หุตวา ปจจนา วุฎุทธิตุ โหตี ๕

อารมมุทถุณัตี วิริยการณานิ ๕ เตสมุปี ยุมินาว นเยน

๑. ม. ย. กาคพพั ๕

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุดตวณณา หน้ ๓๘๓

อดุโถ เวทิตพูโพ ๑

ทานวตุนีติ ทานการณานิ ๑ อาสซช ทานัน เทตตี
 ปตุวา ทานัน เทติ ๑ อาคคั ทิสวาว คัมहुตตุตเยว (๑) นีสทาเปตุวา
 สกุการิ กตุวา ทานัน เทติ ๑ ทสสามิ ทสสามิติ น กิลเมติ ๑(๒) อิติ เอตุถ
 อาสาทัน ทานการณัน นาม โหติ ๑ ภาย ทานัน เทตตีอาทิสูปิ
 ภายทินิ ทานการณานีติ เวทิตพูพานิ ๑ ตตุถ ภาย นาม
 อัย อทายโก อการโกติ ครหาภัย วา อปายภัย วา ๑
 อทาสี เมติ มยหัม ปุพเพ เอส ยุท นาม อทาสีติ ปฎิเทติ (๓)
 ทสสตี เมติ อนาคเต ยุท นาม ทสสตีติ เทติ ๑ สาहु
 ทานนติ ทานัน นาม สาธุ สุนทร ๑ พุทธาทิหิ ปณตเทหิ
 ปสตุถนติ เทติ ๑ จิตตาลงการจิตตปริกขารตุถ ทานัน เทตตี
 สมถวิปัสสนาจิตตสส อลงการตุถญเจว ปรีวารตุถญจ เทติ ๑
 ทานญหิ จิตตุ มุทกั กโรติ ๑ เยน ลทุทธิ โหติ ๑ โสปี ลทุทธิ
 เมติ มุทจิตโต โหติ ๑ เยน ทินนั ๑ โสปี ทินนั มยาคี
 มุทจิตโต โหติ ๑ ยุตติ อุกินนัปี จิตตุ มุทกั กโรติ ๑ เตเนว
 อทนต์ทมนนติ(๔) วุจจติ ๑ ยถาห

อทนต์ทมนัน ทานัน อทานัน ทนต์ทุสกั

ทานเนน ปยวาจาย อุนนมนนติ นมนนติ จาติ ๑

อิมesu ปน อฎุสสุ ทาเนสุ จิตตาลงการทานเมว อุตตุมัม ๑

๑. ม. ย. มุहुตตุตเยว ๑ ๒. ม.ทสสามิ ทสสามิติ ๑ ๓. ม. ย. เทติ ๑ ๔. ม. อทนต์ทมนัน
 ทานนติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคฺควณณา หน้า ๑๘๔

ทานุปรตฺตโยติ ทานปรจฺจยา อุปรตฺตโย ฯ ทหตีติ จเปติ ฯ
อริฏฺฐาตีติ ตสฺเสว เววจัน ฯ ภาเวตีติ วฑฺฒเตติ ฯ หีเน วิมุตฺตุนฺติ
หีเนสุ ปญฺจกามคฺเชนฺสุ วิมุตฺตํ ฯ อุตฺตริ อภาวิตุนฺติ ตโต อุตฺตริ-
มคฺคผลตฺถาย อภาวิตํ ฯ ตตรูปรตฺตติยา ลัวตฺตตีติ ยํ จานํ (๑)
ปรตฺเถตฺวา กุสลํ กตํ ฯ ตตฺถ ตตฺถ นิพฺพตฺตุนฺตฺถาย ลัวตฺตติ ฯ
วितฺตราชสฺสาตี มคฺเคน วา สมุจฺฉินฺนราชสฺส สฺมาปรตฺตติยา วา
วิกขมฺภิตฺตราชสฺส ฯ ทานมตฺเตเนว หิ พุรฺหมโลเก นิพฺพตฺติตฺตํ น
สกฺกา ฯ ทานํ ปน สฺมาธิวิปฺสฺสนาจิตฺตสฺส อลงฺกาโร ปรีวาโร
โหติ ฯ ตโต ทานเนน มุฑฺจิตฺโต พุรฺหมวิหारे ภาเวตฺวา พุรฺหมโลเก
นิพฺพตฺตติ ฯ เตน วุตฺตํ วิตฺตราชสฺส โน สฺตราชสฺสาตี ฯ

ขตฺติยานํ ปรีสา ขตฺติยปรีสา ฯ สฺมุโหติ อตฺโถ ฯ เอเสว
นโย สพฺพตฺถ ฯ

โลกสฺส ฐมฺมา โลกฐมฺมา ฯ เอเตหิ มุตฺโต นาม นตฺถิ
พุทฺธานํปิ โหนฺติเยว ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ อญฺฺจิเม ภิกฺขเว โลก-
ฐมฺมา โลกํ อนุปรีวตฺตุนฺติ ฯ โลโก จ อญฺฺจ โลกฐมฺเม อนุปรี-
วตฺตตีติ ฯ (๒)ลาโก อลาโกติ ลาเก อากเต อลาโก อากโตเอวาติ
เวทิตฺตโพ ฯ ยสฺสทิสฺสปี เอเสว นโย ฯ อภิกายตฺตนิโมกฺขกถา
เหฏฺฐา กถิตาเอว ฯ

อิเม โข อาวุโสติอาทิ วุตฺตุนฺนเยเนว โยเชตฺตพฺพํ ฯ อิติ

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. อญฺ. อญฺจก. ๒๓/๕๕/๑๕๘ ฯ

เอกาทสนัน อฎกานัน วเสน อฎจาตีติ ปญเห กถนุโต เถโร
สามคคีร์ตี ทสเสตีติ ฯ

อฎกถวณณา นิฎจिता ฯ

นวกถวณณา

อิติ อฎกถวเสน สามคคีร์ตี ทสเสตวา ยุทานิ นวก-
วเสน ทสเสตฺ ปุณ เทสนัน อารภิ ฯ ตตถ อาฆาตวตถุณตี
อาฆาตการณานิ ฯ อาฆาตํ พนฺชตีติ โภธํ (๑) พนฺชติ กโรติ
อุปฺปาเทติ ฯ

ตี กุเตตถ ลพฺภาติ ตํ อนตฺถจรณํ มา อโหตีติ เอตถ (๒)
ปุคฺคเล กุโต ลพฺภา เกน การณน สกฺกา ลทฺธช ฯ ปโร
นาม ปฺรสุส อตฺถโน จิตฺตรุจฺยา อนตฺถํ กโรตีติ เอวํ จินฺเตตวา
อาฆาตํ ปฏฺวิโนเทติ ฯ อถวา สจําหํ ปฏฺวิโกปี กเรยฺยํ ฯ ตํ
โกปฺกรณํ เอตถ ปุคฺคเล กุโต ลพฺภา ฯ เกน วา (๓) การณน
ลทฺธพฺพนฺติ อตฺถโธ ฯ กุโต ลพฺภาติปี ปาโจ ฯ สจําหํ เอตถ
โกปี กเรยฺยํ ฯ ตสฺมี เม โภปฺกรณน กุโต ลทฺธา ฯ (๔) ลภา
นาม เก ลียฺนฺติ อตฺถโธ ฯ ยุมสฺมิณฺจ อตฺถนฺติ นิปาต-
มตฺตเมว โหติ ฯ

สตฺตาวาสาติ สตฺตานิ อาวาสา ฯ วสนญฺจานานีติ อตฺถโธ ฯ
๑. ม. ย. โภปี ฯ ๒. ม. เอตสฺมี ฯ ๓. ม. วาสทฺโท นตฺถิ ฯ ๔. ม. ลภา ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฏิกวคคุณณา หน้า ๑๘๘

ปาทโรชนมกษณาทิกุททุกมมัม ๑ ตตฺรฐปายายาติ ตตฺรฐปคมนียา ๑
อลั กาคุนฺติ กาคุํ สมตฺโถ โหติ ๑ อลั สัวิชาตุนฺติ วิชาเรตฺ
สมตฺโถ ๑ (๑)ปรเสถํ ทสฺเสตฺกาโม โหติติ อตฺโถ ๑ (๑)

ธมฺเม อสฺส กาโม สีนโหติ ธมฺมกาโม ๑ เตปิฏกั
พุทฺทวณฺณํ ปิยายตีติ อตฺโถ ๑ ปิยสมุททาหาโรติ ปรสฺมึ กเถนฺเต
สกกจจํ สฺมาติ ๑ สยณฺจ ปรเสถํ เทเสตฺกาโม โหติติ อตฺโถ ๑
อภิชฺมเม อภิวินเยติ เอตฺถ ธมฺโม อภิชฺมโม ๑ วินโย อภิวินโยติ
จตุกกั เวทิตพฺพิ ๑ ตตฺถ ธมฺโมติ สุตฺตฺนตฺปิฏกั ๑ อภิชฺมโมติ
สตุตฺตปฺปรณานิ ๑ วินโยติ อุกฺโตวิภงฺกา ๑ อภิวินโยติ ขนฺธก-
ปริวารา ๑ อถวา สุตฺตฺนตฺปิฏกัปี (๒) ธมฺโมเอว ๑ มกฺคผลานิ
อภิชฺมโม ๑ สกถั วินยปิฏกั วินโย ๑ กิเลสวูปสมกรณั
อภิวินโย ๑ ยุตติ สพฺพสฺมึปี เอตฺถ ธมฺเม อภิชฺมเม วินเย
อภิวินเย จ ๑อุพารปาโมชฺโชติ พหุลปาโมชฺโช โหติติ อตฺโถ ๑

กฺุสเลสุ ธมฺเมสุติ การณฺตเถ ภูมมัม ๑ จตุภูมิกกฺุสธธมฺม-
การณา ๑ เตสั อธิคมตฺถาย อนิกฺุขิตฺตฺรโร โหติติ อตฺโถ ๑

กสิณทสเก สกถฺภูเจน กสิณานิ ๑ ตทารมฺมณานั ธมฺมานั
เขตฺตฺภูเจน วา อธิภูจานฺภูเจน วา आयตฺนานิ ๑ อุทฺทฺนติ
อุปริ คคณตฺลาภิมุขั ๑ อโหติ เหนฺจฺจา ภูมิตฺลาภิมุขั ๑ ติริยฺนติ
เขตฺตฺมณฺฑลมิว สมฺนฺดา ปริจฺฉินฺทิตฺวา ๑ เอกจฺโจ หิ อุทฺธเมว
๑. ม. อิมา ปาจา นตฺถิ ๑ ๒. ม. สุตฺตฺนตฺปิฏกมฺปิ อภิชฺมมฺปิฏกมฺปิ ๑

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๘๕

กสิณั วทุฒติ ๑ เอกจโจ อโธ๑ เอกจโจ สมนตโต ๑ เตน
 เตน วา การณน เหว ปสาเรติ อาโลกมิว รูปทสุสน-
 กาโม. เตน วุตตัม ปจวิกสิณเมโก สญชานาติ อุทุธิ อโธ
 ติริยนุติ ๑อทวนุติ ยุท ปน เอกสุส อณณภวานุปกมนตถัม
 วุตตัม ๑ ยถา หิ อุทกัม ปวิภูจสุส สพพทิสาสู อุทกเมว โหติ
 น อณณั ๑ เอวเมว ปจวิกสิณั ปจวิกสิณเมว โหติ ๑ นตถิ ตสุส
 อณโณ กสิณสมภโทติ ๑ เอส นโย สพพตถ ๑ อปปมาณนุติ
 ยุท ตสุส ตสุส พรณอปปมาณวเสน วุตตัม ๑ คณหิ เจตสา
 พรนุโต สกถเมว พรติ ๑ น อยมสุส อาทิ ๑ ยุท มชณนุติ
 ปมาณั คณหาตีติ ๑ วิญญาณกสิณนุติ เจตถ กสิณุกุฆาติமாகาส (๑)
 ปวตตัม วิญญาณั ๑ ตถถ กสิณวเสน(๒) กสิณุกุฆาติமாகาส-
 วเสน ตถถ ปวตตวิญญาณ อุทุธิอโธติริยตา เวทิตพพา ๑
 อยมตถถ สงเขโป ๑ กम्मภูจงานภวานานเยน ปเนตานิ จ (๑)ปจวิ-
 กสิณาทีนิ วิตุถารโต วิสุทุธิมคเค วุตตทานว ๑

๑. ม. กสิณุกุฆาติமாகาส ๑ ๒. ม. เอตถนุตเร กสิณุกุฆาติமாகาสติ ทิสุสตี ๑
 ๓. ม. จสทโท นตถิ ๑

อกุสลกมมปถทสกวณณา

กมมปถเสฯ กมมาเนว ทุกคตีสुकตีนํ ปถภูตตฺตา กมมปถา
นามฯ เตสุ ปาณาติปาโต อทินฺนาทานํ มุสาวาทาทยो จ
จตุตาโร พุรหฺมชาเล วิตุถาริตาเอวฯ กามเมสุ มิจฺจจาโรติ
เอตฺถ ปน กามเมสุติ เมถุนสมาจาเรสุ เมถุนวตฺถุสุ วาฯ
มิจฺจจาโรติ เอกนฺตนินฺทิตฺโต ลามกาจาโร ฯ ลกฺขณโต ปน
อสทฺทมฺมาธิปฺปาเยน กายทฺวารปฺปวตฺตา อคมนิยฺภูจานวิติกฺกม-
เจตนา กามเมสุ มิจฺจจาโร ฯ

ตตฺถ อคมนิยฺภูจานํ นาม ปุริสานํ ตาว มาตฺรกฺขิตา
ปีตฺรกฺขิตา มาตาปีตฺรกฺขิตาฯ ภาตฺรกฺขิตาฯ ภคินีรฺกฺขิตาฯ ฉาติ-
รฺกฺขิตาฯ โภตฺตรกฺขิตา ฆมฺมรฺกฺขิตาฯ สารกฺขาฯ สปริทญฺหาติ
มาตฺรกฺขิตาทโย ทส ฯ ฌนกฺกิตาฯ จนนฺทวาสินี ฯ โภควาสินี
ปญฺจวาสินี ฯ โอทปตฺตกฺกีนี ฯ โอภญฺจุมภฺญาฯ ทาสี จ ภริยา จ
กมฺมการี จ ภริยา จ ฯ ฐชาหฺญาฯ มุหฺตฺตีกาติ เอตา
ฌนกฺกิตาทโย ทสาคี วิสฺติ อิตฺถิโย ฯ (๑) ยุตฺถิสฺส ปน ทฺวินฺนํ
สารกฺขาสปริทญฺหานํ ทสन्नฺนญจ ฌนกฺกิตาทินฺนฺติ ทฺวาทสन्नํ
ยุตฺถินํ อญฺเฒ ปุริสาฯ ยฺมํ อคมนิยฺภูจานํ นามฯ โส ปเนส
มิจฺจจาโร สีลาทิกฺกณฺรหิเต อคมนิยฺภูจानเ อปฺปสวาชฺโช
สีลาทิกฺกณฺสมปฺนเน มหาสวาชฺโชฯ ตสฺส จตฺตาโร สมภารา
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

อคมนีขวตถุ ตสมี เสวนจิตต์ เสวนปโปโยโค ฯ มคเคน มคคปฏิ-
ปตติอิฐาสนนติ ฯเอโก ปโปโยโค สาหตติโกเอว.

อภิขมายตีติ อภิขมา ฯ ปรภณฺฑาทิมุขี หุตฺวา
ตฺนุณินฺนตฺยา ปวตฺตตีติ อตฺโต ฯ สา อโห วัต ยุทฺ มมฺสฺสาติ
เอว ปรภณฺฑาทิมุขมายนลกฺขณา ฯ อทินฺนาทานํ วยิ อปฺปสา-
วชฺชา มหาสวชฺชา จ ฯ ตสฺสา เทว สมฺภารา ปรภณฺฑํ
อตฺตโน ปริณามนญจ ฯ ปรภณฺฑทวตฺตฺเก หิ โลเก อุปฺปนฺเนปี
น ตาว กมฺมปถเกโท โหติ ฯ ยาว อโห วัตฺตีทฺ มมฺสฺสาติ
อตฺตโน น ปริณามเมติ ฯ

หิตฺสฺขํ พฺยาปาทยตีติ พฺยาปาโท ฯ โส ปรวินาสาย ฯ
มโนปโทสลกฺขโณ ฯ ผรุสฺวาจา (๑) วยิ อปฺปสวชฺโซ จ มหาสา-
วชฺโซ จ ฯ ตสฺส เทว สมฺภารา ปรสฺตฺโต จ ตสฺส
จ วินาสจินฺตา ฯ ปรสฺตฺตวตฺตฺเก หิ โเกเช อุปฺปนฺเนปี น
ตาว กมฺมปถเกโท โหติ ฯ ยาว อโห วัตฺตํ อุชฺฉิขฺเขยฺย
วินฺสฺเสยฺยติ ตสฺส วินาสํ น จินฺเตติ ฯ

ยถาภูจกคฺคหณฺณาภาเวน มิจฺฉา ปสฺสตีติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ
สา นตฺติ ทินฺนนติ อาทินา นเยน วิปริตทสฺสนลกฺขณา ฯ
สมฺพปฺปลาโป วยิ อปฺปสวชฺชา จ มหาสวชฺชา จ ฯ อปีจ
อนิยตา อปฺปสวชฺชา ฯ นิยตา มหาสวชฺชา ฯ ตสฺสา เทว
๑. ม. ผรุสวาจา ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๕๒

สมภารา วตฺถโน จ คหิตาการวิปริตตาฯ ยถา จ ตํ

คณฺหาติฯ ตถาภาเวน ตสฺสุปฺปญฺจานนฺติฯ

ยฺเมสํ ปน ทสนฺนํ อกฺุสลกมฺมปถานํ ฃมฺมโต โกฏฺจาสโต
อารมฺมณโต เวทนาโต มฺลโตติ ปญฺจหากาเรหิ วินิจฺฉโย
เวทิตพฺโพ.

ตตฺถ ฃมฺมโตติ เอเตสฺ หิ ปฏฺธิปาฎฺฐิยา สตฺถ เจตนา-
ฃมฺมาว โหนฺติฯ อภิฃฆาตโย ตโย เจตนาสมฺปยุตฺตา.

โกฏฺจาสโตติ ปฏฺธิปาฎฺฐิยา สตฺถฯ มิจฺฉาทีฎฺฐิ จาติ ยฺเม
อกฺุจ กมฺมปถาเอว โหนฺติฯ โน มฺลทานิฯ อภิฃฆาพฺยาปาทา
กมฺมปถา เจว มฺลทานิ จฯ อภิฃฆา หิ มฺลํ ปตฺวา โลโก
อกฺุสลมฺลํ โหติฯ พฺยาปาโท โทโส อกฺุสลมฺลํ โหติฯ

อารมฺมณโตติ ปาณาติปาโต ชีวิตินฺทฺริยารมฺมณโต
สงฺขารารมฺมโณ โหติฯ อทินฺนาทานํ สตฺถตารมฺมณํ วา
สงฺขารารมฺมณํ วาฯ มิจฺฉาจาโร โฝฏฺฐพฺพวเสน สงฺขารา-
รมฺมโณฯ สตฺถตารมฺมโณติปิ เอเกฯ มฺสาวาโท สตฺถตารมฺมโณ
วา สงฺขารารมฺมโณ วาฯ ตถา ปิสุณฺวาจาฯ ฬรฺสวาจา
สตฺถตารมฺมณาฯ สมฺผปฺปลาโป ทีฎฺฐสฺตมฺตวิญฺญาตวเสน สตฺถตา-
รมฺมโณ วา สงฺขารารมฺมโณ วาฯ ตถา อภิฃฆาฯ พฺยาปาโท
สตฺถตารมฺมโณวฯ มิจฺฉาทีฎฺฐิ เตฎฺฐมิกฃมฺมวเสน สงฺขารา-
รมฺมณา(๑) ปญฺจตฺติวเสน สตฺถตารมฺมณา วาฯ

๑. ม.อิเม ปาจา นตฺถิฯ

เวทนาโตติ ปาณาติปาโต ทุกขเวทโน โหติ ฯ กิจจาปี
หิ ราชาโน โจริ ทิสฺวา หสมานาปี กจฺจถ นํ มาเตถาติ
วทนฺติ ฯ สนนฺนิฏฺฐาปกเจตนา ปน ทุกฺขสมฺปยุตฺตาว โหติ ฯ
อทินฺนาทานํ ติเวทน์ ฯ มิจฺฉาจาโร สุขมชฺชตฺตวเสน ทฺวิเวทโน ฯ
สนนฺนิฏฺฐาปกจิตฺเต ปน มชฺชตฺตเวทโน น โหติ ฯ มุสาวาทो
ติเวทโน ฯ ตถา ปิสฺสูววาจา ฯ ผรุสฺสวาจา ทุกฺขเวทนา ฯ
สมฺผปฺปลาโป ติเวทโน ฯ อภิขุฉา สุขมชฺชตฺตวเสน ทฺวิเวทนา ฯ
ตถา มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ พุยาปาโท ทุกฺขเวทโน ฯ

มูลโตติ ปาณาติปาโต โทสโมหฺวเสน ทฺวิมฺลโก โหติ ฯ
ตถา (๑) อทินฺนาทานํ โทสโมหฺวเสน วา โลกโมหฺวเสน วา ฯ
มิจฺฉาจาโร โลกโมหฺวเสน ฯ มุสาวาทो โทสโมหฺวเสน วา
โลกโมหฺวเสน วา ฯ ตถา ปิสฺสูววาจา สมฺผปฺปลาโป จ ฯ
ผรุสฺสวาจา โทสโมหฺวเสน ฯ อภิขุฉา โมหฺวเสน เอกมฺลลา ฯ
ตถา พุยาปาโท ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิ โลกโมหฺวเสน ทฺวิมฺลลาติ ฯ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

กุสลกมมปถทสกวณณา

ปาณาติปาตา เวมณีอาทีนีสมาทานสมปุตตสมุจเจท-
วีสทิวเสณ เวทิตพพานี ฯ

ธมมโต ปน เอเตสุปี ปฎิปาฎิยา สตุต เจตนาปี วตุตุนตี
วีสทิวีสปี ฯอนเต ตโย เจตนาสมปุตตาว ฯ

โกฎฐาสโตตี ปฎิปาฎิยา สตุต กมมปถาเอว ฯ โน มูลานี ฯ
อนเต ตโย กมมปถา เจว มูลานี จ ฯ อนภิชฌา หี มุล
ปตุวา อโลโก กุสลมุล โหตี ฯอพยาปาโท อโทโส กุสลมุล ฯ
สมมาทิกุฎิ อโมโห กุสลมุล ฯ

อารมมณโตตี ปาณาติปาตาทีน อารมมณานาว กเมน (๑)
เอเตส อารมมณานปี ฯ วิติกุมิตพพโตเยว หี สวา เวมณี
นาม โหตี ฯ ยถา ปน นิพพานารมมโณ อริยมคโค กิเลส
ปชหตี ฯ เอว ซีวิตินุทริยาทอารมมณาเปเต กมมปถา ปาณาติ-
ปาตาทีน ทุสสิลยานี ปชหนุตตี เวทิตพพา

เวทนาโตตี สพเพ สุขเวทนา วา โหนตี มชฌตตเวทนา
วา ฯ กุสล ปตุวา หี ทุกขเวทนา นาม นตุตี ฯ

มุลโตตี (๒) ปฎิปาฎิยา สตุต ฌาณสมปุตตจิตเตน วิรมนตุสสุ
อโลกอทสอโมหเวเสน ติมูลา (๓) โหนตี ฯ ฌาณวิปยุตตจิตเตน
วิรมนตุสสุ ทูวิมูลา ฯ (๔)อนภิชฌา ฌาณสมปุตตจิตเตน วิรมนตุสสุ
๑. ม. อัย ปาโจ นตุตี ฯ ๒. ม. มุลโตตี ฯ ๓. ม. ติมูลานี ฯ ๔. ม. ทูวิมูลานี ฯ

*เล่มที่ ๖ สงคีตีสุตตวณณา หน้า ๓๕๕

ทวิมุลา โหติ ฯ (๑) ฌาณวิปยุตตจิตฺเตน เอกมุลา ฯ อโลโก ปน
อตฺตนาเว อตฺตโน มุลํ น โหติ ฯ อพฺยาปาเทปี เอเสวน โนโย ฯ
สมฺมาทิฏฺฐิ อโลกาโทสวเสน ทวิมุลาเอวาติ ฯ

อริยวาทสทกวณณา

อริยวาทาติ อริยาเอว วสีสุ วสนฺติ วสีสุสนฺติ เอเตสุติ
อริยวาทา ฯ ปญฺจกวิปฺปหีนฺติ ปญฺจหิ อญฺเภา วิปฺปยุตฺโตว
หุตฺวา จีณาสโว อวสี วสติ วสีสุสตีติ ตสฺมา อโย ปญฺจก-
วิปฺปหีนฺตา ฯ อริยสุส วาสตฺตา อริยวาโสติ วุตฺตา ฯ (๒) เอเสว (๓)
โนโย สพฺพตฺถ.

เอว โข อาวุโส ภิกฺขุ นพฺงคสมนฺนาคโต โหตีติ นพฺงค-
เปกฺขาย สมนฺนาคโต โหติ ฯ นพฺงคเปกฺขา นาม เกติ ฯ
ฌาณาทโยติ ฯ (๔) ฌาณนฺติ วุตฺเต กิริยโต จตฺตารี ฌาณสมฺปยุตฺต-
จิตฺตานิ ลพฺภนฺติ ฯ สตฺตวิหाराติ (๕) วุตฺเต อญฺจ มหาจิตฺตานิ ฯ
รชฺชนทฺสสนํ นตฺถิติ วุตฺเต ทส จิตฺตานิ ลพฺภนฺติ ฯ โสมนสฺสํ
อาเสวนวเสน ลพฺภติ ฯ

สตารกฺเขน เจตฺสาติ จีณาสวสุส หิ ตีสุ ทฺวาเรสุ
สพฺพกาลํ สติ อารกฺขกิจฺจํ สาเชติ ฯ เตเนวสุส จโรโต จ

๑. ม. อโย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. วุตฺโต ฯ ๓. ม. เอส ฯ ๔. ม. อิตฺสทฺโท นตฺถิ ฯ
๕. ม. สตฺตวิหโรติ ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกาคุณคุณณา หน้า ๓๕๖

ติฎฐโต จ สุตตสฺส จ ชากรสฺส จ สตติ สมิติ ฌานทสฺสนิ

ปัจจุปัจจุติ โหติติ วุจติ ฯ

ปฎุสมณพราหมณานนฺติ พหุณี สมณพราหมณานิ ฯ

เอตถ จ สมณานิ ปพพชฺชูปคตา ฯ พราหมณานิ โภวาทีโน ฯ

ปฎุปัจเจกสจฺจานินิ พหุณี ปาญฺเฏกสจฺจานิ ฯ ยุตเมว (๑) สจฺจนฺติ(๑)

เอว ปาฎิเยกํ กหิตานิ พหุณี สจฺจานินิ อตฺโถ ฯ นุณฺณานินิ

นิหฺวานิ ฯ (๒) ปนุณฺณานินิ สฎฺฐุ นิหฺวานิ ฯ จตฺตานินิ วิสฎฺฐานิ ฯ

วนฺตานินิ วมิตานิ ฯ มุตฺตานินิ ฉินฺนพนฺธนานิ กตานิ ฯ

ปหีนานินิ ปชหิตานิ ฯ ปฎินิสฎฺฐานินิ ยถา น ปุณ จิตฺติ

อารุหนฺติ ฯ เอว ปฎิวิสชฺชิตานิ ฯ(๓) สพฺพาเนว ตานิ กหิตกฺกหณสฺส

วิสฎฺฐภาวเววจฺจานานิ ฯ

สมวยสฎฺฐเจสโนติ เอตถ อวยาติ อนุนา ฯ สฎฺฐาติ วิสฎฺฐา

สมฺมา อวยา สฎฺฐา เอสนา อสฺสาติ สมวยสฎฺฐเจสโน ฯ

สมฺมาวิสฎฺฐสพฺพเอสโนติ อตฺโถ ฯ รากา จิตฺติ วมุตฺตุนฺติอาทีหิ

มกฺกสฺส กิจฺจนิปฺพตฺติ กถิตา.

ราโค เม ปหิโนติ อาทีหิ ปจฺจเวกฺขณาย ผลํ กถิตํ ฯ

๑. ม. อิทเมว ทสฺสนิ สจฺจํ อิทเมว ทสฺสนิ สจฺจนฺติ ฯ ๒. ม. นิหฺวานิ ฯ

๓. ม. ปฎินิสชฺชิตานิ ฯ

อเสกขมมทสกวณณนา

อเสกขา สมมาทิกุจิติ อาทโย สพุเพปี ผลสมปยุตต-
ธมมาเอว ๑ เอตถ จ สมมาทิกุจิจิ ๑ สมมาถาณนุติ ทวีสุ จาเนสุ
ปลยวาว กถิตา ๑ สมมาวิมุตตติติ ยุมินา ปเทน วุตตาว เสสา
ผลสมปตติธมมา สงคหิตาติ เวทิตพพา ๑

อิเม โข อวูโสติ อาทิจิ วุตตนเยเนว โยเชตพพ ๑ ยุตติ
ณนุ น ทสกานัน วเสน สมสฏุจิปญเห กถนุโต เถโร สามคคิริธ
ทสเสลลิตติ ๑

ทสกวณณนา นิภูจिता.

ปลยหสโมธานวณณนา

อิธ ปน จตวา ปลยหา สโมธานตพพา ๑ ยุมสมมี หิ
สุตเต เอกกวเสน เทว ปลยหา กถิตา ๑ ทุกวเสน สตตติ ๑
ติกวเสน อลิติสต ๑ จตูกวเสน เทว สตานี ๑ ปลยจกวเสน
ตีสสต ๑ จกกวเสน ทวตตีสสต ๑ สตตกวเสน อฏจนวติ ๑
อฏจกวเสน อฏจาลิตติ ๑ นวกวเสน จตูปณณาส ๑ ทสกวเสน
สมสฏุจิติ เอว สหสสิ จุททส จ (๑)ปลยหา กถิตา ๑

อิมญหิ สุตตนุต จเปตวา เตปิฏเก พุททวเจเน อญโย
สุตตนุโต เอว พหุปลยหปฏิมญหิโต นตติ ๑ ภควา ยุม สุตตนุต
๑. ม. จสทโท นตติ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฎีกวคควณณา หน้า ๑๕๘

อาทิตโต ปฏุจาย สกถํ สุตฺวา จินฺตเตสิ ฌมฺมเสนาปติ สาริปฺตฺโต
พฺพุทฺธลํ ทีเปตฺวา อปฺปฏิวตฺตึยฺ สีนฺนาทํ นทติฯ สวาก-
ภาสิโตติ วุตฺเต โอกปฺปนา น โหติฯ ชินฺภาสิโตติ วุตฺเต
โหติฯ ตตฺมา ชินฺภาสิตํ กตฺวา เทวมฺนุสฺसानํ โอกปฺปนํ
ยุมฺสฺมึ สุตฺตฺนฺเต อฺปฺปาเทสฺสามีติฯ ตโต วุฏฺจาย สาธุการํ
อทาสีฯ เตน วุตฺตํ อถโฆ ภควา วุฏฺจหิตฺวา อายสฺมฺนฺตํ
สาริปฺตฺตํ อามฺนฺเตสิฯ สาธุ สาธุ สาริปฺตฺตฯ สาธุ โข
ตฺวํ สาริปฺตฺต ภิภฺขุณฺํ สงฺคีติปริยายํ อภาสิตีฯ

ตตฺถ สงฺคีติปริยายนฺติ สามคฺคิยา การณํฯ ยฺมํ วุตฺตํ
โหติ สาธุ โข ตฺวํ สาริปฺตฺต มม สพฺพญฺญตฺตวาณณ
ลํสนฺทิตฺวา ภิภฺขุณฺํ สามคฺคิรํ (๑) อภาสิตีฯ สมฺนุญฺโฆ สตฺถา
อโหสิตี อนุโมทเนน สมฺนุญฺโฆ อโหสิฯ เอตฺตเกน อํยํ สุตฺตฺนฺโต
ชินฺภาสิโต นาม ชาโตฯ เทสนาปริโยसानเ ยุมฺ สุตฺตฺนฺตํ
มนสิโกโรนฺตาเต ภิภฺขุ อรหฺตฺตํ ปาปฺณิสฺสูติฯ

สงฺคีติสฺตฺตวณณา นิฏฺจิตาฯ

๑. สี่. สามคฺคิกรณํฯ

ทศตวรรษสุดท้าย

เอวมเม สุตุนติ ทศตวรรษสุดท้าย ตตุรายิ อนุปพพท-
 วรรณนา อาวุโส ภิกขเวติ สาวกานิ อาลปนเมตติ พุทธา
 หิ ปริสิ อามนุชยมานา ภิกขเวติ วัฒนติ สาวกา สตุถาริ
 อัจจุจฺจนาเน จเปสฺสามาติ สตุถุอาลปนเน อนาลปีตฺวา อาวุโสติ
 อาลปนติ เต ภิกขุติ เต ชมฺมเสนาปตี ปรีวารेतฺวา นิสินฺนา
 ภิกขุ เต ปน เต ภิกขุติ อนิพทฺชวาสา ทิสาคมนียา
 ภิกขุ พุทฺธกาเล หิ (๑)เทว วาเร ภิกขุ สนนฺิปตฺนติ อุปกฺกุเจ
 วสฺสุปนฺนายิกกาเล จ ปวารณกาเล จาติ (๒)อุปกฺกุจาย
 วสฺสุปนฺนายิกาย ทสปี วิสตีปี ตีตีปี จตุตาลีตีปี ปณฺณาสีปี
 ภิกขุ วคฺควคฺคา หุตฺวา (๓) กมฺมกฺกุจานตฺถาย อากจฺจนฺติ ๑ภกฺวา
 เตหิ สทฺธิ สมฺโมทิตฺวา กสฺมา ภิกขเว อุปกฺกุจาย วสฺสุ-
 ปนฺนายิกาย วิจรธาติ ปุจฺจติ ๑ อถ เต ภกฺวา กมฺมกฺกุจานตฺถิ
 อากตฺมฺหา ๑(๔) กมฺมกฺกุจานํ โน เทธาติ ยาจนฺติ ๑

สตุถา เตสิ จริยวเสน รากจริตฺส อสุภกมฺมกฺกุจานํ
 เทติ ๑ โทสจริตฺส เมตฺตาคกมฺมกฺกุจานํ ๑ โมหจริตฺส อุตฺเทโส
 ปรีปุจฺจนา กาเลน ชมฺมสฺสวานํ กาเลน ชมฺมสากจฺจนา ยฺหํ ตฺมฺหากํ (๕)
 สปฺปายนฺติ อาจิกฺขติ ๑ วิตฺถกจริตฺส อานาปานสฺสติกมฺมกฺกุจานํ
 # ๑. ม. หิสทฺโท นตุติ ๑ ๒. ม. อิตฺสทฺโท นตุติ ๑ ๓. ม. อัย ปาโจ นตุติ ๑
 ๔. ม. อากตฺมฺหา ๑ ๕. ม. ตฺยฺหํ ๑

*เล่มที่ ๖ ปาฐิกวคควณณา หน้า ๔๐๐

เทติ ๑ สทฐาจริตสส ปสาทนียสุตตุนเต พุทฐสุโพธิตี (๑) ฐมม-
 สฐมมตี สัมสุปฏิปตติยจ ปกาเสติ ๑ ฌาณจริตสส อนิจจตาทิ-
 ปฏิสยุตเต คมภีเร สุตตุนเต กเถสิ ๑ เต กम्मภูจัน กเหตุวา
 สเจ สปปายี โหติ ๑ ตตถเว วสนติ ๑ โน เจ โหติ ๑ สปปายี
 เสนาสัน ปุจฉิตวา จจฉนติ ๑ เต ตตถ วสนตา เตมาสิกั
 ปฏิปท กเหตุวา ฌณฺเฑตา (๒) วายมนฺตา โสตาปนฺนาปี โหนติ
 สกทากามิโนปี อนากามิโนปี อรหนฺโตปี ๑ ตโต วุจฺจวสุสา
 ปวาเรตฺวา สตถุ สนฺติกั กนฺตฺวา ภควา อหิ ตุมฺหากั
 สนฺติเก กम्मภูจัน กเหตุวา โสตาปตติผลั ปตฺโต ๑ เป ๑ อหิ
 อคฺคผลั อรหตฺตุนติ ปฏิลทฺชคฺฉิ อโรเจนติ ๑ ตตถ ยุม
 ภิกฺขุ อูปกฺจาย วสุสฺสนายิกาย อากตา ๑ เอว อากนฺตฺวา
 จจฉนเต ปน ภิกฺขุ ภควา อคฺคสาวกานั สนฺติกั เปเสสิ ๑
 ยถาห อปโลเกถ ปน ภิกฺขเว สาริปฺตฺตโมคฺคฺลฺลาเนติ ๑ (๓)
 ภิกฺขุ จ วทนฺติ น (๔) โข มยั ภนฺเต อปโลเกม สาริปฺตฺต-
 โมคฺคฺลฺลาเนติ ๑ อถ เน ภควา เตสั ทสฺสเน อฺยุโยเชติ ๑ (๕)
 เสวถ ภิกฺขเว สาริปฺตฺตโมคฺคฺลฺลาเน ๑ ภชถ ภิกฺขเว สาริปฺตฺต-
 โมคฺคฺลฺลาเน ๑ ปณฺฑิตา ภิกฺขุ อนฺนคฺคาหกา สพุรหฺมจารีนั ๑
 เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ชเนตติ (๖) เอว สาริปฺตฺโต ๑ เสยฺยถาปี ชาตสฺส
 # ๑. ม. พุทฐสุโพธิ ๑ ๒. ม. ฌณฺเฑตฺวา ๑ ๓. สั. ข. ๑๗/๖/๗ ๑ ๔. ม. กิ นุ โข ๑
 ๕. ม. ย. อฺยุโยเชติ ๑ ๖. ม. ชเนตา ๑

อาปาเตตาเอว โมคกุลลาโน ฯ สารีปุตโต ภิกขเว โสตาปตติผล
วินติ ฯ โมคกุลลาโน อุตตมตเถติ ฯ(๑)

ตทาบิ จ (๒) ภควา ยุมะหิ ภิกขุหิ สหุธิ ปฐิสันถาริ
ภควา เตสสิ ภิกขุณิ อาสยิ อุปปริกขณโต ยุมะ ภิกขุ สวาก-
เวเนยยาติ(๓) อททส ฯ สวากเวเนยยา นาม เย พุทธานันปิ ฆมม-
เทศนาย พุชฌนติ สวากานันปิ ฯ พุทธเวเนยเย (๔)ปน สวากา
โพเชตุ น สกโกนติ ฯ สวากเวเนยยาภาว ปน เอเตสสิ ภควา
ภตรสส ภิกขุโน เทศนาย พุชฌิสสนตติ โอโลเกนโต สารี-
ปุตตสสาติ ทิสวา เภรสส สนตีกิ เปเสสิ ฯเถโร เต ภิกขุ
ปัจจุ สตถุ สนตีกิ คตถถาวุโสติ ฯ อาม คตมहा (๕)สตุถารา
ปน อมเห ตุมหากิ สนตีกิ เปสิตาติ ฯ ตโต เถโร ยุมะ ภิกขุ
มยหิ เทศนาย พุชฌิสสนติ ฯ กิทิสสิ นุโข เตสสิ เทศนา
วภูตติ จินเตนโต ยุมะ ภิกขุ สมคคารามา ฯ สามคศิริสทปีกา(๖)
เนสสิ เทศนา วภูตติ สนนิจ्ञจัน ภควา ตถารูปิ เทศน
เทเสตุกาโม ทศตริ ปวักขามิติ อาทิมหา ฯ ตตถ ทส ทส
มาติกา (๗)จเปตวา วิภตุโตติ ทศตโร ฯ เอกกโต ปญจาย ยาว
ทสกา คโตติปี ทศตโร ฯ เอกกสมิ ปพเพ ทส ทส ปญหา
๑. ม. อ. ๑๔/๖๕๕/๔๕๐ ฯ ๒. ม. จสทโท นตติ ฯ ๓. ม. สวากเวเนยยา ฯ
เอวมุปริปี ฯ ๔. ม. พุทธเวเนยยา ฯ ๕. ม. คตมहा ฯ ๖. ม. สามคศิริสส ทปีกา ฯ
๗. ม. ทสธา มาติกิ ฯ

วิเสตาดิปี ทสุตโร ๗ ตั ทสุตตรี ๗ ปวภขามีติ กเถสุสามิ ๗
ชมมนุติ สุตตัม ๗ นิพพานปตติยาติ นิพพานปฏิลาภตุถาย ๗
ทุกขสุสนุตกิริยาयाติ สกถสุส วภูฏทุกขสุส ปริยनुตกรณตุถัม ๗
สพพคนุถปโปมจนनुติ อภิชฎากายคนุถาที่นั สพพคนุถานัน
ปโปมจัน.

อิติ เถโร เทสนัน อูจัน กโรनुโต ภิกขุณัน ตตถ เปม
ชเนनुโต เอวเมตัม อुकคเหตุพพิ ปริยาปुณิตพพิ ชาเรตพพิ
วาเจตพพิ มลลิสสุสนุตีติ จตุหิ ปเทหิ วณณัน กเถสิ ๗ เอกายโน
อัย ภิกขเว มลลโคติ อาทีนา นเยน เตสั เตสั สุตตानัน ภควา
วिय ๗

เอกชมมวณณา

ตตถ พหุกาโรติ พหุปกาโร ๗ ภาเวตพุโพติ วทุเขตพุโพ ๗
ปริญญะโยติ तीหิ ปริญญาหิ ปริชานิตพุโพ ๗ ปหาตพุโพติ
ปหานานุสสุสนาย ปชहितพุโพ ๗ หานภาคิโยติ อปายคามิ
ปรีหานาย สัวตุนโก ๗ วิเสสภาคิโยติ วิเสสคามิวิเสสสาย
สัวตุนโก ๗ ทุப்புวิวิชुโฆติ ทุப்புจกขกโร ๗ อูปปาเทตพุโพติ
นิปฺพาเทตพุโพ ๗ อภิญญะโยติ ฌาตปริญญาय อภิชานิตพุโพ ๗
สจฺฉิกาทพุโพติ ปจฺจกขัง กาทพุโพ ๗

เอว สพพมาตีกาสู (๑) อตุโถ เวทิตพุโพ ๗ ยุตติ อายสุมา
๑. ม. สพพตถ มาตีกาสู ๗

สาริปุตโต ยถา นาม ทกุโฆ เวพุกาโร สมมุชชีภูตัม เวพุ
ณตฺวา นิกุณฺณถึ กตฺวา ทสธา ขณฺเฑตฺวา (๑)เอกเมกัม ขณฺฑํ
หีริ หีริ (๒)กโรนฺโต ผาเลติฯ เอวเมว เตสั กิกฺขุณฺํ สปปาย-
เทสนั อุปฺปริกฺขิตฺวา ทสธา(๓) ทสธา มาตักัม จเปตฺวา เอกก-
โกฏฺฐาเส เอกกปทํ วิกฺขนฺโต กตโม เอกโก ฐมฺโม พหุกาโร
อุปฺปมาโท กุสเลสุ ฐมฺเมสุติ อาทินา นยเน เทสนั วิตุถาเรตุ
อารทฺโธ.

ตตฺถ อุปฺปมาโท กุสเลสุ ฐมฺเมสุติ สพฺพตฺถกอุปฺการกัม
อุปฺปมาทํ กเถสิฯ อยฺยหิ อุปฺปมาโท นาม สीलปฺริปุรเณฯ (๔)
ยฺนุทฺริยสัวเรฯ โภชเน มตฺตตฺถยฺนุตฺตายฯ ชาคริยานุโยเคฯ สตฺตสฺ
สทฺฐมฺเมสุฯ วิปฺสฺสนาคพฺภั กณฺหาปเนฯ อตฺถปฺปฏิสมฺภิทาทีสุ
สีลกฺขณฺฐาทีสุ ปญฺจสุ ฐมฺมกฺขณฺฐेषฺสุฯ จานาจาเนสุฯ(๕) มหาวิหาร-
สมาปตฺตึยฺ อริยสจฺเจสุ สติปฺภูจานาทีสุ โพธิปฺกฺขิเยสุ วิปฺสฺสนา-
ณานาทีสุ อฏฺฐสฺ วิชฺชาสฺสูติ สพฺเพสุ อนวชฺชฏฺฐเณ กุสลฐมฺเมสุ
พหุปกาโรฯ

เตเนว นั ภควา ยาวตา กิกฺขเว สตฺตา อปทา
วาฯเปฯ ตถาคโต เตสั อคฺคฺมกฺขายติฯ เอวเมว โฆ กิกฺขเว
เยเกจิ กุสลา ฐมฺมาฯ สพฺเพ เต อุปฺปมาทมูลกา อุปฺปมาท-
สโมสฺรณา อุปฺปมาโท เตสั ฐมฺมานั อคฺคฺมกฺขายตีติ(๖) อาทินา
๑. ม. ขณฺเฑ กตฺวาฯ ๒. สี. หีริหีริฯ ม. หีริ หีริฯ ๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ
๔. ม. ยฺ. สीलปฺริฯ ๕. ม. จานาภูจานเนสุฯ ๖. สั. มหา. ๑๕/๒๔๕/๖๒ฯ

*เล่มที่ ๖ ปาฐกถาคุณนนา หน้า ๔๐๔

นเยน หตุติปทาทีหิ โอปมเมหิ อุปนเมโต สยุตตนิกาเย
อปุปมาทวคเค นานุปการิ โถเมติฯ ตั สพุพิ เอกปเทเนว
สงคเหตุวา เถโร อุปปมาโท กุสเสสุ ฌมเมสุติ อาหฯ ฌมมปเท
อปุปมาทวคเคนาปี จสฺส(๑) พหุปรการตา ทีเปตพพาฯ อโสภ
วตฺถนาปี ทีเปตพพา

อโสภกราชา หิ นิโอรธสามเณรสฺส อปุปมาโท อมตติ
ปทนต์ติ คาคัง สุตฺวา เอว ติฏฺฐ ตาตฯ มยหํ ตยา เตปิฏกั
พทฺชวณัน กถิตนฺตติ สามเณเร ปสึทิตฺวา จตุราสีตวิหารสทฺสทานิ
การสิฯ ยุตติ ฌามสมฺปนฺเนน ภิกฺขุณา อปุปมาทสฺส พหุปร
การตา ตีหิ ปิฏฺเฏหิ ทีเปตฺวา กเถตพพาฯ ยัภินฺจิ สุตตติ
วา คาคัง วา อปุปมาททีปนตฺถัง อหารนฺโต อฏฺฐาเน จตฺวา
อาหริฯ อติคฺเชน ปกฺขนฺโทสึติ(๒) น วตฺตพฺโพฯ ฌมมกถิกสฺเสเวคฺถ
ถาโม จ พลญจ ปมาณัฯ

กายคตาสตึติ อานาปานัน จตุยฺริยาปโถ สติสมฺปนฺณณัน
ทวคตีสากาโร จตุธาตฺววฏฺฐานัน ทส อสุภา นว สิวฏฺฐิกา
จฺจนฺณิกมนสิกาโร เกสาทิสฺส จตฺตาริ รูปฺชฌานานันติ เอคฺถ
อุปฺปนฺนสฺสคฺติยา เอตัง อธิวณันฯ สาทสทคตาคิ จเปตฺวา
จตฺตถชฺฌานัน อถนคฺถ สาทสทคตา โหติ สุขสมฺปยุตฺตาฯ ตัง
สนฺธาเยตัง วุตฺตติฯ

๑. ม. อปุปมาทวคเคนาปีสฺสฯ ๒. ม. ปกฺขนฺโทติฯ

ผลิ กถิตี ๗ มคโค เอกสมิเยว ปเท ลพุกติ ๗ ผลิ ปน อนเนสูปิ
ลพุกติเยว ๗

ภูตาคติ สภาวโต วิชชमानา ๗ ตจจนาคติ ยถาวา ๗ ตถาคติ
ยถา วุตตทา ตถาสภาวา ๗ อวิตถาคติ ยถา วุตตทา น ตถา
น โหนติ ๗ อนลลถาคติ วุตตปการโต น อนลลถา ๗ สมมา
ตถาคเตน อภิสมพุทธาคติ ตถาคเตน โพธิปลลลเก นิสิติตวา
เหตุนา การณน สยเมว อภิสมพุทธา ฆาตา วิทิตา
สจจกิตา ๗ ยุมินา เถโร ยูเม ฐมา ตถาคเตน อภิสมพุทธา
อหิ ปน คุมหากิ รัลโย เลขวจากสทิสติ ชินสุตติ ทสเสนโต
โอคปปนั ชเนสิ ๗

เอกธมมวณณา นิฎุจिता ๗

เทวธมมวณณา

อิม เทว ฐมา พหุการาคติ ยูเม เทว สติสมปชลล-
ฐมา สิลปฺรณาทิสู อปปมาโท วิย สพพคต อูปการกา
หิตาวหา ๗

สมโถ จ วิปสสนา จาคติ ยูเม เทว สงคิติสุตเต โลกีย-
โลกุตตรา กถิตา ๗ ยุมสมิ ทสุตฺตรสุตเต ปุพพภาคา กถิตา ๗

สตุตตานัน สักกิลสาย สตุตตานัน วิสุทฺธิยาติ อโยนิโสมน-
สิกาโร เหตุ เจว ปจจโย จ สตุตตานัน สักกิลสาย ๗ โยนิโสมน-

สีกาโร วิสุทฺธิยาฯ ตถา โทวจสฺสตา ปาปมิตฺตตา ลักฺกิตฺเตสา
โสวจสฺสตา กฺลฺยาณมิตฺตตา วิสุทฺธิยาฯ ตถา ตีณิ อุกฺสลมฺลานิ
ตีณิ กฺสลมฺลานิฯ จตฺตารो โยคา จตฺตารो วิสัโยคาฯ
ปฺลฺยจ เจโตจีลา ปฺลฺยจินฺนุทฺริยานิฯ ฉ อการวา ฉ คารวา
สตฺต อสทฺทมฺมา สตฺต สทฺทมฺมาฯ อฏฺฐ กุสึตฺตวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อารพฺภวตฺต
ทส อุกฺสลกมฺมปฺปถา ทส กฺสลกมฺมปฺปถาติ เอวํปเกทา ยฺมุ
เทว ฐมฺมา ทุปฺปฏฺฐิวิทฺธาติ (๑) เวทิตพฺพาฯ

สงฺขตา จ ฐาตฺตฺติ ปจฺจเยหิ กตา ปฺลฺยจกฺขณฺฐาฯ อสงฺขตา
ฐาตฺตฺติ ปจฺจเยหิ อกตํ นิพฺพานํฯ

วิชฺชา จ วิมุตฺติ จาติ เอตฺถ วิชฺชาติ ติสฺโส วิชฺชาฯ
วิมุตฺตีติ อรหตฺตผลํฯ ยฺมุสมึ วาเร อภินฺญาทีนึ เอกก-
สทิสฺसानเนวฯ อุปฺปาเทตพฺพปเท ปน มคฺโค กถิตฺโตฯ สจฺฉิกกา-
ตพฺพปเท ผลํ กถิตํฯ (๒)

เทวฐมฺมวณณา นิฏฺฐิตาฯ

๑. ม. ยฺ. ทุปฺปฏฺฐิวิชฺฌาติฯ ๒. ม. ยฺ. อัย ปาโฐ นตฺถิฯ

ตโยธมวณณนา

กามาณเมตฺติ นิสฺสรณํ ยทิตฺถํ เนกขมฺมนฺติ เอตถ
เนกขมฺมนฺติ อนาคามิมคฺโค อธิปฺเปโตฯ โส หิ สพฺพโส
กามาณํ นิสฺสรณํฯ รูปานเมตฺติ นิสฺสรณํ ยทิตฺถํ อรูปนฺติ เอตถ
อารูปเปปิ อรหตฺตมคฺโค ปุณฺ อูปฺตติเนวารณโต สพฺพโส รูปานํ
นิสฺสรณํ นาม. นิโรโธ ตสฺส นิสฺสรณนฺติ อิทฺ อรหตฺตผลํ
นิโรโธติ อธิปฺเปตํฯ อรหตฺตผลนํ หิ นิพฺพานํ ทิฏฺฐเจ ปุณฺ
อายุตฺติ สพฺพสงฺขารานํ โหนฺตฺติ อรหตฺตํ สงฺขตนิโรธสฺส (๑)
ปจฺจยตฺตา นิโรโธติ วุตฺตํฯ

อติตฺสวณนฺติ (๒) อติตฺสวณนํ ฅาณํฯ ยุตฺเรสุปิ เอเสว
นโยฯ อิมสฺมีปิ วาเร อภิญฺญาทโย เอกกสทิสาวฯ ทูปฺ-
ภูวิษณฺปะเท ปนํ มคฺโค กถิตฺโตฯ สจฺฉนิกาทพฺเพ ผลํฯ

ตโยธมวณณนา นิฏฺฐิตาฯ

๑. ส. ย. สพฺพสงฺขตนิโรธสฺสฯ ๒. ม. อติตฺเส ฅาณนฺติฯ

ปญจขมวณณนา

ปีติพรรณตาทีสุ ปีติ (๑)พรรณานา อุปฺปชชตีติ ทวีสุ ฌาเนสุ
ปญญา ปีติพรรณตา นามฯ สุกฺขํ พรรมานํ อุปฺปชชตีติ ตีสุ
ฌาเนสุ ปญญา สุขพรรณตา นามฯ ปเรตํ เจโต พรรมานา
อุปฺปชชตีติ เจโตปริยปญญา เจโตพรรณตา นามฯ อาโลก-
พรรณ อุปฺปชชตีติ ทิพฺพจกฺขุปญญา อาโลกพรรณตา นามฯ
ปจฺจเวกฺขณณานํ ปจฺจเวกฺขณนิมิตฺตํ นาม. วุตฺตมฺปิ เจตํ
ทวีสุ ฌาเนสุ ปญญา ปีติพรรณตาฯ ตีสุ ฌาเนสุ ปญญา
สุขพรรณตาฯ ปรจิตฺเต ปญญา เจโตพรรณตาฯ ทิพฺพจกฺขุ อาโลก-
พรรณตาฯ ตมฺหา ตมฺหา สมาริมฺหา วุญฺจิตฺตสฺส ปจฺจเวกฺขณ-
ณานํ ปจฺจเวกฺขณนิมิตฺตนฺติฯ(๒)

ตตฺถ ปีติพรรณตา สุขพรรณตา เทว ปาทา วियฯ
เจโตพรรณตา อาโลกพรรณตา เทว หตฺถา วियฯ อภิญญา-
ปาทกฺขณานํ มชฺฌิมกาโย วियฯ ปจฺจเวกฺขณนิมิตฺตํ สีลํ
วियฯ ยุตติ อายสฺมา สาริปฺปุตฺตตฺถโร ปญฺจกิกํ สมนฺมาสมาธิ
องฺคปจฺจกฺสมฺปนฺนํ ปุริสํ วिय(๓) กตฺวา ทสฺเสสิฯ

อัย สมาริ ปจฺจปฺปนฺนสฺสุโข เจวาติ อาทีสุ อรหตฺตผลสมาธิ
อธิปฺเปโตฯ โส หิ อปฺปิตปฺปิตกฺขณ สุขตฺตา ปจฺจปฺปนฺน-
สฺสุโขฯ ปุริโม ปุริโม ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส สมาริสฺสุส
๑. ม. ปีติฯ ๒. อภิ. วิ. ๓๕/๘๓๓/๔๕๒ฯ ๓. ม. วियสทฺโท นตฺถิฯ

อภุจธมฺวณฺณนา

อาทิพฺรหฺมจฺริยกาย ปฺลยฺวายาติ สิกฺขตฺตยสฺงคหฺสฺส มคฺค-
พฺรหฺมจฺริยสฺส อาทิภฺกฺตฺตย ปุพฺพภากฺเค ตฺรณสมถวิปฺสฺสนา-
ปฺลยฺวาย ฯ อภุจฺจกิกฺสฺส วา มคฺคสฺส อาทิภฺกฺตฺตย สมฺมา-
ทิภฺกฺติปฺลยฺวาย ฯ ติพฺพนฺนฺติ พลวํ ฯ หิโรตฺตปฺปนฺนฺติ หิริ จ
โธตฺตปฺปฺลยฺจ ฯ เปมฺนฺนฺติ เคหฺสฺติเปมํ ฯ การโวติ ครุจิตฺตภาโว ฯ
ครุภาวนียณฺหิ อุปฺนิสฺสาย วิหฺรโต กิเลสา น อุปฺปชฺชนฺติ
โธวาทานุสฺสาสนี ลภฺติ ฯ ตสฺมา ตํ นิสฺสาย วิหาโร ปฺลยฺว-
ปฺปฏิลาภสฺส ปจฺจโย โหติ ฯ

อกฺขณฺเสฺย ยสฺมา เปตา อสุรานํ อวาทํ (๑) กจฺจนฺนฺติ ฯ วิวาทํ (๒)
กจฺจนฺนฺติ ฯ ตสฺมา ปิตฺติวิสเยเนว (๓) อสุรกาโย คหิโตติ เวทิตฺตพฺโพ.

อฺปฺปิจฺจนฺสฺสาติ เอตฺถ ปจฺจยปฺปิจฺจโน ฯ อธิคมปฺปิจฺจโน
ปฺริยตฺตอปฺปิจฺจโน ชฺตฺตงฺคปฺปิจฺจโนติ จตฺตารอ อปฺปิจฺจนา ฯ ตตฺถ
ปจฺจยปฺปิจฺจโน พหุํ เทนฺเต อปฺปิ คณฺหาติ ฯ อปฺปิ เทนฺเต
อปฺปตฺโร วา คณฺหาติ ฯ น วา คณฺหาติ ฯ น อนฺวเสสคฺคาหิ
โหติ ฯ อธิคมปฺปิจฺจโน มชฺชนฺตีกตฺเถโร วิย อตฺตโน อธิคมํ
อณฺเณสํ ชานิตฺตํ น เทติ ฯ ปฺริยตฺตอปฺปิจฺจโน เตปฺปิโกปิ สมานो
น พหุสฺสฺสฺสทฺทาวํ ชานาเปตฺกามา โหติ สากฺเตตฺติสฺสฺสทฺเถโร วิย ฯ
ชฺตฺตงฺคปฺปิจฺจโน ชฺตฺตงฺคปฺริหฺรณฺทาวํ อณฺเณสํ ชานิตฺตํ น เทติ
๑. ม. อวาทนํ ฯ ๒. ม. วิวาทนํ ฯ ๓. ม. เปตฺติ... ฯ

เทวภาคิกตเถเรสุ เชฏฐกตเถโร วีย ๗ วตถถ (๑) วิสุทฺธิมคฺเค
กถิตฺ ๗ อัย ชมฺโมติ เอว สนนฺตคฺคณนิกคฺคหเนน จ ปฏิกคฺคหเน
(๒)มตฺตถณฺตตาย จ อปฺปิจฺจสฺส ปุคฺคถสฺส อัย นวโลกุตฺตร-
ชมฺโม สมฺปชฺชติ ๗ โน มหิจฺจสฺส ๗เอว สพฺพตฺถ โยเชตพฺพ ๗

สนฺตฺตฺตฺตสฺสชาติ จจฺจสฺส ปจฺจเยสฺส ตีหิ สนนฺโตเสหิ สนนฺตฺตฺตฺตสฺส ๗
ปวิวิตฺตสฺสชาติ กายจิตฺตอฺปฺธิวิเวเกหิ วิวิตฺตสฺส ๗ ตตฺถ กายวิเวโก
นาม คณฺสงฺกณฺนิกํ วิโนเทตฺวา อฏฺฐอารพฺภวตฺถวเสน เอกิ-
ภาโว ๗เอกิกาวมตฺเตน ปน กมฺมํ น นิปฺปชฺชตีติ กสิณ-
ปริกมฺมํ กตฺวา อฏฺฐ สฺมาปฺตติโย นิพฺพตฺเตติ ๗ อัย จิตฺตวิเวโก
นาม ๗ สฺมาปฺตติมตฺเตเนว กมฺมํ น นิปฺปชฺชตีติ ฌานํ ปาทกํ
กตฺวา สงฺขารे สมนฺนสิตฺวา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ
ปาปฺณาติ ๗อัย อฺปฺธิวิเวโก นาม.เตนาห ภควา กายวิเวโก
จ วิเวกฏฺฐกายานํ เนกขมฺมาภิรตานํ ๗จิตฺตวิเวโก จ ปริสุทฺธ-
จิตฺตानํ ปรมโวทานปฺปตฺตานํ ๗ อฺปฺธิวิเวโก จ นิรุปฺธินํ
ปุคฺคถานํ วิสงฺขารคตฺตานนฺติ ๗(๑)

สงฺกณฺนิการามสฺสชาติ คณฺสงฺกณฺนิกาย เจว กิเลสสงฺกณฺนิกาย
จ รมนตฺตสฺส ๗ (๔) อารทฺธวิริยสฺสชาติ กายิกเจตฺตวิริยวเสน อารทฺธ-
วิริยสฺส ๗ อฺปฺภูจิตฺตสฺสตีสฺสชาติ จตฺตสฺสตีปฏฺฐานวเสน อฺปฺภูจि-

๑. ม. วตฺถ ๗ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ปจฺจยปฏิกคฺคหเนติ ทิสฺสตี ๗ ๓. ขุ. มหา. ๒๕/๒๖๐/๑๕๒ ๗
๔. ม. ย. รัตฺตสฺส ๗

*เล่มที่ ๖ ทศตวรรษตวณณา หน้า ๔๑๗

ธาตุนานตต์ ปฏิจจ อุปฺปชชติ ผสฺสนานตฺตฺนฺติ จกฺขฺวาที-
 ธาตุนานตต์ ปฏิจจ จกฺขฺสมฺผสฺสาทีนานตต์ อุปฺปชชตีติ อตฺโถ ๑
 ผสฺสนานตต์ ปฏิจจจาติ จกฺขฺสมฺผสฺสาทีนานตต์ ปฏิจจ ๑
 เวทนานานตฺตฺนฺติ จกฺขฺสมฺผสฺสาทีเวทนานานตต์ ๑ สลฺยฺวา-
 นานตต์ ปฏิจจจาติ กามสลฺยฺวาทีนานตต์ ปฏิจจ ๑ สงฺกปฺป-
 นานตฺตฺนฺติ กามสงฺกปฺปาทีนานตต์ ๑ สงฺกปฺปนานตต์ ปฏิจจ
 อุปฺปชชติ ฉนฺทฺนานตฺตฺนฺติ สงฺกปฺปนานตฺตตฺตฺย รุเป ฉนฺโท
 สทฺเท ฉนฺโทติ เอว ฉนฺทฺนานตต์ อุปฺปชชติ ๑ ปริพาห-
 นานตฺตฺนฺติ ฉนฺทฺนานตฺตตฺตฺย รุปริปฺพาโห สทฺทฺปฺริพาโหติ เอว
 ปริพาหฺนานตต์ อุปฺปชชติ ๑ ปริเยสนานานตฺตฺนฺติ ปริพาห-
 นานตฺตตฺตฺย รุปริปฺริเยสนาทีนานตต์ อุปฺปชชติ ๑ ลากฺนานตฺตฺนฺติ
 ปริเยสนานานตฺตตฺตฺย รุปริปฺฤติลาภาทีนานตต์ อุปฺปชชติ.

สลฺยฺวาสุ มรณสลฺยฺวาติ มรณานุปฺสฺสนาธาณฺน (๑)
 สลฺยฺวา ๑ อาหารฺ ปฏิภูตสลฺยฺวาติ อาหารฺ ปฺริคฺคณฺหนตฺตฺส
 อุปฺปนฺนสลฺยฺวา ๑ สทฺพโลเก อนภฺริตฺติสลฺยฺวาติ สทฺพสฺมี วฏฺฏ
 อุกฺกณฺจฺนตฺตฺส อุปฺปนฺนสลฺยฺวา ๑ เสสา เหฏฺฐา วิปฺสฺสนาย (๒)
 กติตาเอว ๑อิทฺพฺพการปฺเท มคฺโค กติโต ๑เสสฺสิ ปฺริมสฺทิสเมว ๑

นวธมฺมา นิฏฺฐิตา ๑

๑. ม. ...ธาณ ๑ ๒. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺติ ๑

ทศธมมวณณา

นิชชรวตถุณี(๑) นิชชการณานิ ฯ มิจนาทิกุจิ

นิชชณณา โหตีติ อัย เหฏฐา วิปสสนายปี นิชชณณาเอว
ปหีนา ฯ กสฺมา ปุณ คหิตาติ ฯ อสมฺมจฺฉินฺนตฺตา ฯ วิปสสนาย
หิ กิลฺยาปี นิชชณณา ฯ (๒)น ปน สมฺมจฺฉินฺนา ฯ มคฺโค ปน
อุปฺปชชิตฺวา ตํ สมฺมจฺฉินฺนทติ ฯ น ปุณ วุฏฺฐาตุํ เทติ ฯ ตสฺมา
ปุณ คหิตา ฯ เอว สพฺพปเทสฺส นโย เนตพฺโพ ฯ

เอตถ จ สมฺมาวิมฺุตติปจฺจยา (๑)จตฺตสฺสกุจิ ธมฺมา ภาวนา-
ปาริปุรี คจฺฉนฺติ ฯ กตเม จตฺตสฺสกุจิ ฯ(๔) โสตาปตฺติมคฺคกฺขณ
อธิโมกฺขกุญฺเณ สทฺธินฺนทฺริยํ ปรีปุเรติ ฯ ปคฺคหฺกุญฺเณ วิริยินฺนทฺริยํ
ปรีปุเรติ ฯ อนุสฺสรณฺกุญฺเณ สตินฺนทฺริยํ ปรีปุเรติ ฯ อวิกฺเขปฺกุญฺเณ
สมาธินฺนทฺริยํ ปรีปุเรติ ฯ ทสฺสนฺกุญฺเณ ปญฺณินฺนทฺริยํ ปรีปุเรติ
วิฆานนฺกุญฺเณ มนินฺนทฺริยํ ปรีปุเรติ ฯ (๕) อภินนฺทนฺกุญฺเณ โสมนสฺสินฺนทฺริยํ
ปรีปุเรติ ฯ ปวตฺตสฺนตฺติอธิปเตยฺยกุญฺเณ ชีวิตินฺนทฺริยํ ปรีปุเรติ ฯ เป ฯ
อรหตฺตผลกฺขณํ อธิโมกฺขกุญฺเณ สทฺธินฺนทฺริยํ ปวตฺตสฺนตฺติอธิ-
ปเตยฺยกุญฺเณ ชีวิตินฺนทฺริยํ ปรีปุเรตีติ เอวํ จตฺตสฺส มคฺเคสฺส จตฺตสฺส
ผลสฺส อฏฺฐกุญฺเณ หุตฺวา จตฺตสฺสกุจิ ธมฺมา ปาริปุรี คจฺฉนฺติ ฯ
อิธ อภินฺนทฺริยํ มคฺโค กถิตํ ฯ เสสํ ปุริมสทิสเมว ฯ
๑. ม. นิชชรวตถุณี(๑) ฯ ๒. ม. ย. ชินฺณา ฯ ๓. ม. สมฺมาทิกุจิปจฺจยา ฯ
๔. ม. จตฺตสฺสกุจิ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๕. ม. อัย ปาโจ นตฺติ ฯ

อิธ จตุวา ปญหา สโมธานตพพาฯ ทสเก สตปญหา
กถิตาฯ เอกเก จ นวเก จ สตีฯ ทุกเก จ อฏฺจเก
จ สตีฯ ติเก จ สตุตเตจ สตีฯ จตุกเก จ ฉกเก
จ สตีฯ ปญจเก ปญญาสาตี อฑฺฒนญฺจานี ปญหสตานี
กถิตานี โหนติฯ

อิทมโวจ อายสฺมา สาริปฺุตโตฯ อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ
อายสฺมโต สาริปฺุตตสฺส ภาตีตี อภินนฺทฺนติ สาธุ สาธุตี
อภินนฺทฺนตา สิริสา สมฺปฺฏิจฺฉีสุฯ ตาย จ ปน อตฺตมฺนตาย
ยุมเมว สุตตี อวชฺชมานา ปญจสตาปี เต ภิกฺขุ สห
ปฺฏิสมฺภิทาหิ อกฺกผล อรหฺตเต ปติฏฺฐหีสุตีฯ

ยฺติ สมุจกุลวิลาสินียา ทีฆนิกายภูจกถาย

ทสุตตรสุตตวณณา นิฏฺฐิตา.

เอกาทสมํฯ

นิฏฺฐิตา จ ปาฏิกวกฺกสฺส วณฺณนาตีฯ

นิกมนกถา

เอตตาวตัจ

อายุจโตะ สุมจกตปรีเวณนิวาสนา อีรคฺเณน ๑ ทาจานาค-
ถัมตฺเถเรน ๑ เถรวีสนฺวเยนาหิ ๑(๑) ทีฆาคมวรสฺส ทสพตคฺคณคณ-
ปรีทีปนสฺส อฏฺจกถิ ๑ ยํ อารเกี สุมจกตวีสานี นาม นามเน
สา หิ มหาอฏฺจกถาย ๑ สารมาทาย นิกฺขิตฺตา ๑ เอสา
เอกาตีติปฺปมาณาย ๑ ปาลียา ภาณวารเหที ๑ เอญฺนสฏฺฐิมตฺโตะ
วิสฺสุทฺธิมคฺคโคปี ภาณวารเหที ๑ อตฺถปฺปกาสนตฺถาย ๑ อากมานํ
กโตะ ยสฺมา ๑ ตสฺมา เตน สหายํ ๑ อฏฺจกถา ภาณวารคณนาย
สุปรีมิตปรีจฺฉินฺนํ ๑ จตฺตาลีสสตี โหตี ๑ สพฺพํ จตฺตาลีสาธิก-
สตปฺปรีมานํ ภาณวารโตะเอา ๑ สมยํ ปกาสนนฺตี ๑(๒) มหาวิหาร
นิวาสนํ ๑(๓) มฺลกฏฺจกถาสารมาทาย จ (๔) มยา ยุมํ กโรนฺเตน
ยํ ปุณฺณมฺพจิตฺเตน ๑ โหตุ สพฺโพ สฺวจี โลโกตี ๑

ปรมวิสฺสุทฺธสทฺธาพฺพทฺธิวีสานีญฺญิตฺเตน สีลาจารชฺชว-
มทฺทวาทีคฺคณสมฺภวสมฺภวญฺญิตฺเตน สกสมยสมยนฺตรคหณชฺโฆคาหณ-
สมตฺเถน ปณฺญาเวยฺยตฺตยสมนฺนาคเตน ตีปฺปฏกปรียตฺติปฺปเกเท
สาฏฺฐกเถ สตฺถุ สาสเน อปฺปฏฺฐิตฺถาณปฺปภาเวน มหาเวยฺยา-
กรเณน กรณสมปฺตติชนิตฺตฺสววินิคฺคตมธฺโรทาวจณลาเวณ-
๑. ม. เถรวีสนฺวเยน ๑ ๒. สี. ปกาสนนฺตี ๑ ๓. ม. มหาวิหาร นิวาสนํ ๑
๔. ม. จสทฺโท นตฺถิ ๑

ยุดเตน ยุดตมุตตวาทินา วาทิวเรน (๑) มหาภวินา ปภินนปฏิ-
สมภิทาปริวเร จพภิญญาทิปปเภทคุณปฏิมณฺฑิตเต อุตฺตริ-
มนุสฺสธมฺเม สุปติภูจิตพุทฺธินํ เถรวสปปทีปํ เถรานํ มหา-
วิหารวาสินํ วัสาลงฺการภูเตน วิปุลวิสุทฺธพุทฺธินา พุทฺธโฆโสติ
ครุหิ คหิตนามเชยฺเยน เถเรน กตา อัยํ สุมจกถวลาสิณี นาม
ที่พนิกายภูจกถา

ดาว ติภูจตุ โลกสมิํ โลกนิตฺตฺรณฺณสินํ
ทสฺเสนตี กุลปฺตฺตํ นยํ ทิภูจิวิสฺสุทฺธิยา ฯ
ยาว พุทฺธโชติ นามมปิ สุตฺตจิตฺตสฺส ตาทิโน
โลกมฺหิ โลกเชภูจสฺส ปวตฺตติ มเหสิโนติ ฯ

สุมจกถวลาสิณี นาม

ที่พนิกายภูจกถา ปาฏิกวคฺควณฺณนา นิภูจิตา ฯ

๑. ม. วาทิวเรน ฯ